

วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (Online)
Dhammadhara Journal of
Buddhist Ideology for Development

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (10) มกราคม–เมษายน 2569

ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

Vol. 4 No. 1 (10) January–April 2026

DCI Center for Buddhist Studies

ISSN 2985-007X (Online)

วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (Online)

Dhammadhara Journal of Buddhist Ideology for Development

ลิขสิทธิ์ มูลนิธิสถาบันธรรมชัย

จัดทำโดย ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิชาการให้กับคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจ เปิดรับบทความในสาขาที่เกี่ยวข้อง ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ การบริหารการศึกษา การบริหารจัดการเชิงพุทธ พุทธจิตวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเภทบทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความแปลภาษาต่างประเทศ

กำหนดการออกเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

ดูรายละเอียดเพิ่มเติม

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>

กรรมการที่ปรึกษา

พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑฺโฒ), พ.บ., ดร. ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI	
พระปัญญาวัชรบัณฑิต (สมบุญ ฐุฑฺฒิกโร), รศ. ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ศิริวรรณ	Charisma University, TC
รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.อำนาจ บัวศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญอุป	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ดร.ภัทธิดา แรงทน	หัวหน้าศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ DCI
------------------	---------------------------------

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสาโร, ดร.	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
----------------------------------	--------------------------

กองบรรณาธิการ

พระมหาวุฒิชัย ฐุฑฺฒิชโย, ดร. ป.ธ. 9	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
ศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ฉลองเดช คุณานูมาต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ รุณรา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer review)

พระมหาดวงเด่น จิตถาโณ (ตุนิน), ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอภิชาติ ฌานสุโก, ดร.	ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI
พระมหาพงศ์ศักดิ์ ธานีโย, ดร.	อาจารย์ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยศรีวิโคญ ประเทศญี่ปุ่น
ศาสตราจารย์ ดร.ฉลองเดช คุณานูมาต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.อำนาจ บัวศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ คุุณษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.सानุ มหัทธนาคุณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ รุณรา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคดาสาร
รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมควร นียมวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติเมธี หงษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ
ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน
ดร.อุดม จันทร์ทิมา
ดร.สุรัชย์ พุดชู
ดร.สมเกียรติ แก้วเกาะสะบ้า
ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร
ดร.ชรินทร์ จิตตสุโก
ดร.สมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภา
พญ.ดร.เจนจิรา แวงวรรณ

ฝ่ายศิลปกรรมและระบบออนไลน์

พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสาโร, ดร.

ฝ่ายกราฟฟิคดีไซน์

สายสิริ แสงพยับ

มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยนครพนม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยบูรพา
โรงเรียนวัดยางซ้าย
โรงเรียนวัดไพร่ฟ้า
ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

ดร.พิชฎานันต์ พงษ์ไพบูลย์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

ดร.ภัทติดา แรงทน

การตรวจสอบคุณภาพของบทความ

- บทความทุกบทความ ต้องผ่านการตรวจและประเมินจากกองบรรณาธิการ
- บทความทุกบทความ ได้รับการตรวจและประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน
- บทความทุกบทความ ได้รับการตรวจและประเมินแบบปกปิดรายชื่อ (Double Blinded)
- บทความต้องไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือกำลังอยู่ในระหว่างการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ยกเว้นบทความแปลภาษาต่างประเทศที่ผู้เขียนและสำนักพิมพ์ยินยอมให้แปลเป็นภาษาไทย
- บทความต้องไม่มีการคัดลอกมาจากผลงานของบุคคลอื่น

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ผู้เขียนต้องปรับรูปแบบ และการอ้างอิงตามที่วารสารกำหนดก่อนส่งเข้าระบบ Submission ทั้งนี้วารสารกำหนดหลักเกณฑ์การอ้างอิงโดยอาศัย Chicago เวอร์ชัน 17 และอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote)

- ชื่อบทความเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- บทความมีความยาวรวมทั้งหมดไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A4
- บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 500 คำ (25 บรรทัด)
- พิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้อักษร TH Sarabun ขนาด 16 pt และกั้นขอบด้านละ 2.54 ซม.
- ตัวเลข ใช้เลขอารบิก ตลอดทั้งบทความ
- รูปแบบการอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามเกณฑ์ที่วารสารกำหนด รายละเอียดดูที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/view/53/371> หรือที่ภาคผนวกของวารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษาเล่มล่าสุด <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/archive>
- พิมพ์ข้อมูล สังกัดของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมอีเมลล์และเบอร์ติดต่อท้ายบทความ
- ส่งบทความในระบบออนไลน์ Submission โดยลงทะเบียนได้ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>
- เมื่อส่งบทความแล้วให้เพิ่มเพื่อน Line OA กับทางวารสารแล้วแจ้งชื่อผู้เขียนและชื่อบทความเข้ามา เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการติดต่อประสานงานต่อไป

สถานที่ติดต่อ

ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

แผนกศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์ ฝ่ายงานวารสารวิชาการ DJBID

เลขที่ 75 หมู่ที่ 1 ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาล

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13250

โทรศัพท์: 08-2487-1795, 09-5665-5355

อีเมล: djbid.adm@gmail.com

Line OA: @139apnyx

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (DJBID) ฉบับที่ 10 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน พ.ศ. 2569 นี้ นับเป็นอีกก้าวที่สำคัญในการนำเสนอผลงานทางวิชาการที่เข้มข้น โดยรวบรวมบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 9 บทความ ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมในมิติต่างๆ ผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่อย่างเป็นรูปธรรม

ในฉบับนี้ เนื้อหาได้ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ ดังนี้:

บทความแรก นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล **บทความที่ 2** เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพตำรวจ ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อหล่อหลอมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในใจผู้ปฏิบัติงาน **บทความที่ 3** ทำการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระหว่างทฤษฎีตะวันตกกับหลักสัพบุริสธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปณิธาน 4 ในพระพุทธศาสนามหายาน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงจุดร่วมของ "ปัญญา" และ "กรุณา" ในการบริหารจัดการ

บทความที่ 4 วิเคราะห์ประเด็นสังคมเรื่องสุราและอุบัติเหตุทางถนนที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป **บทความที่ 5** นำเสนอโมเดลการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อสร้างองค์กรแห่งความสุข **บทความที่ 6** ศึกษาบทบาทผู้บริหารต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่ชลบุรี-ระยอง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา **บทความที่ 7** นำเสนอรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) ตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทความที่ 8 วิเคราะห์ความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อการวางแผนการเงินที่ยั่งยืน และ **บทความสุดท้าย** เป็นการศึกษาวิจัยเห็นผลสะท้อนถึงการบริหารจัดการทัมทสถานตามหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากล โดยเน้นการพัฒนาความเป็นอยู่ การดูแลสุขภาพ และการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงให้มีสุขภาพที่ดีและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาที่หลากหลายในฉบับนี้จะเป็นแรงบันดาลใจ เป็นประโยชน์ต่อการต่อยอดองค์ความรู้ เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่สำคัญสำหรับคณาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจทุกท่าน และขอขอบคุณคณะผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และทีมงานทุกท่านที่ร่วมกันสร้างสรรค์วารสารฉบับนี้ให้สมบูรณ์

(ดร.ภัทธิดา แรงทน)

บรรณาธิการ

10 มีนาคม 2569

สารบัญ

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบศรีจันทร์ วรวิมล สดใส, ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมภักดิ์ บึงบัว, ดร.สุภาพร สรสิทธิ์รัตน์	1
แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 บุรส์กร บุญนันท์	19
ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: การเปรียบเทียบทฤษฎีตะวันตก กับหลักพุทธธรรมเถรวาทและมหายาน พระมหาบัณฑิต ธีรจิตโต	50
สุราและอุบัติเหตุทางถนน: วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ดร.ปรินทร์ ศิริเอี้ยวพิกุล	81
การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พระครูสมุห์ธนาการ ธนกรโร, วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ, พระครูสุวัฒนบัณฑิต	104
บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ธิดารัตน์ มหชนานุรักษ์, ผศ. ดร.อุไรรัตน์ แยมชุตติ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสัมพันธ์	125
รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผศ. ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่, พระครูสมุห์ทอง จิตปัญญา, พระเจษฎา ภาณิสสรโร, ผศ. ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ, พระครูโกศลพัฒนารณ, นริศ สวัสดิ์	151

การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล

พระสมุห์พิสุทธิ์ วิสุทฺโธ, ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน 179

คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี

ชุตติกาญจน์ ศรีวิบูลย์, ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร 211

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การอ้างอิง วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (DJBID) 233

ดัชนีบทความ วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา (DJBID) 259

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาประจำวชิรธานี

Guideline for the Development of Innovative
Leadership Among Administrators Under the
Secondary Educational Service Area Office,
Prachuap Khiri Khan

วรวิมล สดใส

Worawut Sodsai

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต,
Student of Master of Education, Educational Administration, Rattana Bundit University.

Email: worawutsodsai@gmail.com

ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมภักดิ์ บึงบัว, ดร.สุภาพร สรสิทธิ์รัตน์

Asst.Prof. Dr.Orachon Wattanakul, Asst.Prof. Dr.Promphak Bungbua,

Dr.Suphaphon Sorasittirat

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต,
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rattana Bundit University.

Email: tui23002@gmail.com, prompakk@gmail.com, s.suphaphon@hotmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 16 สิงหาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 18 กันยายน 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 21 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 272 คน ด้วยการสุ่มอย่างง่าย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี จำนวน 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) 2) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ควรส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมและการคิดเชิงออกแบบ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการบริหารและการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมถึงการสนับสนุนและการเสริมแรงให้ครูได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษา แนวทางการพัฒนา

Abstract

This research aimed (1) to examine the current state of innovative leadership among school administrators and (2) to propose guidelines for developing innovative leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachuap Khiri Khan. The sample consisted of 272 teachers and educational personnel under the Secondary Educational Service Area Office Prachuap Khiri Khan in the 2024 academic year, selected through simple random sampling. In addition, six experts in innovation or technology were purposively selected as key informants. The research instruments included a questionnaire and an interview form. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data from the interviews were analyzed through content analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of innovative leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Prachuap Khiri Khan was at a high level ($\bar{X} = 4.32$). When considering each dimension, the aspect with the highest mean score was innovative vision ($\bar{X} = 4.49$), which was also at a high level, whereas the aspect with the lowest mean score was motivation building ($\bar{X} = 3.87$), though it remained at a high level. (2) The proposed guidelines for developing innovative leadership among school administrators include promoting continuous learning and self-development among administrators, enhancing innovative and design thinking skills, fostering an organizational culture that embraces change, utilizing technology as a tool for administration and learning, establishing collaborative networks both within and outside schools, and encouraging and supporting teachers to explore and learn new knowledge.

Keywords: Innovative Leadership, School Administrators, Development Guidelines

1. บทนำ

ในการบริหารสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมนั้น ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยมีนวัตกรรมเป็นพื้นฐานหลัก ซึ่งนวัตกรรมควรถูกบูรณาการไว้ในแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และบุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ ๆ ผู้บริหารจำเป็นต้องสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจตรงกันว่า การสร้างสรรค์นวัตกรรม เช่น เทคนิคการสอนรูปแบบใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ หรือกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ถือเป็นดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสามารถใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการยื่นขอวิทยฐานะของครูอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ กุลชลี จงเจริญ¹ กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะช่วยให้บุคลากรเกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มีจุดเน้นหรือเป้าหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน และกันในการทำงาน สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานไปสู่วิสัยทัศน์ขององค์กร การดำเนินการดังกล่าวจะทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล คือ การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมภายใต้การบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนของสถานศึกษา นอกจากนี้ ฅนอมวรรณ ช่างทอง² กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานมีความเชื่อใจระหว่างกัน เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร เกิดการสื่อสารที่ชัดเจนแก่บุคลากร ในกระบวนการ ขั้นตอน และสามารถมองเห็นเป้าหมายในเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นจริง ทำให้สามารถปฏิบัติ

1. กุลชลี จงเจริญ, “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (2562), 189-210.
2. ฅนอมวรรณ ช่างทอง, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา ในอำเภอท่าชนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2”, *วิทยานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562).

งานไปสู่วิสัยทัศน์และกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างมีกลยุทธ์ ทำให้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ในการบริหารให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้น รวมถึงบทบาทของผู้นำในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการจัดการเปลี่ยนแปลงองค์กร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑล มีวิสัยทัศน์ว่า “ภายในปี พ.ศ. 2570 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑลเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมการศึกษา พัฒนาผู้เรียนคุณภาพสู่สังคม”³ จากการสำรวจข้อมูลพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑล ยังมีจุดอ่อนในเรื่อง การพัฒนาด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ กล่าวคือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนางานด้านวิจัยและนวัตกรรมค่อนข้างน้อย รวมทั้งขาดการนำผลงานที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการเท่าที่ควร เนื่องจากบุคลากรไม่สามารถเข้าใจเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสภาพปัญหาของการบริหารสถานศึกษาที่ปรากฏ เช่น ขาดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ขาดบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม การกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยังไม่ชัดเจน การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีไม่เต็มศักยภาพ ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรที่ยังไม่เพียงพอ ล้วนสะท้อนถึงความเชื่อมโยงกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมใน 5 ด้าน กล่าวคือ 1. ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างพร้อมเปิดรับสิ่งใหม่และกล้าปรับตัว 2. ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารควรสร้างสภาพแวดล้อมและเป็นผู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกัน 3. ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและร่วมกันเข้าใจเพื่อมุ่งสู่อนาคต 4. ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม ผู้บริหารจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคลากร และ 5. ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารควรเสริมแรงบวก ยอมรับ และสนับสนุนผลงาน

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑล, วิสัยทัศน์และพันธกิจสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑล, (ประจำปริมณฑล: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำปริมณฑล, 2564).

ของครู ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาในการบริหารสถานศึกษาสามารถทำได้ผ่านการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอย่างรอบด้าน

จากสภาพปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จึงสนใจศึกษา แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เกิดประโยชน์แก่สถานศึกษา สามารถนำแนวทางมาใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

3. วิธีการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 844 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 272 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane⁴ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. Yamane, T., *Statistics: An introductory analysis*, 3rd ed., (New York: Harper & Row, 1973).

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรธานี แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) เพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) เพศ 2) ตำแหน่ง 3) ประสบการณ์การปฏิบัติงาน 4) วุฒิการศึกษาสูงสุด

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรธานี จำนวน 38 ข้อ จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม 2) ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม 5) ด้านสร้างแรงจูงใจ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5ระดับ และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.931

1.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 272 คน โดยผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต ถึงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1.5.1 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

1.5.2 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรธานี จากการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรธานี

2.1 **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีผลงานเชิงประจักษ์ ในด้านนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี จำนวน 6 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งประกอบไปด้วย อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และ นักวิชาการศึกษา จำนวน 1 คน

2.2 **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบึงฉลือ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบึงฉลือ จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม 2) ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม 5) ด้านสร้างแรงจูงใจ

2.3 **วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองจากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ที่มีความถูกต้องครบถ้วนมาจัดเรียงข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

2.4 **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาอธิบายกรอบแนวคิดและองค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจากการสังเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม 2) ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม และ 5) ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผลการวิจัยสามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบึงขาคีรีขันธุ์ ในภาพรวม (n = 272)

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ
1	ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม	4.40	0.84	ระดับมาก
2	ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม	4.42	0.74	ระดับมาก
3	ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	4.49	0.70	ระดับมาก
4	ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม	4.43	0.71	ระดับมาก
5	ด้านสร้างแรงจูงใจ	3.87	1.11	ระดับมาก
รวม		4.32	0.17	ระดับมาก

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบึงขาคีรีขันธุ์ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 รองลงมา คือด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านผู้บริหารมีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 รองลงมา คือผู้บริหารมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษาเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01

1.2 ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุนสภาพแวดล้อม/บรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดย

ใช้นวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมา คือ กำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นนวัตกรรม ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษาคิดค้น สร้างสรรค์นวัตกรรม ที่มีคุณภาพประโยชน์ต่อสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ตามลำดับ

1.3 ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนด วิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับให้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ และการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 รองลงมา คือ ผู้บริหาร สถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมกำหนดภาพอนาคตสถานศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วย นวัตกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากล้าเผชิญสถานการณ์ที่ยากลำบากเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษา ด้วยนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ตามลำดับ

1.4 ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสำรวจ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษา ด้วยนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 รองลงมา คือ ผู้บริหารสถาน ศึกษากำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่สถานศึกษานวัตกรรมในระดับมาก ค่า เฉลี่ยเท่ากับ 4.71 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดแนวทาง การพัฒนาครูและบุคลากรเพื่อส่งเสริมการใช้นวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.04 ตามลำดับ

1.5 ด้านสร้างแรงจูงใจ พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 เมื่อ พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความยุติธรรม ความเสมอภาค การสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจถึงความแตกต่างและความ สามารถของครูในเรื่องการ สร้างนวัตกรรม และให้การสนับสนุนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมอยู่ในระดับมาก ที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาชื่นชม ผลงานของครู และยอมรับผลงานของครูในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษา แห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวงศร์ษันธ์

2.1 ด้านบุคลิกรูปางเชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรมและความเป็นมืออาชีพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและบรรยากาศที่ดีในองค์กร นอกจากนี้ต้องมีความพร้อมในการเปิดรับสิ่งใหม่ กล้าเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการบริหารและการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล (Data-Driven Decision Making: DDDM) เพื่อให้การบริหารมีเป้าหมายที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ และสามารถพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของสถานศึกษา ดังเช่นผลการสัมภาษณ์ “ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในองค์กร การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง กระตุ้นแรงจูงใจในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธา” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1)

2.2 ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการ PLC เพื่อพัฒนาศักรูปากรุและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นผลการสัมภาษณ์ “ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้...ผ่านกระบวนการ PLC เพราะกระบวนการ PLC เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้เป็นแหล่งสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างแท้จริง” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4) นอกจากนี้ ผู้บริหารยังควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

2.3 ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน พร้อมเปิดรับความคิดเห็นจากบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้วิสัยทัศน์มีความครอบคลุมและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังเช่นผลการสัมภาษณ์ “วิสัยทัศน์ที่ดีต้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายเชิงนวัตกรรมที่ชัดเจน

และสร้างแผนปฏิบัติการที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5) นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องทำหน้าที่เป็น Change Agent ที่ริเริ่มแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนภายในองค์กร

2.4 ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างค่านิยมองค์กรที่ส่งเสริมนวัตกรรมและวางแผนกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาวัตกรรมการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้ Digital Education Excellence Platform (DEEP) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาและยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้ทันกับยุคดิจิทัล การปลูกฝังค่านิยมที่สนับสนุนการคิดสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการปรับตัวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผู้บริหารต้องพัฒนาทักษะ Reskilling และ Upskilling เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคต โดยการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง ดังเช่นผลการสัมภาษณ์ “ผู้บริหารต้องพัฒนาทักษะ Reskilling และ Upskilling เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโลกแห่งอนาคต และต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4) ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้บริหารในการตัดสินใจและวางแผนแต่ยังเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในองค์กรในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านสร้างแรงจูงใจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการเสริมแรงบวกโดยให้กำลังใจและรางวัลแก่บุคลากรที่มีผลงานดี รวมถึงผู้บริหารต้องสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธา เพื่อได้รับการยอมรับจากบุคลากร ซึ่งเป็นรากฐานของความสำเร็จ ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้บริหาร การรับฟังความคิดเห็นของครูทำให้เกิดแรงจูงใจและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ดังเช่นผลการสัมภาษณ์ “ผู้บริหารต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้บริหารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาสายอาชีพและใช้การโค้ชเพื่อเสริมแรง (Coaching for Reinforcement)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรชัยชั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารต้องมองการณ์ไกล เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์และแตกต่าง โดยอาศัยความคิดริเริ่มใหม่ การกล้าตัดสินใจ การปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และสร้างความสามารถในการแข่งขันของผู้เรียน มีความสามารถในการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในองค์กร สอดคล้องกับ จูตินันท์ นันทะศรี⁵ ที่กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงควรพัฒนาตนให้เป็นผู้ที่สามารถบริหารตนเอง บริหารบุคลากร และบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องอาศัยแนวทางการบริหารยุคใหม่ที่ผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำงานอย่างชาญฉลาด

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวชิรชัย ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม 2) ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม และ 5) ด้านสร้างแรงจูงใจ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรมและมีจิตวิญญาณ รวมถึงความเป็นมืออาชีพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

5. จูตินันท์ นันทะศรี, การพัฒนาตัวชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2563.

และบรรยากาศที่ดีในองค์กร นอกจากนี้ก็ต้องมีความพร้อมในการเปิดรับสิ่งใหม่ กล้าเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการบริหารและการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล เพื่อให้การบริหารมีเป้าหมายที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ และสามารถพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของสถานศึกษา

2. ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้นำทางวิชาการ โดยต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เช่นเดียวกับที่ จริญญาภรณ์ ศรีจันดารี และ จุฬาทรรณภรณ์ ธนะแพทย์⁶ กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารในยุคใหม่ยังครอบคลุมถึงการรักษาระเบียบวินัย การบริหารหลักสูตร การส่งเสริมการเรียนรู้ การประสานงานกับชุมชน และการเป็นแบบอย่างที่ดี

3. ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องเปิดรับความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทั้งบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้วิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นมีความครอบคลุมและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ผู้บริหารควรทำหน้าที่เป็น Change Agent หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มีบทบาทในการริเริ่มแนวคิดใหม่ ๆ และส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถโน้มน้าวใจ กระตุ้น และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรในการสร้างสรรค์นวัตกรรม สอดคล้องกับ ธัญชนก แสนจันทร์ และต้องลักษณ์ บุญธรรม⁷ กล่าวว่า

6. จริญญาภรณ์ ศรีจันดารี และจุฬาทรรณภรณ์ ธนะแพทย์, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”, *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (Journal of MCU Ubon Review)*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (2564), 45–60.

7. ธัญชนก แสนจันทร์ และต้องลักษณ์ บุญธรรม, “การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี”, *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (2564), 82–91.

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทิศทาง แนวทางในการทำงานที่ชัดเจน สามารถสื่อสาร กระตุ้น และสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนร่วมงาน กระตือรือร้น และมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ กำหนดเป้าหมายในการทำงาน สามารถสร้างค่านิยมในการทำงาน มีความรู้ ความสามารถและยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้อื่น

4. ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดกลยุทธ์ที่ส่งเสริมนวัตกรรม โดยเริ่มจากการสร้างค่านิยมองค์กรที่ สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าลอง และกล้ายอมรับความล้มเหลว อีกทั้งกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมควรครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการ จัดการศึกษา เช่น การใช้แพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์อย่าง Digital Education Excellence Platform (DEEP) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น กระตุ้นให้ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความคิดริเริ่ม และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มองอนาคตได้อย่างชัดเจน และสามารถกำหนดทิศทางที่ทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ ธัชชนันท์ มโนเพชรเกษม⁸ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีความ สามารถในการมองไปในอนาคต และกำหนดวิสัยทัศน์ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง จากสิ่งแวดล้อมภายนอกมีความสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์เปลี่ยนแปลงกลยุทธ์สู่ การปฏิบัติได้จริงในระดับปฏิบัติการ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความได้เปรียบต่อคู่แข่งขั้นทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดแรงจูงใจที่จะก้าวไปสู่ อนาคต และทำให้การทำงานของบุคลากรมีมาตรฐาน มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศขององค์กร

5. ด้านการสร้างแรงจูงใจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการ สร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรผ่านการเสริมแรงบวก เช่น การให้กำลังใจ การยอมรับ และการให้รางวัล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการ ทำงาน และช่วยส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดีภายในองค์กร การสร้างความเชื่อ มั่นและความศรัทธาในตัวผู้นำมีส่วนสำคัญในการทำให้บุคลากรยอมรับและร่วมมือกัน

8. ธัชชนันท์ มโนเพชรเกษม, “องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้ปฏิบัติวิชาชีพกายอุปกรณ์ ในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยคริสเตียน, 2560).

พัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและครูมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาผู้เรียน เมื่อครูรู้สึกว่าคุณได้รับการรับฟังและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเกิดแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองและเติบโตในสายอาชีพ โดยการสนับสนุนให้บุคลากรตั้งเป้าหมายในการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการทำงาน ทั้งนี้การใช้กระบวนการโค้ชเพื่อการเสริมแรง (Coaching for Reinforcement) เป็นอีกแนวทางที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

รูปที่ 1 จากผลการวิเคราะห์รายด้าน สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาประจำวชิรชัย

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวงศร์ชั้นควรนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวงศร์ชั้นทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม 2) ด้านบทบาทผู้นำเชิงนวัตกรรม 3) ด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 4) ด้านกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม และ 5) ด้านสร้างแรงจูงใจ สามารถอภิปรายได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารต่อไป

2. ผู้บริหารสถานศึกษายังมีข้อจำกัดในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมมาใช้ รวมถึงบุคลากรยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและขาดการต่อยอดผลงานวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำวงศร์ชั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะดิจิทัลให้แก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรพัฒนาระบบเครือข่ายออนไลน์ที่มีความพร้อมทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวาง อีกทั้งควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่บุคลากรทุกระดับ สนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกบริบทอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมที่จะช่วยให้ระบุดูความพร้อมด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีของสถานศึกษาได้ชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนและแนวทางการพัฒนาได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*,
ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (2562), 189–210.
- จริญญาภรณ์ ศรีจันดารี และจุฬาพรณภรณ์ ธนะแพทย์. “บทบาทของผู้บริหาร
สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (Journal of MCU
Ubon Review)*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (2564), 45–60.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถาน
ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร, 2563.
- ถนอมวรรณ ช่างทอง. “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษาและความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา ในอำเภอท่าชนะ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2”. *วิทยานิพนธ์*. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562.
- ธัญชนก แสนจันทร์ และ ต๋องลักษณ์ บุญธรรม. “การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะ
ผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ปทุมธานี”. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*. ปีที่ 11
ฉบับที่ 1 (2564), 82–91.
- ธัชชนันท์ มโนเพชรเกษม. “องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้ปฏิบัติวิชาชีพ
กายอุปกรณ์ในประเทศไทย”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยคริสเตียน, 2560.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบศรีขันธ์. *วิสัยทัศน์และพันธกิจ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบศรีขันธ์*. ประจำบศรีขันธ์:
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจำบศรีขันธ์, 2564.
- Yamane, T., *Statistics: An introductory analysis*, 3rd ed., New York: Harper
& Row, 1973.

แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ
สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

A Guideline for Developing 21st-Century Instruction
to Enhance Ethics and Professional Codes of Conduct
in the Police Profession among Police Cadets at the
Provincial Police Training Center Region 9

บุรัสกร บุญนันท์

Burasakorn Boonranan

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

Training Center of Provincial Police Region 9

E-mail: burasakornboonranan@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 17 สิงหาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 18 กันยายน 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 9 มีนาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลสามเส้า โดยมีการเชื่อมโยงในเชิงเหตุผลระหว่างข้อค้นพบ การสร้างแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ มีจุดแข็งในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยกองบัญชาการศึกษาคือหน่วยงานในการจัดทำหลักสูตรแกนกลาง จากนั้นกระจายไปสู่ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 ในฐานะศูนย์จัดการเรียนการสอนในพื้นที่ และพบโอกาสในการพัฒนา ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านบทบาทของผู้บริหารศูนย์ฝึกอบรม จำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเชิงนโยบาย วัสดุทัศน การวางแผนพัฒนาหลักสูตร และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแก่ผู้สอน 2) ด้านบทบาทของครูผู้สอน มีบทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะแบบดั้งเดิม เน้นการเรียนการสอนตามแผนการสอนจากตำรา และ 3) ด้านบทบาทของผู้เรียน มีลักษณะแบบตั้งรับ เรียนรู้ตามแผนการสอน บางส่วนอาจจะยังคงต้องอาศัยการกระตุ้นจากผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้แก่นักเรียนนายสิบตำรวจเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก โดยสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณ การประยุกต์แนวคิด การสะท้อนความคิด เพื่อสร้างความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดแก่ผู้เรียนจนเกิดจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ

ประโยชน์ที่ได้รับ ค้นพบแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมในการเสริมสร้าง
จริยธรรมและจรรยาบรรณ ส่งเสริมให้ผู้สอนในรายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณใน
วิชาชีพตำรวจปรับรูปแบบการสอนให้ร่วมสมัยสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และสร้าง
คุณค่าต่อศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 และภาคอื่น ๆ

คำสำคัญ: จริยธรรม จรรยาบรรณ วิชาชีพตำรวจ การเรียนการสอน
ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research article aimed: (1) to examine the current state of teaching and learning management in promoting ethics and professional codes of conduct in the police profession, and (2) to investigate approaches for developing ethics and professional ethics instruction in the police profession. A qualitative research methodology was employed, with in-depth interviews as the primary research instrument. Data were analyzed using content analysis, and triangulation was applied to validate the findings. Logical connections were established among the findings to formulate pedagogical development approaches consistent with 21st-century education.

The results revealed that:

1. the current state of teaching and learning management in promoting ethics and professional codes of conduct in the police profession demonstrates strengths in its instructional processes. Clear instructional policies are set by the Royal Thai Police, with the Police Education Bureau responsible for designing the core curriculum. This curriculum is subsequently disseminated to the Provincial Police Training

Center Region 9, which is responsible for local instructional management. Opportunities for development were identified in three dimensions. First, the role of training center administrators requires sustained support in terms of policies, vision, curriculum development planning, and the promotion of active learning for instructors. Second, the role of instructors is primarily focused on traditional knowledge transmission, emphasizing textbook-based instruction. Third, the role of learners is largely passive, following structured lesson plans, with some learners requiring additional motivation from instructors.

2. Approaches for developing the teaching and learning of ethics and professional codes of conduct in the police profession, in alignment with 21st-century learning, necessitate the adoption of active learning strategies. These strategies allow police cadets to acquire knowledge and transform behavior through hands-on practice. Active learning design should integrate experiential activities related to ethics and professional conduct, the application of ethical concepts, and reflective practices to foster deeper understanding and the internalization of ethical values in the police profession.

The contribution of this study lies in presenting concrete approaches to enhance the promotion of ethics and professional conduct among police cadets. It also encourages instructors in ethics-related courses to adopt modernized and contemporary pedagogical methods consistent with 21st-century learning. Moreover, the findings add value not only to the Provincial Police Training Center Region 9 but also to other regional centers and institutions with similar contexts.

Keyword: Ethics, Code of Ethics, Police Profession, Teaching and Learning, The 21st century

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม เป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ การทำงาน ตลอดจนวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปแบบไม่มีสูตรสำเร็จ เป็นการถูกท้าทายต่อวิถีแบบดั้งเดิม หากไม่มีการปรับตัวให้เท่าทันก็จะนำไปสู่ความล้มเหลวแก่หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง¹ ในขณะเดียวกันความท้าทายที่เกิดขึ้น เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญยิ่งต่อการปรับตัวไปสู่การสร้างรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดต้นทุน เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น² รวมถึงเป็นการกระตุ้นการทำงานที่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในเชิงจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพด้วย

แนวทางการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความต้องการทักษะที่จำเป็นที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้สอนมีบทบาทแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม มีหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนใหม่ ๆ การเรียนรู้แบบจริงและการเรียนรู้แบบการสอนให้น้อยเรียนรู้ให้มาก ผู้เรียนนั้นได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้ที่ยกให้ความช่วยเหลือ³ โดยเฉพาะหลังจากวิกฤตการณ์ Covid-19 ที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการปรับตัว มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาทั้งระบบ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน และกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองครั้งใหญ่⁴

1. Christensen, C. M., *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*, (Harvard Business School Press, 1997), 172–174.
2. Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A., *Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation*, (Harvard Business Press, 2014), 29–30.
3. ลีตินันท์ ดาวศรี และคณะ, “แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”, *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564), 59.
4. ทิศนา แสงระวี และ เรขา ชูสุวรรณ, “ครูไทยกับการจัดการเรียนรู้ในยุค Digital Disruption”, *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2565), 19.

จากผลกระทบข้างต้น ทำให้การศึกษามุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้⁵ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งทางบวก ได้แก่ การปรับเปลี่ยนแผนและเป้าหมายในการจัดการศึกษา การปรับแนวทางการจัดการเรียนรู้ มีการใช้วิธีการวัดและประเมินผลใหม่ ๆ ผู้บริหารพัฒนาตนเอง ครูผู้สอนพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี ครูผู้สอนเปลี่ยนวิธีการสอน และนักเรียนสามารถลดเวลา ความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน⁶ เป็นแรงกระตุ้นที่ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อำนวยความสะดวก ผู้แนะนำ รวมทั้งต้องพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อออกแบบและบริหารจัดการการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้น ด้านผู้เรียนต้องเปลี่ยนจากผู้รับสารแบบตั้งรับ (Passive) ไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ (Active) มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการความยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ง่ายจากเทคโนโลยีดิจิทัล⁷

ซึ่งทักษะในศตวรรษที่ 21 นักเรียนไทยต้องพัฒนาประกอบไปด้วย E (4R + 7C) E คือ Ethical Person (คุณธรรม จริยธรรม) 4R ได้แก่ (1) อ่านออก (Reading) (2) เขียนได้ (Writing) (3) ทักษะการคำนวณ (Arithmetic) และ (4) การมีเหตุผล (Reasoning) 7C ได้แก่ (1) ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (3) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม (4) ทักษะการสื่อสาร (5) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ทักษะอาชีพและการใช้ชีวิต และ (7) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม⁸

5. สุนันท์ สipay และไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, “เปลี่ยนผ่านการศึกษาไทยสู่การศึกษา 4.0”, *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2561), 13.
6. บุญเลี้ยง ทูมทอง, “ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือกคือทางหลักและทางรอดในการจัดระบบการศึกษาในอนาคต”, *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565), 15.
7. พิษณุสินี มะโน, “ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค digital disruption ต่อการศึกษา”, *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2562), 1.
8. พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพยาว์ อินดิสุข, *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2557, 1.

ประเด็นการเรียนรู้เรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในยุคนี้นี้ จำเป็นต้องมีแนวทางที่เหมาะสมรองรับ และสอดคล้องกับระบบคุณค่าทางสังคมของวิชาชีพต่าง ๆ อาทิ แพทย์ วิศวกร นักบัญชี นักการตลาด รวมถึงวิชาชีพตำรวจ ซึ่งต่างก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ภายใต้แรงกดดันจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จริยธรรมในวิชาชีพ (Professional Ethics) ได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อ⁹ จริยธรรมในวิชาชีพเป็นเสมือนรากฐานสำคัญที่ช่วยธำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ ศักดิ์ศรี และมาตรฐานของวิชาชีพนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพตำรวจมีการกำหนดให้นักเรียนนายสิบตำรวจ (นสต.)

หลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ (นสต.) เป็นหลักสูตรที่สำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นการสร้างบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งความรู้ ทักษะทางยุทธวิธี ร่างกายและจิตใจ รวมถึงการตระหนักรู้ถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ เพื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับศรัทธาของประชาชนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดเป้าหมายการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ การมีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ตอบสนองความต้องการของประชาชน และการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ¹⁰ อันเป็นหลักสำคัญเพื่อก่อให้เกิดความผาสุกและความอยู่ดีกินดีของประชาชน ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคม

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ภาค 9 มีพันธกิจสำคัญในการสร้าง นสต. ให้มีความรู้ความสามารถทางด้านงานตำรวจ มี เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมถึงทำนุบำรุง ส่งเสริม รักษาศิลปวัฒนธรรม และสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มุ่งเน้นให้มีความรู้และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่บริการประชาชนตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพตำรวจ ซึ่งครอบคลุมถึงการปฏิบัติตามระเบียบวินัย การแสดงออกที่เหมาะสมภายใต้อำนาจหน้าที่

9. Schwab, K., *The Fourth Industrial Revolution*, (Crown Publishing Group: New York, 2017), 86–91.

10. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

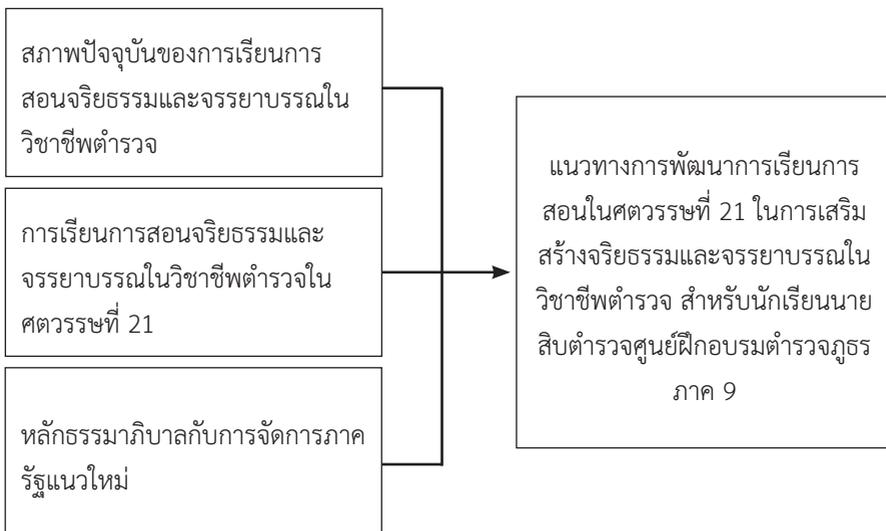

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 เพื่อพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และสามารถปฏิบัติหน้าที่อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด
ที่มา: การสังเคราะห์โดยผู้วิจัย

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

4.1 การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่สำคัญจำเป็นต่อนักเรียน โดยมุ่งถึงการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง อีกทั้ง การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นไปยังทักษะเพื่อการดำรงชีวิต เน้นการค้นคว้าจากตัวนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำในการจัดการเรียนรู้วิชาแกนหลักจะนำไปสู่การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ มุ่งเน้นทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ¹¹ ผู้เรียนจะต้องมีทักษะ ในการวิเคราะห์ และมีวิจารณญาณ เพื่อให้เท่าทันยุคสมัยปัจจุบันมากขึ้น ได้แก่ ทักษะการคิดวิจารณ์ (critical thinking) ทักษะการทำงานร่วมกัน (collaboration skill) ทักษะการสื่อสาร (communication skill) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (digital skill) ทักษะทางอาชีพและการใช้ชีวิต (career skill & life skill)¹²

ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้เปลี่ยนไปครูผู้สอนเปิดรับการเรียนรู้และปรับตัวอยู่เสมอ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้แนะแนว ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการความรวดเร็วและยืดหยุ่น ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะต้องปรับตัวให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้ง่ายจากหลากหลายช่องทาง การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและผู้เรียน อันได้แก่ 1) ครูผู้สอน ต้องเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ ผู้อำนวยความสะดวก ผู้แนะแนว 2) ผู้เรียน เปลี่ยนจากผู้รับสารแบบ Passive ไปเป็น Active คือเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้¹³

11. วิจารย์ พานิช, *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยาม กัมมาจล. 2556), 16–21.
12. สุไม บิลโบ, *สมรรถนะ ทักษะและบทบาทครูไทยในศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2558), 2–4.
13. ที่เดียวกัน

4.2 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องมีทักษะในการเรียนรู้ 3R ได้แก่ อ่านออก เขียนได้ และทักษะการคำนวณ และ 7C ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 2) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 3) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 4) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม 5) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และ 7) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้¹⁴

4.3 หลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่

แนวคิดธรรมาภิบาลในประเทศไทยเริ่มแพร่หลายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ช่วงระยะหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540¹⁵ การที่ประเทศไทยมีการบริหารอย่างเปิดเผย โปร่งใส จนเกิดความสำเร็จ โดยกลไกการบริหารมีความน่าเชื่อถือ ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของภาครัฐ¹⁶ อีกทั้ง ยังเป็นกระบวนการกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนที่จะขับเคลื่อนให้การดำเนินนโยบายของภาครัฐดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยุติธรรม มีคุณธรรม และตรวจสอบได้¹⁷ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า¹⁸ แนวคิดธรรมาภิบาล ได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาบุคลากร ที่จะต้องมุ่งเน้น การ

14. Trilling Bernie and Fadel Charles, *21st Century Skills: Learning for Life in our times*, (San Francisco: Jossey-Bass, 2009), 45–61.
15. ถิรวดี บุรีกุล, “ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่”, *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2546), 1–18.
16. Peters, B. Guy, “Governance and Comparative Politics” in *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*, Jon, (ed.). (Oxford: Oxford University Press, 2000), 52.
17. อีริยุทธ บุญมี, *สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กู้ภัยประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: สายธาร, 2551), 14.
18. แสงชัย อภิชาติธนพัฒน์, *หลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร*, (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ, 2559), 2.

ทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในกาจัดการภาครัฐแนวใหม่

4.4 จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ

จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ หมายถึง หลักคุณธรรมความดีงามและข้อปฏิบัติที่ข้าราชการตำรวจทุกคนต้องยึดถือ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรม โปร่งใส เป็นไปตามกฎ ก.ตร. ว่าด้วยจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2566¹⁹

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลเอกสาร (Document Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 33 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) ผู้แทนอาจารย์ - ครู ในศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร จำนวน 8 ท่าน
- 2) ศิษย์เก่านักเรียนนายสิบตำรวจ จำนวน 19 ท่าน
- 3) ข้าราชการตำรวจ ผู้ดูแลนักเรียนนายสิบ จำนวน 2 ท่าน
- 4) ผู้แทนทางด้านศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการสอนหลักจริยธรรม จำนวน 2 ท่าน
- 5) อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอน จำนวน 2 ท่าน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบ

19. ณภัทร ทินราช, เอกสารคำสอน วิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ, (นครราชสีมา: ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3, 2567), 1–20.

สอบความถูกต้อง ความชัดเจน และความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์ตีความเนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าค้นหาความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ ตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารจากแบบสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

6. ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1 สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ พบว่า การเรียนการสอนหลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ มีการบรรจุรายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจ (ศท.21101) ไว้ในวิชาหมวดศึกษาทั่วไป ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง มีความเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสังคม สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี มีคุณธรรม สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของหลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ (นสต.) เป็นการสร้างความพร้อมทั้งความรู้ ทักษะทางยุทธวิธี ร่างกายและจิตใจให้นักเรียน นสต. เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสายงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และสามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา²⁰ รายละเอียดดังนี้

20. กองบัญชาการการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, ตำราเรียน รายวิชา ศท. 21101 จริยธรรม และจรรยาบรรณตำรวจ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2566), 7.

6.1.1 ภาพรวมในการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและ จรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ

1. กระบวนการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร พบว่า ใช้แนวทางจากตำราเรียนฉบับนี้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มผู้แทนอาจารย์-ครู ในศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“บรรยายตามแผนการสอนจากตำรา หรือเอกสารประกอบคำสอน ยกตัวอย่างกรณีศึกษาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบ่งกลุ่มอภิปรายยกกรณีตัวอย่างมา แล้วแสดงความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน”

(ผู้สอนท่านที่ 2, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2568)

“การเรียนการสอนในรายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจ เป็นไปตามที่กองบัญชาการการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด เช่น ประมวลการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน โดยใช้แผนการสอน”

(ผู้สอนท่านที่ 8, สัมภาษณ์, 31 กรกฎาคม 2568)

นอกจากการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจโดยทั่วไปใช้แนวทางจากตำราเรียนแล้ว ยังพบการพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนเพื่อให้ร่วมสมัย ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป มีดังนี้ (1) วางแผนการสอน กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ชัดเจน วัดผลได้ สอดคล้องกับภารกิจตำรวจ (2) ออกแบบเนื้อหา ใช้หลักสูตรที่เน้นความรู้จริง เกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณ และสถานการณ์จำลอง (3) จัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ใช้การบรรยาย อภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา และกิจกรรมฝึกปฏิบัติ (4) ส่งเสริมคุณธรรม ใช้หลักธรรมทางศาสนาและประมวลจริยธรรมในการพัฒนาเจตคติ (5) ประเมินผลหลากหลาย ใช้ข้อสอบ ปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และประเมินพฤติกรรม

(6) ติดตามและปรับปรุง สรุปลผลการเรียนการสอน รับฟังความคิดเห็น และ
ปรับแผนให้เหมาะสมต่อเนื่อง”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

2. บทบาทของผู้บริหารศูนย์ฝึกอบรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ
ตำรวจ จะสามารถดำเนินไปได้ นั่น พบว่า จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
เนื่องในเชิงนโยบาย ทัศนคติ การบริหารจัดการ การวางแผนพัฒนาหลักสูตร และ
การจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนานักเรียน นสต. เพื่อเตรียม
ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปในอนาคต โดยกำหนดเป็นนโยบายชัดเจน วาง
กรอบการเรียนการสอน ตลอดจนแผนการเรียนการสอน ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“ผู้บริหารกำหนดแนวทางเป็นไปตามนโยบายสำนักงานตำรวจ นโยบาย
ส่งเสริมให้ปลูกฝังระเบียบวินัยให้ผู้เรียนทุกหลักสูตร ดำรงตนในระเบียบอย่าง
เคร่งครัด”

(ผู้สอนท่านที่ 3, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2568)

“บทบาทของผู้บริหารศูนย์ฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ที่
ผ่านมามีดังนี้ (1) กำหนดวิสัยทัศน์ชัดเจน คือมุ่งพัฒนาตำรวจให้มีคุณธรรม
ความรู้ ความสามารถ (2) วางนโยบายการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้น
คุณธรรม จริยธรรม และสมรรถนะจริง (3) สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ถ่ายทอด
นโยบายสู่ อาจารย์ ครูฝึกและผู้เรียนอย่างเข้าใจง่าย (4) บริหารจัดการอย่างมี
ระบบ บริหารทรัพยากร บุคลากร และเวลาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ (5) พัฒนา
หลักสูตรต่อเนื่อง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบท สถานการณ์ และความต้องการ
สังคม (6) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้คุณภาพ สนับสนุนสื่อ เทคโนโลยี และรูปแบบ
การสอนที่หลากหลาย”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“ผู้บริหารมีการให้คำแนะนำพร้อมเสนอ อาจารย์ภายนอกที่มีความรู้ความ
สามารถโดยตรงมาจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นิสิต.
และการสนับสนุนอุปกรณ์ด้านการเรียนการสอนที่ทันสมัย”

(ผู้สอนท่านที่ 4, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2568)

3. บทบาทของครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้

บทบาทของครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้ในการเสริมสร้างจริยธรรมและ
จรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ โดยทั่วไป พบว่า บทบาทของครูผู้สอนเป็นบทบาทหลัก
ในการถ่ายทอดความรู้ ในลักษณะแบบดั้งเดิม โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอด
เป็นหลัก จะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหา มีทักษะที่เหมาะสม รวมถึงสามารถออกแบบ
กิจกรรมในการเรียนได้ ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“ผู้สอนต้องใช้ทฤษฎีและภาคปฏิบัติผสมผสานกัน และนำเหตุการณ์ข่าว
ปัจจุบันมาสอดแทรกในการถ่ายทอด”

(ผู้สอนท่านที่ 8, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“บทบาทของครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้ นั้น มีความสำคัญอย่าง
ยิ่ง บทบาทหลัก ๆ ที่สำคัญ มีผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและทักษะ ครูผู้สอนต้อง
มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาที่สอน และต้องมีทักษะที่จำเป็น
สำหรับการปฏิบัติงานจริง เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการ
ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

ในขณะเดียวกัน ความเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนถึงความจำเป็นในการที่
จะต้องพัฒนาบทบาทของผู้สอนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา
ในยุคศตวรรษที่ 21

“ปัจจุบันเป็นโลกแห่งเทคโนโลยีโลก AI เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน
ครูอาจารย์บางท่านปรับตัวในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาใช้ ทำให้ต้องมีการปรับ
ตัวเพื่อให้ทันต่อสภาพปัจจุบัน ต้องยอมรับและปรับตัว”

(ผู้สอนท่านที่ 6, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2568)

“ครูผู้สอนมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่หลากหลายและน่าสนใจ เช่น การบรรยาย การอภิปราย กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และต้องผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างครูกับผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด คือหัวใจสำคัญที่ครูผู้สอนต้องปรับตัวในปัจจุบัน ครูผู้สอนไม่ใช่แค่ผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่คือผู้จุดประกายความคิด ผู้สร้างแรงบันดาลใจ และผู้ร่วมเดินทางในการเรียนรู้ ของนักเรียนนายสิบตำรวจ เพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นตำรวจที่มีคุณภาพและเปี่ยมด้วยจริยธรรม

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

สอดคล้องกับความเห็นของศิษย์เก่านักเรียนนายสิบตำรวจ ที่สะท้อนถึงบทบาทของครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้ ในภาพรวมมีความสำคัญและเป็นส่วนหลักในการเรียนรู้ ผู้สอนมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในแต่ละสาขาวิชาให้กับผู้เรียน ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติ ในการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงให้กับนักเรียน เป็นผู้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและมีบทบาทของบุคคลต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน”

(ศิษย์เก่า นสต. ท่านที่ 1, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“จากประสบการณ์ที่ผ่านมา บทบาทของครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้ ภายในศูนย์ฝึกอบรมตำรวจนั้นถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง”

(ศิษย์เก่า นสต. ท่านที่ 2, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

4. บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนการสอน

บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนการสอน พบว่า มีลักษณะแบบตั้งรับ (Passive) มีการเรียนรู้ตามแผนการสอนและสามารถปรับตัวตามเทคโนโลยีได้ บางส่วนอาจจะยังคงต้องอาศัยการกระตุ้นจากผู้สอน ดึงข้อความจากการสัมภาษณ์

“นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น สอบถาม ค้นคว้า ออกมาแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน และช่วยกันสรุป แล้วส่งเอกสาร ตามแผนการสอน”

(ผู้สอนท่านที่ 1, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2568)

“ขึ้นอยู่กับภาระกิจของอาจารย์ให้เห็นถึงความสำคัญที่ผู้เรียนต้องให้ความร่วมมือ ต้องมีการปรับตัว ตั้งใจใส่ใจต่อการเรียน เพราะมีผลต่อลำดับการเลือกตำแหน่ง”

(ผู้สอนท่านที่ 6, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2568)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปประเด็นสำคัญภาพรวมในการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ

6.1.2 การเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจในศตวรรษที่ 21

1. ความสำคัญของการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจในศตวรรษที่ 21

พบว่า มีความสำคัญ นสต. ต้องมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนา เป็นการปลูกฝังให้ นสต. หรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นข้าราชการตำรวจที่ดี เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ ดำรงตนให้เหมาะสมแก่เกียรติศักดิ์ของการเป็นข้าราชการตำรวจ ดึงข้อความจากการสัมภาษณ์

“มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทุกคนต้องมีพื้นฐานความรู้ในด้านคุณธรรมจริยธรรม หลักคำสอนทางศาสนา สูดท้ายแล้วสิ่งเหล่านี้คือ คำตอบของชีวิต จะต้องถ่ายทอดให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และนำไปใช้ได้ผลจริง”

(ผู้สอนท่านที่ 2, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2568)

“สำคัญมาก ๆ เพราะหากเจ้าหน้าที่มีแต่ทุจริตจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก ถ่วงความเจริญ ที่สำคัญประชาชนเดือดร้อนและไม่ศรัทธา”
(ผู้สอนท่านที่ 8, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“สำคัญมาก เพราะเป็นการสอนให้ตระหนักถึงจิตสำนึกต่อวิชาชีพ และปลูกฝังอุดมคติในการรับราชการตำรวจจนสุด. เป็นเด็กรุ่นใหม่ขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ระบบราชการที่มีการทุจริตที่เห็นได้ชัด ทั้งงบประมาณ เวลา หรือแม้แต่การปฏิบัติตนของบุคคลากรในทางลบ ทำให้เกิดความเสื่อมถอยในความศรัทธา จำเป็นที่จะต้องสอนเรื่องนี้อย่างจริงจัง”
(ผู้สอนท่านที่ 5, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2568)

สอดคล้องกับการให้ความเห็นของผู้แทนทางด้านศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสอนหลักจริยธรรม ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“จริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ จริยธรรมเป็นหลักการพื้นฐานที่ทุกคนควรยึดถือ ส่วนจรรยาบรรณเป็นกฎเกณฑ์ที่ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของกลุ่มบุคคลให้คงอยู่ ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ล้วนมีเป้าหมายสูงสุดคือการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงาม”

(อาจารย์สอนวิชาพุทธศาสตร์, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2568)

“จริยธรรมและจรรยาบรรณทำหน้าที่เป็นเข็มทิศนำทางให้มนุษย์ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมสงบสุขและสันติ”

(ครูสอนศาสนาอิสลาม, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2568)

2. แนวนโยบาย แนวทางการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแนวทางของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) จากนั้นกองบัญชาการศึกษาศึกษา (บช.ศ.) ทำหน้าที่ในการรับนโยบายออกแบหลักสูตรแกนกลาง โดยศูนย์ฝึก

ผู้บริหารของศูนย์ฝึกอบรมฯ เป็นผู้นำหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดมาปรับใช้กับการเรียนการสอนตามบริบทพื้นที่ ดังข้อความจากการสัมภาษณ์

“สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) เป็นผู้กำหนดนโยบายระดับชาติ และกรอบหลักสูตรแกนกลางสำหรับการฝึกอบรมบุคลากรตำรวจทั้งหมด รวมถึงวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณ”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“กองบัญชาการการศึกษา (บช.ศ.) ทำหน้าที่แปลงนโยบายมาสู่การจัดทำหลักสูตรมาตรฐานกลาง และแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับหน่วยงานฝึกอบรมในสังกัด”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

“ครูผู้สอนต้องนำหลักจริยธรรมจากส่วนกลาง ตามที่กำหนดมาเพิ่มเติมในการสอนด้วย”

(ผู้สอนท่านที่ 1, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2568)

6.1.3 การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่

จากแนวคิดธรรมาภิบาล ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นถึงความสำคัญของการสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) การทำงานแบบมีอาชีพ (3) การคำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงาน ดังข้อความจากการสัมภาษณ์บางส่วน ดังนี้

1. การทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

“การสอดแทรกเรื่องการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นผลดีต่อหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยงานสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

(ผู้สอนท่านที่ 8, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

2. การทำงานแบบมืออาชีพ

“คำว่า มืออาชีพ น่าจะเป็นวิชาที่เน้นทักษะ แต่ในเชิงนามธรรมอย่าง วิชาจริยธรรมนั้น ควรสอดแทรกการตระหนักรู้ถึงผิดชอบชั่วดี เข้าไปจะทำให้เห็นผลชัดกว่า”

(ผู้สอนท่านที่ 5, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2568)

“การสอดแทรกคุณลักษณะ การทำงานแบบมืออาชีพเข้าไปในการสอน จริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในวิชาชีพ ตำรวจไม่ใช่แค่เรื่องของทักษะหรือความสามารถทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทัศนคติ ความรับผิดชอบ และการประพฤติตน ที่เป็นไปตามมาตรฐานสูงสุด ทั้งในด้านปฏิบัติการและจริยธรรม”

(ผู้สอนท่านที่ 7, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

3. การคำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงาน

“เห็นด้วย เพราะ ภาพลักษณ์ขององค์กรในปัจจุบัน ต้องอาศัยผู้รอบรู้ที่จะ ผลิตภาพลักษณ์เก่า ๆ เช่น อาศัยผลประโยชน์ทับซ้อนกับตำแหน่งที่มี และ ทำให้ประชาชนเห็นจนขาดความเชื่อมั่นในความยุติธรรม ดังนั้นการคำนึงถึง ประสิทธิภาพในการทำงานจึงเป็นความจำเป็นที่ของครูผู้สอนต้องเน้นย้ำและ ทำให้เกิดรูปธรรมในห้องเรียน”

(ผู้สอนท่านที่ 5, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2568)

6.2 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

พบว่า จริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนและ การทำงานวิชาชีพ บริบทของวิชาชีพตำรวจที่จำเป็นจะต้องเน้นเรื่องวินัยในการปฏิบัติ หน้าที่เป็นสำคัญ ดังข้อความว่า

“เรื่องระเบียบวินัยและความอดทน ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และยังคง ต้องเน้นจริยธรรมและจรรยาบรรณควบคู่กัน ซึ่งหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเกิดผล

ต่อระบบงานทำให้หน่วยงานในการขับเคลื่อนไม่บรรลุผล ประชาชนไม่ศรัทธา และเสื่อมถอยต่อหน่วยงาน”

(ผู้สอนท่านที่ 8, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2568)

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณจำเป็นจะต้องเน้นจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจควบคู่กันไปโดยขาดมิได้ เห็นถึงความสำคัญของการจัดรูปแบบการเรียนรู้ไม่เน้นการท่องจำ ดังข้อความว่า

“ต้องการเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงหลักศีลธรรม ไปสู่พฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ แม้ไม่มีสิ่งสนับสนุนภายนอก แต่ผู้เรียนจะมีกำลังใจที่เข้มแข็งจากภายในเป็นสำคัญ”

(ผู้สอนท่านที่ 3, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2568)

“ควรเลิกการท่องจำ เน้นให้มีการนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) เน้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ การสะท้อนความคิดและถกเถียง สามารถประยุกต์แนวคิด เข้าใจ และเกิดความคิดรวบยอด จริยธรรมไม่ใช่เรื่องที่ต้องสอนแยกออกมาเป็นวิชาเดียว แต่สามารถนำไปสอดแทรกในการเรียนการสอนวิชาอื่นได้”

(อาจารย์สอนวิชาพุทธศาสตร์, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2568)

อีกทั้ง จะต้องเน้นประสบการณ์ การประยุกต์ใช้แนวคิดการสะท้อนความคิด จนสามารถเกิดความเข้าใจและความคิดรวบยอด ดังข้อความว่า

“ต้องสอนให้รู้เท่าทัน นำไปใช้ได้ ไม่ติดกับตัวอักษร ท่องจำแบบไม่เข้าใจ ควรส่งเสริมให้เด็กวิเคราะห์เป็น สื่อสารได้ เท่าทันสิ่งไม่ดีในโทรศัพท์ และแสดงออกมาได้อย่างเหมาะสม”

(ครูสอนศาสนาอิสลาม, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2568)

“การสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณสำหรับนักเรียนวิชาชีพเฉพาะ เป็นการปลูกฝังไปถึงการทำงาน เช่น ครู หมอ ช่าง และตำรวจ หากกลุ่มเหล่า

นี้มีจริยธรรมและจรรยาบรรณในระดับสูง จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่อาชีพตน ป้องกันผลกระทบรุนแรงต่อผู้อื่น นักเรียน คนไข้ หรือผู้เข้ามาใช้บริการ การเรียนจะต้องเสริมเรื่องนี้ ซึ่งเป็น Soft Skills ในปัจจุบันที่สำคัญมาก” (อาจารย์สอนวิชาพุทธศาสตร์, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2568)

“แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 แนวทางที่เหมาะสมสมควรเน้นตัวอย่างจากประสบการณ์จริง ให้ผู้เรียนได้ทบทวนบทบาทตัวเองที่ควรจะเป็น อาจจะได้แสดงบทบาทสมมติเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงจากผู้ที่ทำงานจริง จะสร้างแรงบันดาลใจและทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการมีจรรยาบรรณวิชาชีพได้ชัดเจน”

(อาจารย์สอนวิชาพุทธศาสตร์, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2568)

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากการแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

7.1 สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

7.1.1 ภาพรวมในการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ

ผลการวิจัยพบประเด็นภาพรวมในการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ คือ 1) การจัดการเรียนการสอน ตามตำราเรียนแกนกลาง รายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจ ซึ่งออกโดยส่วนกลาง 2) บทบาทของผู้บริหารศูนย์ฝึกอบรม ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนานักเรียนนสต. โดยกำหนดเป็นนโยบายชัดเจน วางกรอบการเรียนการสอน ตลอดจนแผนการเรียนการสอน 3) ครูผู้สอนมีบทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดเป็นหลัก และ 4) บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนการสอนลักษณะแบบตั้งรับ

ข้างต้น การจัดการเรียนการสอนยังคงยึดรูปแบบเดิมที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบตั้งรับหรือแบบตั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข ได้เปรียบเทียบกระบวนการทัศน์การสอนแบบเดิมและกระบวนการทัศน์การสอนแบบใหม่ โดยกล่าวถึงการสอนแบบเดิมไว้ว่า (1) การสอนเป็นการทำตามหรือทำให้เหมือนต้นแบบ เช่น ผู้เรียนทำหรือปฏิบัติตามครู การเรียนการสอนเป็นโปรแกรมที่มีมาตรฐานไม่มีการยืดหยุ่น การเรียนการสอนเป็นการรับความรู้จากครูผู้สอนโดยตรง เน้นทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (2) การเรียนรู้ภายในขอบเขตโรงเรียน เช่น ครูเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ การเรียนรู้เป็นแบบแยกส่วน ประสบการณ์การเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียน ซึ่งจำกัดเวลา สถานที่ และโอกาสของผู้เรียน²¹ การเรียนรู้ในลักษณะนี้การเรียนรู้ได้เพียงเล็กน้อย ตามพีระมิดแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning) ที่เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้โดยการอ่านท่องจำผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนได้เพียง ร้อยละ 10 การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนได้เพียง ร้อยละ 20 หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 30 และหากการจัดการเรียนการสอนนั้นได้จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การสาธิตจัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดูหรือไปทัศนศึกษา การเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50

7.1.2 การเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจในศตวรรษที่ 21

1. ความสำคัญของการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจในศตวรรษที่ 21 เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนนายสิบตำรวจเป็นข้าราชการตำรวจที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสุภาพกรณ์ ประทุม และคณะ เรื่อง จริยธรรมของตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนมีการปฏิบัติหน้าที่ตามจริยธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้าราชการตำรวจต้องเคารพ ศรัทธา และ

21. พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข, *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), 45–48.

ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่ในระดับมากที่สุด²² อีกทั้ง นำพล พรหมการ์ตัน และพูนชัย ปันนิยะ ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างจริยธรรมตำรวจแนวพุทธ พบว่า ตำรวจมีภารกิจในการดูแลประชาชน และดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม ตลอดจนเป็นความหวังที่ประชาชนหวังพึ่งพาเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น ตำรวจจึงต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรมเพื่อเป็นตำรวจของประชาชนอย่างแท้จริง²³

2. แนวนโยบาย/แนวทางการจัดการเรียนการสอน กำหนดตามแนวทางของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) และกองบัญชาการศึกษา (บช.ศ.) ทำหน้าที่ในการรับนโยบายออกแบบหลักสูตรแกนกลาง จากนั้นศูนย์ฝึกอบรมฯ เป็นผู้นำหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดมาปรับใช้กับการเรียนการสอนตามบริบทพื้นที่ ซึ่งเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่สร้างบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้มีความรู้ ทักษะทางยุทธวิธี²⁴ ซึ่ง การที่จะสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริหาร ครู หลักสูตร โรงเรียน ห้องเรียน เป็นต้น²⁵ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในยุคสมัยนี้จำเป็นต้องมุ่งเน้น Active Learning เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม การร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกการได้พูด ได้ฟัง ได้อ่าน ได้เขียน และได้สะท้อน ความรู้สึกหรือความคิดเห็นจากความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ²⁶

22. สุพารณ์ ประทุม, สังคม สุภรัตนกุล และจรีวัลย์ ภักดีวุฒิ, “จริยธรรมของตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดกาฬสินธุ์”, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1, 191.

23. นำพล พรหมการ์ตัน และพูนชัย ปันนิยะ, “การเสริมสร้างจริยธรรมตำรวจแนวพุทธ”, *วารสารพุทธศิลป์*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2561), 57.

24. กองบัญชาการการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, *ตำราเรียน รายวิชา ศท. 21101 จริยธรรม และจรรยาบรรณตำรวจ*, 2.

25. พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพยาว์ อินดีสุข, *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), 48.

26. Mayers, C. and Jones, T., *Promoting active learning: strategies for the college classroom*, (San Francisco: Jossey-Bass, 1993), 6.

7.1.3 การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่

ควรมีการสอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) การทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การทำงานแบบมืออาชีพ 3) การคำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงาน 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างประเด็นข้างต้นนี้ให้เป็นจรรยาบรรณติดตัว นสต. สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ฌภัทร ทินราช เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในวิชาชีพตำรวจสำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3 พบว่า ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ในการรวบรวมพยานหลักฐาน แสดงความเป็นมืออาชีพ²⁷ และธรรมาภิบาลมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ไปประยุกต์ใช้²⁸

7.2 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในวิชาชีพตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9

อัตลักษณ์วิชาชีพตำรวจมีความจำเป็นต้องเน้นเรื่องวินัยในการปฏิบัติหน้าที่เป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเน้นจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจด้วย ซึ่งควรตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมและจรรยาบรรณ โดยเรียนรู้จากกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ กมลวรรณ คารมปราษฎ์ คล้ายแก้ว และพิชชาดา ประสิทธิ์โชค เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี พบว่า แนวทางการสอนคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า

27. ฌภัทร ทินราช, “แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในวิชาชีพตำรวจสำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3”, *วารสารพุทธ นวัตกรรมปริทรรศน์*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3, 105–118.

28. ศิรินันท์ ทิพย์เจริญ, “ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย”, *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์ไทย*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2555), 97–103.

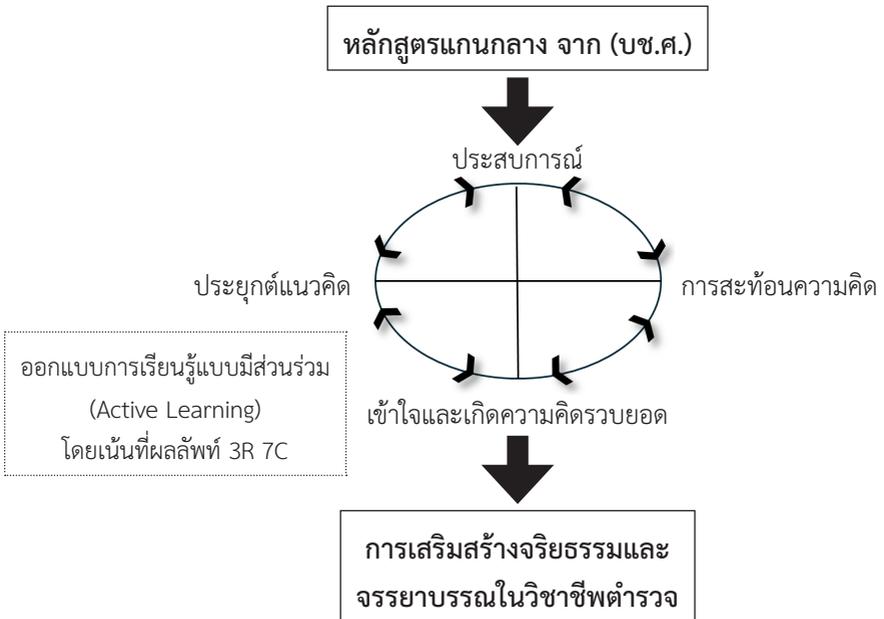
แนวทางการสอนคุณธรรมจริยธรรมใช้รูปแบบในการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยออกแบบเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องราวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในชั้นเรียน²⁹ ไม่ว่าจะเป็น การเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based learning: PBL) ที่มีต่อคุณค่าทางจริยธรรมของบัณฑิตพยาบาล พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบ การเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญหาเป็นฐานส่งผลให้ความไวทางจริยธรรม³⁰ การเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐาน (Case based learning: CBL) พบว่า เป็นกลยุทธ์ที่มี ประสิทธิภาพในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษาพยาบาล³¹ วิธีการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมต้องใช้ในการบูรณาการวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์ และฝึกฝน ได้อย่างต่อเนื่อง³² ทั้งนี้ การพัฒนานั้นจะต้องพัฒนาทางด้านจิตใจและพฤติกรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมจริยธรรมตามที่พึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนรู้ทุกรายวิชามุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เนื่องจากวิธีการดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวังได้ในท้ายที่สุด³³

-
29. กมลวรรณ คารมปราชญ์ คล้ายแก้ว และพิชชาดา ประสิทธิ์โชค, “แนวทางการจัดการเรียนรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี”, *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564), 214–215.
 30. Marques, L., “Active Methodologies as Strategies to Develop Education in Values in Nursing Graduation”, *Escola Anna Nery*, Vol. 22 No. 3 (2018), 1.
 31. Farideh, N., Masumeh, H., Yaser, M., & Nazafarin, G., “The Effects of Nursing Ethics Education through Case-based Learning on Moral Reasoning among Nursing Students”, *Nurse Midwifery Study*. Vol. 8 No. 2 (2019), 85.
 32. ปาริชาติ ธีระวิทย์, “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21”, *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน), 31–39.
 33. ดุจเดือน พันธุมนาวิณ, *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2551), 149.

8. ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการปรับการเรียนการสอนในบริบทที่มีลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพ แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การกำหนดแนวทางดังกล่าวได้สังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการเรียนการสอน โดยปรับกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ ประยุกต์แนวคิดที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอด การสะท้อนความคิดที่สามารถเรียนรู้จนเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดนำไปสู่การเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ จนสามารถนำไปใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและ
จรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 เป็นการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ในบริบทเฉพาะของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 ภายใต้บริบทของการมีนโยบายที่ชัดเจน การเน้นระเบียบวินัยและการฝึกปฏิบัติในวิชาชีพตำรวจ การมีหลักสูตรแกนกลางเป็นกาลเฉพาะ และการมุ่งสร้างบุคลากรเฉพาะทางวิชาชีพตำรวจ

ประโยชน์จากการศึกษาวิจัย ได้รับแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นพัฒนาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรทางวิชาชีพตำรวจ ส่งเสริมให้ผู้สอนในรายวิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจปรับรูปแบบการสอนให้ร่วมสมัย สอดรับกับศตวรรษที่ 21 และสร้างคุณค่าต่อศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 และภาคอื่น ๆ สามารถประยุกต์ใช้แนวทางนี้สำหรับการสร้างเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ โดยผู้สอนจำเป็นที่จะต้องปรับรูปแบบการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในบริบทเฉพาะดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

การนำแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปปรับใช้นั้น ในการออกแบบการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนจะต้องได้รับการลงมือปฏิบัติ เพื่อสามารถที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์ ประยุกต์แนวคิด การสะท้อนความคิด เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด เพื่อเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการศึกษาวิจัยประเมินผลเพื่อประเมินการเรียนการสอนในอนาคตต่อไป

รายการอ้างอิง

- กมลวรรณ คารมปราษฎ์ คล้ายแก้ว และพิชชาดา ประสทธิโชค. “แนวทางการจัดการเรียนรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี”. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564). 211–220.
- กองบัญชาการการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *ตำราเรียน รายวิชา ศท. 21101 จริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2566.
- ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ. “แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21”. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564). 59–74.
- ณภัทร ทินราช. “แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจสำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3”. *วารสารพุทธนวัตกรรมการบริหารศน.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2566). 105–118.
- ณภัทร ทินราช. *เอกสารคำสอน วิชาจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3, 2567.
- ดุจเดือน พันธุนานวิน. *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2551.
- ทิตินา แสงระวี และเรชา ชูสุวรรณ. “ครูไทยกับการจัดการเรียนรู้ในยุค Digital Disruption”. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน.* ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2565). 13–26.
- ธีรยุทธ บุญมี. *สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กัญหายนะประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2551.
- นำพล พรหมการ์ตัน และพูนชัย ปันธิยะ. “การเสริมสร้างจริยธรรมตำรวจแนวพุทธ. *วารสารพุทธศิลป์กรรม*”. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2561). 46–59.

- บุญเลี้ยง ทুমทอง. “ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือกคือทางหลักและทางรอดในการจัดระบบการศึกษาในอนาคต”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2565). 15–29.
- ปาริชาติ ธีระวิทย์. “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21”. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน). 31–39.
- พิชญ์สินี มะโน. “ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค digital disruption ต่อการศึกษา”. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*. ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2562). 1–6.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข. *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- วิจารณ์ พานิช. *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยาม กัมมาจล, 2556.
- ศรินันท์ ทิพย์เจริญ. “ธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย”. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์ไทย*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2555). 97–103.
- สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สีนลารัตน์. “เปลี่ยนผ่านการศึกษาไทยสู่การศึกษา 4.0”. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (ธันวาคม 2561). 13–27.
- สุภาพรณ์ ประทุม, สังคม ศุภรัตน์กุล และจวีวัลย์ ภัคดิวุฒิ. “จริยธรรมของตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดกาฬสินธุ์”. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2560). 187–194.
- สุไม บิลโบ. *สมรรถนะ ทักษะและบทบาทครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2558.
- แสงชัย อภิชาติธนพัฒน์. *หลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ, 2559.

อานันท์ ปันยารชุน. *มุมมองนายอานันท์*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2541.

Farideh, N., Masumeh, H., Yaser, M., & Nazafarin, G. “The Effects of Nursing Ethics Education through Case-based Learning on Moral Reasoning among Nursing Students”. *Nurse Midwifery Study*. Vol. 8 No.2 (2019). 85–90.

Marques, L. “Active Methodologies as Strategies to Develop Education in Values in Nursing Graduation”. *Escola Anna Nery*. Vol. 22 No. 3 (2018). e20180023.

Mayers, C. and Jones, T. *Promoting active learning: strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass, 1993.

Peters, B. Guy, “*Governance and Comparative Politics*” in *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*. Jon, (ed.). Oxford University Press, 2000.

Schwab, K. *The Fourth Industrial Revolution*. New York: Crown Publishing Group, 2017.

Trilling Bernie and Fadel Charles. *21st Century Skills: Learning for Life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass, 2009.

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. *Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation*. Massachusetts: Harvard Business Press, 2014.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: การเปรียบเทียบทฤษฎีตะวันตก
กับหลักพุทธธรรมเถรวาทและมหายาน

Ethical Leadership: A Comparative Study of
Western Theories and Theravada–Mahayana
Buddhist Principles

พระมหาบันเจต ธิระจิตโต

Phramaha Banjet Thiracitto

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Degree of Doctor of Education, Buddhist Educational Administration,

Mahachalalongkornrajavidyalaya University.

Email: phramahabanjet@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 24 สิงหาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 15 ตุลาคม 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 22 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำในทางตะวันตกกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ โดยพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างในด้านคุณธรรมจริยธรรม และแนวทางการพัฒนาผู้นำ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับหลักสัปปริสธรรม 7 และ ปณิธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสร้างผู้นำที่มีปัญญา ศีลธรรม และเมตตาเป็นพื้นฐาน

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากแนวคิดภาวะผู้นำตะวันตก เช่น ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) ทฤษฎีพฤติกรรม (Behavioral Theory) ทฤษฎีเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory) รวมทั้งแนวคิดร่วมสมัย เช่น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ สัปปริสธรรม 7 และปณิธาน 4

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดภาวะผู้นำในทางตะวันตกส่วนใหญ่เน้นการสร้างประสิทธิภาพ การจูงใจ และการบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและคุณลักษณะภายนอกของผู้นำ ขณะที่ภาวะผู้นำเชิงพุทธมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาภายในเป็นรากฐานของการเป็นผู้นำ มุ่งสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นและสังคมโดยรวม หลักสัปปริสธรรม 7 ชี้ให้เห็นถึงความรอบรู้และความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมของผู้นำ ส่วนปณิธาน 4 เน้นเจตนาารมณ์แห่งการบำเพ็ญเพื่อเกื้อกูลสรรพสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำเชิงจริยธรรมและผู้นำเชิงบริการในโลกตะวันตก

โดยสรุป การบูรณาการหลักธรรมเชิงพุทธเข้ากับแนวคิดภาวะผู้นำตะวันตกสามารถพัฒนาแนวทางภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ ผู้นำที่มีทั้ง “ปัญญา” ในการบริหารจัดการ และ “กรุณา” ในการนำพาผู้อื่นไปสู่ความดีงาม อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้นำในสังคมไทยให้มีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำเชิงพุทธ สัปปริสธรรม 7

ปณิธาน 4 ภาวะผู้นำตะวันตก

Abstract

This study aims to compare Western leadership theories with Buddhist leadership concepts, focusing on the alignment and divergence in moral, ethical, and developmental dimensions of leadership, particularly in relation to the Seven Noble Qualities (Sappurisa-Dhamma 7) and the Four Great Aspirations (Panidhana 4) in Buddhism. These Buddhist principles emphasize the cultivation of wisdom, morality, and compassion as the foundation of effective leadership.

The research employed a documentary research method, collecting and analyzing data from academic texts, scriptures, and related studies. The Western leadership theories examined include the Trait Theory, Behavioral Theory, Contingency Theory, as well as contemporary approaches such as Ethical Leadership and Spiritual Leadership. These were then compared with Buddhist leadership principles derived from the Sappurisa-Dhamma 7 and Panidhana 4.

The findings reveal that Western leadership theories generally emphasize organizational effectiveness, motivation, and goal achievement, focusing on external behaviors and characteristics of leaders. In contrast, Buddhist leadership highlights the internal cultivation of mind and wisdom, emphasizing self-mastery, compassion, and moral responsibility as the basis for guiding others. The Sappurisa-Dhamma 7 outlines the intellectual and ethical competencies of a righteous leader, while the Panidhana 4 reflects the altruistic determination to work for the welfare of all beings—closely corresponding with the Western notions of ethical and servant leadership.

In conclusion, integrating Buddhist ethical principles with Western leadership theories provides a holistic model of leadership—one that combines wisdom and compassion, ensuring both organizational effectiveness and moral integrity. This integrated approach offers valuable insights for developing leaders in Thai society who are both competent and virtuous, contributing to sustainable social and organizational development.

Keywords: Ethical Leadership, Buddhist Leadership,
Sappurisa-Dhamma 7, Panidhana 4, Western Leadership

1. บทนำ

ผู้นำ คือ รากฐานสำคัญของสังคมและองค์กร ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบัน ซึ่ง กวี วงศ์พุ่ม¹ ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ “ผู้นำ” ไว้ 5 ประการ คือ

1. ผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม เปรียบเสมือนแกนของกลุ่มเป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

2. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือจุดหมายที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำ ทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย

3. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกหรือยกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคม มิติของบุคคลเป็นฐาน และสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้

4. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะอย่าง คือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด

5. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ต้องการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาท หรือพฤติกรรมการเป็นผู้นำ

ดังนั้น ผู้นำจึงมีบทบาทในการสร้างความสงบสุข ความเสมอภาค และนำพาให้สังคมหรือองค์กร ก้าวข้ามอุปสรรคไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หากมีผู้นำที่ดี สังคมจะสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากขาดผู้นำที่ดี หรือมีผู้นำที่ไม่เหมาะสม อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ความวุ่นวาย และความล่มสลายของสังคมหรือองค์กรได้ ในขณะที่เดียวกันผู้นำก็ยังถือเป็นเสาหลักสำคัญของสังคมที่มีหน้าที่นำพางค์กรและผู้คนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำที่ดีจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและความสุขให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในองค์กรหรือประชาชนภายใต้การดูแล

นโปเลียน ฮิลล์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ Think & Grow Rich หนังสือแนวพัฒนาตนเองที่ผู้ประสบความสำเร็จทั่วโลก ว่า “ภาวะการเป็นผู้นำ มีด้วยกัน 2 แบบ หนึ่ง

1. กวี วงศ์พุ่ม, ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2535), 14–15.

ผู้นำที่ได้รับการยินยอมและความเห็นชอบจากผู้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการนำทีมที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด สอง การนำทีมด้วยการสั่งงาน การบังคับ เป็นการนำโดยไม่ได้รับการยินยอมพร้อมใจใด ๆ จากผู้ปฏิบัติตาม” นโปเลียน ฮิลล์ ย้ำว่า “จากหน้าประวัติศาสตร์ จะเห็นชัดว่า ผู้นำที่ใช้การออกคำสั่งบังคับให้ทำตาม จะดำรงอยู่ได้ไม่ยั่งยืน มีบันทึกถึงกลุ่มผู้นำที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต แต่กลับสูญเสียบอำนาจลงอย่างรวดเร็ว นั่นหมายความว่า คนส่วนใหญ่จะไม่ยินยอมพร้อมใจเดินตามผู้นำที่นำด้วยการบังคับตลอดไป”² สรุปได้ว่า ผู้นำที่ดีคือผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ และสามารถนำผู้คนให้ก้าวข้ามอุปสรรคไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างสำเร็จ

จากข้อความข้างต้นเป็นแนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำในโลกยุคปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีของนักวิชาการทางตะวันตกได้คิดค้นขึ้นและเผยแพร่ไปในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยที่ได้รับเอาทฤษฎีเหล่านั้นมาปฏิบัติในองค์กรโดยทั่วไป ในขณะที่วงกว้างประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่มีพระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างด้านภาวะผู้นำสูงสุดขององค์กรที่มีอายุยืนยาวมากกว่า 2,600 ปี ผู้เขียนจึงต้องการทำเสนอบทความเปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำของชาวตะวันตกกับแนวคิดด้านภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ซึ่งทั้ง 2 นิกายแม้จะมีรากฐานมาจากคำสอนเดียวกัน แต่ก็ได้พัฒนาและแตกแขนงออกไปในหลายแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ บทความนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย โดยจะทำการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำตามที่ปรากฏในคัมภีร์และหลักธรรมสำคัญของแต่ละนิกาย เพื่อทำความเข้าใจถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำทั้งสองนิกาย และเพื่อเทียบเคียงแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำของชาวตะวันตกที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้

2. Learninghubthailand, 10 สัญญาณความล้มเหลวของการเป็นผู้นำ, ออนไลน์, <https://learninghubthailand.com/bad-leader/>. [6 กันยายน 2567]

2. ภาวะผู้นำตามแนวทฤษฎีตะวันตก

ผู้นำ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า “Leader” หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงาน โดยทั่วไปผู้นำนั้นจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรเพื่อเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกการทำงานขององค์กร และมีอำนาจตามกฎหมายที่วางไว้ (2) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ บุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือมีความสามารถเฉพาะในการนำพาบุคคลอื่นทำสิ่งต่าง ๆ หากแต่ผู้นำในลักษณะนี้มีได้รับการแต่งตั้งตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่หรือกล่าวให้เข้าใจง่ายว่าไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจเป็นทางการ³ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ มีความสามารถดี เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ โดยสามารถที่จะประสานงานชักจูงบุคคลทั้งหลายให้เกิดความเชื่อมั่นและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ⁴ ดังนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารขององค์กรมีหน้าที่สำคัญในการกำกับให้การดำเนินกิจการต่าง ๆ เป็นไปตามแผนที่วางไว้และไปถึงจุดหมายได้ ผู้นำองค์กรเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ในการตัดสินใจในการดำเนินนโยบาย กำกับให้การดำเนินกิจการต่าง ๆ เป็นไปตามที่วางไว้ ตลอดจนเมื่อประสบกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนจะต้องอาศัยความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารในการตัดสินใจว่าจะให้องค์กรเดินไปในทิศทางใด เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้ จึงกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารองค์กร

ภาวะผู้นำ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า “Leadership” หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บังคับบัญชาจะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายโดยการให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วม เป็นการแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำจะเป็นตัวสำคัญที่ผู้บริหารขาดไม่ได้ เนื่องจากผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและประสานให้บุคลากรทุกคนในองค์กรให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อน

3. วีระพงศ์ เกียรติไพรัช, “ภาวะผู้นำกับการบริหารองค์กรในยุคนิวนอร์มัล”, *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มีนาคม 2565), 125–126.
4. พระครูปลัดศรีธน์ ฐิตคุโณ, “การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0”, *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม–เมษายน 2567), 79.

องค์กร สอดคล้องกับพระครูปลัดรัตน ฐิตคุโณ ที่ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ การใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาความร่วมมือร่วมใจ ให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ⁵ และสุพจน์ ประไพเพชร และคณะ⁶ กล่าวสรุปว่า ภาวะผู้นำไม่ใช่เพียงแค่ตำแหน่งหรือสถานะแต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้นำ (Leader) ผู้ตาม (Followers) และสถานการณ์ (situation) โดยมีเป้าหมายหลักคือ การสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำ ได้แก่ (1) อิทธิพล (Influence) คือ ผู้นำต้องใช้ความสามารถในการโน้มน้าวใจและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น (2) การเปลี่ยนแปลง (Change) คือ ผู้นำต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (3) เป้าหมายร่วมกัน (Shared goal) คือ ผู้นำและผู้ตามต้องมีความเข้าใจและมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน (4) ปฏิสัมพันธ์ คือ การสื่อสารและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตามเป็นสิ่งสำคัญ และ (5) สถานการณ์ (Situation) คือ สภาพแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ มีผลต่อการใช้ภาวะผู้นำ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการไม่ใช่ตำแหน่ง และเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะนอกจากจะต้องอาศัยทักษะและความรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความเข้าใจในจิตวิทยาและความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

สอดคล้องกับวีระพงศ์ เกียรติไพรยศ⁷ ที่ได้เสนอ SSW Model ในการสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3 ด้าน คือ (1) บริหารตน (Self) คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะต้องเริ่มต้นที่การบริหารจัดการตนเอง เพื่อพัฒนาความรู้ (Development of knowledge) เพื่อให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความก้าวหน้าและทันสมัยในการนำไป

5. เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

6. สุพจน์ ประไพเพชร และคณะ, “ภาวะผู้นำ: แนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบ”, *ครุศาสตร์ปริญา*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566), 59.

7. วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ, “การประยุกต์ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร”, *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 นานาชาติ ครั้งที่ 2*, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2560).

ใช้บริหารองค์กร และผู้บริหารจะต้องมีการควบคุมอารมณ์ (Temperate) เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหาร เพราะจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่คาดการณ์ได้และคาดการณ์ไม่ได้ เพื่อให้การตัดสินใจต่าง ๆ เป็นไปด้วยความรัดกุม ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและผู้บริหารจะต้องกล้าตัดสินใจ (Decision) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะต้องกล้าตัดสินใจเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร จึงกล่าวได้ว่าการบริหารตนได้ดีนั้นเป็นการสร้างภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กร (2) บริหารคน (Staff) คือ การบริหารองค์กรจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายระดับ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจึงจำเป็นจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) เพื่อเชื่อมประสานงานและโน้มน้าวบุคลากรในองค์กร มีกฎเกณฑ์ (Regulation) คือจะต้องยึดกฎระเบียบในการบริหารจัดการองค์กร และ (3) บริหารงาน (Work) คือ การบริหารองค์กรเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมีแผนงาน (Layout) การบริหารงานจะต้องมีแผนที่ชัดเจนในการบริหารองค์กร และต้องใช้เทคโนโลยี (Technology) เข้ามาช่วยในการทำงานในองค์กร

จากข้อมูลข้างต้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เกี่ยวข้องกับการสร้างอิทธิพลเพื่อนำพาคนและองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการไม่ใช่ตำแหน่ง (Leadership is process, not a position) และเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (Leadership is both a science and an art) ที่ต้องอาศัยทั้งความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติส่วนบุคคล ผู้นำที่ดีจะสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและสร้างความสำเร็จได้

3. แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

3.1 ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

บราวน์ และคณะ (Brown, Trevino, & Harrison) นิยาม “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม” ว่าหมายถึง การแสดงออกแห่งความประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมถูกต้องตามธรรมาภิบาลขององค์กรทางการปฏิบัติของบุคคลและระหว่างบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน หมายถึง

รวมถึง การส่งเสริมความประพฤติปฏิบัติดังกล่าวไปสู่ผู้ตามผ่านการสื่อสารสองทาง การเสริมสร้างอุปนิสัยจริยธรรมให้แข็งแกร่ง และการตัดสินใจ การแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสมตามธรรมเนียมของคลองธรรม ประเพณี หรือแบบแผน หรือมาตรฐานของสังคม ผู้นำที่ได้รับการรับรู้ว่าเป็นตัวแบบความประพฤติปฏิบัติที่ดีทางจริยธรรมต้องเป็นที่ยอมรับแก่ผู้ตามหรือลูกน้องไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์สุจริต ความน่าไว้วางใจ ความยุติธรรม และการเอาใจใส่ดูแลผู้ตามอย่างทั่วถึง สิ่งทั้งหมดดังที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับและเชื่อถือได้ ตามตำแหน่ง หรืออำนาจหน้าที่จากผู้ตามอย่างเต็มภาคภูมิจึงได้ชื่อว่าเป็น “ตัวแบบ” (Role Model) หรือแบบอย่างที่ดีที่ควรเอาเยี่ยงอย่าง⁸ จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรการศึกษา เพราะหน้าที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา⁹

3.2 องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความยุติธรรม (2) ความไว้วางใจ (3) ความซื่อสัตย์ (4) ความเป็นผู้นำด้านคุณธรรม แต่ละองค์ประกอบมีพฤติกรรม ดังนี้¹⁰

องค์ประกอบที่ 1 ความยุติธรรม หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถใจการตัดสินใจ ปฏิบัติต่อ ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อื่นได้ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นผู้มีเหตุมีผล ตลอดจนไม่เอารัดเอาเปรียบให้เกียรติ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

8. Brown, Treviño, & Harrison, 2005, pp.117–134. อ้างใน สุรัตน์ ไชยชมภู, “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา ETHICAL LEADERSHIP IN SCHOOL ADMINISTRATION”, *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน–กันยายน 2557), 5.
9. Kocabas and Karakose, 2009. อ้างใน วิไลลักษณ์ รุ่งกิจ และคณะ, “ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก”, *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2567), 431.
10. เอกภักดิ์ ฉ่ำมณี และดร.ทงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ, “องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21”, *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22*, ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (25 มีนาคม 2564), 353–354.

องค์ประกอบที่ 2 ความไว้วางใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกให้เห็นถึงความมีศักดิ์ศรี ความจงรักภักดี ความเมตตากรุณา การมีมนุษยสัมพันธ์ ความโปร่งใส จริงใจ ความมั่นคงสม่ำเสมอในคำพูดและการกระทำ ความเป็นธรรม การใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ ความผูกพันและเต็มใจที่จะปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนให้โอกาสแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

องค์ประกอบที่ 3 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการประพฤติตรงไปตรงมาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ต่อหน้าที่การงาน ต่อคำมั่นสัญญา แบบแผนระเบียบกฎเกณฑ์ และความถูกต้องดีงามทั้งหลาย พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของผู้บริหารนั้นจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อสายตาของผู้อื่นและบุคคลรอบข้าง มีสิ่งจะ พูดจริงทำจริง ไม่โกหกหรือพูดเหลวไหล พูดคำไหนเป็นคำนั้น เป็นที่เคารพกันนับถือว่าเป็นคนมีเกียรติ ความซื่อสัตย์จึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและเป็นที่ต้องการในทุกองค์การ ความซื่อสัตย์นอกจากจะหมายถึง การรักษาความลับผลประโยชน์ และทรัพย์สินต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ยังหมายรวมไปถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง

องค์ประกอบที่ 4 ความเป็นผู้นำด้านคุณธรรม หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงออกถึงลักษณะความเป็นผู้นำด้านคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นความคาดหวังของชุมชน ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในโรงเรียน มีความสามารถในการบริหารงาน และการจัดการในองค์กร กำหนดพันธกิจ นโยบายที่ดี มีทักษะในการมอบหมาย และมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน นำไปสู่เป้าหมาย เป็นที่ยอมรับของสังคม

จากองค์ประกอบข้างต้นสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาต้องประกอบไปด้วย (1) ความยุติธรรม ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีเหตุผล ไม่เอารัดเอาเปรียบ และพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น (2) ความไว้วางใจ ผู้บริหารควรแสดงออกถึงความจริงใจ ความโปร่งใส มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และให้โอกาสผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วม (3) ความซื่อสัตย์ ผู้บริหารควรพูดจริง ทำจริง ไม่โกหก และปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และ (4) ความเป็นผู้นำด้านคุณธรรม ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการบริหารจัดการ และ

สร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามหลักการทางจริยธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพอีกด้วย ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถสร้างโรงเรียนแห่งความสุขและมีประสิทธิภาพได้

4. หลักสัปปริสธรรม 7 ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและการนำไปประยุกต์ใช้ในภาวะผู้นำ

พระพุทธศาสนามีแนวความคิดเรื่องเกี่ยวกับผู้นำนั้น ซึ่งแนวคิดของการนำและภาวะผู้นำของพระพุทธเจ้านั้นอาจพิจารณาได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างผู้นำที่ยอดเยี่ยม โดยทรงนำพาเหล่าสาวกให้หลุดพ้นจากทุกข์ด้วยหลักธรรมอันประเสริฐ การเป็นผู้นำของพระองค์นั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสั่งสอน แต่ยังรวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้อื่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม การสร้างแรงจูงใจ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำนั้นมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคคลให้มีความเป็นผู้นำในตนเอง โดยอาศัยหลักการเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และการใช้เหตุผลในการสร้างแรงบันดาลใจ เป้าหมายสูงสุดของการเป็นผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การนำพาผู้คนไปสู่ความสุขที่แท้จริงและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า แนวคิดการเป็นผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตวิญญาณและการปฏิบัติจริง โดยเน้นที่การพัฒนาทั้งผู้นำและผู้ตามไปพร้อมกัน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้า

พุทธวิธีในการนำและภาวะผู้นำขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ทรงใช้พุทธวิธีในการนำมวลหมู่สมาชิกขององค์การพุทธด้วยการใช้หลักธรรมและการปฏิบัติของพระองค์ นำพาสมาชิกขององค์การไปสู่ทางแห่งความสงบสุขร่มเย็นและมีรากฐานที่มั่นคง ทรงเป็นผู้นำที่เน้นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับกิจการของหมู่สงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตัดสินใจ สมาชิก

สามารถแสดงความคิดเห็นหรือคัดค้านได้โดยอิสระเมื่อตนมีความคิดเห็นอื่น ๆ หรือ แม้แต่การมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ตาม จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์นั้น ทรงเป็น ผู้นำที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศ มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างทางจิตใจให้แก่เหล่าสาวก อีกทั้ง ยังเป็นผู้นำในการปฏิบัติที่ถูกต้องซึ่งพระองค์เองได้ทรงประพฤติปฏิบัติให้เห็นได้จริง มาแล้วเพื่อให้พระสงฆ์สาวกได้ยึดเป็นแนวทางในการดำเนินรอยตามได้อย่างไม่มีข้อ สงสัยและเคลือบแคลงใจ พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้การสื่อสารในลักษณะของการตรัสสอน ธรรมแก่เหล่าพระสงฆ์สาวก ในเรื่องของการตรัสสอนธรรมแก่เหล่าพระสาวก ทรงมี ฐานคติในการมองมนุษย์ว่ามีพื้นฐานที่แตกต่างกันทั้งในด้านกว้างและด้านลึก ความ แตกต่างในด้านกว้าง หมายถึง ความแตกต่างในเรื่องของทักษะความเชี่ยวชาญและ ความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน ส่วนความแตกต่างทางด้านลึก หมายถึง ความ แตกต่างทางด้านของภูมิธรรม ภูมิปัญญา และกุศลกรรม ที่แตกต่างของแต่ละบุคคล ดังนั้น พระองค์จึงได้ตัดสินพระทัยที่จะตรัสสอนธรรม และเน้นย้ำให้เหล่าพระสาวกมุ่ง มั่น ในการฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งหลักการที่พระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้เป็นต้นแบบของการเป็นผู้นำข้างต้น และเป็นคุณสมบัติในตัวผู้นำ หลัก ธรรมนั้นเรียกว่า “สัปปุริสธรรม” ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ว่า

สตต สปปุริสธมมา อิวาสุโส ภิกขุ ธมมณญฺญ จ โหติ อตถณญฺญ จ อตตณญฺญ จ มตตณญฺญ จ กาลณญฺญ จ ปริสณญฺญ จ ปุคคณญฺญ จฯ¹¹

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ 1. เป็นธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) 2. เป็นอัทธัญญ (ผู้รู้จักผล) 3. เป็นอัทธัตถญญ (ผู้รู้จักตน) 4. เป็นมัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) 5. เป็น กาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) 6. เป็นปริสัญญ (ผู้รู้จักชุมชน) 7. เป็นปุคคัลญญ (ผู้รู้จักบุคคล)¹²

11. ที.ปา. 11/331/264 (บาลี.สยามรัฐ).

12. ที.ปา. 11/331/333 (ไทย.มจร).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)¹³ ได้กล่าวสรุปหลักสัพบุริสธรรมซึ่งถ้ามีคุณธรรมนี้แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้ เพราะรู้จักประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผล สามารถจัดวางวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมให้บรรลุความสำเร็จได้ 7 ประการ ดังนี้

1. **รู้หลักการ (ธัมมัญญ)** เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐ คือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ ตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตามก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ต้องชัดแล้วที่ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

2. **รู้จุดหมาย (อัตถัญญ)** ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้วจะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากเมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทาง ก็ไม่มีวุ่นวายใครจะพูดจาวาด่าเหน็บแนม เมื่อไม่ตรงเรื่อง ก็ไม่มีว้อสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เขาแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมายอย่างชัดเจนและมุ่งมั่นแน่วแน่

3. **รู้จักตน (อัตตัญญ)** คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใคร มีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติมีความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญาความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติ มีความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเองยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา ให้นำได้ดียิ่งขึ้นไป

4. **รู้ประมาณ (มัตตัญญ)** คือ รู้จักความพอดี หมายความว่า ต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น รู้จักประมาณ

13. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ภาวะผู้นำและจริยธรรมนักการเมือง*, (กรุงเทพฯ: บ. สหธรรมิก จำกัด, 2551), 25–29.

ในการใช้จ่ายทรัพย์สิน รู้จักประมาณในการบริโภค ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทุนต่ออาชญาและการเก็บภาษี ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจ ลีกลงไป ต้องรู้ว่าในการกระทำนั้น ๆ หรือในเรื่องรานั้น ๆ มีองค์ประกอบ หรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องกับบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดีได้สัดส่วน พอเหมาะ การทำการต่าง ๆ ทุกอย่างต้องพอดีถ้าไม่พอดีก็พลาด ความพอดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้น จะต้องรู้จักองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

5. **รู้จักกาล (กาลัญญ)** คือ รู้จักเวลา อย่างที่บอกไว้รวม ๆ ว่า รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การทำงาน หรือปฏิบัติ การต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ทั้งนี้รวมทั้งรู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลา ว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไรจึงจะเหมาะ ดังเช่น แม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่าสังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไร ในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

6. **รู้จักชุมชน (ปริสัญญ)** คือ รู้สังคม รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประชุมชน ประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้จะต้องพูดอย่างนี้ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องรู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่า อยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขาก็ต้องรู้ปัญหา รู้ความต้องการของเขา แม้แต่ในชุมชนย่อย ๆ ถ้าจะช่วยเหลือเขาก็ต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

7. **รู้จักบุคคล (บุคคลัญญ)** คือ รู้จักบุคคลตามที่เขาเป็น รู้ความแตกต่างแห่งบุคคล ว่า โดยอริยาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไรและรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่า ควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการ จะต้องรู้จักเขาตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตาม

ความต้องการ รู้ว่าจะใช้ วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหน เป็นอย่างไร มีความถนัด อัจฉริยะ ความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะว่าการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานให้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่าเขาควรจะได้ประโยชน์อะไร เพื่อความเจริญของงานแห่งชีวิต ที่แท้จริงของเขาด้วย

นอกจากนี้ พระครูโกมุตสุวรรณาภรณ์ และคณะ¹⁴ สรุปภาวะผู้นำทางศาสนา ในพระพุทธศาสนาเถรวาทไว้ดังนี้

1. **นิยามและความหมายของผู้นำทางพระพุทธศาสนาเถรวาท** หมายถึง บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นผู้นำ มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถนำพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ บนพื้นฐานแห่งหลักธรรมตามหลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

2. **แนวคิดของผู้นำทางศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท** ตามปณิธานเดิมคือ การปฏิบัติเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา โดยยึดปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย โดยเน้นการเป็นผู้นำในทางด้านจิตใจ ปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทเพื่อเป็นผู้นำทั้งทางด้านจิต และคุณภาพชีวิตพื้นฐาน คือ ความอยู่ดีมีสุขของสังคม โดยรับภาระ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การปกครอง (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) การสาธารณูปการ (6) การสาธารณสงเคราะห์

3. **คุณสมบัติของผู้นำทางศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท** คุณธรรม นับได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับผู้นำ เพราะผู้ที่มีคุณธรรมส่วนใหญ่เชื่อว่า เป็นผู้ดี ควรแก่การเคารพนับถือในสังคม ผู้นำสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ตามหลัก 3 ด้าน คือ

14. พระครูโกมุตสุวรรณาภรณ์ และพระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, “ภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี”, วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2566), 179-180.

(1) หลักธรรมในการครองตน ได้แก่ สติและสัมปชัญญะ เบญจศีลและเบญจธรรม
หลักสัปปุริสธรรม หิริและโอตตปปะ (2) หลักธรรมในการครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร
สังคหัตถุ อคติ (3) หลักธรรมในการครองงาน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อิทธิบาท
ทศพิธราชธรรม

4. **ลักษณะของผู้นำทางศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท** ผู้นำที่ดีตามหลัก
สัปปุริสธรรม 7 เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้น
ในการส่งเสริมผู้นำที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม มาปกครองหมู่คณะ สังคม และ
ประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความสงบสุข การพัฒนาหมู่คณะ สังคมและประเทศชาติ ให้
มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวหน้าตลอดไปในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุป พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยม โดยใช้หลักธรรมและการ
ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการนำพาสังคมสงฆ์ให้บรรลุถึงความสงบสุขและความ
เจริญก้าวหน้า พระองค์ทรงเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และให้
ความสำคัญกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล หลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงใช้
ในการเป็นผู้นำ คือ สัปปุริสธรรม 7 ประการ ได้แก่ (1) รู้หลักการ เข้าใจหลักธรรม
และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) รู้จุดหมาย มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมุ่งมั่นที่จะ
บรรลุเป้าหมายนั้น (3) รู้จักตน เข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน และศักยภาพของตนเอง (4) รู้
ประมาณ รู้จักความพอดีและขอบเขตในการกระทำ (5) รู้กาล รู้จักเวลาที่เหมาะสมใน
การกระทำสิ่งต่าง ๆ (6) รู้ชุมชน เข้าใจสังคมและความต้องการของผู้คน (7) รู้บุคคล
เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลและปฏิบัติต่อแต่ละคนอย่างเหมาะสม

5. หลักปณิธาน 4 ในพระพุทธศาสนามหายานและการนำไปประยุกต์ ใช้ในภาวะผู้นำ

ผู้นำตามมหาปณิธานในพระพุทธศาสนามหายานนั้น เน้นที่การเป็นผู้นำที่ไม่
เพียงแต่มีความสามารถในการบริหารจัดการ แต่ยังต้องมีความเมตตา กรุณา และเสีย
สละเพื่อผู้อื่น โดยมีลักษณะเด่น คือ เป็นที่ยอมรับ มีความเฉลียวฉลาด มีพฤติกรรมที่

ดี เสียสละ มีเมตตา และบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา¹⁵ กล่าวคือ ผู้นำตามแนวคิดนี้ไม่เพียงแต่ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ แต่ยังต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเมตตาต่อผู้อื่น โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์และบรรลุถึงความสุข

ภาวะผู้นำเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นในบทบาทของผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ หรือผู้นำองค์กร การเป็นผู้นำที่ดีนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความสามารถในการบริหารจัดการ แต่ยังรวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และที่สำคัญที่สุดคือ “ปณิธาน” หรือความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะทำสิ่งที่ดีเพื่อส่วนรวม แนวคิดเรื่องปณิธานนั้นมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคัมภีร์ “โฆษชัยคุรุไวฑูรยประภา สัปตพุทธปุรวปณิธานวิเศษสูตร” ซึ่งกล่าวถึงมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์ หรือความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะบรรลุพระโพธิญาณเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ ให้พ้นจากทุกข์ มหาปณิธานของพระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของปณิธานที่ยิ่งใหญ่และมั่นคงที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ จึงเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำทุกคนควรมี เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ตนเองก้าวข้ามอุปสรรคและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้¹⁶

เสถียร โพนินทะ¹⁷ กล่าวว่า ผู้นำที่ดี ไม่เพียงแต่มีความสามารถในการบริหารจัดการ แต่ยังต้องมีคุณธรรมอันประเสริฐเป็นพื้นฐาน ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาหาได้บัญญัติไว้ชัดเจนในรูปของปารมิตา 6 คือ (1) ทาน การให้ การแบ่งปัน (2) ศีล การสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (3) ขันติ ความอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบาก อุปสรรค และคำติชม (4) วิริยะ ความเพียรพยายามในการพัฒนา

15. เสถียร พันธรังษี (2549). อ้างใน พระสมชาย สิกขาสโก และสุวิญ รัตต์ย, “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2564), 773.
16. พระสมชาย สิกขาสโก และสุวิญ รัตต์ย, “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 775.
17. เสถียร พันธรังษี (2555). อ้างใน พระสมชาย สิกขาสโก และสุวิญ รัตต์ย, “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 775.

ตนเอง และการบรรลุเป้าหมาย (5) อุทยาน (หรือสมาธิ) การฝึกจิตให้สงบ ตั้งมั่น และไม่หวั่นไหว (6) ปัญญา มีความรอบรู้อันสามารถพาไปสู่ทางแห่งการมองเห็นสัจธรรมได้ เพื่อจะยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ให้สำเร็จ

แนวคิดเรื่องโพธิสัตว์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำในพระพุทธศาสนาหายานได้กล่าวถึงหลักธรรมที่เหมาะสม ในการนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้นำ เรียกว่า “มหาจตุรปริณิธาน (ความตั้งใจ)” ที่ยิ่งใหญ่ 4 ประการ ได้แก่ (1) จะละกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้น (2) จะศึกษาธรรมทั้งหลายให้ถ่องถ้วน คือ ศึกษาให้หมดและแตกฉาน (3) จะโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมด (4) จะบำเพ็ญให้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ คือบรรลุพุทธภูมิ¹⁸ และได้กล่าวถึงหน้าที่และองค์ประกอบการเป็นผู้นำที่ดีไว้ดังนี้¹⁹

(1) ยอมรับและช่วยแก้ไขในส่วนที่เป็นอดีต ในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ผู้คนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา และประสบการณ์ชีวิต ผู้นำที่ดีจึงต้องมีความเข้าใจในความต่างนี้ และพร้อมที่จะยอมรับในความเป็นมนุษย์ของทุกคน ซึ่งรวมถึงการยอมรับในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

(2) ใช้upayaวิธีช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้นำที่แท้จริงไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังต้องมีความสามารถในการมองเห็นและเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของผู้คน ซึ่งบางครั้งก็เป็นความต้องการที่มองไม่เห็นหรือซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังปัญหาที่ปรากฏ ต้องมีทักษะในการรับฟังและสังเกต เพื่อที่จะเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของผู้คน ไม่ว่าจะเป็ความต้องการ ที่มองเห็นหรือมองไม่เห็น เมื่อเข้าใจความต้องการเหล่านี้แล้ว ผู้นำจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด และสร้างสรรค์แนวทางในการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้คนได้อย่างแท้จริง²⁰

18. สุมาลี มหณรงค์ชัย, *พุทธศาสนาหายาน (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: ศยาม, 2550), 25–26.

19. วิศวกัทร มณีปัทมเกตุ (2544). อ้างใน พระสมชาย สิกขาสโก และสุวิญ รัถัสัตย์, “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปริณิธานของพระพุทธศาสนาหายาน”, *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 777.

20. ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2545). อ้างใน พระสมชาย สิกขาสโก และสุวิญ รัถัสัตย์, “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปริณิธานของพระพุทธศาสนาหายาน”, *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 778.

(3) วางรากฐานเสริมสร้างปัญญา ผู้นำที่แท้จริงไม่เพียงแต่เป็นผู้ชี้นำพาผู้คนให้ผ่านพ้นอุปสรรคในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้วางรากฐานที่แข็งแกร่งเพื่อให้ผู้คนก้าวเดินไปสู่อนาคตอันสดใสได้อย่างมั่นคง เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ ผู้นำต้องไม่เพียงแต่รดน้ำพรวนดินให้ต้นไม้เติบโตในปัจจุบัน แต่ยังต้องดูแลรากให้แข็งแรงเพื่อให้ต้นไม้ยืนหยัดอยู่ได้แม้ในยามที่เผชิญพายุฝน การวางรากฐานแห่งปัญญาและการสร้างความสุขในอนาคตถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำตามหลักมหาปณิธาน เพราะเป็นการแสดงออกถึงความปรารถนาดีที่จะเห็นผู้คนได้พ้นจากทุกข์และความทุกข์ยากในชาติปัจจุบันและในภพต่อ ๆ ไป แนวทางเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำตามหลักมหาปณิธานอีกข้อหนึ่ง

(4) ปลดปล่อยจิตใจ ให้เกิดความงดงาม ผู้นำที่แท้จริงไม่เพียงแต่เป็นผู้ชี้นำพาผู้คนไปสู่ความสำเร็จ ในด้านวัตถุเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้ปลดปล่อยจิตใจของผู้คนให้พ้นจากกิเลสตัณหาต่าง ๆ เพื่อนำพาพวกเขาไปสู่ความสุขที่แท้จริง ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากภายในใจ ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้คนให้พัฒนาจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้คนเหล่านั้นกำลังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคทางใจ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือความทุกข์ใจจากการกระทำผิด ผู้นำควรเข้าไปให้กำลังใจ และแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เมื่อผู้คนหลงผิดไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ผู้นำควรเข้าไปช่วยเหลือและชี้แนะให้พวกเขากลับคืน สู่เส้นทางที่ถูกต้อง ซึ่งก็คือ โภติ สัมมามรรค หรือหนทางแห่งการตรัสรู้ ผู้นำควรสอนให้ผู้คนรู้จักบาป บุญ คุณ โทษ เพื่อให้พวกเขาเข้าใจผลของการกระทำ และสามารถเลือกทำสิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ ถือว่า เป็นหน้าที่ของผู้นำตามหลักมหาปณิธานอีกข้อหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจึงเป็นสิ่งจำเป็น และหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนี้ก็คือ “ผู้นำ” ผู้ที่จะคอยชี้แนะและนำพาคนหมู่มากไปสู่เป้าหมายร่วมกัน แนวคิดเรื่องผู้นำในพระพุทธานามหายานนั้นไม่ได้มองผู้นำเพียงแค่ผู้ที่มีอำนาจ แต่กลับให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรม และความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หัวใจสำคัญของผู้นำตามแนวคิดพระพุทธานามหายาน คือ “มหาปณิธาน” หรือความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ เปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ที่มีมหาปณิธานที่จะตรัสรู้เพื่อช่วยเหลือ

สรรพสัตว์ ผู้นำที่มีมหาปณิธาน จะมีความมุ่งมั่นที่จะนำพาผู้คนไปสู่ความสุขและความเจริญ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ผู้นำตามมหาปณิธานมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคม ที่สงบสุข โดยมีหน้าที่หลัก 4 ประการ ดังนี้ (1) การแก้ไขปัญหาในอดีต ผู้นำต้องยอมรับและให้อภัยในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อที่จะได้ก้าวข้ามอุปสรรคและสร้างอนาคตที่ดีขึ้น (2) การแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ผู้นำต้องใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้คน (3) การสร้างอนาคต ผู้นำต้องส่งเสริมให้ผู้คนพัฒนาตนเอง และสร้างสังคมที่มีความรู้ความสามารถ (4) การนำทางด้านจิตใจ ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และสอนให้ผู้อื่นรู้จักทำความดี และหลีกเลี่ยงความชั่ว

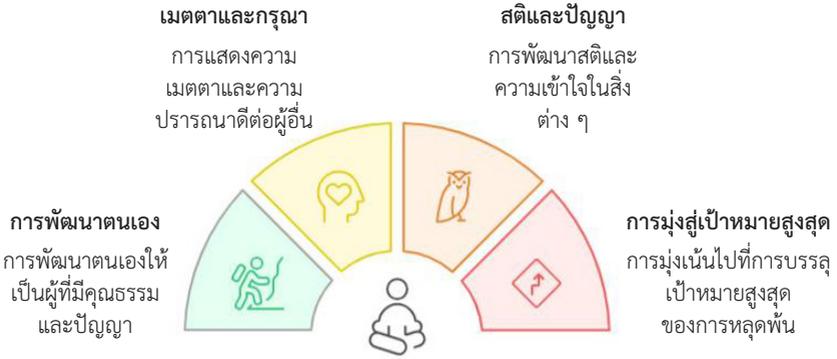
6. ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างสัปปุริสธรรม 7 กับปณิธาน 4

หลักสัปปุริสธรรม 7 และ หลักปณิธาน 4 เป็นแนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งสองแนวคิดต่างมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดที่แตกต่างกัน แต่ก็มีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง

ในด้านความคล้ายคลึงกันผู้เขียนได้สังเคราะห์ข้อมูลจากหัวข้อที่ 4 และหัวข้อที่ 5 สรุปได้ดังนี้ (1) การพัฒนาตนเอง ทั้งสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 ต่างเน้นย้ำถึงการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา เพื่อบรรลุถึงความสมบูรณ์แบบในชีวิต (2) การมีเมตตาและกรุณา ทั้งสองแนวคิดต่างให้ความสำคัญกับการมีเมตตา กรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น (3) การมีสติและปัญญา การพัฒนาสติและปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติตามทั้งสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 เพื่อให้สามารถเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ และตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (4) การมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด ทั้งสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 ต่างมุ่งเน้นไปที่การบรรลุเป้าหมายสูงสุด ซึ่งในพระพุทธศาสนา คือ การหลุดพ้นจากทุกข์และบรรลุนิพพาน

ความคล้ายคลึงกันของหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ภาพที่ 1 ความคล้ายคลึงกันของหลักสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 (ผู้เขียน)

ในด้านความแตกต่างผู้เขียนได้สังเคราะห์ข้อมูลจากหัวข้อที่ 4 และหัวข้อที่ 5 สรุปได้ดังนี้ (1) เป้าหมาย สัปปุริสธรรม 7 มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา เพื่อดำเนินชีวิตอยู่ในโลกอย่างมีความสุขและสงบสุข ในขณะที่ปณิธาน 4 มุ่งเน้นไปที่การบรรลุพระโพธิญาณเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ (2) ขอบเขต สัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ใช้ได้กับบุคคลทั่วไป ในขณะที่ปณิธาน 4 เป็นหลักธรรมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้ที่มุ่งมั่นที่จะบรรลุพระโพธิญาณ (3) ความเข้มข้น ปณิธาน 4 มีความเข้มข้นและเฉพาะเจาะจงมากกว่าสัปปุริสธรรม 7 เนื่องจากเป็นปณิธานที่สูงส่งและยากต่อการปฏิบัติ

ความแตกต่างของหลักกรรมทางพุทธศาสนา

ความเข้มข้น	ปณิธาน 4	สัปปุริสธรรม 7
ปณิธาน 4 ต้องใช้เวลา มุ่งมั่นอย่างแรง กล้าและการเสีย สละส่วนตัว	มุ่งเน้นไปที่การ บรรลुพระโพธิญาณ เพื่อช่วยเหลือ สรรพสัตว์ ให้พ้นจากทุกข์	มุ่งเน้นไปที่ การพัฒนาตนเอง เพื่อความสุข และความสงบสุข ในปัจจุบัน

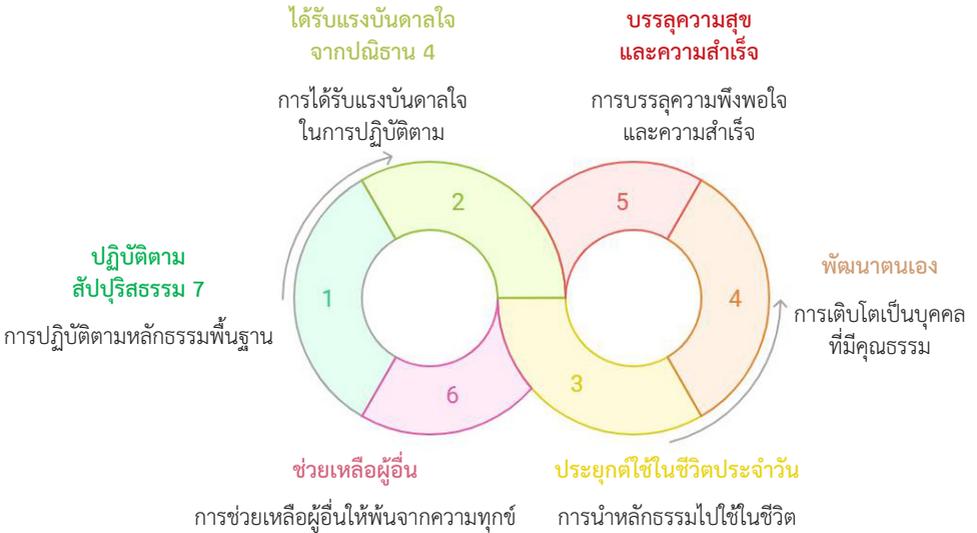
ภาพที่ 2 ความแตกต่างของหลักสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 (ผู้เขียน)

ในด้านความเชื่อมโยงของทั้ง 2 หลักกรรมผู้เขียนได้สังเคราะห์ข้อมูลจากหัวข้อที่ 4 และหัวข้อที่ 5 สรุปได้ดังนี้ (1) สัปปุริสธรรม 7 เป็นพื้นฐานของปณิธาน 4 ผู้ที่ต้องการบรรลุปณิธาน 4 จำเป็นต้องมีการปฏิบัติตามสัปปุริสธรรม 7 ก่อน เพื่อให้มีคุณสมบัติพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อปณิธานที่ยิ่งใหญ่ (2) ปณิธาน 4 เป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติสัปปุริสธรรม 7 การมีปณิธานที่แน่วแน่ในการช่วยเหลือผู้อื่น จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามสัปปุริสธรรม 7 อย่างสม่ำเสมอ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ทั้งสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4 เป็นแนวคิดที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งสองแนวคิดมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง โดยสัปปุริสธรรม 7 เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติตามปณิธาน 4 ในขณะที่ปณิธาน 4 เป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตามสัปปุริสธรรม 7 การเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างทั้งสองแนวคิด จะช่วยให้เราสามารถนำหลักกรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วงจรของสัปปริสธรรม 7 และปณิธาน 4

ภาพที่ 3 วงจรของของหลักสัปปริสธรรม 7 และปณิธาน 4 (ผู้เขียน)

7. องค์ความรู้

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การนำหลักธรรมทั้งสอง คือ สัปปริสธรรม 7 และปณิธาน 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้ผู้นำมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรภายในองค์กร ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นเลิศสรุปลได้ดังนี้

1. หลักสัปปริสธรรม 7 หมายถึง คุณสมบัติ 7 ประการของบุคคลผู้ประเสริฐ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาภาวะผู้นำ สามารถทำได้ดังนี้ (1) อัมมัญญตา (ผู้รู้จักเหตุ) ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการระบบการทำงาน มีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและวางแผนแก้ไขอย่างเป็นระบบ (2) อัตถัญญตา (ผู้รู้จักผล) ผู้นำต้องตระหนักถึงผลกระทบของการตัดสินใจทุกครั้ง โดยเฉพาะผลกระทบต่อองค์กร บุคลากร และชุมชน (3) อัตตัญญตา

(ผู้รู้จักตน) ผู้นำต้องรู้จัก ข้อดี ข้อเสียของตนเอง มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความคิดของตนเอง (4) มัตตัญญูตา (ผู้รู้จักประมาณ) ผู้นำต้องรู้จักใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย และมีความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินของทางองค์กร (5) กาลัญญูตา (ผู้รู้จักกาลเวลา) ผู้นำต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการเวลาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงานตามกำหนดเวลาที่วางไว้ (6) ปริสัญญูตา (ผู้รู้จัก ชุมชน) ผู้นำต้องมีความเข้าใจ ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่องค์กร ตั้งอยู่ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน (7) บุคคลัญญูตา (ผู้รู้จักบุคคล) ผู้นำต้องมีความสามารถในการเข้าใจและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบุคลากรภายในองค์กร

2. หลักปณิธาน 4 เป็นความตั้งใจแน่วแน่ในการปฏิบัติตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ สามารถทำได้ดังนี้ (1) ผู้นำต้องมีความ มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะ ต่าง ๆ (2) ผู้นำต้องไม่ยึดติดกับอำนาจ ตำแหน่ง หรือผลประโยชน์ส่วนตัว (3) ผู้นำ ต้องเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิด ของตนเอง เมื่อเห็นว่าไม่ถูกต้อง (4) ผู้นำต้องปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อฝึกสมาธิและพัฒนา จิตใจ ให้บริสุทธิ์

ในส่วนของการนำไปปฏิบัตินั้นพบว่า สอดคล้องและสนับสนุนเป้าหมายในของ นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายประการ ได้แก่ (1) การจัดการระบบการทำงานในองค์กร โดยผู้นำสามารถนำ หลักธัมมัญญูตา (ผู้รู้จักเหตุ) มาใช้ในการวางแผนการจัดการระบบงานที่สอดคล้องกับ ความต้องการของบุคลากร และนำหลักอัตถัญญูตา (ผู้รู้จักผล) มาใช้ในการประเมินผล การทำงานของบุคลากร (2) การบริหารบุคคล โดยผู้นำสามารถนำหลักบุคคลัญญูตา (ผู้รู้จักบุคคล) มาใช้ในการบริหารบุคลากร โดยให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักและความ ต้องการของบุคลากรทุกคน และนำหลักมัตตัญญูตา มาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร บุคคลให้เหมาะสมกับงาน (3) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้นำสามารถนำ หลักปริสัญญูตา (ผู้รู้จักชุมชน) มาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โดยการ มีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ของชุมชน

กล่าวโดยสรุป สัปปริสธรรม 7 และปณิธาน 4 เป็นเครื่องมือที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กร ผู้บริหารบริหารองค์กรที่สามารถนำหลักธรรมทั้งสองมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นบวก ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถสรุปได้ตามภาพด้านล่าง

ภาพที่ 4 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในองค์กร (ผู้เขียน)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างภาวะผู้นำตะวันตก กับ ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (ตามหลักพุทธธรรม คือ สัปปุริสธรรม 7 และ ปณิธาน 4) โดยสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระหว่าง “ภาวะผู้นำตะวันตก” กับ “ภาวะผู้นำเชิงพุทธ”

ประเด็นเปรียบเทียบ	ทฤษฎีภาวะผู้นำตะวันตก	ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (ตามสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4)	ความสอดคล้อง/ไม่สอดคล้อง
1. แนวคิดพื้นฐาน	เน้นการบรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการ และประสิทธิภาพขององค์กร	เน้นการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และคุณธรรม ของผู้นำ เพื่อเกื้อกูลผู้อื่น	สอดคล้องบางส่วน (ต่างกัน ในจุดมุ่งหมาย คือ โลภียะและโลกุตตระ)
2. จุดมุ่งหมายของภาวะผู้นำ	เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางธุรกิจและประสิทธิภาพสูงสุด	เพื่อสร้างความสุข ความสงบ และประโยชน์แก่ส่วนรวม	สอดคล้องกับ ปณิธาน 4 ด้านการเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์
3. คุณลักษณะของผู้นำ	วิสัยทัศน์เด็ดขาด มุ่งมั่น กล้าตัดสินใจ มีอำนาจใจผู้อื่น	เมตตา กรุณา ปัญญา ซื่อสัตย์ อดทน และรู้เท่าทันอารมณ์	สอดคล้องกับ สัปปุริสธรรมข้อที่ 3–7
4. แรงจูงใจในการนำ	เพื่อความสำเร็จส่วนตนหรือองค์กร	เพื่อความพ้นทุกข์และประโยชน์ของผู้อื่น	ไม่สอดคล้องกับ ปณิธาน 4 ที่เน้นอุทิศตนเพื่อผู้อื่น
5. วิธีการนำ	ใช้กลยุทธ์ การบริหารเชิงวิเคราะห์ และแรงจูงใจภายนอก	ใช้หลักธรรม การฝึกสติ สมาธิ และการนำด้วยเมตตา	สอดคล้องในด้านการใช้สติและปัญญาเป็นฐาน การตัดสินใจ
6. การตัดสินใจของผู้นำ	อิงข้อมูล เหตุผล และผลประโยชน์เชิงระบบ	อิงธรรมะ ความถูกต้อง และผลแห่งกรรม	สอดคล้องกับ สัปปุริสธรรมข้อที่ 6 (อติถัญญูตา) แต่ต่างในเกณฑ์การประเมินผลลัพธ์

ประเด็นเปรียบเทียบ	ทฤษฎีภาวะผู้นำตะวันตก	ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (ตามสัปปุริสธรรม 7 และปณิธาน 4)	ความสอดคล้อง/ไม่สอดคล้อง
7. ความสัมพันธ์กับผู้ตาม	ผู้นำเป็นศูนย์กลาง ใช้อำนาจอิทธิพลและการสื่อสารเพื่อจูงใจ	ผู้นำเป็นกัลยาณมิตร เกื้อกูล ชี้นำด้วยธรรม	สอดคล้องกับ สัปปุริสธรรมข้อที่ 1 (ธัมมัญญูตา) และ ปณิธานข้อที่ 2
8. การพัฒนาผู้นำ	มุ่งพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถทางการบริหาร	มุ่งพัฒนาจิตใจ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นผู้นำด้วยธรรม	สอดคล้องเชิงแนวทาง แต่ต่างในเป้าหมายสูงสุด คือนิพพานและความสำเร็จทางโลก
9. ผลลัพธ์ของภาวะผู้นำ	องค์กรเติบโต มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ	สังคมร่มเย็น มีความยั่งยืนทางคุณธรรมและสันติภาพ	สอดคล้องในด้านผลดีต่อส่วนรวม แต่ต่างในเกณฑ์ความสำเร็จ
10. มิติของจริยธรรม	มักอ้างอิงจริยธรรมสากล เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์	อิงศีลธรรมตามพระธรรม คำสอน เช่น ศีล 5 และ อริยมรรคมีองค์ 8	สอดคล้องบางส่วนในเชิงหลักการ แต่ลึกกว่าในเชิงเจตนาและจิตตภาวนา

8. สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในบทความนี้ สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาและตีความอย่างหลากหลายในแต่ละวัฒนธรรมและระบบความเชื่อ สำหรับโลกตะวันตก ภาวะผู้นำมักถูกอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการ การกำหนดเป้าหมาย การสร้างแรงบันดาลใจ และการใช้กลยุทธ์เพื่อบรรลุความสำเร็จในระดับบุคคลและองค์กร โดยมีรากฐานสำคัญจากมุมมองด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา และวิทยาการจัดการ ในขณะที่แนวคิดพุทธศาสนา ทั้งในสายเถรวาทและมหายาน กลับชี้นำไปสู่การมองภาวะผู้นำในมิติที่ลึกซึ้งกว่า โดยไม่จำกัดเพียงความสามารถทางโลก แต่เน้นการพัฒนาผู้นำด้วยคุณธรรม ความเมตตา ปัญญา และความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทางพระพุทธศาสนา “สัปปุริสธรรม 7” ถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่กำหนดหน้าที่กำหนดคุณลักษณะของผู้หน้าที่แท้จริง เช่น การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล การรู้จักบุคคล และการรู้จักชุมชน คุณสมบัติเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยหล่อหลอมผู้นำให้มีความเป็นธรรมและซื่อตรง แต่ยังเป็นกลไกเกื้อหนุนให้การตัดสินใจและการกระทำของผู้นำดำเนินไปในทิศทางที่สร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่งผลให้ภาวะผู้นำมีความยั่งยืนและสามารถยกระดับสังคมได้อย่างแท้จริง

การเปรียบเทียบทฤษฎีภาวะผู้นำตะวันตกกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นความแตกต่างและความเหมือนในหลายมิติ ทฤษฎีตะวันตกให้ความสำคัญกับ “ผลลัพธ์” และ “ประสิทธิภาพ” ในการนำองค์กร ขณะที่หลักพุทธศาสนาเน้น “กระบวนการภายใน” ที่หล่อหลอมคุณธรรมและความรับผิดชอบทางจริยธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อผสานสองแนวทางเข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพในการตอบโจทย์ทั้งสองด้าน กล่าวคือ ผู้นำไม่เพียงแต่สามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จเชิงรูปธรรม แต่ยังสามารถดำรงความถูกต้องทางศีลธรรม และรักษาความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน องค์กร และสังคมโดยรวม

กล่าวโดยสรุป บทความนี้นำไปสู่การสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ผสมผสานจุดแข็งของทฤษฎีตะวันตกกับหลักพุทธธรรมทั้งในสายเถรวาทและมหายาน หรือเรียกรวมกันได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ แนวคิดดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาผู้นำในองค์กร สถาบันการศึกษา และหน่วยงานสาธารณะ ตลอดจนงานเสริมสร้างวัฒนธรรมผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมสมัย ซึ่งถือเป็นแนวทางที่สามารถสร้างทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมไปพร้อมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้นำและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กวี วงศ์พุดม. *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2535.
- คณาจารย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระพุทธศาสนาเถรวาท (Theravada Buddhism)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *ภาวะผู้นำและจริยธรรมนักรบเมือง*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2551.
- _____. *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- _____. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551.
- พระสมชาย สิกขาสโณ และสุวิญญู รักสัตย์. “มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปนิธานของพระพุทธศาสนามหายาน”. *สหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2564), 772–781.
- พระครูโกมุทสุวรรณาภรณ์ และพระมหามงคลกานต์ จิตธมฺโม. “ภาวะผู้นำทางศาสนาในพุทธศาสนาเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี”. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2566), 179–180.
- พระครูปลัดรัตน์ จิตคุโณ, ผศ. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และรศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. “การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0”. *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม–เมษายน 2567), 74–90.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พาณิชย์กุล ผล ถนนสามเฟื้อง, 2470.
- วนิดา ขำเขียว. *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พรานนกการพิมพ์, 2543.

- วศิน อินทสระ. *สาระสำคัญแห่งพุทธปรัชญามหายาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2550.
- วัชร งามจิตระเจริญ. *พุทธศาสนาเถรวาท*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- วีไลลักษณ์ ฐักิจ, เอกราช โฆสิตพิมานเวช และสัมฤทธิ์ กางเพ็ง, “ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก”. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2567), 427-446.
- วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. “การประยุกต์ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร”. *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 นานาชาติ ครั้งที่ 2*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2560.
- _____. “ภาวะผู้นำกับการบริหารองค์การในยุคนิวนอร์มัล”. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2564), 123-134.
- สุพจน์ ประไพเพชร, สรวุฒิ กุลแดง, ราตรี เลิศหว่าทอง และสุดสวาสดิ์ ประไพเพชร. “ภาวะผู้นำ: แนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบ”. *ครุศาสตร์ปัญญา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566), 59-73.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. *พุทธศาสนามหายาน (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม, 2550.
- สุรัตน์ ไชยชมภู. “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา ETHICAL LEADERSHIP IN SCHOOL ADMINISTRATION”. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน-กันยายน 2557), หน้า 1-15.
- เอกภักดิ์ ฉ่ำมณี และดร.ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. “องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21”. *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22*. ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (25 มีนาคม 2567), 347-358.

สุราและอุบัติเหตุทางถนน: วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

Alcohol and Road Accidents: A Changing Way of Life

ดร.ปรินทร์ ศรีเอี้ยวพิกุล

Dr.Parinthorn Sirieawphikul

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Email: parinthorn@hitechthai.com

ตอบรับบทความ (Received) : 1 กันยายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 15 ตุลาคม 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 23 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ตั้งใจสำรวจความเชื่อมโยงระหว่างการดื่มสุรากับอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการเกิดอุบัติเหตุจากการดื่มสุรา พฤติกรรมการดื่มของคนไทย และผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ชัดว่า การดื่มสุราเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุบนถนนในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ ส่งผลให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ด้านสังคมและวัฒนธรรมก็มีส่วนอย่างมากที่หล่อหลอมพฤติกรรมการดื่มของคนไทย แม้ภาครัฐจะออกมาตรการและนโยบายควบคุมการดื่มไปบ้างแล้ว แต่ดูเหมือนว่าปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างที่ตั้งใจไว้ ดังนั้น บทความนี้จึงเสนอทางออกที่ต้องทำควบคู่กันไป ทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคม การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และการนำเทคโนโลยีมาช่วยป้องกันอุบัติเหตุ การศึกษานี้ยังเผยให้เห็นมุมมองใหม่ๆ หลายอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมการดื่มกับอุบัติเหตุบนท้องถนน แนวคิดการเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างต้นแบบชุมชนปลอดภัย เพื่อนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยบนท้องถนนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สุรา อุบัติเหตุทางถนน วิถีชีวิต ความปลอดภัย พฤติกรรมเสี่ยง

Abstract

This academic article explores the relationship between alcohol consumption and road traffic accidents in Thailand by analyzing statistical data on alcohol-related accidents, drinking behaviors among Thai people, and the associated economic, social, and health impacts. The findings clearly indicate that alcohol consumption is a major contributing factor to road accidents in Thailand, particularly during major national festivals, resulting in substantial losses of life and property. Social and cultural factors also play a significant role in shaping drinking behaviors among Thai people. Although the government has implemented various measures and policies to control alcohol consumption, the problem has not yet been resolved as effectively as intended. Therefore, this article proposes a comprehensive approach that includes stricter law enforcement, raising public awareness, encouraging community participation, and utilizing technology to help prevent road accidents. The study also highlights several important perspectives, such as the relationship between drinking culture and road accidents, the concept of behavioral change through community engagement, and the development of alcohol-free community models. These approaches can contribute to fostering a sustainable culture of road safety in society.

Keywords: Alcohol, Road Traffic Accidents, Lifestyle, Safety, Risky Behavior

1. บทนำ

ปัญหาสุรากับอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง โดยข้อมูลจากองค์การอนามัยโลก (WHO) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถทางถนน 25.4 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2021 ซึ่งทำให้ประเทศไทยติดอันดับที่ 9 ของโลกในด้านการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถ¹ ปัญหานี้ไม่เพียงแต่ทำให้มีผู้เสียชีวิตเท่านั้น แต่ยังสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลด้วย โดยในปี 2022 ประเทศไทยสูญเสียทางเศรษฐกิจจากการเสียชีวิตและบาดเจ็บสาหัสจากอุบัติเหตุจากรถรวม 531,058 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 3.06 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ² ในขณะที่การเสียชีวิตจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์มีสัดส่วนร้อยละ 26–28 ของการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถทั้งหมด หรือประมาณ 5,529 รายต่อปี³

ตัวเลขสถิติอุบัติเหตุจากการดื่มสุราในประเทศไทยระหว่างปี 2562-2567 สะท้อนให้เห็นว่าปัญหานี้รุนแรงเพียงใด โดยข้อมูลจากกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติพบว่า ในปี 2562 มีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถ 19,904 ราย ลดลงเป็น 17,983 ราย ในปี 2563 เนื่องจากผลกระทบของ COVID-19 และ 16,494 ราย ในปี 2564⁴ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ เรายังคงเห็นตัวเลข

1. World Health Organization, *Global Status Report on Road Safety 2023*, (Geneva: WHO Press, 2023), Online, <https://www.who.int/publications/i/item/9789240086517>. [15 June 2025]
2. สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *สถิติการขนส่งและการสื่อสาร พ.ศ. 2565*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566), ออนไลน์, https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators?impt_branch=322 [15 มิถุนายน 2568]
3. Sutham Nasueb et al., “The association among alcohol consumption patterns, drink-driving behaviors, and the harm from alcohol-related road traffic injuries due to the drinking of others in Thailand”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 19 No. 23 (Dec 2022), 16281.
4. กรมควบคุมโรค, *สถานการณ์อุบัติเหตุทางถนน ประเทศไทย ประจำปี 2564*, (กระทรวงสาธารณสุข, 2565), ออนไลน์, <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1226220220202034210.pdf> [15 มิถุนายน 2568]

อุบัติเหตุที่พุ่งสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 2567 มีผู้เสียชีวิต 287 ราย จากอุบัติเหตุ 2,288 ครั้ง โดยมีการจับกุมคดีขับขีในสภาพเมาสุรา 5,589 คดี คิดเป็นร้อยละ 96.6 ของการละเมิดกฎจราจรทั้งหมด⁵ จากข้อมูลการชันสูตรศพ พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจร (ร้อยละ 48.47) มีแอลกอฮอล์ในเลือด โดยมีระดับแอลกอฮอล์เฉลี่ย 1.92 กรัมต่อลิตร⁶

พฤติกรรมการดื่มสุราของคนไทยที่นำไปสู่อุบัติเหตุจราจรนั้นมีลักษณะเฉพาะที่น่าสังเกต ผลสำรวจสุขภาพของคนไทยทั่วประเทศพบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปดื่มแอลกอฮอล์ถึงร้อยละ 28.0 โดยแยกเป็นเพศชายร้อยละ 59.0 และเพศหญิงร้อยละ 31.0⁷ การบริโภคแอลกอฮอล์ต่อหัวของประเทศไทยอยู่ที่ 8.3 ลิตรต่อคนต่อปี⁸ ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยมีอัตราการบริโภคแอลกอฮอล์สูงเป็นอันดับ 2 รองจากลาว (11.52 ลิตรต่อคนต่อปี) และสูงกว่าเวียดนาม มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ที่น่าสนใจคือการดื่มแบบหนักในช่วงวันหยุดและเทศกาล โดยผู้ที่ดื่มแบบเมานักมีความเสี่ยงต่อการขับขีในสภาพเมาสุรา 1.81–2.96 เท่า เมื่อเทียบกับผู้ที่ดื่มในปริมาณปกติ⁹

5. ศูนย์ปฏิบัติการด้านความปลอดภัยทางถนน, รายงานสถิติอุบัติเหตุจราจรในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 2567, (กรมทางหลวง, 2567), ออนไลน์, <https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1122749> [15 มิถุนายน 2568]
6. Pattapong Sribanditmongkol et al., “Autopsy study of alcohol-associated unnatural deaths in Thailand, 2007–2019”, *Alcohol: Clinical and Experimental Research*, Vol. 47 (Sep 2023), 2056.
7. Chatchai Luangsinsiri et al., “Economic Costs of Alcohol Consumption in Thailand, 2021”, *Global Health Research and Policy*, Vol. 8 no. 51 (Dec 2023), 45.
8. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, *Alcohol Consumption in Asia-Pacific: Trends and Health Implications*, (Bangkok: UNESCAP, 2020).
9. Polathep Vichitkunakorn et al., “Binge Drinking and Drunk Driving among Current Drinkers in Thailand: Analysis of Cigarette Smoking and Alcohol Drinking Behavior Surveys from 2007 to 2017”, *AsiaPacific Journal of Public Health*, Vol. 33 no. 2–3 (Nov 2020), 234.

ปัญหาการดื่มสุรากับอุบัติเหตุบนท้องถนนส่งผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพหลายมิติ ทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ จากการศึกษาต้นทุนทางเศรษฐกิจของการบริโภคแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ปี 2021 พบว่า ค่าใช้จ่ายโดยรวมสูงถึง 165,450.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ และประมาณ 2,500 บาทต่อคน โดยต้นทุนจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรคิดเป็นร้อยละ 95.45 ของต้นทุนทั้งหมด ขณะที่ต้นทุนการรักษาพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 2.7 ด้านผลกระทบทางสังคม พบว่า ครूरวเรือนที่มีสมาชิกดื่มหนักมีอัตราการเกิดความรุนแรงในครอบครัวสูงกว่า 7.13 เท่า และส่งผลต่อการศึกษาและอนาคตของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยที่อายุ 13 ปี ในพื้นที่ชนบท¹⁰ นอกจากนี้ยังพบว่า รถจักรยานยนต์มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรถึงร้อยละ 83.8 และกลุ่มเสี่ยงสูงสุดคือ ผู้ชายอายุ 15–29 ปี ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศ

2. ปัญหาการดื่มสุราและอุบัติเหตุทางถนน

2.1 ความเชื่อมโยงระหว่างสุรากับอุบัติเหตุทางถนน

งานวิจัยทั่วโลกยืนยันความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดกับความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ รายงานจากองค์การอนามัยโลกชี้ว่า หากระดับแอลกอฮอล์ในเลือด BAC อยู่ที่ร้อยละ 0.05 ผู้ขับขี่จะมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ¹¹ และที่ระดับร้อยละ 0.08 มีความเสี่ยงสูงกว่าผู้ขับขี่ที่ไม่ดื่มประมาณ 4 เท่า ขณะที่ที่ระดับร้อยละ 0.15 ความเสี่ยงเพิ่มขึ้นเป็น 12 เท่า ซึ่งครอบคลุมร้อยละ 67 ของการเสียชีวิตจากการขับขี่ในสภาวะมีนเมาในสหรัฐอเมริกา¹²

10. Pichak Pramaunurur et al., “Alcohol Consumption and Its Associated Factors among Adolescents in a Rural Community in Central Thailand: A Mixed-Methods Study”, *Scientific Reports*, Vol. 12 (Nov 2022), 19605.

11. Insurance Institute for Highway Safety, *Fatality Facts 2022: Alcohol*, (Jul 2025), Online.

12. National Highway Traffic Safety Administration, *Drunk Driving*, last modified 2024, Online.

ในบริบทของประเทศไทย การศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่วิเคราะห์ข้อมูล 80,797 ราย พบว่า ผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์ปัจจุบันมีความเสี่ยงสูงขึ้น 1.50 เท่า ในการได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน ที่เกิดจากการขับขีในสภาวะมินเมาของผู้อื่น ขณะที่กลุ่มที่ดื่มแบบหนักเป็นครั้งคราวมีความเสี่ยงสูงถึง 2.31 เท่า กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด คือ เพศชายร้อยละ 1.35 วัยรุ่นอายุ 20–24 ปี ร้อยละ 1.53 และผู้ที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 1.78

การวิเคราะห์ข้อมูลจากห้องฉุกเฉินในโรงพยาบาลไทยบ่งชี้ว่า ผู้ป่วยบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนร้อยละ 44 มีระดับแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ร้อยละ 0.1 ขึ้นไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นขนาดของปัญหาที่แท้จริงในระบบสาธารณสุข¹³ นอกจากนี้ การศึกษาพฤติกรรมกรรมการขับขีเผยให้เห็นว่า ผู้ที่ดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำมักจะรู้สึกว่าตัวเองไม่เมาเท่าไรนักแต่ความสามารถในการขับขียังคงบกพร่องอยู่ แต่ยังคงมีความบกพร่องในการขับขีเท่าเดิมทำให้เพิ่มความเสี่ยงในการตัดสินใจขับขีรถในสภาวะที่ไม่ควรขับ¹⁴

2.2 ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดื่ม

วัฒนธรรมการดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทยนั้นซับซ้อนและหยั่งรากลึกอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีและความสัมพันธ์ทางสังคม จากการศึกษาทางมานุษยวิทยาพบว่า การดื่มแอลกอฮอล์ถูกนำมาผสมผสานเข้ากับกิจกรรมทางสังคมของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนในการให้แอลกอฮอล์แก่คนงานหลังเสร็จงานประจำวัน แอลกอฮอล์ในสังคมไทยมีบทบาทหลากหลาย ทั้งเป็นเครื่อง

13. Paibul Suriyawongpaisal, Adisak Plitapolkampung, and Araya Tawonwanchai, “Application of 0.05 Per Cent Legal Blood Alcohol Limits to Traffic Injury Control in Bangkok”, *Journal of the Medical Association of Thailand = Chotmaihet thangphaet*, Vol. 85 No. 4 (Apr 2020), 496.

14. Cecile Ann Marcziński, Emily Louise Rose Harrison, and Mark Thomas Fillmore, “Effects of Alcohol on Simulated Driving and Perceived Driving Impairment in Binge Drinkers”, *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, Vol. 32 No. 7 (Jun 2008), 1329.

มือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศชาย การแสดงสถานะทางสังคม และการใช้เป็นยารักษาโรคแบบพื้นบ้าน¹⁵

ความแตกต่างระหว่างเพศในการบริโภคแอลกอฮอล์สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของค่านิยมทางวัฒนธรรม โดยเพศชายมีอัตราการดื่มปกตริ้อยละ 26.54 เทียบกับเพศหญิงเพียงร้อยละ 2.72 การปกป้องทางวัฒนธรรมสำหรับผู้หญิงจากการดื่มแอลกอฮอล์ถูกมองว่าเป็นประโยชน์สาธารณะระดับชาติตามการศึกษา ขณะเดียวกันการดื่มของเพศชายถูกผูกโยงกับอัตลักษณ์ทางเพศและกิจกรรมกลุ่มเพื่อน¹⁶

ปัจจัยด้านภูมิประเทศและสภาพเศรษฐกิจสังคมมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมการดื่ม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการบริโภคสูงสุดร้อยละ 40 ตามด้วยภาคเหนือร้อยละ 23 และภาคกลางร้อยละ 21 ในชุมชนชาวเขา การดื่มของเยาวชนมีอัตราสูงถึงร้อยละ 45 ในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าและลาหู่ เทียบกับเยาวชนไทยทั่วไปร้อยละ 27.9 การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองและสถานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของการบริโภคแอลกอฮอล์

อิทธิพลจากเพื่อนและคนในครอบครัวนับเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่ม การศึกษาพบว่า การมีเพื่อนสนิทที่ดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มความเสี่ยงขึ้น 1.75 เท่า ขณะที่พฤติกรรมการดื่มของพ่อแม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเริ่มดื่มของเยาวชน อายุเฉลี่ยในการเริ่มดื่มคือ 13 ปี โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีการบังคับใช้กฎหมายที่จำกัดและการเข้าถึงแอลกอฮอล์ที่ง่ายสำหรับผู้เยาว์

2.3 สถิติและแนวโน้มของอุบัติเหตุจากการดื่ม

แนวโน้มการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทยแสดงให้เห็นทั้งความคืบหน้าและความท้าทายที่ยังคงมีอยู่ ตัวเลขการเสียชีวิตลดลงจาก 19,904 ราย ในปี

15. Jiraporn Moolasart and Sutham Chirawatkul, “Drinking Culture in the Thai-Isaan Context of Northeast Thailand”, *The Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, Vol. 43 No. 3 (May 2012), 795.

16. Onnalin Singkorn et al., “Factor Associated with Alcohol Use among Lahu and Akha Hill Tribe Youths, Northern Thailand”, *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, Vol. 14 No. 1 (Jan 2019), 5.

2019 เป็น 16,494 ราย ในปี 2021 แต่กลับเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 18,000–18,218 ราย ในปี 2022 ตามการประมาณการขององค์การอนามัยโลก ในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2024 มีการเสียชีวิต 13,692 ราย ซึ่งยังคงสูงเมื่อเทียบกับเป้าหมายของรัฐบาลที่ต้องการลดให้เหลือ 12 ต่อประชากร 100,000 คนภายในปี 2027

ตัวเลขสถิติในช่วงเทศกาลสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของปัญหาการขับขี่ขณะมึนเมา ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 2024 มีการเสียชีวิต 480 ราย โดยการขับขี่ในสภาวะมึนเมาเป็นสาเหตุหลักร้อยละ 36.6 ของอุบัติเหตุ รองลงมาจาก การขับขี่เร็วเกินกำหนดร้อยละ 28.3 ในช่วงปีใหม่ 2024-2025 มีการเสียชีวิต 263 ราย ในระยะเวลา 7 วัน ซึ่งแม้จะลดลงจากปีก่อน แต่ยังคงเป็นจำนวนที่สูงมาก¹⁷

การวิเคราะห์ข้อมูลอุบัติเหตุตามช่วงเวลาพบว่า อุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยที่สุดในช่วง 15.00-18.00 น. (ร้อยละ 22.41) และ 18.00–21.00 น. (ร้อยละ 19.5) ซึ่งสอดคล้องกับเวลาที่ผู้คนเลิกงานและเข้าสู่กิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดื่มแอลกอฮอล์ การที่รถจักรยานยนต์เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุถึงร้อยละ 83.8 ของทุกกรณีสะท้อนลักษณะการเดินทางและการเข้าถึงแอลกอฮอล์ในสังคมไทย¹⁸

ข้อมูลจากระบบ E-claim ของบริษัท คัมครองผู้ประสบภัยจากรถ จำกัด ได้เผยให้เห็นภาพรวมของผลกระทบที่กว้างขวางขึ้น โดยค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจรวมจากการบริโภคแอลกอฮอล์อยู่ที่ 165,450.5 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.02 ของ GDP ในปี 2021 ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพพยาบาลครองสัดส่วนสูงสุด ขณะที่อุบัติเหตุทางถนนมีส่วนสำคัญในค่าเสียหายทรัพย์สิน การศึกษาพบว่าการเสริมสร้างนโยบายที่แข็งแกร่งขึ้นสามารถช่วยชีวิตได้ประมาณ 6,000 ราย ต่อปี ด้วยการลงทุนเพียงร้อยละ 0.1 ของ GDP

17. Kankanit Ciba, “Total Number of Deaths by Road Accidents during Songkran Festival in Thailand from 2018 to 2024”. *Public and Religious Holidays*, (Aug 2024), Statista, Online.

18. Noelia A., “Speeding and Alcohol Behind Most Songkran Road Accidents”, *Thailand Guide*, (Apr 2025), Online.

2.4 มาตรการและนโยบายของรัฐในการควบคุม

ประเทศไทยมีกรอบนโยบายควบคุมแอลกอฮอล์ที่ถือว่าครอบคลุมและได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายสำคัญที่ควบคุมการโฆษณา จำกัดเวลาขาย (ห้ามขายระหว่าง 14.00–17.00 น.) และกำหนดอายุขั้นต่ำของผู้ซื้อที่ 20 ปี ในปี 2025 ร่างพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ฉบับใหม่ได้ถูกเสนอต่อรัฐสภาเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและจัดการปัญหาการดื่มของผู้เยาว์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น¹⁹

การปรับปรุงกฎหมายฉบับนี้ในสภาพมีนเมาในช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 ได้นำเสนอแนวทางใหม่ที่เข้มงวดและเป็นระบบมากขึ้น ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดถูกกำหนดแบบแบ่งชั้น โดยผู้ขับขี่ที่มีประสบการณ์เกิน 20 ปีมีขั้นต่ำที่ร้อยละ 0.05 ผู้ขับขี่อายุต่ำกว่า 20 ปี ผู้ถือใบขับขี่ชั่วคราว หรือผู้ที่มีใบขับขี่ต่ำกว่า 2 ปี ต้องไม่เกินร้อยละ 0.02 และผู้ขับขี่รถเชิงพาณิชย์หรือผู้ประกอบการอาชีพขับรถต้องเป็นร้อยละ 0.00 การบังคับใช้กฎหมายได้รับการเสริมด้วยการอนุญาตให้ตรวจทั้งเลือด ลมหายใจ และปัสสาวะ รวมถึงการให้อำนาจตำรวจในการสุ่มตรวจได้ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่ยังคงอยู่คือความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมาย การศึกษาพบว่า การบังคับใช้กฎหมายไม่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่าง พัทยา พร้อมกับรายงานเรื่องคอร์รัปชัน นโยบายในการควบคุมความหนาแน่นของร้านขายแอลกอฮอล์ล้มเหลว และการบังคับใช้กฎระเบียบด้านอายุและเวลาไม่เข้มงวด โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและแหล่งท่องเที่ยว การแยกส่วนของหน่วยงานรัฐบาลยังคงเป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้แบบประสานงาน

เมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายระหว่างประเทศ ประเทศไทยมีกรอบกฎหมายที่สามารถแข่งขันได้ แต่การบังคับใช้ยังมีช่องว่าง ประเทศเวียดนามใช้นโยบาย Zero Tolerance (0.00%) ขณะที่สิงคโปร์ใช้ร้อยละ 0.08 แต่มีการบังคับใช้ที่เข้มงวด การ

19. Ruttana Kaewpramkusol et al., “A Qualitative Exploration of Thai Alcohol Policy in Regulating Availability and Access”, *International Journal of Drug Policy*, Vol. 58 (Aug 2018), 1.

ศึกษาจากเกาหลีใต้แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มความเข้มงวดของการลงโทษสามารถลดอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ได้ร้อยละ 14.3 และลดการบาดเจ็บได้ร้อยละ 17.6²⁰

2.5 บทบาทของสื่อและการรณรงค์

การรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนได้รับการพิสูจน์แล้วว่า เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการลดอุบัติเหตุจากการขับขี่ขณะมึนเมา การศึกษาเมตาแอนาไลซิสระดับสากลพบว่า แคมเปญสื่อมวลชนสามารถลดอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ได้เฉลี่ยร้อยละ 13 โดยแคมเปญที่ดำเนินการโดยอิสระแสดงผลลัพธ์ที่สม่ำเสมอกว่า เฉลี่ยร้อยละ -15.1 เมื่อเทียบกับแคมเปญที่รวมกับกิจกรรมการบังคับใช้กฎหมาย เฉลี่ยร้อยละ -8.6²¹

แคมเปญ Never Drink and Drive ในเอธิโอเปียเป็นตัวอย่างที่โดดเด่น ซึ่งแสดงผลลัพธ์ที่น่าประทับใจ ร้อยละ 97 ของผู้เข้าร่วมจำได้การโฆษณาชวนเชื่อ ในขณะที่ร้อยละ 66 จำได้โฆษณาทั้งสามเรื่อง พฤติกรรมการขับขี่ในสภาวะมึนเมาตามรายงานตนเองลดลงจากร้อยละ 42 เป็นร้อยละ 31 หลังแคมเปญ และที่สำคัญ คือ ร้อยละ 93 ของผู้เข้าร่วมหลังแคมเปญแสดงความรู้เกี่ยวกับกฎหมายขับขี่ในสภาวะมึนเมา เทียบกับร้อยละ 80 ก่อนแคมเปญ²²

ในบริบทของประเทศไทย ThaiHealth ได้ดำเนินการรณรงค์ทางสังคมอย่างเป็นระบบที่แก้ไขปัญหาอันตรายจากแอลกอฮอล์รวมถึงการขับขี่ในสภาวะมึนเมา ความรุนแรงในครอบครัว และพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงอันตราย จุดแข็งของการรณรงค์ใน

-
20. Sang Jun Eun, “Effects of Stricter Drunk-Driving Laws on Alcohol-Related Road Traffic Death, Injury, and Crash Rates in South Korea: A Synthetic Counterfactual Approach Using Bayesian Structural Time-Series Models”, *Accident Analysis & Prevention*, Vol. 163 (Dec 2021), 106455.
 21. Carol A. Stanwyck, Maureen S. Kolasa, and Kate M. Shaw, “Immunization Requirements for Childcare Programs. Are They Enough?”, *American Journal of Preventive Medicine*, Vol. 27 No. 2 (Aug 2004), 161.
 22. Nalin Singh Negi et al., “Effectiveness of a Drinking and Driving Campaign on Knowledge, Attitudes, and Behavior Among Drivers in Addis Ababa”, *Frontiers in Sustainable Cities*, Vol. 2 (Nov 2020), 1.

ไทย คือ การบูรณาการทางวัฒนธรรม โดยนำประเพณีทางพุทธศาสนาและค่านิยมไทย มาผสมผสาน เช่น การส่งเสริมช่วงเข้าพรรษาปลอดแอลกอฮอล์ การวิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผลแสดงให้เห็นว่า การตรวจลมหายใจแบบสุ่มร่วมกับแคมเปญสื่อมวลชนมี ประสิทธิภาพคุ้มค่าทุกกลุ่มอายุและระดับการดื่มทั้งชายและหญิง²³

องค์ประกอบสำคัญของแคมเปญที่ประสบความสำเร็จในระดับสากลมีลักษณะ เฉพาะที่ชัดเจน การผลิตที่มีคุณภาพสูง การกำหนดเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม การจัดส่งสื่อ แบบหลากหลายช่องทาง การประสานงานกับการบังคับใช้กฎหมาย และความเหมาะสมทางวัฒนธรรม แคมเปญ Buzzed Driving is Drunk Driving ของสหรัฐอเมริกา ประสบความสำเร็จด้วยการเน้นกลุ่มเป้าหมายชายวัย 21–34 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยง สูงสุด และการใช้คำว่า buzzed ที่กลุ่มเป้าหมายมักใช้เป็นข้อแก้ตัว ผลลัพธ์ คือ การ เสียชีวิตในอุบัติเหตุที่มีผู้ขับขี่ที่มี BAC \geq ร้อยละ 0.08 ลดลงจากประมาณ 13,500 รายในปี 2005 เป็น 11,000 รายในปี 2009

การศึกษาจากรัฐมอนทานาเกี่ยวกับแคมเปญที่มุ่งแก้ไขความเข้าใจผิดทางสังคม แสดงให้เห็นถึงพลังของการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แคมเปญแก้ไขความเชื่อผิดๆ ที่ว่าร้อยละ 90 ของเพื่อนๆ ขับรถหลังดื่ม ในขณะที่ความจริงมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น ข้อความ ผู้ใหญ่วัยหนุ่มมอนทานาส่วนใหญ่ 4 ใน 5 ไม่ขับรถหลังดื่ม ช่วยลดการรายงานการ ขับขี่ในสภาวะมึนเมาจากร้อยละ 22.9 เป็นร้อยละ 20.9 ในมณฑลเป้าหมาย ขณะที่ มณฑลที่ไม่ได้รับแคมเปญกลับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.9 เป็นร้อยละ 28.6

2.6 การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตหลังประสบอุบัติเหตุ

ผลกระทบของอุบัติเหตุที่เกิดจากการขับขี่ขณะมึนเมาไม่ได้จำกัดอยู่แค่ช่วงเวลา ที่เกิดเหตุการณ์ แต่ส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร ทั้งต่อผู้ก่อเหตุและผู้ได้ รับผลกระทบ ดังนั้น โปรแกรมฟื้นฟูและการแก้ไขพฤติกรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำและช่วยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถปรับตัวได้

23. Polathep Vichitkunakorn et al., “Cost-Utility Analysis of an Alcohol Policy in Thailand: A Case Study of a Random Breath Testing Intervention”, *BMC Health Services Research*, Vol. 24 (Jun 2024), 739.

โปรแกรม Ignition Interlock Device แสดงให้เห็นประสิทธิภาพที่ชัดเจนในระยะสั้น การศึกษาพบว่า ระหว่างที่ติดตั้งอุปกรณ์ สามารถลดอัตราการถูกจับกุมซ้ำได้ร้อยละ 15–69 การทดลองแบบสุ่มที่มีการควบคุมแสดงให้เห็นการลดลงร้อยละ 65 ของการจับกุมซ้ำในกลุ่มที่ใช้อุปกรณ์ดังกล่าว การประเมินโปรแกรมในเนเธอร์แลนด์พบว่า สามารถลดการกลับไปขับขี่ในสภาวะมีเม้าเข้าได้ร้อยละ 54 อย่างไรก็ตาม ความท้าทายหลัก คือ ประโยชน์มักไม่คงอยู่หลังจากถอดอุปกรณ์ออก และอัตราการเข้าร่วมที่ต่ำจำกัดผลกระทบต่อประชากรโดยรวม

การให้คำแนะนำสั้นๆ เกี่ยวกับแอลกอฮอล์ (Brief Alcohol Interventions) ก็ให้ผลลัพธ์ที่สำคัญ แม้จะไม่มากนัก การศึกษาเมตาแอนาไลซิสพบว่า BAIs มีความสัมพันธ์กับการลดลงที่มีนัยสำคัญในการดื่มและขับขี่ของวัยรุ่นและผู้ใหญ่วัยหนุ่ม ประสิทธิภาพดูเหมือนจะเชื่อมโยงกับการลดการดื่มแบบหนักเป็นครั้งคราว และมีการตอบสนองเป็นพิเศษในกลุ่มผู้เข้าร่วมอายุ 18–25 ปี ความมั่นคงของผลลัพธ์ยังคงอยู่แม้หลังจากควบคุมวิธีการศึกษา การดำเนินการ และลักษณะการวัดผลลัพธ์

การบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral Therapy) สำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรกแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่น่าสนใจ แบบจำลอง CBT กลุ่ม 12 เซสชันเมื่อเปรียบเทียบกับ การดูแลปกติแสดงผลลัพธ์ที่ดีขึ้น การศึกษาเฉพาะประชากรลาตินโน ซึ่งมียาตรา DUI และการกระทำผิดซ้ำที่สูงกว่า แสดงให้เห็นความจำเป็นในการแก้ไขความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการรักษา การศึกษาหนึ่งพบว่า โอกาสของเหตุการณ์ DUI สามปีหลังจากนั้นต่ำกว่าในกลุ่มผู้เข้าร่วม CBT

โปรแกรมศาลและบำบัดผู้ขับขี่ที่เมาแล้วขับ (DUI) ยังคงเผชิญความท้าทายในการรักษาผู้เข้าร่วมให้อยู่ในโปรแกรม น้อยกว่าร้อยละ 43 ของบุคคลจบโปรแกรมการรักษา สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการปรับปรุงการรักษาให้คงอยู่ อย่างไรก็ตาม แนวทางแบบองค์ประกอบหลายส่วนที่รวมการศึกษา การรักษา และการนิเทศแสดงให้เห็นความหวังที่มากที่สุด ความสำเร็จจะเพิ่มขึ้นด้วยการแทรกแซงที่ปรับให้เหมาะกับบุคคลมากกว่าการเขียนโปรแกรมแบบทั่วไป

องค์ประกอบสำคัญของโปรแกรมฟื้นฟูที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การประเมินและคัดกรองที่ครอบคลุม การวางแผนการรักษาที่ปรับให้เหมาะกับบุคคล การแทรกแซง

พฤติกรรมความรู้ความเข้าใจที่อิงหลักฐาน การดูแลต่อเนื่องเพื่อป้องกันการกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำ และการบูรณาการระบบสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน เทคนิคการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีหลักฐานรองรับ เช่น การทำซ้ำและการทดแทน การสนับสนุนทางสังคม ข้อมูลป้องกันและติดตาม และความเชื่อในตนเอง/ความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำนายความสำเร็จในระยะยาว

3. ปฏิรูปการแก้ปัญหาสุรา: การผสมผสานพลังชุมชน เทคโนโลยี และการสร้างจิตสำนึก

3.1 สุราเป็นภัยเงียบที่แฝงในวิถีชีวิต

แอลกอฮอล์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยอย่างแนบเนียนจนหลายคนอาจมองข้ามอันตรายที่ซ่อนอยู่ไม่ว่าจะเป็นงานสังสรรค์ งานเลี้ยงสังคม หรือเทศกาลประเพณีต่างๆ การดื่มถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ใช่ปัญหา

ความคุ้นเคยนี้กลับส่งผลให้ผู้คนขาดความตระหนักถึงผลกระทบร้ายแรงที่อาจตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องขับขี่ยานพาหนะหลังจากดื่ม วัฒนธรรมการดื่มที่ฝังรากลึกในสังคมไทยกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา เพราะการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่สืบทอดกันมายาวนานนั้นต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ที่นาวิตคือ การยอมรับให้การดื่มเป็นเรื่องปกติในสังคมส่งผลให้ผู้คนมองข้ามความเสี่ยงของการดื่มแล้วขับ ปัญหานี้จึงนำไปสู่การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมากมายที่ป้องกันได้ หากทุกคนตระหนักถึงความรุนแรงของผลกระทบที่แท้จริง

3.2 การแก้ปัญหาต้องเปลี่ยนจากการปราบปรามสู่การสร้างจิตสำนึก

การแก้ไขปัญหาเมาแล้วขับไม่ควรมุ่งเน้นแค่การลงโทษ แต่ควรเน้นการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ในสังคมเป็นหลัก

จากการศึกษาพบว่า การบังคับใช้กฎหมายเพียงลำพังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากผู้กระทำผิดมักกลับมาทำผิดซ้ำอีก การลงโทษเป็นเพียงมาตรการชั่วคราวที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แท้จริง

วิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าคือการสร้างจิตสำนึกผ่าน:

การให้ความรู้ - ทำให้คนเข้าใจถึงอันตรายที่แท้จริงของการดื่มแล้วขับ

การรณรงค์ - สื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อเปลี่ยนทัศนคติของสังคม

การสร้างค่านิยมใหม่ - เปลี่ยนให้การดื่มแล้วขับกลายเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับในสังคม

เมื่อผู้คนตระหนักถึงอันตรายอย่างแท้จริง พวกเขาจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยตนเอง ไม่ใช่เพราะกลัวการลงโทษ

กุญแจสำคัญ คือ การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมความปลอดภัยตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน การสร้างพฤติกรรมที่ดีในระยะยาวจะช่วยให้สังคมไทยปลอดภัยจากปัญหานี้อย่างยั่งยืน

3.3 ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลง

ชุมชน คือ หัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาค่าการดื่มสุราและอุบัติเหตุทางถนนอย่างยั่งยืน เพราะผู้คนในชุมชนสามารถเข้าใจบริบทและความต้องการของพื้นที่ได้ดีที่สุด การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกัน จึงมีประสิทธิภาพสูงกว่าการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่างที่เห็นผลชัดเจน คือ โครงการชุมชนท้องถิ่นดื่มไม่ขับ สงกรานต์กลับบ้านปลอดภัย ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนลดอุบัติเหตุระดับท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ โครงการนี้ไม่เพียงแต่รณรงค์ให้คนไม่ดื่มแล้วขับ แต่ยังสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชน

ปัจจุบันเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่มีพื้นที่ดำเนินงานกว่า 3,000 ตำบลทั่วประเทศ โครงการนี้ทำหน้าที่เฝ้าระวังการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนในพื้นที่ของตนเอง และได้ผลลัพธ์ที่น่าพอใจ คือ สามารถลดอัตราการบาดเจ็บและการสูญเสียชีวิตได้อย่างมีนัยสำคัญ

ความสำเร็จของการทำงานระดับชุมชน มาจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันด้วยตัวเอง แทนที่จะรับนโยบายจากส่วนกลางแบบบนลงล่าง เมื่อชุมชนเป็นเจ้าของปัญหาและแนวทางแก้ไข การดำเนินงานจึงสอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและแพร่กระจายไปสู่ชุมชนใกล้เคียงได้

3.4 เทคโนโลยีสามารถช่วยตรวจจับและป้องกันได้

ในยุคดิจิทัลเช่นนี้ เทคโนโลยีได้กลายเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการป้องกันและลดอุบัติเหตุที่เกิดจากการดื่มสุรา นวัตกรรมเหล่านี้แบ่งออกเป็นหลายประเภทตามลักษณะการใช้งาน

เทคโนโลยีตรวจจับและเตือนภัย การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดแอลกอฮอล์สมัยใหม่ทำให้การป้องกันเป็นเรื่องง่ายขึ้น แอปพลิเคชัน ดริงเซฟ บนสมาร์ตโฟนเป็นตัวอย่างชัดเจนน ผู้ขับขี่สามารถตรวจสอบระดับแอลกอฮอล์ในร่างกายก่อนออกเดินทางได้อย่างสะดวก อุปกรณ์เหล่านี้ไม่เพียงแค่แจ้งเตือน แต่ยังช่วยสร้างจิตสำนึกให้ผู้ใช้ตระหนักถึงความเสี่งด้วย

ระบบป้องกันแบบฝัง ระบบ Alcohol Interlock ถือเป็นนวัตกรรมที่ได้ผลเป็นรูปธรรม อุปกรณ์นี้ป้องกันไม่ให้ผู้ขับขี่สามารถสตาร์ทเครื่องยนต์ได้หากตรวจพบแอลกอฮอล์ในระดับที่เกินมาตรฐาน ความมีประสิทธิภาพของระบบนี้อยู่ที่การควบคุมตั้งแต่จุดเริ่มต้น ทำให้ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการไม่ขับรถในสภาพเมา

เทคโนโลยีการจราจรอัจฉริยะ การนำกล้องวงจรปิด (CCTV) และระบบการจราจรอัจฉริยะ (Intelligent Transport System) มาประยุกต์ใช้ ช่วยให้หน่วยงานสามารถตรวจจับพฤติกรรมการขับขี่ผิดกติได้อย่างรวดเร็ว ระบบเหล่านี้ไม่เพียงแต่บันทึกภาพหลักฐาน แต่ยังสามารถวิเคราะห์รูปแบบการเคลื่อนไหวของยานพาหนะและส่งสัญญาณเตือนเจ้าหน้าที่ได้ทันที

ระบบความปลอดภัยในยานพาหนะ เทคโนโลยีความปลอดภัยสมัยใหม่ในรถยนต์มีบทบาทสำคัญในการลดความรุนแรงของอุบัติเหตุ ระบบเบรกอัตโนมัติ ระบบเตือนการชน และระบบช่วยเหลือผู้ขับขี่ ต่างทำงานร่วมกันเพื่อชดเชยความบกพร่องจากการดื่มสุรา แม้ว่าเทคโนโลยีเหล่านี้จะไม่สามารถแทนที่การใช้วิจารณญาณของผู้ขับขี่ได้ แต่ก็ช่วยลดโอกาสและความรุนแรงของอุบัติเหตุได้อย่างมีนัยสำคัญ

การบูรณาการเทคโนโลยีทั้งหมดนี้เข้าด้วยกันจะสร้างเครือข่ายความปลอดภัยที่ครอบคลุม ตั้งแต่การป้องกันก่อนเกิดเหตุ การตรวจจับระหว่างเดินทาง ไปจนถึงการลดผลกระทบเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น

4. ความเสี่ยงจากสุราและการขับขี่: ความท้าทายและแนวทางการแก้ไข ในบริบทสังคมไทย

4.1 สุราทำให้ประสิทธิภาพการขับขี่ลดลง

สุราก่อให้เกิดอันตรายต่อการขับขี่ในหลายด้าน เพราะแอลกอฮอล์ไปบั่นทอนความสามารถพื้นฐานของผู้ขับขี่ ทั้งการตัดสินใจ การควบคุมยานพาหนะ การตอบสนองต่อสถานการณ์ และสายตา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นภาพที่น่าตกใจ ผู้ขับขี่ที่ดื่มสุรามีความเสี่ยงบาดเจ็บสูงขึ้น 6.6 เท่า และเสียชีวิตมากขึ้นถึง 9.6 เท่า

สิ่งที่น่าวิตก คือ แม้การดื่มเพียงเล็กน้อยก็เพียงพอที่จะบั่นทอนความปลอดภัย โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ฉุกเฉินที่ต้องตัดสินใจทันที การสร้างความตระหนักรู้ผ่านการรณรงค์และให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของแอลกอฮอล์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันโศกนาฏกรรมบนท้องถนน

4.2 นโยบายภาครัฐมีผลในระดับหนึ่ง

นโยบายและมาตรการของภาครัฐในการควบคุมการดื่มสุราและป้องกันอุบัติเหตุทางถนน สามารถสร้างผลเชิงบวกได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

มาตรการเชิงบังคับ เช่น การตั้งด่านตรวจจวัดระดับแอลกอฮอล์ การกำหนดบทลงโทษที่เข้มงวด และการเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ได้ผลในการลดจำนวนผู้กระทำผิดในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของมาตรการเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ

ปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องในการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบ และการขาดความร่วมมือจากประชาชนในการปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นการพัฒนานโยบายแบบองค์รวมที่ผสมผสานทั้งการป้องกัน การบังคับใช้กฎหมาย และการฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

4.3 ต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

การแก้ไขปัญหาการดื่มสุราและอุบัติเหตุทางถนนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระดับ การสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบร่วมกันในสังคมจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างยั่งยืน

ในด้านการกำหนดนโยบาย ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการป้องกันอุบัติเหตุจากการดื่มสุรา พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ

นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการเฝ้าระวังและรายงานพฤติกรรมเสี่ยง โดยเฉพาะการดื่มแล้วขับจะช่วยป้องกันอุบัติเหตุได้ก่อนที่จะเกิดขึ้นจริง

4.4 วิถีชีวิตคนไทยกำลังปรับเปลี่ยนภายใต้แรงกดดันจากความเสี่ยง

สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านความปลอดภัยบนท้องถนน ผู้คนเริ่มตระหนักถึงอันตรายของการดื่มสุราควบคู่กับการขับขี่ยานพาหนะมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างเห็นได้ชัด

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจนนี้อาจเกิดจากการเลือกใช้ทางเลือกใหม่ในการเดินทาง แทนที่จะขับรถเองหลังจากดื่มสุรา ผู้คนหันมาใช้บริการขนส่งสาธารณะ บริการเรียกรถ หรือมอบหมายให้คนอื่นขับแทน การตัดสินใจเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่สำคัญ

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ คือ การรณรงค์และการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความตระหนักและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้ผู้คนเข้าใจถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อความปลอดภัยของผู้อื่น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจยังมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การเติบโตของเมือง การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่ทันสมัย และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนรุ่นใหม่ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่มสุราและการใช้รถใช้ถนนของคนไทย

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น หากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการณรงค์และการให้ความรู้แก่ประชาชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน การใช้กรณีศึกษาจากผู้ประสบอุบัติเหตุจริง และการมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมแทนการบอกกล่าวเพียงอย่างเดียว เป็นแนวทางที่สร้างผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมของประชาชน การณรงค์ที่มีประสิทธิภาพจะต้องสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังค่านิยมใหม่ๆ เกี่ยวกับความปลอดภัยบนท้องถนนให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน

5. สรุป

การศึกษานี้เผยให้เห็นมิติใหม่ที่สำคัญของปัญหาอุบัติเหตุทางถนนจากการดื่มสุราว่า ปัญหาเมาแล้วขับไม่ใช่เป็นแค่เรื่องส่วนตัว แต่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการดื่มในสังคมไทยที่มีจะดื่มเพื่อเข้าสังคม การแสดงความเป็นชาย หรือเพื่อคลายเครียดผ่านการดื่มสุรา ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุบนถนนได้ง่าย พฤติกรรมเมาแล้วขับได้รับอิทธิพลจากหลายอย่าง ทั้งนิสัยส่วนตัว ความเข้าใจเรื่องความเสี่ยงและกฎหมาย รวมถึงแรงกดดันจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ชายวัย 20–30 ปี ดังนั้นเราจึงต้องแก้ปัญหาแบบครบวงจร เริ่มจากการเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับชุมชน ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น แอปพลิเคชันตรวจระดับแอลกอฮอล์ หรือระบบล็อครถไม่ให้สตาร์ทถ้ามีแอลกอฮอล์ในร่างกาย รวมถึงปรับการรณรงค์ให้เข้าถึงคนยุคใหม่ด้วยสื่อดิจิทัล และสร้างชุมชนต้นแบบปลอดภัยที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การแก้ปัญหาได้ผลจริงและยั่งยืน เพื่อลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุบนถนน และสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ทุกคนทำตามอย่างจริงจัง

รายการอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. สถานการณ์อุบัติเหตุทางถนน ประเทศไทย ประจำปี 2564. กระทรวงสาธารณสุข, 2565. ออนไลน์. <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1226220220202034210.pdf>. [15 มิถุนายน 2568]
- ศูนย์ปฏิบัติการด้านความปลอดภัยทางถนน. รายงานสถิติอุบัติเหตุจราจรในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 2567. กรมทางหลวง, 2567. ออนไลน์. <https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1122749>. [15 มิถุนายน 2568].
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สถิติการขนส่งและการสื่อสาร พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566. ออนไลน์. https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistics_and_indicators?impt_branch=322. [15 มิถุนายน 2568].
- Carol A. Stanwyck, Maureen S. Kolasa, and Kate M. Shaw, “Improving the recruitment activity of clinicians in randomised controlled trials: A systematic review”. *American Journal of Preventive Medicine*. Vol. 27 No. 2 (Aug 2004). 141–150. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2004.04.006>
- Cecile Ann Marczynski, Emily Louise Rose Harrison, and Mark Thomas Fillmore. “Effects of alcohol on simulated driving and perceived driving impairment in binge drinkers”. *Alcoholism: clinical and experimental research*. Vol. 32 No. 7 (Jun 2008). 1329–1337. <https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2008.00701.x>
- Insurance Institute for Highway Safety. *Fatality facts 2022: Alcohol*. 2025. ออนไลน์. <https://www.iihs.org/research-areas/fatality-statistics/detail/alcohol>. [15 June 2025].
- Jiraporn Moolasart and Sutham Chirawatkul. “Drinking culture in the Thai-Isaan context of northeast Thailand”. *The Southeast Asian journal of tropical medicine and public health*. Vol. 43 No. 3 (May 2012). 795–807. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23077860/>

- Kankanit Ciba. *Total number of deaths by road accidents during Songkran festival in Thailand from 2018 to 2024*. Public and religious holidays. (Aug 2024). ออนไลน์. <https://www.statista.com/statistics/1396007/thailand-deaths-by-road-accidents-during-songkran/>. [15 June 2025].
- Luangsinsiri Chaleeda, Supasit Youngkong, Usa Chaikledkaew, Oranong Pattanaprateep, and Montarat Thavorncharoensap. “Economic costs of alcohol consumption in Thailand, 2021”. *Global health research and policy*. Vol. 8 No. 51 (Dec 2023). <https://doi.org/10.1186/s41256-023-00335-w>
- Nalin Singh Negi et al., “Effectiveness of a Drinking and Driving Campaign on Knowledge, Attitudes, and Behavior Among Drivers in Addis Ababa”. *Frontiers in Sustainable Cities*. Vol. 2 (Nov 2020). 1–12. <https://doi.org/10.3389/frsc.2020.563350>
- Nasueb Sutham, Jittaporn Jankhotkaew, Phusit Vichitkunakorn, and Orana Waleewong. “The association among alcohol consumption patterns, drink-driving behaviors, and the harm from alcohol-related road traffic injuries due to the drinking of others in Thailand”. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Vol.19 No. 23 (Dec 2022). 16281. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315961>
- National Highway Traffic Safety Administration. *Drunk driving*. Last modified, 2024. ออนไลน์. <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving>. [15 June 2025].
- Noelia A. “Speeding and Alcohol Behind Most Songkran Road Accidents”. *Thailand Guide*. (Apr 2025). ออนไลน์. <https://thailand.locality.guide/2025/04/17/speeding-and-alcohol-behind-most-songkran-road-accidents/>. [15 June 2025].

- Onnalin Singkorn et al., “Factor associated with alcohol use among Lahu and Akha hill tribe youths, northern Thailand”. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. Vol. 14 No. 1 (Jan 2019). 5. <https://doi.org/10.1186/s13011-019-0193-6>
- Paibul Suriyawongpaisal, Adisak Plitapolkarnpim, and Araya Tawonwanchai. “Application of 0.05 per cent legal blood alcohol limits to traffic injury control in Bangkok”. *Journal of the Medical Association of Thailand = Chotmaihet thangphaet*. Vol. 85 No. 4 (Apr 2022). 496–501. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12118498/>
- Pramaunururut Pichak et al. “Alcohol consumption and its associated factors among adolescents in a rural community in central Thailand: A mixed-methods study”. *Scientific Reports*. Vol. 12 (Nov 2022), 19605. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-24243-0>
- Ruttana Kaewpramkusol et al., “A qualitative exploration of Thai alcohol policy in regulating availability and access”. *International Journal of Drug Policy*. Vol. 58 (Aug 2018). 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2018.04.012>
- Sang Jun Eun, “Effects of stricter drunk-driving laws on alcohol-related road traffic death, injury, and crash rates in South Korea: A synthetic counterfactual approach using Bayesian structural time-series models”. *Accident Analysis & Prevention*. Vol. 163 (Dec 2021). 106455. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2021.106455>
- Sribanditmongkol, Pattapong, Anchalee Junkuy, Nittaya Homkham, Werusak Worasuwanarak, and John A. Hess. “Autopsy study of alcohol-associated unnatural deaths in Thailand, 2007–2019”. *Alcohol: Clinical and Experimental Research*. Vol 47 (Sep 2023). 2056–2067. <https://doi.org/10.1111/acer.15185>

- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. *Alcohol consumption in Asia-Pacific: Trends and health implications*. Bangkok: UNESCAP, 2020.
- Vichitkunakorn Polathep et al., “Cost-utility analysis of an alcohol policy in Thailand: A case study of a random breath testing intervention”. *BMC Health Services Research*. Vol. 24 (Jun 2024). 739. <https://doi.org/10.1186/s12913-024-11189-4>
- Vichitkunakorn Polathep, Utcharee Intusoma, and Sawitri Assanangkornchai. “Binge drinking and drunk driving among current drinkers in Thailand: Analysis of cigarette smoking and alcohol drinking behavior surveys from 2007 to 2017”. *AsiaPacific Journal of Public Health*. Vol. 33 No. 2–3 (Nov 2020). 234-241. <https://doi.org/10.1177/1010539520971178>
- World Health Organization. *Global status report on road safety 2023*. Geneva: WHO Press, 2023. ออนไลน์. <https://www.who.int/publications/item/9789240086517>. [15 June 2025].

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการ
กับศาสตร์สมัยใหม่

Integrating Buddhist Principles with Modern Science
in Human Resource Management

พระครูสมุห์ธนาการ ธนกรโ

Phrakhrusamuh Thanakarn Thanakaro

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Rai Buddhist College

Email: Thankarn3579@gmail.com

วีระพงษ์ เกียรติไพโรย

Weerapong Kiatpraiyot

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Rai Buddhist College

Email: weerapong.kiat@mcu.ac.th

พระครูสุตวัฒนบัณฑิต

Phrakhru Sutawatthanabundit

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Rai Buddhist College

Email: Teerawat10122512@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 24 กันยายน 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 15 ตุลาคม 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 23 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร และศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการสู่ความสำเร็จขององค์กร วิธีการศึกษาใช้การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนด จากนั้นนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการ

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ ได้แก่ การวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการรักษา ซึ่งสามารถนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ดังนี้ 1) ทิศ 6 ในขั้นตอนการวางแผน 2) มิตรแท้ มิตรเทียม ในขั้นตอนการสรรหา 3) พรหมวิหาร ในขั้นตอนการพัฒนาคน และ 4) สังคหวัตถุ ในขั้นตอนการรักษาคน การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการนั้น มีประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถควบคู่กับความเป็นผู้มีคุณธรรม อีกทั้งยังทำให้บุคลากรในองค์กรทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ บุคลากรชั้นใน บุคลากรชั้นนอก บุคลากรชั้นเครือข่าย ได้รับการพัฒนาร่วมกันไปด้วย ส่งผลให้องค์กรมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์ พุทธบูรณาการ ศาสตร์สมัยใหม่

Abstract

This academic article aims to examine the importance of human resource management in organizations and to explore the integration of Buddhist principles with human resource management for organizational success. The study employed a documentary research approach by reviewing relevant documents and previous studies. The collected information was analyzed according to predetermined issues and subsequently synthesized to develop a body of knowledge on Buddhist-integrated human resource management.

The findings indicate that the process of human resource management consists of four key principles: planning, recruitment, development, and retention. Buddhist teachings can be effectively applied to these stages of human resource development as follows: (1) the Six Directions in the planning stage, (2) the concepts of true friends and false friends in the recruitment stage, (3) the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra) in the personnel development stage, and (4) the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu) in the retention stage. Integrating Buddhist principles into human resource management contributes to the development of personnel who possess both professional competence and moral integrity. Furthermore, it promotes the collective development of individuals across three organizational levels—internal personnel, external personnel, and network personnel—thereby fostering sustainable organizational growth and long-term prosperity.

Keywords: Human Resource Management, Buddhist Integration, Modern Science

1. บทนำ

จากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลาในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร ผู้บริหารและผู้นำองค์กรทุกระดับต้องนำกลยุทธ์และเทคนิคทางการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและการเมือง องค์กรสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการของผู้นำองค์กรให้เข้ากับสถานการณ์และการแข่งขันที่เกิดขึ้นเพื่อให้องค์กรอยู่รอดและก้าวต่อไปอย่างมั่นคง เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะการทำงานสูงแล้วมุ่งสู่องค์กรที่เป็นเลิศ¹

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่ายิ่ง ประเทศใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพย่อมทำให้ประเทศนั้นพัฒนาอยู่ในระดับแถวหน้าของโลกได้² ในทำนองเดียวกันองค์กรใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว องค์กรนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งและมั่นคง แต่หากองค์กรใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมูลค่า มีประสิทธิภาพต่ำ องค์กรนั้นก็ยากที่จะพัฒนาได้ยาก ความเจริญรุ่งเรืองขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนาปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญต่อไป

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักการให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากมาย ซึ่งมนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง ผ่านการฝึกฝนอบรมคุณธรรมให้เกิดขึ้นภายในตนอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การพัฒนาด้านกายและวาจา ด้านจิต และด้านปัญญา³ ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ตนเองได้พบความสุขสวัสดิแล้ว ยังมีผลส่งต่อไปยังคนรอบข้างอีกด้วย ดังนั้น องค์กรใดก็ตามที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ องค์กรนั้นควรมุ่งเน้นที่การพัฒนา

1. ภัทรวดี เข้มแข็ง, “การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมกับการบริหารองค์กรสมรรถนะสูงในโลกยุคใหม่”, *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม-เมษายน 2567), 61.
2. พระมหาบันเจตร ธีรจิตโต, “ทศ 6: การประยุกต์กับแนวคิดระบบและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (6) (กันยายน-ธันวาคม 2567), 55.
3. ที.ปา. 11/228/231 (ไทย.สยามรัฐ), *อง.ตึก. 20/521/294 (ไทย.สยามรัฐ)*.

ทรัพยากรบุคคลให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดี โดยอาศัยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ ย่อมทำให้องค์กรมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงอันเกิดจากบุคลากรภายในองค์กรเอง

2. การบริหารทรัพยากรมนุษย์

2.1 ความหมายและความสำคัญ

คำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” (human resource management) แต่เดิม เคยใช้คำว่า การบริหารงานบุคคล (personnel management) ซึ่งเป็นความหมายที่แคบกว่า โดยมองการบริหารบุคคลเป็นแบบศูนย์รวมอำนาจทั้งองค์การ ที่เกี่ยวกับกิจกรรม โปรแกรมและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรับคนเข้าทำงาน การดูแลรักษาคนทำงาน และการให้คนงานออกจากงาน รวมทั้งการเก็บประวัติของคนงาน ลักษณะของศูนย์รวมงานส่วนใหญ่ของการบริหารงานบุคคลจึงเป็นงานบริการและงานธุรการ ต่อมาคำว่า “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” ได้รับความนิยมนำมาใช้มากขึ้น เนื่องจากมีการให้ความสำคัญว่า มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่สามารถใช้เครื่องมือเครื่องจักรใด ๆ มาทดแทนได้ มนุษย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำองค์การให้ไปสู่ความสำเร็จ⁴ เนื่องจากมนุษย์มีสมอง มีความรู้สึกนึกคิด และมีจิตวิญญาณ การจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงมีความแตกต่างจากทรัพยากรอื่น ๆ เพราะผู้บริหารต้องทำความเข้าใจถึงความต้องการของคนงาน การให้เกียรติ และการปฏิบัติต่อกันเยี่ยงมนุษย์ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิตของคนงานด้วย โดยเป้าหมายการจัดการจะเน้นที่การสร้างคุณค่าเพิ่มขึ้น โดยการใช้ศักยภาพของมนุษย์ที่จะทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ มีความมั่นคง มั่งคั่ง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนั้น การจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรม โปรแกรมและนโยบายที่กว้างขวางมากขึ้นกว่าคำว่า “การบริหารงานบุคคล” ซึ่งเป็นคำเดิมที่เคยใช้

4. บุรฉัตร จันทรแดง, “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2561), 219.

สำหรับความหมายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้
เพ็ญศรี วายวานนท์⁵ ให้ความหมายการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นงานกา
จัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนทำงาน เกี่ยวข้องกับการกำหนดและดำเนินนโยบาย
ในด้านการวางแผนกำลังคน การจัดหาและคัดเลือกคนเข้าทำงาน การพัฒนา การ
จ่ายค่าตอบแทน การประสานสัมพันธ์เพื่อการดำรงรักษากำลังคนและการฟื้นฟูสภาพ
การทำงานอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อมุ่งหมายให้คนทำงานอยู่ดีและเป็นส่วนสำคัญในความ
สำเร็จขององค์การ

มอนตี และโน⁶ ให้ความหมายว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นการใช้
ทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้องค์การบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

คลาร์ค⁷ อธิบายว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นการจัดการความสัมพันธ์
ของคนงานและผู้บริหาร โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งจาก
ความหมายดังกล่าวมีประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์
ให้ความสำคัญกับการจัดการความสัมพันธ์ ที่ไม่ใช่เป็นการจัดการบุคคล 2) การจัดการ
ทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นที่เป้าประสงค์ขององค์การ ดังนั้น เมื่อวัตถุประสงค์ขององค์การ
เปลี่ยนแปลงไป การจัดการความสัมพันธ์ดังกล่าวก็จะเปลี่ยนด้วย 3) วัตถุประสงค์
หลักของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ควรมุ่งที่องค์การ ส่วนสมาชิกขององค์การแต่ละ
คนจะเป็นวัตถุประสงค์รอง

จากความหมายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นการ
จัดการความสัมพันธ์ในการจ้างงาน เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในการทำให้้องค์การ
บรรลุวัตถุประสงค์ โดยจะเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่การได้คนมา
ทำงานจนถึงคนนั้นออกจากงานไป ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะที่สำคัญ คือ ระยะ
การได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ (acquisition phase) ระยะการรักษาทรัพยากรมนุษย์

5. เพ็ญศรี วายวานนท์, *การจัดการทรัพยากรคน*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2537), 2.

6. Mondy. W. and Noe. R. M., *Personnel Management*, (Prentice Hall: New York, 1996), 4.

7. Clark, H. H., *Arenas of language use*. Chicago, IL & Stanford, (CA: University of Chicago, 1992), 13.

ที่ทำงานในองค์กร (retention phase) และระยะการให้พ้นจากงาน (termination or separation phase) ซึ่งการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในทุกๆระดับ เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการจัดการให้ได้คนดีมาทำงาน สามารถจัดวางคนให้เหมาะสมกับงาน มีการพัฒนา สนับสนุนและควบคุมให้คนทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ดูแลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของคนงาน ตลอดจนเตรียมการในรายที่จะเกษียณหรือต้องเลิกจ้าง

2.2 องค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

“ทรัพยากรมนุษย์” นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในบรรดาปัจจัยที่เป็นทรัพยากร 4 ประการของการบริหาร คือ 1) คน (Man) 2) เงิน (Money) 3) วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องจักร (Material and Machine) 4) การจัดการ (Management) ฉะนั้น ถ้าองค์กรใดขาดทรัพยากรมนุษย์ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรนั้นล่าช้า พบอุปสรรคนานาประการ ซึ่งทำให้การดำเนินงานขององค์กรไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ ก็คือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ นั้นเอง แต่จากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่าง ๆ ส่วนมากมักจะมีปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบใหญ่ดังนี้⁸ คือ

1) เกิดจากทัศนคติของผู้บริหารระดับสูง ที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์น้อยกว่าการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ เช่น การบริหารการเงิน การตลาด ซึ่งการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีหนทางที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในแง่ของผลกำไรจากการประกอบการมากกว่าหน่วยงานด้านทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีฐานะเป็นหน่วยงานสนับสนุน

2) เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคที่มีการใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการแข่งขันที่มักจะถูกกล่าวว่ามีข้อมูลสารสนเทศมากกว่าย่อมมีโอกาสกำชัยมากกว่าผู้ซึ่งไร้ข้อมูลข่าวสาร

8. มนมัน, ปัญหาของการบริหารทรัพยากรมนุษย์, ออนไลน์, <https://www.gotoknow.org/posts/228731>. [1 กันยายน 2568].

3) เกิดจากผู้บริหารด้านทรัพยากรมนุษย์ เมื่อผู้บริหารระดับสูงละเลยการให้ความสำคัญต่อทรัพยากรมนุษย์ และผู้รับผิดชอบโดยตรงเองก็ขาดการมองการไกลหรือวิสัยทัศน์ด้านทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นรูปธรรม ประกอบกับการขาดการเอาใจใส่ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะแสดงบทบาทให้ผู้บริหารระดับสูงได้ประจักษ์ในความสำคัญ ของบทบาทขององค์กรด้านทรัพยากรมนุษย์ให้มีความชัดเจน

4) เกิดจากตัวพนักงาน ที่ไม่สามารถแสดงบทบาทความมีคุณค่าที่โดดเด่นของตนเองเป็นเหตุให้ไม่เป็นที่ยอมรับของผู้บริหารระดับสูง ประกอบกับขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อให้เรียนรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งจนบุคลากรตามไม่ทัน จึงกลายเป็นความล้าสมัยซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพในที่สุด

2.3 กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์

เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ในการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรทั้งแต่การหา การฝึก การพัฒนา เพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความสามารถ ปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการขององค์กรได้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่⁹

1) **การวางแผน** คือ การกำหนดนโยบาย ระเบียบปฏิบัติ เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุดสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล

2) **การสรรหา** คือ แนวทางการปฏิบัติเพื่อจัดสรรบุคลากรที่มีความเหมาะสมตรงตามความต้องการให้เข้ามาสู่องค์กร เป็นกระบวนการที่ต้องใช้แรงจูงใจเพื่อให้บุคลากรที่มีคุณภาพจากแหล่งต่าง ๆ หันมาสนใจและเข้าร่วมกับองค์กร

3) **การพัฒนา** คือ แนวทางการฝึกฝนอบรมบุคลากรในองค์กรให้เป็นผู้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลสุดท้ายเพื่อเพิ่มคุณภาพให้แก่องค์กร ทำให้องค์กรมีศักยภาพและความสามารถมากขึ้น สามารถแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ได้

9. บุรฉัตร จันท์แดง, “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561), 222-229.

4) การรักษา คือ แนวทางในการรักษาบุคลากรในองค์กรให้มีความจงรักภักดี สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่เป็นคนซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานหรือไปของบุคลากรในองค์กรมากที่สุด ดังคำสุภาษิตที่ว่า “คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก”

3. คุณค่าของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา

3.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์

ในทางพระพุทธศาสนามีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์ 4 ประการ คือ

1. สิ่งทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย แม้มนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น

2. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็เป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย

3. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก ทำให้เกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้น ทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา หลักการนี้ถือว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วจะสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง

4. มนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างจะทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ ถ้ายังไม่พัฒนาจะทำให้เกิดความเป็นความขัดแย้งและสับสน การพัฒนามนุษย์อย่างนี้จะต้องมาประยุกต์เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมด เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือการที่ความสามารถยิ่งขึ้น ๆ ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงาม¹⁰

10. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: บ. สหธรรมิก จำกัด, 2550), 151.

3.2 เป้าหมายชีวิตในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตไว้หลายระดับ การจะเข้าถึงจุดหมายแต่ละระดับนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จในเป้าหมายแต่ละระดับก็แตกต่างกันเช่นกัน ดังนี้

เป้าหมายชาตินี้ คือ การมีมาตรฐานการครองชีพสูง มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป้าหมายระดับนี้ในระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักจึงหมายถึง การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมาก การเป็นผู้มีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต ส่วนในการพัฒนามนุษย์เชิงพุทธ ได้มีกล่าวถึงเป้าหมายระดับนี้ไว้เช่นกัน เช่น การแสดงโทษของความยากจนในอโณสุตว่า ความยากจน การกัณฑ์ยืมสิน ใช้ดอกเบี้ย โดนทวง โดนติดตาม โดนจองจำล้วนเป็นทุกข์¹¹ เป็นต้น และให้แนวทางการทอโคตรทรัพย์ เช่น ในทิมขานุสูตร เป็นต้น เพื่อให้ประสบความสำเร็จและความสุขในภพชาติปัจจุบัน

เป้าหมายชาติหน้า คือ การที่เมื่อละโลกแล้ว ได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ในภพชาติเบื้องหน้า เป้าหมายระดับนี้ไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญในระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลัก อาจมีกล่าวถึงบ้างในส่วนของ การแบ่งทรัพย์เพื่อทำบุญหรือสังคัมสงเคราะห์ ขณะที่การพัฒนามนุษย์เชิงพุทธให้ความสำคัญกับเป้าหมายระดับนี้มากที่สุด การทำทุกอย่างต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นผู้มีศีลธรรมเพื่อให้มีหลักประกันในชาติหน้า¹² ความเป็นผู้มีศีลธรรมนี้เอง ทางพุทธศาสนาเรียกว่า “อริยทรัพย์” อันเป็นไปเพื่อความสุขในภพชาติหน้า ซึ่งมีความสำคัญกว่า “โภคทรัพย์” อันเป็นไปเพื่อความสุขในปัจจุบัน

เป้าหมายชาติสุดท้าย คือ การหมดกิเลส บรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของสรรพสัตว์ทั้งปวง¹³ เป้าหมายระดับนี้มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น หาไม่ได้จากศาสตร์อื่นหรือศาสนาอื่นโดยสิ้นเชิง การจะบรรลุเป้าหมายชาติสุดท้ายได้ต้องสั่งสมอริยทรัพย์ให้มากพอ ทางธรรมเรียกว่า “การสร้างบารมี” การสร้างบารมีเพื่อบรรลุนิพพานมี 3 ระดับ ได้แก่ 1. สร้างบารมีแบบพระอรหันต์ 2. สร้างบารมี

11. อจ.ฉก. 22/45/507 (ไทย.มมร).

12. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: บ. สหธรรมิก จำกัด, 2549), 15.

13. ที.ปา. 11/31/58 (ไทย.มมร).

แบบพระปัจเจกพุทธเจ้า 3. สร้างบารมีแบบสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งแต่ละแบบใช้เวลาสั่งสมบารมีมากน้อยต่างกัน

อริยทรัพย์ คือ เครื่องทำให้มนุษย์ได้สำเร็จเป้าหมายในชาติหน้าตลอดต่อเนื่องไปจนถึงชาติสุดท้าย ทำให้มนุษย์เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมีความลุ่มลึกกว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยศาสตร์สมัยใหม่เพียงอย่างเดียว ในที่นี้ขานสูตรท่านกล่าวว่าอริยทรัพย์มี 4 ประการ ได้แก่ 1. ศรัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา 2. ศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล 3. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะ 4. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา อนึ่งพระสูตรบางแห่งกล่าวต่างไปจากนี้ เช่น ในสังคีตสูตร¹⁴ กล่าวว่า อริยทรัพย์มี 7 ในธนสูตร¹⁵ กล่าวว่าอริยทรัพย์มี 5 เป็นต้น แต่ล้วนมีสาระเดียวกันและสามารถเทียบเคียงกันได้

3.3 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ในทางพระพุทธศาสนานั้นนับเอาสรรพสัตว์ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งหลายรวมกันเรียกว่า โลก โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สัตว์โลก ชั้นธโลก และโอกาสโลก¹⁶ โลกแต่ละประเภทมีความหมายดังนี้¹⁷

1) สัตว์โลก ในอรรถกถาให้ความหมายว่า “หมู่มสัตว์ทั้งหลายที่เนื่องด้วยอินทรีย์ที่เป็นไปด้วยสามารถแห่งการสืบต่อแห่งรูปธรรม แห่งอรุปรธรรม และทั้งรูปธรรมและอรุปรธรรม” หมายถึง จิตใจ หรือ เห็น จำ คิด รู้ ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

2) ชั้นธโลก ในอรรถกถาให้ความหมายว่า “ชั้นทั้งหลายในโลกทั้ง 2 (ในสัตว์โลกและโอกาสโลก)” หมายถึง ชั้นธ 5 ของสรรพสัตว์ ไม่ว่าจะเป็น มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย

3) โอกาสโลก ในอรรถกถาให้ความหมายว่า “โลกที่แยกประเภทออกไปเป็นพื้นดินและภูเขา เป็นต้น” หมายถึง สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมที่ติดตัวเรา ขยายออก

14. ที.ปา. 11/330/331 (ไทย.มมร).

15. อง.ปญจก. 22/47/76 (ไทย.มมร).

16. ขุ.อติ.อ. 45/496 (ไทย.มมร).

17. กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย, *จักรวาลวิทยา*, (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., 2548), 6.

ไปโดยรอบไปถึงดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวถึงจักรวาลต่าง ๆ แขนงโกฎิจักรวาล
อนันจักรวาล ขยายใหญ่โตขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่มีขอบเขต ไม่มีที่สิ้นสุด

พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ด้วยการฝึกฝนอบรม
คุณธรรมทางกายและวาจา ทางจิต และทางปัญญาที่เป็นคุณธรรมภายในซึ่งจะมี
ผลส่งไปสู่ภายนอก เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และวัตถุ ดังนั้นในทางพระพุทธ
ศาสนา มนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางอันเป็นต้นเหตุให้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวดำเนินไปในทิศทาง
ไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย พัฒนาหรือเสื่อมถอยก็ตาม

4. หลักธรรมสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

จากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะที่เป็น
ศูนย์กลางในการพัฒนาดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้คำสอนในพระพุทธศาสนามีหลักพุทธ
ธรรมหลายประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์เพื่อให้ดำเนินชีวิต
ได้อย่างมีคุณภาพได้ ในที่นี้จะนำหลักธรรมเหล่านั้นมานำเสนอโดยแบ่งตามหลักการ
บริหาร 4 ประการ ดังนี้

1) ทิศ 6¹⁸ คือ บุคคลที่อยู่รอบตัวเราเป็นสังคมเดียวกัน ท่านแบ่งไว้เป็น 6 กลุ่ม
ได้แก่ 1. ทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา 2. ทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ 3. ทิศเบื้อง
หลัง คือ ภรรยา 4. ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย 5. ทิศเบื้องล่าง คือ คนรับใช้ลูกน้อง
6. ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทุกคนมีสถานะต่อทิศ 6 อยู่สองสถาน คือ ทุกคน
ล้วนมีบุคคลผู้เป็นทิศ 6 ของตน ในขณะเดียวกันตนเองเป็นทิศ 6 ของผู้อื่นด้วย เช่น
เราทุกคนล้วนมีพ่อแม่ เราพึงปฏิบัติต่อท่าน 4 ประการ ได้แก่ 1. ท่านเลี้ยงเรามา
แล้ว เราต้องเลี้ยงท่านตอบ 2. ช่วยการงานของท่าน 3. ดำรงวงศ์สกุล 4. ประพฤติ
ตนให้สมกับเป็นทายาท 5. เมื่อท่านล่วงลับไป ทำบุญอุทิศให้ ขณะเดียวกันตัวเราก็มี
สถานะเป็นพ่อแม่ของคนอื่นด้วย ดังนั้นเราพึงปฏิบัติต่อลูก 4 ประการ ได้แก่ 1. ห้าม
จากความชั่ว 2. ให้ตั้งอยู่ในความดี 3. ให้ศึกษาเล่าเรียน 4. หาคู่ครองที่เหมาะสมให้
5. มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร เป็นต้น ดังนั้นคนเราทุกคนจึงล้วนมีหน้า

18. ที.ปา. 11/266/212 (ไทย.มมร).

ที่ปฏิบัติต่อคนในสังคมโดยฐานะ 12 ประการ ผู้ปฏิบัติได้ดังนี้ครบถ้วนชื่อว่าปกปักรักษาทั่วทุกทิศให้เป็นแดนเกษมสุขปลอดภัย

2) **มิตรเทียม มิตรแท้**¹⁹ หลักธรรมนี้กล่าวถึงลักษณะของมิตรเทียม 4 ประการ และลักษณะของมิตรแท้ 4 ประการ ดังนี้ ลักษณะมิตรเทียม 4 ประการ ได้แก่ 1. คนปกอลอก 2. คนดีแต่พูด 3. คนหัวประจบ 4. คนชวนซบถ และลักษณะมิตรแท้ 4 ประการ ได้แก่ 1. มิตรอุปการะ 2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ 3. มิตรแนะนำประโยชน์ 4. มิตรมีน้ำใจ ลักษณะของมิตรแท้ 4 ประการและของมิตรแท้ 4 ประการนี้ ท่านขยายความคุณสมบัติไว้อีก เช่น คุณสมบัติของคนปกอลอก 4 ประการ ได้แก่ 1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว 2. ยอมเสียน้อยหวังเอามาก 3. ตัวมีภัยจึงช่วยเพื่อน 4. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ หรือคุณสมบัติของมิตรอุปการะ 4 ประการ ได้แก่ 1. ช่วยป้องกันเพื่อนที่ประมาท 2. ช่วยรักษาทรัพย์ของเพื่อนที่ประมาท 3. เป็นที่พึ่งพิงเมื่อเพื่อนมีภัย 4. เมื่อมีกิจจำเป็นช่วยออกทรัพย์มากกว่าที่ขอ เป็นต้น ที่ท่านให้หลักธรรมเรื่องคุณสมบัติของมิตรเทียมมิตรแท่นั้น เพราะผู้คนที่อยู่รอบข้างตัวเราล้วนไม่ใช่เป็นคนดีทุกคน และไม่ใช่เป็นคนเลวทุกคนเช่นกัน อีกอย่างหนึ่งคนทุกคนก็มีใจว่าเป็นคนดีโดยส่วนเดียว ไม่มีความเลวเจือเลย และก็ไม่ใช่เป็นคนเลวโดยส่วนเดียว ไม่มีความดีเจือเลย ทุกคนล้วนมีส่วนที่ดีและส่วนที่ตีผสมปนเปกันไป ดังนั้นหลักธรรมนี้ท่านจึงแสดงไว้เพื่อใช้แยกแยะคนแล้วให้รู้จักคบหาคนตามเหมาะสม การเลือกคบมิตรนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการประสบความสำเร็จเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะเราคบกับคนอย่างไร สุดท้ายตัวเราจะกลายเป็นคนอย่างนั้นไปด้วย ถ้าอยากพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่คบเพื่อนที่ชวนแต่ไปกินไปเที่ยว ย่อมไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตแน่นอน

3) **พรหมวิหาร 4**²⁰ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ได้แก่ 1. เมตตา คือ ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข 2. กรุณา คือ ความสงสาร อยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา คือ ความยินดีร่วมดีใจด้วยเมื่อผู้อื่นได้สุข 4. อุเบกขา คือ ความวางใจ

19. ที.ปา. 11/242/199 (ไทย.มมร).

20. อัง.จตุกก. 21/125-126/190-194 (ไทย.มมร), อภิ.ส. 34/251/81 (ไทย.มมร)..

เป็นกลาง ให้ความเสมอภาคกัน ไม่ลำเอียงด้วยอคติ⁴¹ (ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะหลง ลำเอียงเพราะกลัว) หลักธรรมพรหมวิหารนี้ย่อมเป็นไปเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมอันประเสริฐยิ่งขึ้นไปเหมือนพรหม อีกทั้งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนและสังคมทั่วไป²²

4) **สังคหัตถุ 4**²³ ธรรมสำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล ได้แก่ 1. ทาน คือ การให้ 2. ปิยวาจา คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี 3. อุตถจริยา คือ ประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการงานต่าง ๆ 4. สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ มีความหมายหลายนัย เช่น ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ร่วมสุข วางตนสมฐานะ มีเป้าหมายร่วมกัน เป็นต้น เหล่านี้เป็นนัยยะแห่งสมานัตตตาทั้งสิ้น หลักธรรมสังคหัตถุนี้นิยมเป็นไปเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นหลักธรรมเพื่อรักษายึดเหนี่ยวน้ำใจกัน

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้การวางแผนงาน การสรรหา การพัฒนา และการรักษาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

5. การบูรณาการหลักธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1) **แผนการทำงาน** แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องมีกฎระเบียบร่วมกัน แผนการทำงานจะเป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน การเติบโตในสายงาน บางทีอาจเรียกว่าแผนธุรกิจ แผนงานด้านทรัพยากรมนุษย์มีหลายรูปแบบ เช่น แผนระบบสเตร์สตีป (Stair Step) แผนระบบเบรกอะเวย์ (Break Away) แผนระบบเมทริกซ์ (Metrix) แผนระบบไบนารี (Binary) แผนระบบยูนิเลเวล (Unilevel) แผนระบบแมทชิง (Matching) แผนระบบผสมผสาน (Party Plan)²⁴ เป็นต้น โดยแผน

21. ที.ปา. 11/246/201 (ไทย.มมร), อง.จตุกก. 21/17/29 (ไทย.มมร).

22. ก่ออิทธิ พรหมจักร, “แนวทางการบริหารจัดการนิติบุคคลอาคารชุด ตามหลักพุทธธรรม เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้พักอาศัยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร”, วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม-เมษายน 2567), 25.

23. ที.ปา. 11/210/170 (ไทย.มมร), อง.จตุกก. 21/32/50 (ไทย.มมร), อง.อภุฎก. 23/24/267 (ไทย.มมร).

24. อาบิดะ บริพันธ์, “ธุรกิจเครือข่าย: พัฒนาการขายตรงที่ก้าวไกล”, วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2552), 24-28.

แต่ละระบบมีข้อเด่นและข้อด้อยแตกต่างกันไป การสร้างแผนการทำงานด้านทรัพยากรมนุษย์สามารถนำหลักธรรมเรื่องทศ 6 มาใช้เป็นแม่บทเพื่อกำหนดกติกาแนวทางการทำงานกับบุคคลที่อยู่ในระบบได้ โดยนำบทบาทหน้าที่ของแต่ละทิศมาปรับให้เป็นกติกากการทำงานร่วมกัน เช่น 1) หน้าที่ของทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา-บุตร ปรับให้เป็นกติการะหว่าง แม่ที่ม-ลูกที่ม 2) หน้าที่ของทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์-ศิษย์ ปรับให้เป็นกติการะหว่าง พี่เลี้ยง-เด็กฝึกงาน 3) หน้าที่ของทิศเบื้องหลัง คือ สามเณร-ภรรยา ปรับให้เป็นกติการะหว่าง เจ้าหน้าที่-ผู้ช่วย 4) หน้าที่ของทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ปรับให้เป็นกติการะหว่าง เจ้าหน้าที่-เจ้าหน้าที่ 5) ทิศเบื้องล่าง คือ ลูกจ้าง-นายจ้าง ปรับให้เป็นกติการะหว่าง เจ้านาย-ลูกน้อง 6) ทิศเบื้องบน คือ สมณะ-ประชาชน ปรับให้เป็นกติการะหว่าง องค์กร-สมาชิกในองค์กร เป็นต้น ทศ 6 นี้เปรียบเหมือนหลักปฏิบัติพื้นฐานทางสังคม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้งานบุคคลด้านต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ฯลฯ²⁵

2) **การสรรหา** การหาคนเข้ามาร่วมทีม นับว่าเป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหาคนเข้ามาเป็นทีมงานไม่ได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็หมดความหมายโดยสิ้นเชิง การคัดคนเข้ามาในระบบจำเป็นต้องมีหลักการและกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกที่แน่ชัด อีกทั้งทีมงานทั้งหลายก็จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหล่านั้นเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่คนใหม่ที่เข้ามาด้วย เช่น มีบุคลิกที่ดูน่าเชื่อถือ เพราะทำให้การพูดจา การแสดงออก มีน้ำหนัก คนอื่นอยากจะรับฟัง ในการสรรหาคนเข้าระบบนี้ สามารถนำหลักธรรมเรื่องมิตรแม่-มิตรเทียมมาใช้เป็นแม่บทในการพิจารณาได้ เช่น โดยนำคุณธรรม 16 ประการของมิตรแท้ทั้ง 4 ประเภท มากำหนดให้เป็นคุณสมบัติที่ต้องมี และนำความชั่วร้าย 16 ประการของมิตรเทียมทั้ง 4 ประเภทมากำหนดให้เป็นตัวคัดกรองไม่ให้ผู้ที่มีคุณสมบัติอันไม่พึงประสงค์เข้าสู่องค์กร เป็นต้น คุณสมบัติ 16 ประการของมิตรแท้และมิตรเทียม เปรียบเหมือนตะแกรงร่อนหาคนดีคนเลวในสังคมนั่นเอง²⁶

25. พระมหาบันเจตร ธีรจิตโต, “ทศ 6: การประยุกต์กับแนวคิดระบบและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (6) (กันยายน-ธันวาคม 2567), 59.

26. พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว), *คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์*, (กรุงเทพฯ: กราฟิคอร์ตพริ้นติ้ง, 2545), 95-134.

3) **การพัฒนาคน** คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้มีศักยภาพเจริญเติบโตอยู่ในองค์กรได้ ไม่ว่าจะ เป็นทักษะด้านใดก็ดี เมื่อคนในองค์กรมีทักษะดี จนสามารถเพิ่มผลผลิตให้แก่องค์กรได้ ย่อมทำให้องค์กรนั้นมีความเจริญรุ่งเรือง ตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคงสืบไป ในการพัฒนาคนนี้นอกจากจะต้องพัฒนาทักษะด้านที่ตรงกับวัตถุประสงค์ขององค์กรแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ในองค์กรต้องพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขด้วย ซึ่งสามารถนำหลักธรรมเรื่องพรหมวิหารมาประยุกต์ใช้เป็นแม่บทในการพัฒนาคนในองค์กร มี 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผลแห่งการนำหลักพรหมวิหารไปพัฒนาบุคลากร เช่น การเมตตาต่อกัน ทำให้ทุกคนทำงานอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การมีความกรุณาต่อกัน ทำให้ทุกคนคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นความรับผิดชอบของคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่ต้องช่วยกันแก้ไข การมีมุทิตาต่อกัน ทำให้ไม่เกิดความอิจฉาริษยาต่อกัน ไม่ขัดแย้งขัดขากันเอง อันเป็นผลทำให้องค์กรเสียผลประโยชน์อันจะพึงได้ การมีอุเบกขาต่อกัน ทำให้ทุกคนรู้จักให้อภัยกันเมื่อมีผู้ทำสิ่งใดผิดพลาดล่วงเกินกันไป ก็รู้จักอดทนวางเฉยเสียได้อย่างทันท่วงที ไม่กระทำความหุนหันจะทำให้เรื่องใหญ่โตบานปลายออกไป เมื่อเหตุการณ์สงบก็สามารถให้อภัยซึ่งกันและกัน กลับมามีเมตตาต่อกันได้อีก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้บุคลากรในองค์กรเป็นผู้มีความเจริญด้านคุณธรรม

4) **การรักษาคน** ผู้บริหารองค์กรเปรียบเสมือนพี่เลี้ยงที่ต้องคอยประคับประคองให้บุคลากรในองค์กรอยู่ได้อย่างมีความสุขด้วย สามารถทำงานตอบสนองเป้าหมายขององค์กรได้อย่างดีด้วย จึงนับได้ว่าเป็นการทำทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ ในการรักษาคนนี้สามารถนำหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้เป็นแม่บทในการรักษาคนในองค์กร มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ผลแห่งการนำหลักสังคหวัตถุไปรักษาบุคลากร เช่น การให้ทาน ทำให้บุคลากรในองค์กรรู้จักการให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทำให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวมุ่งเอาแต่ผลประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว การมีปิยวาจา ทำให้บุคลากรในองค์กรพูดจากร่วมกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวานจริงใจ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ไม่ทำลายกำลังใจกันด้วยคำพูด ทุกคน

ยอมอยู่กันอย่างสบายใจ มีกำลังใจเข้มแข็งในการร่วมกันทำเป้าหมายขององค์กรให้สำเร็จ การมีอัตถจริยา ทำให้บุคลากรในองค์กรช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งทางกาย ทางความคิด เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น ทุกคนก็พร้อมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นให้สำเร็จ ลุ่ลวงไปได้ด้วยดี การมีสมานัตตตา ทำให้บุคลากรในองค์กรไม่ถือตัว วางตัวสมฐานะของตน เสมอต้นเสมอปลาย ลูกน้องก็เคารพเจ้านาย และเจ้านายก็ให้เกียรติลูกน้อง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความยึดเหนี่ยวน้ำใจของบุคลากรในองค์กรให้เกิดความสามัคคีกัน

ตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์		เป้าหมาย
ศาสตร์สมัยใหม่	เชิงพุทธ	
แผนงาน	ทศ 6	เพื่อกำหนดแนวทางการทำงานกับบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อม บทบาทหน้าที่ของบุคคลในแต่ละสถานะ
การสรรหา	มิตรแท้ มิตรเทียม	เพื่อคัดกรองบุคคลว่าใครคือผู้ที่องค์กรควรจะคัดเข้าหรือคัดออก อีกทั้งยังเป็นเครื่องประเมินบุคลากรภายในด้วย
การพัฒนา	พรหมวิหาร	เพื่อฝึกฝนอบรมบุคลากรในองค์กรให้มีคุณธรรม ไม่แก่งแย่งชิงดี ชัดแย้งขัดขากันเองจนทำให้องค์กรเสียหาย
การรักษา	สังคหวัตถุ	เพื่อฝึกฝนให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่สามารถรักษาบุคลากรภายในไว้ได้ ใครที่มาแล้วก็ไม่ยอมออก ใครที่ยังไม่ได้มาก็อย่าเข้า

6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่การพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองย่อมต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างแท้จริง หากเปรียบองค์กรเหมือนกับโลกในทางพระพุทธศาสนาที่แบ่งโลกออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ สัตวโลก ชั้นธโลก และโอภาสโลก จะได้ว่า สัตวโลก คือ บุคลากรชั้นในขององค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ชั้นธโลก คือ บุคลากรชั้นนอกขององค์กร ได้แก่ สมาชิกทั้งหมดในองค์กร โอภาสโลก คือ บุคลากรแวดล้อมขององค์กร ได้แก่ บุคลากรทั้งหมดที่มีปฏิสัมพันธ์กับองค์กร เช่น ลูกค้า พันธมิตร บุคคลในสายการ

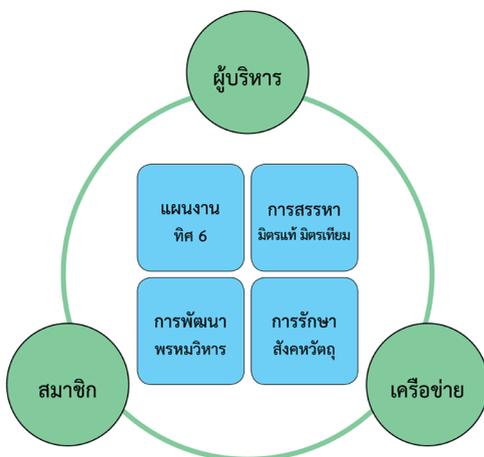

ผลิต เป็นต้น เมื่อบุคลากรในองค์กรใดทั้ง 3 ระดับ ได้รับการพัฒนาตามแนวทางที่ได้ นำเสนอผ่านมาแล้ว ย่อมส่งผลให้องค์กรนั้นมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ดังมีรายละเอียด ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังต่อไปนี้

1) บุคลากรชั้นใน คือ ผู้บริหาร/คณะผู้บริหารองค์กร บุคคลในระดับนี้นับว่าเป็น ผู้นำ เป็นหัวใจขององค์กร ผู้นำดีย่อมนำพาองค์กรและสมาชิกทั้งหมดไปได้ดี การนำ หลักธรรมทั้ง 4 หมวดมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในระดับนี้ย่อมทำให้องค์กร ได้คนดีมีคุณธรรมมาเป็นผู้นำ ทำให้องค์กรได้รับการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องทั้งใน ด้านกฎหมายบ้านเมือง และด้านศีลธรรมจรรยา

2) บุคลากรชั้นนอก คือ สมาชิกทั้งหมดในองค์กร บุคคลในระดับนี้นับว่าเป็น เหมือนอวัยวะในร่างกาย ถ้าอวัยวะแต่ละส่วนแข็งแรง ทำงานได้ดี ย่อมทำให้ร่างกาย พลอยสมบูรณ์แข็งแรงไปด้วย องค์กรก็เช่นกัน ถ้าสมาชิกในองค์กรทั้งหมดได้รับการ พัฒนาตามกระบวนการที่ประกอบด้วยหลักธรรมทั้ง 4 หมวด ย่อมทำให้บุคลากร ในองค์กรทั้งหมดเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม ส่งผลให้องค์กรมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายไปได้อย่างมั่นคงถาวร

3) บุคลากรเครือข่าย คือ บุคคลภายนอกที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรในทางใด ทางหนึ่ง บุคคลในระดับนี้นับว่าเป็นเหมือนสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา ถ้าสิ่งแวดล้อม ดี ย่อมทำให้สุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงไปด้วย แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมแย่มากเกินไป ย่อมทำให้สุขภาพพลอยเสื่อมแย่ไปได้ เครือข่ายบุคคลที่องค์กรต้องไปมีปฏิสัมพันธ์ ก็เช่นกัน ถ้าองค์กรแวดล้อมไปด้วยคนดีมีศีลธรรม ย่อมทำให้องค์กรมีความเจริญ ก้าวหน้าไปด้วยกัน แต่ถ้าองค์กรแวดล้อมไปด้วยคนชั่วขาดศีลธรรม ย่อมทำให้องค์กร มีแต่ความเสื่อมถอย การนำหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 4 ประการมาปรับใช้ เพื่อวางแผน สรรหา พัฒนา และรักษาเครือข่ายขององค์กรย่อมทำให้องค์กรเกิดความ เข้มแข็งทั้งภายในและภายนอก นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองที่ยาวนานถาวรตลอดไป

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่การพัฒนารองค์กร

7. บทสรุป

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาองค์กร มีกระบวนการในการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การวางแผน 2. การสรรหา 3. การพัฒนา 4. การรักษา ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพจำเป็นต้องประยุกต์นำหลักธรรมมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเป็นผู้ประกอบด้วยความรู้ คู่กับคุณธรรม จึงจะถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน ในบรรดาหลักธรรมที่มีอยู่มากมายนั้นสามารถนำหลักธรรม 4 หมวดมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ หลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ประยุกต์ใช้ในการวางแผน หลักธรรมเรื่อง มิตรแท้-มิตรเทียม ประยุกต์ใช้ในการสรรหา หลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา หลักธรรมเรื่อง สังคหวัตถุ ประยุกต์ใช้ในการรักษา นอกจากนี้จะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงปัจเจกบุคคลแล้ว ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรได้อีกด้วย โดยนำหลักธรรมดังกล่าวข้างต้นไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กรทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ บุคลากรชั้นใน คือ ผู้บริหาร/คณะบริหารองค์กร สมาชิกในองค์กร และเครือข่ายขององค์กร เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้ไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ระดับ ย่อมทำให้องค์กรมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

รายการอ้างอิง

- กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. *จักรวาลวิทยา*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ., 2548.
- ก่อวิท พรหมจักร. “แนวทางการบริหารจัดการนิติบุคคลอาคารชุด ตามหลักพุทธธรรม เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้พักอาศัยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร”. *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม–เมษายน 2567). 14–32.
- บุรฉัตร จันทรแดง. “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์”. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2561). 219–235.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บ. สหธรรมิก จำกัด, 2550.
- _____. *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บ. สหธรรมิก จำกัด, 2549.
- พระภวานาวิริยคุณ (เผด็จ ทัดตชีโว). *คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์*. กรุงเทพฯ: กราฟิคอร์ตพรีนติ้ง, 2545.
- พระมหาบัณฑิต ธีรจิตโต. “ทิศ 6: การประยุกต์กับแนวคิดระบบและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (6) (กันยายน–ธันวาคม 2567). 50–79.
- เพ็ญศรี วายวานนท์. *การจัดการทรัพยากรคน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2537.
- ภัทรวดี เข้มแข็ง. “การประยุกต์ใช้หลักปาปนิคธรรมกับการบริหารองค์กรสมรรถนะสูงในโลกยุคใหม่”. *วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) (มกราคม–เมษายน 2567). 58–73.
- มนมิน. *ปัญหาของการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. ออนไลน์. <https://www.gotoknow.org/posts/228731>. [1 กันยายน 2568].

มหามกุฏราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ (แปล) เล่ม 1-45*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

_____. *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1-91*. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.

อาบิตะ บริพันธ์. “ธุรกิจเครือข่าย: พัฒนาการขายตรงที่ก้าวไกล”. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2552). 19-32.

Clark, H. H. *Arenas of language use*. CA: University of Chicago, 1992.

Mondy, W. and Noe, R. M. *Personnel Management*, New York: Prentice Hall, 1996.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการ
เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

The Roles of School Administrators Affecting
Learning Management in the 21st Century under
the Chonburi–Rayong Secondary Educational
Service Area Office

ธิดารัตน์ มหธานนุรักษ์

Thidarat Mahathananurak

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยธนบุรี
Master of Education, Educational Administration, Thonburi University
Email: masterkoy1988@gmail.com

ผศ. ดร.อุไรรัตน์ แยมชุตติ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสัมพันธ์

Asst. Prof. Dr.Urairat Yamchuti, Assoc. Prof. Dr.Wichian Intarasompun

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยธนบุรี
Master of Education, Educational Administration, Thonburi University
Email: gs@thonburi-u.ac.th, wichian.in@bsru.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 1 ธันวาคม 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 26 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) ระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง และ 3) ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามจากผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 4,383 คน ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (0.973) สุ่มแบบแบ่งชั้นได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 354 คน และใช้ผลการหาความเที่ยงของแบบสอบถามที่ฉบับ เท่ากับ 0.990 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์พหุคูณแบบขั้นตอน โดยวิธี Stepwise (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน มีอายุระหว่าง 30–39 ปี จำนวน 176 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 201 คน ประสบการณ์ในการทำงาน 5–10 ปี จำนวน 167 คน ตำแหน่งครูผู้สอน จำนวน 303 คน และวิทยฐานะชำนาญการ จำนวน 168 คน (1) ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (2) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่วนด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ (3) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียน

รู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้าน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา สามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ร้อยละ 87.10

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ ศตวรรษที่ 21 มัธยมศึกษา

Abstract

This study aimed to examine: (1) the level of roles performed by school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi–Rayong, (2) the level of 21st-century learning management within the same jurisdiction, and (3) the roles of school administrators that influence 21st-century learning management. This research employed a descriptive research design. Data were collected through questionnaires administered to administrators and teachers under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi–Rayong during the 2024 academic year, with a total population of 4,383 individuals. The sample size was determined using Yamane’s formula (0.973) and selected through stratified random sampling, yielding 354 participants. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.990. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The findings revealed that most respondents were female (220 participants), aged between 30–39 years (176 participants), held a bachelor’s degree (201 participants), had 5–10 years of work experience

(167 participants), were in teaching positions (303 participants), and held the professional rank of “professional level” (168 participants). The results indicated that: (1) the overall level of roles performed by school administrators was at a high level. Among the dimensions, personnel development within schools had the highest mean score, followed by school administration and management, while curriculum and instructional management had the lowest mean score. (2) The overall level of 21st-century learning management was also at a high level. Among its components, assessment and evaluation of learning management had the highest mean score, followed by 21st-century learning design, whereas post-instruction reflection had the lowest mean score. (3) The roles of school administrators significantly influenced 21st-century learning management at the .01 level of statistical significance. The significant predictors included student development activities, curriculum and instructional management, personnel development within schools, and school administration and management. Together, these variables explained 87.10 percent of the variance in 21st-century learning management under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi-Rayong.

Keywords: School Administrators, Learning Management, 21st Century, Secondary Education

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทางการเมืองของทุกประเทศ โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารที่ทำให้โลกสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษาเป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมในวินาทีนี้ถูกกำหนดโดยทักษะและความรู้ที่ต้องการในปัจจุบัน ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ตระกะบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์แบบใหม่ มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำทลาย และซับซ้อน เป็นการศึกษาที่จะทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ประสบความสำเร็จนั้น ตัวแปรที่สำคัญที่สุดในเชิงบริหารจัดการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จทำให้งานมีคุณภาพซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องมีคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ¹

การบริหารองค์กรใด ๆ ก็ตามให้บรรลุผลตามเป้าหมายนั้น ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือประสิทธิภาพของงาน ผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีพฤติกรรมในการเป็นผู้นำเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เช่นเดียวกันซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งในการชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวของสถานศึกษาดังนั้นการแสดงบทบาทที่เหมาะสมกับตำแหน่งของผู้นำสูงสุดในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งจะต้องมีบทบาทของผู้บริหารที่ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมคาดหวังว่าผู้บริหารควรจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหลายบทบาทขึ้นอยู่กับภารกิจและกิจกรรมการบริหารซึ่งการบริหารให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องการบริหารงานการศึกษาในยุคปัจจุบันจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกโดยเฉพาะสังคมแห่งการเรียนรู้

1. อนุชต์ ปาสนาณะตั้ง, “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโรคอุบัติใหม่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์”, วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (2565), 13–23.

ในยุคของเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำพองค์กรสู่ความสำเร็จ² โดยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2560) มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 4) ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา³

นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในสถานศึกษาแล้ว ครูก็นับเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญไม่แพ้กัน เนื่องจาก ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดและยังเป็นผู้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงนักเรียนเพื่อปรับตัวสู่ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ในอดีต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่เปลี่ยนจุดเน้นจากการมอบความรู้ให้แก่ผู้เรียน กลายเป็นผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้น แนวคิดของการจัดการเรียนรู้รวมถึงรูปแบบและเทคนิคการเรียนรู้ที่นำมาใช้จึงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ด้วย แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง 3) ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 4) ด้านการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้⁴

2. วริญญาภัทร์ สุภาศิริอนานนท์, “บทบาทผู้บริหารกับบรรยากาศองค์กรของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563).
3. กระทรวงศึกษาธิการ, *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560)*, (กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2560).
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562).

สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคนี้ที่สภาพแวดล้อมภายนอกได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทย นโยบายประเทศไทย 4.0 ของรัฐบาลที่ต้องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้การศึกษา 4.0 ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศด้วย สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนในยุคดิจิทัลการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ครูในยุคดิจิทัล และเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย⁵

ด้วยโรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยาคารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นเขตพื้นที่การศึกษาที่อยู่ในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ซึ่งเป็นแผนการพัฒนาที่ถูกบรรจุในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีหนึ่งในแผนการพัฒนาอีอีซี คือแผนปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพ การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี⁶ ฉะนั้น สถานศึกษานับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานพัฒนาอีอีซีให้ประสบผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว นอกจากนี้โรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยาคาร มีกระบวนการพัฒนาผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนคือ “ก้าวล้ำเทคโนโลยี สร้างคนดี มีความรู้ สู่สากล”⁷ โดยจัดกิจกรรมในหลักสูตร มีแผนการเรียนตามความถนัดและสนใจอย่างรอบด้าน ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

5. สุกัญญา แซ่มซ้อย, *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562).
6. สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.), *แผนปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพ การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี*, ออนไลน์, <https://eeco.or.th/personnel-development-education-research-and-technology>. [18 กรกฎาคม 2568].
7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, *โครงสร้างและอำนาจหน้าที่*, ออนไลน์, <https://www.spmcr.go.th/o1-โครงสร้างและอำนาจหน้าที่/>. [18 กรกฎาคม 2568].

ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และภาษารัสเซีย มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย มีโปรแกรมนานาชาติ โดยจัดให้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โครงการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรม STEM/IS และ โครงการงานรวมทั้งส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับดีเลิศ ในด้านกระบวนการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลการประเมินในรายมาตรฐานยอดเยี่ยม สถานศึกษามีการวางแผน ออกแบบกิจกรรมและดำเนินงานตามแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ใช้ผลการประเมินและการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นฐานในการพัฒนา และสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนา ตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีจุดที่ต้องการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นคือ การส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดกิจกรรม Active Learning อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาตนเอง และนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคลากรที่สามารถสร้าง และพัฒนาสังคมให้ได้มีคุณภาพ

จากสภาพปัญหา ความจำเป็น และ ความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ทั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเปรียบเสมือนหัวเรือใหญ่ที่จะนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งบทบาทของผู้บริหารจะทำให้เกิดความร่วมมือของครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทรอบด้าน ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพมาตรฐาน คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีผลสัมฤทธิ์

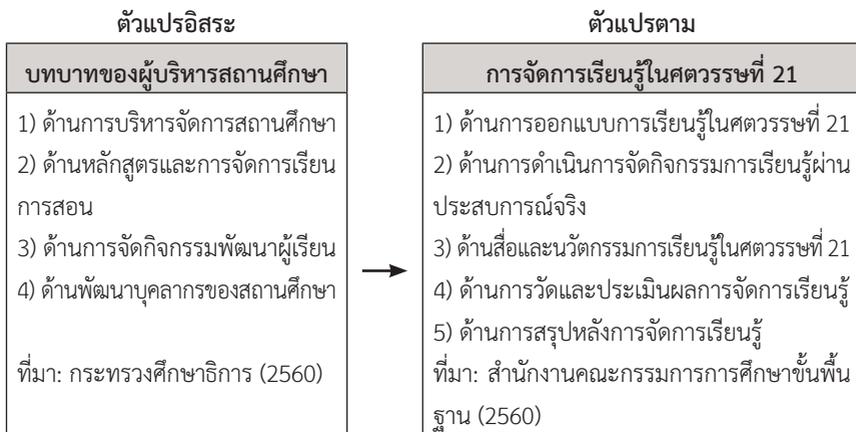
ทางการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ผู้ปกครองของผู้เรียน ชุมชน สังคมมีความพึงพอใจในการบรรลุผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ และเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
3. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2560) มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 4) ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และ แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง 3) ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 4) ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

การศึกษามีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา** หมายถึง ผู้บริหารมืออาชีพได้นั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีบทบาทดังนี้ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร องค์กร ชุมชน และสังคมได้อย่างดี เป็นผู้ผู้นำในการพัฒนาการศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำงาน รวมทั้งสามารถประเมินผลการทำงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างเป็นระบบ

1.1 **ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีการกำกับดูแล และจัดการระบบงานโดยรวมของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ครอบคลุมถึงการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ พันธกิจ การวางแผนกลยุทธ์

การจัดโครงสร้างองค์กร การบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพยากรอาคารสถานที่ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างราบรื่น มีเสถียรภาพ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

1.2 **ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีการวางแผนพัฒนา และนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการส่งเสริมและกำกับดูแลกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้ตอบสนองต่อหลักสูตรและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม การวัดผลประเมินผลผู้เรียน และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

1.3 **ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีออกแบบ จัดทำ และดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม สังคม อารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญา รวมถึงการส่งเสริมทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และความสามารถพิเศษตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ และช่วยให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์

1.4 **ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา** หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะทางวิชาชีพ จรรยาบรรณ และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมและศักยภาพสูงในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน การพัฒนานี้อาจรวมถึงการจัดอบรม สัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาต่อ หรือการให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของโลก

2. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง กระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนที่ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สามารถเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้มีความทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้

2.1 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะและความจำเป็นในยุคศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

2.2 ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง หมายถึง การที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน

2.3 ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มุ่งเน้นการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

2.4 ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มุ่งเน้นการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและครอบคลุม เพื่อประเมินความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มุ่งเน้นการสรุปผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

3. **ผู้บริหารสถานศึกษา** หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ รักษาการตำแหน่งผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

4. **ครู** หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประจำปีการศึกษา 2567

5. **EEC** หมายถึง โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต่อยอดการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นที่รู้จักกว่า 30 ปี หรือที่เรียกว่า อีสเทิร์นซีบอร์ดโครงการ อีอีซี มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา แผนการพัฒนาอีอีซี เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ ทั้งทางกายภาพและทางสังคม เพื่อเป็นการยกระดับ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เท่านั้น

6. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2560) ซึ่งมี 4 ด้าน ดังนี้

1) **ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา** หมายถึง การกำกับดูแลและจัดการระบบงานโดยรวมของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ครอบคลุมถึงการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ พันธกิจ การวางแผนกลยุทธ์ การจัดโครงสร้างองค์การบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพยากรอาคารสถานที่ และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างราบรื่น มีเสถียรภาพ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) **ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง การวางแผน พัฒนา และนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการส่งเสริมและกำกับดูแลกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้ตอบสนองต่อหลักสูตรและส่งเสริม

การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม การวัดผลประเมินผลผู้เรียน และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

3) **ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** หมายถึง การออกแบบ จัดทำ และดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม สังคม อารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญา รวมถึงการส่งเสริมทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และความสามารถพิเศษตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ และช่วยให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์

4) **ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา** หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะทางวิชาชีพ จรรยาบรรณ และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมและศักยภาพสูงในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน การพัฒนานี้อาจรวมถึงการจัดอบรม สัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาต่อ หรือการให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของโลก

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ซึ่งมี 5 ด้าน ดังนี้

1) **ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21** หมายถึง มุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะและความจำเป็นในยุคศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

2) **ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง** หมายถึง เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน

3) **ด้านสื่อและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21** หมายถึง มุ่งเน้นการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

4) **ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้** หมายถึง มุ่งเน้นการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและครอบคลุม เพื่อประเมินความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) **ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้** หมายถึง มุ่งเน้นการสรุปผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

7. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 4,383 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร 181 คน และครู 4,202 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในปีการศึกษา 2567 จากจำนวนประชากรทั้งหมดกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan⁸ จำนวน 354 คน โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) แล้วนำมาปรับปรุง

8. Krejcie, R. V., and Morgan, D. W., "Determining Sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement*, Vol. 30 No. 3 (1970), 607–610.

แก้ไขอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.990

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง แต่ละแห่งด้วยตนเอง
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง
4. เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูลโดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนที่สมบูรณ์จำนวน 354 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยการคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. การวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

8. ผลการวิจัย

1. ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยภาพรวม (n = 4,383)

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.46	0.64	มาก	2
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.44	0.66	มาก	4
3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.45	0.67	มาก	3
4. ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	4.48	0.65	มากที่สุด	1
รวม	4.46	0.64	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.64) ส่วนด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.66)

2. ระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม ($n = 4,383$)

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	4.46	0.68	มาก	2
2. ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง	4.45	0.66	มาก	3
3. ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	4.44	0.68	มาก	4
4. ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.48	0.64	มาก	1
5. ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้	4.40	0.70	มาก	5
รวม	4.45	0.67	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.64) รองลงมาได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.68) ส่วนด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.70)

3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (n = 4,383)

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (X ₂)	.531	.246	4.772	.000
2. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (X ₃)	.692	.250	5.186	.000
3. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (X ₁)	.612	.242	5.779	.000
4. ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (X ₄)	.600	.245	5.002	.000
5. ค่าคงที่ (Constant)	.330	-	0.209	.835

R = .933 R² = .871 R²adj = .869 F = 25.022,
df1 = 1, df2 = 349, Sig. < .000, SE est. = 3.434

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (X₂) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (X₃) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (X₁) และ ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (X₄) สามารถร่วมกันทำนายตัวแปร การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ร้อยละ 87.10 (R² = .871) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 3.434 (SE_{est} 3.434) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ถึงร้อยละ 86.90 (R²_{adj} = .869) ส่วนอีกร้อยละ 13.10 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (β = .250) รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (β = .246) ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (β = .245) และ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (β = .242) ตามลำดับ

9. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกำกับดูแลและจัดการระบบงานภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีเสถียรภาพ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะทางวิชาชีพให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัชพนธ์ ไสยาสน์⁹ ได้วิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านการสร้างความสัมพันธ์ด้านการเป็นผู้จัดองค์กรและด้านการเป็นนักประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

2. ระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่วนด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการวัดและประเมินผล

9. ธัชพนธ์ ไสยาสน์, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31”, *วิทยานพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2563).

การเรียนรู้ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kereluik, Mishra, Fahnoe and Terry¹⁰ ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดต่อความรู้ของครูสำหรับศตวรรษที่ 21 พบว่า ความรู้ที่มีส่วนสำคัญสำหรับความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานประกอบด้วยการใช้ตัวเลขทักษะความสามารถด้านการอ่านและเขียน และทักษะการเรียนรู้ข้ามสาระ ด้านที่ 2 ความรู้ด้านการปฏิบัติประกอบด้วย ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิพากษ์และการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน และด้านที่ 3 ประกอบด้วย ทักษะชีวิตและทักษะการทำงาน ทักษะด้านจริยธรรม อารมณ์และความตระหนักรู้และความสามารถทางวัฒนธรรม

3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งได้แก่ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (X_2) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (X_3) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (X_1) และ ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (X_4) สามารถพยากรณ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ร้อยละ 87.10 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและครบวงจร ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่มิติใดมิติหนึ่ง แต่ครอบคลุมทั้ง ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่เป็นรากฐานของการดำเนินงาน ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ที่เป็นหัวใจของการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่เป็นส่วนเติมเต็มทักษะชีวิต และ ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง การที่ปัจจัยทั้งสี่ด้านนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ จึงสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการที่มีวิสัยทัศน์และครอบคลุมในทุกมิติ เป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่การจัดการเรียน

10. Kereluik, K., Mishra, P., Fahnoe, C., and Terry, L., "What knowledge is of most worth: Teacher knowledge for 21st century learning", *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, Vol. 29 No. 4 (2013), 127–140.

รู้ที่ประสบความสำเร็จและสร้างผู้เรียนที่มีคุณลักษณะพร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัศวรธณ อัจกุล¹¹ ได้ศึกษาว่า การทำวิจัยทำให้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ เปลี่ยนไปอย่างไร โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวนทั้งหมด 75 คน ผลการศึกษาพบว่า การทำวิจัยทำให้นักศึกษาได้มีการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 หลายด้าน ด้านแรกคือการทำงานอย่างมีหลักการ มีการวางแผนก่อนการทำงาน ต้องใช้การแก้ไขปัญหา การวิเคราะห์การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การคิดอย่างมีระบบ และต้องใช้การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพราะต้องนำเนื้อหามาประกอบไว้ในงานวิจัยของตน ทักษะต่อมา คือ ด้านการใช้ชีวิตเพราะจะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องมีการแบ่งหน้าที่กันทำ ต้องสื่อสารระหว่างกัน และต้องมีความรับผิดชอบในงาน ด้านต่อมาคือ ด้านเทคโนโลยีเพราะการทำวิจัยจะต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทำให้สามารถพัฒนาทักษะนี้ได้ซึ่งทักษะทั้งสี่ที่กล่าวไปเป็นทักษะที่อยู่ในกลุ่มของทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่พลเมืองควรมี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

10. ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการและเชิงปฏิบัติ มีดังนี้ ประการแรก ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีบทบาทจำกัดอยู่เพียงการบริหารงานด้านโครงสร้างหรือการจัดการทั่วไปเท่านั้น หากแต่มีบทบาทเชิงรุกในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และทิศทางการชัดเจน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ประการที่สอง การสนับสนุนและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการส่งเสริมการ

11. นภัศวรธณ อัจกุล, “การวิจัยกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21”, การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2, (19 มกราคม 2562).

จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่กระตุ้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ประการที่สาม บทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผ่านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) รวมถึงการเป็นต้นแบบในการปรับตัวและใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความรู้ใหม่ที่ค้นพบ สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจประสบความสำเร็จได้โดยอาศัยบทบาทของครูเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำ ผู้สนับสนุน และผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีศักยภาพและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและโลกยุคใหม่

11. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับบทบาทด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีความรู้ ความสามารถ ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ที่ตรงกับความต้องการของนักเรียน และชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.2 จากผลการวิจัยการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการสรุปหลังการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรส่งเสริมให้ครูนำความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

1.3 จากผลการวิจัย บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยเน้นการบูรณาการทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้ครูนำวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้ เช่น การสอนแบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) หรือการสอนที่เน้นการแก้ปัญหา (Problem-based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นศึกษาว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่นอกกรุงเทพฯ และบริเวณชานเมืองต่างกันอย่างใด และส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไร เนื่องจากบริบทของสถานศึกษาในต่างจังหวัดอาจมีข้อจำกัดหรือมีจุดเด่นที่แตกต่างไปจากโรงเรียนในเขตเมือง เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำกัด ความหลากหลายของบุคลากร หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละบริบทในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยเฉพาะลึกในรายละเอียดของมิติต่าง ๆ ของบทบาทผู้บริหาร เพื่อให้ได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรด้านอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหาร เช่น ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) สมรรถนะด้านดิจิทัล (Digital Competency) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2560.
- ธัชพนธ์ ไสยาสน์. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2563.
- นภัสวรรณ อัจกุล. “การวิจัยกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21”. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2*. วันที่ 19 มกราคม 2562.
- วริญญาภัทร์ สุภาศิริธนานนท์. “บทบาทผู้บริหารกับบรรยากาศองค์ประกอบของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.). *แผนปฏิบัติการการพัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี*. ออนไลน์, <https://eeco.or.th/th/personnel-development-education-research-and-technology>. [18 กรกฎาคม 2568].
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. *โครงสร้างและอำนาจหน้าที่*. ออนไลน์. <https://www.spmcr.go.th/o1-โครงสร้างและอำนาจหน้าที่/>. [18 กรกฎาคม 2568].

อนงค์ ปาสาณะตั้ง. “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโรคอุบัติใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์”. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (2565). 13–23.

Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. Vol. 30 No. 3 (1970). 607–610.

Kereluik, K., Mishra, P., Fahnoe, C., and Terry, L. “What knowledge is of most worth: Teacher knowledge for 21st century learning”. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*. Vol. 29 No. 4 (2013). 127–140.

รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม
และสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียน
ในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Model Social and Environmental Responsibility
Promotion Activities Based on Buddhist Principles
for Students in Educational Institutions in
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ผศ. ดร.ยุดทวีร์ แก้วทองใหญ่

Ast. Prof. Dr.Yudthawee Kaewtongyai

อาจารย์หลักสูตรประกาศนียบัตร สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Diploma Program in Educational Administration,
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: Yudthavee.2302@gmail.com

พระครูสมุห์ทอง จิตปญโญ, พระเจษฎา ญาณิสฺสโร, ผศ. ดร.เพด็จ จงสกุลศิริ,
พระครูโกศลพัฒนาภรณ์, นริศ สวัสดิ์

Phrakhrusamu Thong Thitapanyo, Phra Jedsada Nanissaro,
Ast. Prof. Padet Jongsakulsiri, Phrakru Kosonpatthanaporn, Naris Sawasdee

ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Educational Administration, Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: Thong.mcu@gmail.com, Jedsada4334@gmail.com, Padet.Jong@mcu.ac.th,
bangduan2021@gmail.com, sawasdee9916@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 1 ธันวาคม 2568

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 5 มีนาคม 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4) เพื่อประเมินรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1) การวิเคราะห์สภาพเพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการสำรวจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกที่ดีในนักเรียน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการรณรงค์ลดการใช้พลาสติก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ถูกออกแบบให้ครอบคลุม 7 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การส่งเสริมการศึกษา 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 3) การพัฒนาทักษะชีวิต 4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) การสร้างความตระหนักรู้ 6) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และ 7) การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

2) ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่น่าพอใจ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และ

อุเบกขา ช่วยพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรับผิดชอบต่อผู้อื่น การประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาและการฝึกอบรมกิจกรรม ที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การ สนับสนุนจากภาครัฐ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับที่สูงขึ้น

4) การประเมินรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อในหมู่นักเรียน ผลการ ประเมินแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่าง มีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการช่วย เหลือสังคม ผลการประเมินยังชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกิจกรรม สาธารณะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนมีความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ ช่วยพัฒนาตนเอง แต่ยังช่วยพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: กิจกรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พุทธธรรม
นักเรียน สถานศึกษา

Abstract

This research examined an activity model for promoting students' social and environmental responsibility based on Buddhist principles in educational institutions in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The objectives were: (1) to investigate existing activities that promote students' social and environmental responsibility in educational institutions in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; (2) to develop an activity model based on Buddhist principles to enhance such responsibility among students; (3) to implement the developed activity model; and (4) to evaluate the effectiveness of the model.

The findings revealed that the analysis of current conditions highlighted the importance of activities promoting social and environmental responsibility in improving educational quality and fostering positive awareness among students, particularly in encouraging participation in environmental protection and conservation within Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Various activities were implemented, including tree planting, public area clean-up campaigns, and initiatives to reduce plastic usage. These activities not only contributed to improving the environment but also enhanced students' teamwork skills. The developed activity model encompassed seven key components: (1) educational promotion, (2) participation in community activities, (3) life skills development, (4) environmental conservation, (5) awareness building, (6) creativity development, and (7) continuous evaluation and improvement. The model also strengthened collaboration among schools, communities, and relevant organizations.

The implementation of the activity model demonstrated that students exhibited a satisfactory level of social responsibility. The integration of

Buddhist principles—such as loving-kindness (*mettā*), compassion (*karuṇā*), and equanimity (*upekkhā*)—contributed to the development of students’ behaviors, encouraging generosity and responsibility toward others. Continuous evaluation enabled the activities to be further refined and improved. In addition, the study proposed guidelines for promoting educational activities and training programs that emphasize social responsibility, fostering cooperation among multiple sectors, supporting government involvement, utilizing communication technologies, and conducting ongoing evaluations to enhance social and environmental responsibility at higher levels.

The evaluation of the activity model indicated that students demonstrated significant understanding and participation in various activities, particularly those related to environmental conservation and social assistance. The findings further suggest that integrating Buddhist principles into public activities helps cultivate public consciousness and pride in community participation. Students perceived that their involvement in these activities not only contributed to their personal development but also supported the development of their communities and society as a whole.

Keywords: Activities, Responsibility, Society and Environment,
Buddhist Principles, Students, Educational Institutions

1. บทนำ

นับตั้งแต่กระแสโลกาภิวัตน์กระแสวัตถุนิยมผ่านเข้ามาสู่สังคมไทย ในการพัฒนาประเทศ ด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยภาพรวมอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของสังคมไทยทำให้คนไทยตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม เมื่อโลกมีความเจริญด้านวัตถุมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความเจริญด้านจิตใจของมนุษย์ในสังคมกลับมีความเสื่อมถอยลง เพราะความนิยมในวัตถุนิยมเรียกได้ว่า คนในปัจจุบันตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนิยมก็ว่าได้ จากสภาพสังคมในปัจจุบันเราจะพบเห็นข่าวอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกวันบนหน้าหนังสือพิมพ์โทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ อีกมากในแต่ละวัน ข่าวต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นทุกวันอย่างต่อเนื่องโดย ไม่มีวันใดที่จะไม่มีข่าวประเภทอาชญากรรมนี้ ผู้ก่ออาชญากรรมมีทั้งผู้ชายผู้หญิง มีทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน มีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมสูงขึ้นเรื่อย ๆ

เยาวชน ในวัยนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ช่วงหนึ่งของชีวิต แต่มีความสำคัญต่อชีวิตที่เหลือในภายหน้าของเยาวชนทุกคน วัยนี้เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง วัยแห่งความอยากรู้อยากเห็น อยากลองสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เคยทำมาก่อนในชีวิต เยาวชนมีหลักการดำเนินชีวิตที่ดี อาจจะเป็นเพราะพ่อแม่หรือผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแล ให้คำอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำตลอดจนให้คำตักเตือนต่าง ๆ และเยาวชนได้ยึดถือนำไปปฏิบัติตาม เยาวชนเหล่านั้นก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต ส่วนเยาวชนที่ปราศจากคนดูแลเอาใจใส่คอยให้คำแนะนำคำสั่งสอน เยาวชนนั้นก็อาจเดินหลงทางไปในทางที่ไม่ถูกต้อง คบกับผู้ที่มีความประพฤติไม่ดีหรือมีอาชีพทุจริตชักชวนให้ไปกระทำความผิด กฎหมาย ผิดศีลธรรมได้ หรือแม้แต่การหลอกลวงเยาวชนไปทำประโยชน์ให้กับผู้ใหญ่ที่คอยหวังตักตวง ผลประโยชน์จากเยาวชนที่ยังอ่อนประสบการณ์ต่อโลก การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมในยุคปัจจุบันทำให้เกิดการตื่นตัวและสนใจ ในการค้นหาข้อมูล ข่าวสารเพื่อพัฒนาตนเองและคนรอบข้าง ทุกคนมีสิทธิเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารที่หลากหลาย ได้อย่างเสรีทำให้เกิด การพัฒนาเองอย่างไม่หยุดยั้ง การแสดงออก ด้านสิทธิเสรีภาพเป็นอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนในสถานศึกษาให้ความสำคัญ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง นักเรียนมีความสนใจ ในการหาข้อมูล ค้นคว้าด้วยตนเอง ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียที่หลากหลาย กล้าแสดงออก แสดงออกผ่านพฤติกรรม

การสื่อสารออนไลน์ หรือรวมไปถึงการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในกลุ่มวัยของตนเอง เพื่อที่จะให้ผู้ที่มองแนวคิดเห็นต่างได้รับรู้ และแก้ไขในสิ่งที่เรียกร้อง การแสดงออกซึ่งความเห็นต่างที่อยู่บนพื้นฐานค่านิยมไทยอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ระหว่างผู้ที่มีความเห็นต่างกัน อาจนำไปสู่ความรุนแรง การเผชิญหน้า ทำให้เกิดความแตกแยก และเข้าใจผิด ลูกกลามเป็นปัญหาใหญ่และยอมรับจากคนรอบข้างทั้งนั้น แต่ใครหรือสิ่งใดเป็นปัจจัยทำให้เยาวชนกระทำความผิดถึงขั้นก่ออาชญากรรม ทุกคนต่างก็ทราบดีว่าเยาวชนจะต้องเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต หากเยาวชนกล้าที่จะก่ออาชญากรรมตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ คนเหล่านี้ก็พร้อมที่จะเป็นอาชญากรผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต

เยาวชนเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณค่าที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ เพราะมนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิต สามารถใช้สติปัญญา ใช้ความคิดที่ได้รับมาจากการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรืออื่น ๆ และการที่จะพัฒนาในทุก ๆ สิ่งให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายได้นั้น ต้องมีพื้นฐานมาจากมนุษย์นั่นเอง แต่เนื่องจากทุกวันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เป็นโลกแห่งข่าวสารไร้พรมแดน เกิดความเจริญด้านการคมนาคม และเทคโนโลยี มีการติดต่อเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลก พลเมืองโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่แห่งใดก็สามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็วทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุน การบริการ ด้านสังคม และด้านการเมือง เกิดการแพร่กระจาย และการกลืนกลายทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน วิทยาการต่าง ๆ มีการพัฒนา ปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าโลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization) ประกอบกับความต้องการของมนุษย์มีไม่สิ้นสุด ทำให้มนุษย์แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกัน เอาเปรียบซึ่งกันและกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งประเทศไทยก็ได้กำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนาต่าง ๆ เพื่อรองรับในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ก็ยังเป็นเหตุทำให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ การรับรู้ การเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความรู้สึก ความเข้าใจ และพฤติกรรมการปฏิบัติเบี่ยงเบนไปในสิ่งที่ไม่

ถูกต้อง การดำรงชีวิตประจำวันเป็นแบบบริโภคนิยม เน้นความเป็นวัตถุนิยม หลงไหลในกิจกรรมบันเทิง และสิ่งที่เป็นอบายมุขต่าง ๆ ไม่รับรู้และสนใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของชาติ ถูกสืบลือน โดยให้ความสำคัญกับค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีของชาติอื่นมากกว่า ชาดการมี สัมมาคาราวะต่อผู้ที่สูงกว่า ความสัมพันธ์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน และไม่มีน้ำใจไมตรีต่อกัน เกิดการแก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น เอาไรต์เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ชาดความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น ชาดการยึดถือประโยชน์ส่วนร่วม มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดแปรปรวน ก้าวร้าว รุนแรงมีความสมบูรณัมและเจริญเติบโตแต่เพียงร่างกาย แต่จิตใจกลับเสื่อมถอย

ปัจจุบันสังคมและสิ่งแวดล้อมทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลง การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทำให้สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในตัวนักเรียนและจำเป็นต้องแก้ปัญหาโดยใช้ “รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม” นั้นสิ่งสำคัญควรมีการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในกิจกรรมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนถือเป็นวิธีการที่เหมาะสมและทรงพลังในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การศึกษาในสถานศึกษาในพื้นที่นี้จึงเป็นโอกาสที่จะผสมผสานความรู้ด้านพุทธธรรมเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การรณรงค์ลดขยะ และการทำกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน¹

นอกจากนั้นแล้ว การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำที่มีต่อผู้อื่นและชุมชน การปลูกฝังลักษณะนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของตน

1. สุชาติ วงศ์สุวรรณ, การปลูกฝังจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน: แนวทางการศึกษา, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อม, 2561), 73.

ในฐานะสมาชิกของสังคมและธรรมชาติ นอกจากนี้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้หรือการลดขยะ ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การเชื่อมโยงมิติทางศีลธรรมและการปฏิบัติจริงยังช่วยให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชนและธรรมชาติอย่างยั่งยืน²

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.4 เพื่อประเมินรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของพื้นที่จังหวัดอยุธยา โดยสามารถสรุปประเด็นหลักได้ดังนี้ 1. มลพิษจากภาคอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า 2,500 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม 5 แห่ง ดังนี้ 1) นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ (Rojana Industrial Park) ตั้งอยู่ที่อำเภออุทัย และบางปะอิน มีบริษัทญี่ปุ่นจำนวน

2. สมศักดิ์ ทองสัมฤทธิ์, “บทบาทของโรงเรียนในการสร้างสังคมสีเขียว”, *วารสารการศึกษาเพื่อการพัฒนา*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (2563), 45.

มาก เช่น Honda Toyota และผู้ผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ มีการพัฒนาพื้นที่ต่อ
เนื่องหลายเฟส เป็นแหล่งจ้างงานหลักของแรงงานในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำ
ท่วมใหญ่ปี 2554 และมีการปรับปรุงระบบป้องกันน้ำท่วม 2) นิคมอุตสาหกรรม
ไฮเทค (Hi-Tech Industrial Estate) ตั้งอยู่ในอำเภอบางปะอิน มีบริษัทข้ามชาติ เช่น
Western Digital, Canon, Sony เป็นนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีระบบโครงสร้าง
พื้นฐานครบครัน สนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงมีบทบาทสำคัญในการส่งออก
สินค้าประเภทเทคโนโลยี 3) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน (Bang Pa-In Industrial
Estate) ตั้งอยู่ที่อำเภอบางปะอิน มีอุตสาหกรรมเบาและหนัก เช่น อุตสาหกรรมชิ้น
ส่วนยานยนต์ และพลาสติก อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการนิคมอุตสาหกรรมแห่ง
ประเทศไทย (กนอ.) พื้นที่มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรเน้นความร่วมมือ
กับชุมชนโดยรอบ 4) นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (Ban Wa Industrial Estate) ตั้ง
อยู่ที่อำเภอบางปะอิน พัฒนาโดยเอกชน มีบริษัทชั้นนำ เช่น Panasonic, Nikon มี
โครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานและระบบขนส่งที่ดีสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ต้องการ
คุณภาพสิ่งแวดล้อมสูงมีโรงบำบัดน้ำเสียและระบบไฟฟ้าแรงสูงภายในนิคม 5) นิคม
อุตสาหกรรมเสนา-ฮานา (Sena Hana Industrial Estate) ตั้งอยู่ที่อำเภอเสนาเป็น
นิคมอุตสาหกรรมขนาดกลางมีโรงงานด้านอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนยานยนต์เน้น
อุตสาหกรรมสะอาดและการจัดการสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการจ้างงานในท้องถิ่นและ
ฝึกทักษะแรงงาน แม้ว่าจะมีความพยายามในการควบคุมมลพิษ แต่ยังคงมีความกังวล
เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง 2. การ
จัดการขยะและของเสีย³ การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา
ยังประสบปัญหา เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการคัดแยกและ
กำจัดขยะอย่างถูกวิธี ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในชุมชน 3. การ
ปล่อยก๊าซเรือนกระจก การศึกษาพบว่าเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยามีการปล่อย
ก๊าซเรือนกระจกประมาณ 99,137.04 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าในปี 2018

3. เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา, *กรณีศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา*,
ออนไลน์, <https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/9913/1/127280.pdf>. [2 พฤษภาคม 2025].

โดยภาคพลังงานและของเสียเป็นแหล่งปล่อยหลัก ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและคุณภาพอากาศในพื้นที่ 4. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ เสียง และการจราจรติดขัด ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ 5. การมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อตนเองและสังคม โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมและจริยธรรม เช่น การทำงานอาสา การลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และการช่วยเหลือผู้อื่นกิจกรรมเหล่านี้ยังสามารถออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในด้านการดูแลรักษาทรัพยากรและความสามัคคีในสังคม การเรียนรู้ผ่านการทำงานกลุ่มช่วยส่งเสริมการพัฒนาความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบต่อในระยะยาว 2) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 นั้น ผู้บริหารจะต้องให้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีความมุ่งมาดปรารถนาดี เต็มใจที่จะช่วยเหลือบุคลากรอย่างเต็มความสามารถ เมื่อมีปัญหาติดขัดหรือขัดข้องด้านเอกสารก็คิดหาวิธีแก้ไข ช่วยคลี่คลายปัญหาให้ได้รับพึงพอใจที่ดี ความซาบซึ้งประทับใจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อครอบครัว ในโรงเรียนโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ย่อมเพียงพอที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกคนในโรงเรียนได้ 3) รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้รับการออกแบบให้ครอบคลุม 7 ด้านหลัก ซึ่งแต่ละด้านมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมในหมู่นักเรียน ประกอบด้วย

1. การส่งเสริมการศึกษา กิจกรรมในด้านนี้มุ่งเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การจัดอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การปลูกต้นไม้ และการจัดกิจกรรมเพื่อการกุศล ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและชุมชน

3. การพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การจัดอบรมการทำอาหารจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำโครงการรีไซเคิล การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก และการสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

5. การสร้างความตระหนักรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดนิทรรศการ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมรณรงค์ในโรงเรียน

6. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น การจัดประกวดผลงานศิลปะจากวัสดุรีไซเคิล การสร้างสรรค์โครงการที่มีแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

7. การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

1) รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 1) สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหาร ครู และผู้เชี่ยวชาญด้านห้องเรียนปลอดภัย และด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 15 รูป/คน โดยกำหนดเกณฑ์ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่

ศึกษาและเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ตามคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านห้องเรียนปลอดภัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน 2) ครู จำนวน 6 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมกิจกรรมจำนวน 3 คน 2) สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) พัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ของกลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2) ครู จำนวน 3 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/คน 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมกิจกรรม จำนวน 3 คน 5) ประธานนักเรียน จำนวน 1 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–6 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 39,294 คน⁴ กลุ่มตัวอย่าง ได้จากตารางเปรียบเทียบสำเนียงรูปของเครซีและมอร์แกน (R.V. Krejcie & D.W. Morgan)⁵ ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 380 คน

2) เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้าง

4. เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา, ข้อมูลสารสนเทศของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ 16 แห่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ออนไลน์, http://prainsuksa.ac.th/datashow_๒๐๑๘๖๓, [30 มิถุนายน 2565].
5. เครซีและมอร์แกน, อังโน อานินท์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, 2551), 54.

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนรายละเอียดมีดังนี้

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ

1) แบบสอบถาม 1. ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย

3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยจะคำนึงถึงการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องและการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพมีความตรงทั้งในเชิงโครงสร้าง (construct validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รวมทั้งความเชื่อมั่น (reliability)

4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำร่างแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้น จำนวน 15 ข้อเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจแก้ไขและปรับปรุงให้มีความเหมาะสม

4.2 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) โดยมีเกณฑ์ดังนี้ ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการ ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ไม่ตรงกับนิยามปฏิบัติการและให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงกับนิยามปฏิบัติการหรือไม่

5) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 ถึง 1.00 มีจำนวน 15 รายการและปรับปรุงแก้ไขภาษาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การทดลองใช้ต่อไป

6) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout) กับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุดใน

โรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดให้นักเรียน จำนวน 30 คน ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–6 จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด 4 ประเด็น ซึ่งได้จากผลการวิเคราะห์หาค่าความถี่ของเรียนตลอดภัยสำหรับนักเรียน ใน 3 ด้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง สังกัดโรงเรียน ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน 4 ด้าน และหลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน

2) คู่มือการสนทนากลุ่ม

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างคำถามการสนทนากลุ่ม

3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างคำถามการสนทนากลุ่ม โดยขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ

4) สร้างคู่มือการสนทนากลุ่มตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5) นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Validity)

6) ปรับปรุงแก้ไขคู่มือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

7) จัดพิมพ์คู่มือให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

ก. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) แบบสัมภาษณ์

2) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เพื่อทำงานวิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษา

3) ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 15 ฉบับ และขอความอนุเคราะห์บันทึกภาพประกอบการสัมภาษณ์

4) ดำเนินการศึกษาจากภาคสนาม (Field Studies) เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การสนทนากลุ่ม

1) ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การจัดทำกำหนดการสนทนากลุ่มการประชุม ณ ห้องประชุม C510 อาคารเรียนรวมโซน C ชั้น 5 มจร วังน้อย พระนครศรีอยุธยา การจัดทำหนังสือเชิญประธานพร้อมคำกล่าวเปิด และคำกล่าวรายงานต่อประธาน การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และการจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วยแบบคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2) ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย

2.1 การนำเสนอข้อมูลร่างการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 การดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3) การจดบันทึกรายละเอียดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และข้อเสนอแนะการบันทึกเสียงโดยใช้อุปกรณ์ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

4) การถอดเทปและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข. การวิจัยเชิงปริมาณ

แบบสอบถาม

1. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามผ่าน application line ส่วนตัวในการเก็บข้อมูล เพื่อทำงานวิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบ
2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามผ่าน application line ส่วนตัว พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจำนวน 380 ฉบับ และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบกลับภายใน 4 สัปดาห์
3. ดำเนินการศึกษาจากภาคสนาม (Field Studies) ติดต่อกับแบบสอบถามคืน การเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงถูกต้องมากที่สุดและนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาครั้งแรกมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของคำตอบเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
4. ติดต่อประสานงาน หากตอบแบบสอบถามยังไม่ครบ ภายหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดในหนังสือขอความอนุเคราะห์ 1 สัปดาห์ และทวงถามอีกครั้ง หลังจากทวงถามครั้งแรกไปแล้วเป็นเวลา 1 สัปดาห์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ก. การวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน 4 ด้าน และหลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน
- 2) การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข. การวิจัยเชิงปริมาณ

สร้างแบบสอบถาม

1. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อด้วยการลงรหัสคำตอบในแต่ละข้อ ให้เป็นตัวเลขประจำแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. นำข้อมูลทีลงรหัสแล้วกรอกลงในแบบฟอร์มการลงรหัสทั่วไป (general coding form) ซึ่งเป็นการเตรียมข้อมูล เพื่อส่งไปบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

3. การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2) ข้อมูลมาตรการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าเฉลี่ยของคำตอบโดยภาพรวมรายชั้นตอน/รายด้าน และรายข้อหรือรายกิจกรรม ที่คำนวณได้นำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด⁶

5. ผลการวิจัย

5.1 การวิเคราะห์สภาพ เพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการสำรวจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกที่ดี

6. สุวิมล ว่องวานิช, “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในนิติตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, *รายงานวิจัย*, (คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542).

ในนักเรียน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการรณรงค์ลดการใช้พลาสติก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของนักเรียนในชุมชนการวิเคราะห์สภาพในพื้นที่ที่พบว่า นักเรียนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการขยะและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนเองต่อชุมชนและโลกใบนี้

นอกจากนี้ การสนับสนุนจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง การจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ เช่น การขาดแคลนทรัพยากรและการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งอาจทำให้กิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

โดยรวมแล้ว การวิเคราะห์สภาพกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนในอนาคต

5.2 การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการออกแบบให้ครอบคลุม 7 ด้านหลัก ซึ่งแต่ละด้านมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมในหมู่นักเรียน

1. การส่งเสริมการศึกษา กิจกรรมในด้านนี้มุ่งเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การจัดอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน นักเรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การปลูกต้นไม้ และการจัดกิจกรรมเพื่อการกุศล ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและชุมชน

3. การพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การจัดอบรมการทำอาหารจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำโครงการรีไซเคิล การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก และการสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

5. การสร้างความตระหนักรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดนิทรรศการ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมรณรงค์ในโรงเรียน

6. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น การจัดประกวดผลงานศิลปะจากวัสดุรีไซเคิล การสร้างสรรค์โครงการที่มีแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

7. การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการรวบรวมความคิดเห็นจากนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในนักเรียน แต่ยังช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

5.3 การทดลองใช้ รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและ

ความรับผิดชอบต่อสังคมในหมู่นักเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ผลการทดลองพบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่น่าพอใจ โดยกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การปลูกต้นไม้ และการจัดกิจกรรมจิตอาสา ส่งผลให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ นอกจากนี้ การอบรมคุณธรรมจริยธรรมยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในนักเรียน ทำให้พวกเขาตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม

การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกิจกรรมสาธารณะอย่างสม่ำเสมอทำให้นักเรียนแสดงออกถึงจิตสาธารณะและความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การทดลองนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากครูและผู้บริหารในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนในอนาคต

โดยรวมแล้ว ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในสังคมอย่างแท้จริง

5.4 การประเมิน รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อในหมู่นักเรียน ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือสังคม

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้พวกเขามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรับผิดชอบต่อผู้อื่น การจัดกิจกรรมจิตอาสา การปลูกต้นไม้ และการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะได้รับการตอบรับที่ดีจากนักเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม

ผลการประเมินยังชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกิจกรรมสาธารณะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนมีความรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาตนเอง แต่ยังช่วยพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม

นอกจากนี้ การอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่จัดขึ้นยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในนักเรียน ทำให้พวกเขามีความเข้าใจในคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ การประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมจากครูและผู้บริหารในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนในอนาคต

โดยรวมแล้ว ผลการประเมินรูปแบบกิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในสังคมอย่างแท้จริง

6. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

การวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมในนักเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการดำเนินการเพื่อประเมินผลกระทบและประสิทธิภาพของกิจกรรมที่จัดขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการจัดกิจกรรมจิตอาสา

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้พวกเขามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรับผิดชอบต่อผู้อื่น การจัดกิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมเข้ากับการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถแสดงออกถึงจิตสำนึกสาธารณะและความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่จัดขึ้นมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในนักเรียน ทำให้พวกเขามีความเข้าใจในคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ การประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมจากครูและผู้บริหารในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนในอนาคต

โดยรวมแล้ว ผลการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในนักเรียน แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในสังคมอย่างแท้จริง การส่งเสริมกิจกรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อสังคมจะช่วยสร้างอนาคตที่ดีให้กับนักเรียนและชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

7. บทสรุป

รูปแบบกิจกรรมพัฒนาการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งต้องการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น สามารถนำไปใช้ได้มีดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพเพื่อศึกษากิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการสำรวจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกที่ดีในนักเรียน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการรณรงค์ลดการใช้พลาสติก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ถูกออกแบบให้ครอบคลุม 7 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การส่งเสริมการศึกษา 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 3) การพัฒนาทักษะชีวิต 4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) การสร้างความตระหนักรู้ 6) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และ 7) การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

2. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้ถูกออกแบบให้ครอบคลุม 7 ด้านหลัก ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การพัฒนาทักษะชีวิต การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างความตระหนักรู้ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่น่าพอใจ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา ช่วยพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรับผิดชอบต่อผู้อื่น การประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

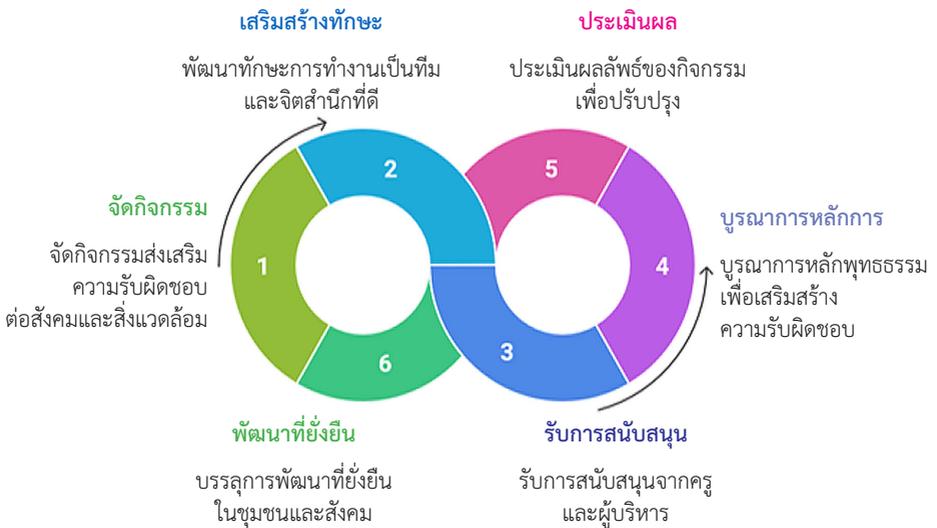
4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาและการฝึกอบรมกิจกรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การสนับสนุนจากภาครัฐ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับที่สูงขึ้น

8. องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการรณรงค์ลดการใช้พลาสติก ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมและจิตสำนึกที่ดีในนักเรียน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการหลักสูตร เช่น เมตตา กรุณา และ อุเบกขา เข้ากับกิจกรรมช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลกิจกรรมแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความตระหนักรู้และเข้าใจบทบาทของตนในสังคม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนและสังคมโดยรวม ดังภาพที่ 1.1

วงจรการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 วงจรการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการพัฒนาที่ยั่งยืน

9. ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และต่อยอดการวิจัยในอนาคต ดังนี้

รูปแบบกิจกรรมพัฒนาการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักศาสนนั้นมีสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งต้องการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ได้มีดังนี้

1. การส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรม ควรมีการจัดหลักสูตรการศึกษาและการฝึกอบรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อให้เยาวชนมีความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีในอนาคต

2. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภาคเอกชนเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดชุมชน หรือการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความเข้าใจระหว่างกัน

3. การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ รวมถึงการสร้างแรงจูงใจให้กับองค์กรและบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้

4. การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์จะช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ในสังคม

5. การประเมินผลและการปรับปรุง ควรมีการประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปฏิบัติจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับที่สูงขึ้น และสร้างสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต

รายการอ้างอิง

- เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา. ข้อมูลสารสนเทศของศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ 16 แห่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ออนไลน์.
http://prainsuksa.ac.th/datashow_204863. [30 มิถุนายน 2565].
- เครซี่และมอร์แกน. อังใน ธานินท์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ
ด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, 2551.
- สุชาติ วงศ์สุวรรณ. การปลูกฝังจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน: แนวทางการ
ศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อม, 2561.
- เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา. กรณีศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา.
ออนไลน์. <https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/9913/1/127280.pdf>. [2 พฤษภาคม 2025].
- สมศักดิ์ ทองสัมฤทธิ์. “บทบาทของโรงเรียนในการสร้างสังคมสีเขียว”. วารสารการ
ศึกษาเพื่อการพัฒนา, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (2563).
- สุวิมล ว่องวานิช. “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นใน
นิสิตคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อ
ส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล

Financial Management Based on the Principles
of Diṭṭhadhammikatta for Promoting Personal
Financial Literacy

พระสมุห์พิสุทธิ์ วิสุทฺโธ

Phra Samu Pisut Wisuttho

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: wisuttho.pisut@gmail.com

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

Dr.Kannikar Khaw-ngern

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: kannikar.khaw@gmail.com

ตอบรับบทความ (Received) : 16 ธันวาคม 2568

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 5 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 7 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล และ 2) สังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับใช้พัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความเชิงปรัชญา ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลรอง ได้แก่ เอกสารและบทความทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินร่วมสมัย การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยจัดกลุ่มประเด็นหลักและประเด็นรอง จากนั้นทำการสังเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนวคิดการจัดการเงินในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางจริยธรรม โดยองค์ธรรมทั้ง 4 ได้แก่ อุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชิวีตา สามารถอธิบายโครงสร้างพฤติกรรมทางการเงินได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การแสวงหารายได้อย่างสุจริต การรักษาและเพิ่มพูนทรัพย์ การควบคุมการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ไปจนถึงการเรียนรู้ทางการเงินผ่านเครือข่ายทางสังคม ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่า หลักธรรมดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้ทางการเงิน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง โดยเฉพาะบทบาทของกัลยาณมิตตตาในฐานะทุนทางสังคมที่ช่วยลดพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และส่งเสริมการสร้างวินัยทางการเงินในระยะยาว การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับแนวคิดการบริหารจัดการเงินร่วมสมัยสามารถช่วยยกระดับความฉลาดรู้ทางการเงินจากการรับรู้เชิงวิชาการไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นกรอบจริยธรรมตามแนวเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล และกำกับพฤติกรรมทางการเงินในบริบทเศรษฐกิจสมัยใหม่

ให้เกิดประสิทธิผล งานวิจัยนี้จึงมีคุณค่าเชิงทฤษฎีในการขยายองค์ความรู้ด้านการเงินส่วนบุคคลภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล
ความฉลาดรู้ทางการเงิน เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

Abstract

This research article aims to: (1) analyze the principle of Diṭṭhadhammikāttha as a framework for personal financial management, and (2) synthesize the principle of Diṭṭhadhammikāttha for developing contemporary approaches to promoting financial literacy. The study employs a documentary research methodology in conjunction with content analysis and philosophical interpretation. The primary sources of data include the Pāli Canon and relevant commentarial texts. Secondary sources consist of academic documents and scholarly articles on Buddhist economics, financial literacy, and contemporary financial behavior. Data analysis was conducted by categorizing key and sub-themes, followed by a systematic synthesis to integrate Buddhist principles with financial management concepts within the context of the contemporary economy.

The findings reveal that Diṭṭhadhammikāttha functions as an integrated framework for personal financial management encompassing both economic and ethical dimensions. The four constituent principles—Uṭṭhānasampadā (diligent income generation), Ārakkhasampadā (protection and accumulation of wealth), Kalyāṇamittatā (supportive social networks), and Samajīvitā (balanced and moderate consumption)—collectively

explain the structure of financial behavior in a comprehensive manner. These principles address financial conduct from earning income through honest means, preserving and enhancing wealth, regulating consumption responsibly, to learning financial practices through social networks. The analysis further indicates that these principles align closely with the core components of financial literacy, including knowledge, skills, behavior, and self-regulation. In particular, Kalyāṇamittatā plays a significant role as social capital that helps reduce excessive consumption and fosters long-term financial discipline. The integration of *Diṭṭhadhammikāttha* with contemporary financial management concepts contributes to elevating financial literacy from theoretical awareness to practical application in everyday life. The study demonstrates that personal financial management grounded in this Buddhist principle extends beyond the technical allocation of resources and represents an ethical framework rooted in Buddhist economics. Such a framework effectively guides financial behavior in modern economic contexts while promoting both financial stability and moral balance. Consequently, this research offers theoretical value by expanding the body of knowledge on personal finance within the domain of Buddhist economics.

Keywords: *Diṭṭhadhammikāttha*, Personal Financial Management, Financial Literacy, Buddhist Economics

1. บทนำ

ในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัย บุคคลและครัวเรือนในสังคมไทยกำลังเผชิญกับความไม่มั่นคงทางการเงินในระดับที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ที่น่าสังเกตคือ หนี้ครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ¹ เช่น สถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งบุคคลและครัวเรือนมีหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้น มีอัตราการออมที่อยู่ในระดับต่ำ เพราะการขาดวินัยในการจัดทำงบประมาณส่วนบุคคล ที่เป็นปัญหาลักษณะเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจระดับฐานราก ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้สะท้อนเพียงปัญหาเชิงรายได้ แต่แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงพฤติกรรมและเชิงคุณค่าที่ฝังรากลึกในสังคมไทย เนื่องจากการตัดสินใจใช้จ่ายเงินโดยทั่วไปจะใช้พื้นฐานความสะดวกที่ขาดเหตุผล² ซึ่งแม้ระบบการเงินดิจิทัลและเทคโนโลยีทางการเงินจะขยายตัวอย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชน แต่หลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากชี้ให้เห็นว่า การเข้าถึงบริการทางการเงินเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้ประชาชนมีวินัยทางการเงินเพิ่มขึ้น การใช้จ่ายตามแรงกระตุ้นทางอารมณ์ การบริโภคตามกระแสสังคม และแรงกดดันจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมยังมีอิทธิพลครอบงำการตัดสินใจทางการเงินของบุคคล นอกจากนี้ ยังพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรรมก็ได้รับอิทธิพลตามด้วย³ ที่น่าสังเกตคือ สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลให้การจัดการเงินส่วนบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในวงจรของความเปราะบางและความเสี่ยงซ้ำซ้อน ดังนั้น ความไม่มั่นคงทางการเงินจึงไม่ใช่เพียงปัญหาด้านปริมาณของรายได้ แต่เป็นปัญหาเชิงคุณภาพของกระบวนการตัดสินใจ วินัยในตน และระบบค่านิยมทางวัตถุเพื่อรักษาสถานะทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ขาดการนำแนวคิดและหลัก

1. กัทรพล ใจเย็น และคณะ, “วิกฤตหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย: ปัญหาและทางออก”, *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566), 213-223.
2. สุริยะ หาญพิชัย, “หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ”, *Journal of Modern Learning Development*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2563), 191-213.
3. ปิยรัช ผงอินทร และคณะ, “ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาเกษตรกรในจังหวัดนครพนม”, *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567), 87-103.

การจัดการทรัพย์สินตามแนวทางของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมาใช้ในการดำเนินงาน⁴

เมื่อพิจารณาในระดับมหภาค ความเปราะบางของครัวเรือนยังส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม โดยหากไม่มีการแก้ไขอย่างเป็นระบบด้วยการส่งเสริมให้มีวิธีการบริหารจัดการเงินอย่างถูกต้อง อาจเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากต่อการแก้ไข⁵ ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล แต่เป็นประเด็นสาธารณะที่ต้องการรอบคิดในการแก้ไขอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกรอบที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจเข้ากับมิติทางสังคมและจิตวิญญาณ จากหลักการดังกล่าว จุดเริ่มต้นของการแสวงหากรอบคิด จึงนำไปสู่การทบทวนบทบาทของ “ความฉลาดรู้ทางการเงิน” ในบริบทวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย ที่คาดว่าจะสามารถนำมาใช้เป็นกลไกส่วนหนึ่งสำหรับการส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลให้ดีขึ้น ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาถึงการจัดการเงินของบุคคลและครัวเรือนในสังคมไทย จะพบว่า มีงานวิจัยร่วมสมัยด้านพฤติกรรมทางการเงินแสดงให้เห็นตรงกันว่า “ความฉลาดรู้ทางการเงิน” ไม่ได้เป็นเพียงความรู้เชิงวิชาการด้านการคำนวณหรือการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน แต่เป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงทักษะ ความคิดเชิงเหตุผล คุณธรรม และการกำกับตนเองเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่เพียงแต่บุคคลจะต้องเข้าใจ แต่สมาชิกในครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเงินด้วย⁶ ที่ในระดับปัจเจกบุคคล ความฉลาดรู้ทางการเงินจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจด้านรายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน และการบริหารความเสี่ยงอย่างรอบคอบ ขณะที่ในระดับครัวเรือน ความฉลาดรู้ทางการเงินยังสัมพันธ์กับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิต และความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอน ซึ่งหากพิจารณาจะพบว่า ในวัยเยาวชนที่เป็นบุคคล

4. พระพิภพ สีสมนุโน (ใจดี) และคณะ, “แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินตามแนวพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2563), 39–51.
5. ประภัสสร คำสวัสดิ์ และคณะ, “ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่ส่งผลต่อหนี้ภาคครัวเรือนของประเทศไทย”, *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568), 137–147.
6. พระอธิการจรัส จารุธมโม และคณะ, “การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566), 865–873.

ระดับความฉลาดรู้ทางการเงินยังอยู่ในระดับที่ต่ำ และต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น⁷ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความฉลาดรู้ทางการเงินของครอบครัวไทยจะพบว่า ยังอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากกรอบแนวคิดด้านความรู้ทางการเงินในกระแสหลักส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นบนฐานของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกและเน้นพฤติกรรมศาสตร์เชิงประโยชน์นิยม ไม่สอดคล้องกับบริบทไทย เช่น ในการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จะพบว่า หลักการดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ้างเล็กน้อย⁸ ที่น่าสังเกตคือ กรอบคิดนี้จะมุ่งเน้นการเพิ่มผลตอบแทน การสะสมทรัพย์ และการบริหารความเสี่ยงเชิงตัวเลข ในทางตรงกันข้าม มิติด้านจริยธรรม คุณค่า และความหมายของการใช้ทรัพย์ในฐานะเครื่องมือของการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามวัฒนธรรมไทยจะได้รับการกล่าวถึงน้อย⁹

เมื่อกรอบคิดของตะวันตกถูกนำมาปรับใช้ในสังคมไทยที่มีรากฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะ จึงเกิดความไม่สอดคล้องระหว่าง “วิธีคิดทางการเงินแบบสมัยใหม่” กับ “โลกทัศน์ทางพุทธศาสนา” จึงทำให้การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้ เนื่องจากเน้นการลงทุนในทุนนิยมที่คุณค่าจะได้รับการตอบแทนเป็นตัวเลข แต่ในหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไม่เพียงแต่การได้รับการตอบแทนกลับคืน ยังให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนความสุขที่ได้¹⁰ ดังนั้น วิธีคิดทางการเงินสมัยใหม่ไม่ได้สัมผัสถึงระบบคุณค่าและความเชื่อที่เป็นแก่นของการตัดสินใจของบุคคล ช่องว่างดังกล่าวนี้ จึงนำไปสู่ความจำเป็นในการสืบค้นกรอบจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทย

7. พัชราภา อินทพรต และคณะ, “ความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชน”, *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2566): 1-14.
8. มุทิทา ย่องไทยสง และคณะ, “การพัฒนาความฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา”, *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2567), 38-53.
9. พระมหาสุกวิญญ์ ปกสุสโร (วิราม) และคณะ, “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์ทั่วไป”, *วารสาร มจร. เลข บริทัศน์*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563), 84-99.
10. พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ และคณะ, “หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักแห่งเศรษฐศาสตร์”, *วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568), 22-33.

สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา หากพิจารณาถึงการบริหารจัดการเงินตามแนวทางที่ศาสนาได้วางหลักไว้ โดยเฉพาะหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่จะช่วยให้บุคคลสามารถกำกับพฤติกรรมกรรมการจัดการเงินส่วนบุคคลบนฐานคุณธรรมที่นำไปสู่ความสมดุลของการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹ หลักธรรมดังกล่าวให้ความสำคัญกับการแสวงหารายได้ด้วยความขยันและสุจริต รวมถึงการรักษาทรัพย์และบริหารความเสี่ยงอย่างรอบคอบ การใช้พลังของเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้อง และที่สำคัญคือการควบคุมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายได้และฐานะที่แท้จริง¹² ดังนั้น เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง หลักธรรมทั้ง 4 จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับแก่นของความฉลาดรู้ทางการเงินในความหมายร่วมสมัย ที่ต้องบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งการหารายได้ การออม การบริหารหนี้ การบริหารความเสี่ยง และการควบคุมการใช้จ่าย ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบบนฐานคุณธรรมและจริยธรรม¹³ ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่เน้นศึกษาประสิทธิภาพของเครื่องมือทางการเงินดิจิทัลในเชิงวิชาการ แต่พบว่าส่วนใหญ่ยังไม่ได้วิเคราะห์รากฐานเชิงคุณธรรมของพฤติกรรมการใช้เงินอย่างละเอียด¹⁴ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือแนวทางที่ได้มักเน้นการจัดการเงินเชิงกลไก แต่ไม่สามารถเปลี่ยนโครงสร้างวิถีคิดและการกำกับตนเองของบุคคลได้อย่างแท้จริง¹⁵ ซึ่งช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าวทำให้การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในบริษัทไทยขาดรากฐานเชิงจริยธรรมที่

11. วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์, “พุทธวิธีสำหรับการสร้างสมดุลชีวิตกับการทำงาน”, *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2567), 152–162.
12. พระครูสุวรรณลธิธาดา (สุวิจักขณ์ มหาวีโร), “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต”, *วารสารนวัตศาสตร์ศึกษาศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2567), 15–27.
13. พระครูสุภัทก์กิจจานุการ และคณะ, “หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ”, *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2565), 406–423.
14. พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์, “เงินดิจิทัลกับเสรีภาพทางการเงินสู่ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย”, *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2564), 79–91.
15. พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรังกูโร (ปกคำ) และคณะ, “การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี”, *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567), 275–285.

มั่นคง นอกจากนี้ยังทำให้การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมทางการเงินเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกระบวนการคิดและการดำรงชีวิต สภาพการณ์นี้จึงตอกย้ำถึงความจำเป็นของการยกระดับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลไปสู่กรอบการวิจัยเชิงระบบอย่างจริงจัง

จากเนื้อหาที่นำเสนอข้างต้นจะเห็นว่า ความสามารถในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเป็นทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงจริยธรรม จึงนำมาสู่ประเด็นคำถามว่า หลักธรรมนี้จะสามารถจัดวางเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างไร อีกทั้ง การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยจะมีศักยภาพในการเสริมสร้างวินัยทางการเงินและความมั่นคงในชีวิตของบุคคลได้เพียงใดบ้าง ซึ่งคำถามเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำถามเชิงวิชาการ แต่เป็นคำถามที่มีนัยสำคัญต่อการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ทางการเงิน การพัฒนานโยบาย และการสร้างนวัตกรรมทางสังคมด้วย ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์หลักธรรมในเชิงโครงสร้าง วิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงกับแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินในมิติพฤติกรรม เศรษฐกิจ และคุณธรรม ที่คาดว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อยกระดับการจัดการเงินส่วนบุคคลจากเครื่องมือเชิงวิชาการสู่กระบวนการพัฒนาชีวิตเชิงคุณธรรม นอกจากนี้ ยังมีความคาดหวังในเชิงวิชาการว่า ผลการศึกษาจะสามารถนำไปสู่การขยายพรมแดนของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธและการศึกษาด้านความฉลาดรู้ทางการเงินในเชิงนโยบายได้ รวมถึงสามารถใช้เป็นฐานในการออกแบบกรอบการพัฒนาวินัยทางการเงินที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย ที่จะมีผลไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่ส่งผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการเงินบนฐานของความมั่นคงทางรายได้ ควบคู่กับการรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด รวมถึงการรู้จักหาทรัพย์สินและรักษาทรัพย์สินบนฐานจริยธรรมและคุณธรรม จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล

2.2 เพื่อสังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับใช้พัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยวิเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์จาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินร่วมสมัย ที่ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยการแบ่งกลุ่มประเด็นหลัก และกลุ่มประเด็นรอง จากนั้นทำการตีความหมายและสังเคราะห์เชิงปรัชญา เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนวคิดการจัดการเงินในสังคมปัจจุบัน โดยในการรวบรวมข้อมูลได้อาศัยแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยพระไตรปิฎก รวมถึงข้อความพระสูตรที่เกี่ยวข้องและอธิบายถึงการเลี้ยงชีพชอบ การใช้จ่ายทรัพย์ และความรับผิดชอบของครัวเรือนฆราวาส โดยเฉพาะที่ฆนิกาย อังคุตตรนิกาย และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เนื่องจากข้อความในพระสูตรเหล่านี้เป็นรากฐานทางคำสอนที่ใช้ในการตีความมุมมองทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและเศรษฐศาสตร์เชิงจิตวิญญาณ

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นเอกสารทางวิชาการ งานประพันธ์ ฯลฯ ที่มีการเรียบเรียงเนื้อหาในลักษณะการสังเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความจากวารสารกลุ่ม TCI หรือ Scopus ตลอดจนรายงานของสถาบันฯ ที่นำเสนอเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับหัวข้อ เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความรู้ทางการเงิน การเงินเชิงจริยธรรม ฯลฯ

กล่าวได้ว่า การจัดกลุ่มแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ใช้ในการวิจัยเชิงเอกสารครั้งนี้ มีการใช้เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลทางพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ความฉลาดรู้ทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินในสังคมร่วมสมัย ที่มีความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยข้อมูลทั้งหมดได้ใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความเชิงปรัชญาในการสร้างกรอบการบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์อย่างเป็นระบบ ในลำดับต่อไปจะได้บรรยายถึงผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ไปตามลำดับ

4. ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยเอกสารครั้งนี้แสดงให้เห็นทราบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถประยุกต์เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของความฉลาดรู้ทางการเงิน ได้แก่ รายได้ การออม การใช้จ่ายอย่างมีวินัย และความมั่นคงในชีวิต ซึ่งรายละเอียดที่จะบรรยายต่อไปนี้ ยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กล่าวถึงหลักการของหลักธรรมฯ ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จากนั้นจะบรรยายเกี่ยวกับการนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางสำหรับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

4.1 หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน หัวใจสำคัญคือ การส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีความมั่นคง ที่ไม่เพียงแต่ความสำเร็จด้านการทำงานและการดำรงชีวิตยังเกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินส่วนบุคคลที่เป็นการวางแผนรายรับและรายจ่าย รวมถึงการรู้จักออมเงินและการใช้จ่ายอย่างมีวินัย เพื่อป้องกันปัญหาทางการเงินและสร้างความมั่นคงในชีวิต หลักธรรมนี้สามารถใช้เป็นกรอบทางการเงินได้อย่างเหมาะสม โดยยึดความขยัน ประหยัด รอบคอบ และมีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างพอดี ซึ่งโดยทั่วไปหลักธรรมนี้จะเป็นที่รู้จักว่าเน้นใน “ประโยชน์ในปัจจุบัน” ที่มุ่งเน้นความมั่นคงของชีวิต ฆราวาสทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม โดยประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ อุกุฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา¹⁶ ซึ่งล้วนสัมพันธ์โดยตรงกับการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจของบุคคล เมื่อพิจารณาเชิงโครงสร้างจะพบว่า องค์ธรรมทั้ง 4 สามารถจัดวางเป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ เช่น หลักอุกุฐานสัมปทา เป็นฐานของการแสวงหารายได้ด้วยความขยัน ความรับผิดชอบ และความสุจริตในสัมมาอาชีวะ หลักอารักขสัมปทา เป็นกลไกของการรักษาทรัพย์สินผ่านการออม การสำรองเงิน และการป้องกันความเสี่ยง หลัก

16. อ.อรรถก. 23/144/289 (ไทย.มจร).

กัลยาณมิตตตา เป็นเงื่อนไขด้านสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอดพฤติกรรม การเงินที่เหมาะสม และหลักสมชีวิตา เป็นกลไกควบคุมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับฐานะและความจำเป็น เมื่อองค์กรเหล่านี้ทำงานร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดวงจรการจัดการเงินที่มีทั้งมิติการสร้างทรัพย์สิน การรักษาทรัพย์สิน และการใช้ทรัพย์สินอย่างสมดุล ดังนั้น การจัดวางหลักธรรมนี้ให้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จึงเป็นการนำโครงสร้างเชิงจริยศาสตร์มาทำหน้าที่กำกับกระบวนการตัดสินใจทางการเงินอย่างเป็นระบบ จุดแข็งของกรอบนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม

เมื่อพิจารณาในเชิงพฤติกรรมการเงินร่วมสมัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการเงินของบุคคลมีความสอดคล้องกับองค์ธรรมของหลักธรรมนี้ เช่น การประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอและการแสวงหารายได้ด้วยความสุจริต สะท้อนถึงหลักอุฏฐานสัมปทาอย่างชัดเจน การทำบุญซิริยารับและรายจ่าย การออมเงินตามฤดูกาล และการกั้นเงินสำรองฉุกเฉิน สะท้อนถึงการทำงานของอารักขสัมปทาในชีวิตจริง การรับคำแนะนำด้านการเงินจากครอบครัว พระสงฆ์และกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นตัวอย่างของกัลยาณมิตตตาในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนการจัดการรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ การหลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือย และการไม่ก่อหนี้เกินตัว แสดงถึงสมชีวิตาในเชิงพฤติกรรม ซึ่งงานวิจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินยืนยันว่าบุคคลที่มีวินัยในลักษณะดังกล่าวจะมีเสถียรภาพทางการเงินสูงกว่าผู้ที่ใช้เงินฟุ่มเฟือย ดังนั้น ความสำคัญของหลักธรรมฯ จึงไม่ได้อยู่ในฐานะหลักคำสอนทางศาสนา แต่อยู่ที่ความสามารถในการอธิบายและกำกับพฤติกรรมทางการเงินที่เกิดขึ้น

เมื่อสังเคราะห์เนื้อหาสำคัญของหลักธรรมนี้ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลในเชิงระบบจะเห็นว่า สามารถจัดเป็นโครงสร้างการจัดการเงินที่สมบูรณ์ในตัวเอง โครงสร้างดังกล่าวเริ่มจากการสร้างรายได้อย่างถูกต้องตามหลักอุฏฐานสัมปทา ต่อด้วยการรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทา หล่อหลอมการเรียนรู้ทางการเงินผ่านหลักกัลยาณมิตตตา และกำกับการใช้จ่ายด้วยหลักสมชีวิตา โดยจากรายละเอียดดังกล่าว กรอบนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างจากกรอบการเงินกระแสหลัก ซึ่งเน้นผลตอบแทนและประสิทธิภาพเชิงตัวเลข แต่หลักการของหลักธรรมนี้

จะเน้นที่ความสมดุลระหว่างความมั่นคงทางวัตถุกับความตั้งใจทางจิตใจที่เน้นการมีคุณธรรม เช่น บุคคลที่มีรายได้สูงแต่ขาดสมชีวิตาและอารักขสัมปทาทย่อมประสบปัญหาหนี้สิน ในทางกลับกัน บุคคลที่มีรายได้ปานกลางแต่ยึดมั่นในอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา และสมชีวิตา จะสามารถดำรงชีพอย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่ผ่านมามีผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงทางการเงินไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการจัดการเงินที่ตั้งอยู่บนฐานจริยธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า การกำหนดให้หลักธรรมนี้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลจึงถือได้ว่าเป็นการยกระดับการจัดการเงินจากเทคนิคทางการเงินไปสู่กระบวนการพัฒนาชีวิตเชิงคุณธรรมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ถึงแก่นสาระของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในฐนระกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลยังพบอีกว่า พฤติกรรมการจัดการเงินของบุคคลและครัวเรือนในสังคมไทยมีลักษณะที่สัมพันธ์กับหลักธรรมนี้ เช่น จะประกอบอาชีพสุจริต มีการมุ่งหารายได้ด้วยความเพียรพยายาม และการยึดถือความสุจริตในสัมมาอาชีพ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวได้สะท้อนถึงหลักอุฏฐานสัมปทา โดยเอกสารด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมและการเงินครัวเรือนที่เป็นผลจากการศึกษาระบุว่า รายได้ที่มั่นคงจากการทำงานอย่างต่อเนื่องถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางการเงินที่เอื้อต่อการวางแผนทางการเงิน ที่น่าสนใจอีกคือ มีผลงานวิจัยได้อธิบายให้ทราบว่า ประชากรบางกลุ่มในสังคมมีพฤติกรรมการทำบัญชีรายรับและรายจ่ายในระดับครัวเรือน โดยปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกในด้านอารักขสัมปทา นอกจากนี้ ยังมีบทความวิจัยกล่าวถึงอีกว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบันมีพฤติกรรมการออมทั้งในรูปแบบเงินฝาก การออมตามฤดูกาล และการออมผ่านกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวได้สะท้อนความพยายามในการรักษาทรัพย์และสร้างหลักประกันต่อความไม่แน่นอนในอนาคต

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักธรรมนี้ ทำให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ อุฏฐานสัมปทา เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมของความขยันในการประกอบอาชีพสุจริต โดยครอบคลุมทั้งการมีความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ ความเพียร และการพัฒนาทักษะ

ที่จำเป็นต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นงานประจำ อาชีพอิสระ เกษตรกรรม ค้าขาย หรือกิจการชุมชน ทั้งนี้ อาชีพดังกล่าวต้องเป็นงานที่ชอบธรรมและไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ส่วนอาร์กขสัมปทา เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อมของการรักษาทรัพย์ เช่น การรู้จักเก็บออม ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง วางแผนรายรับรายจ่าย มีเงินสำรอง และรู้จักป้องกันความเสี่ยงทางการเงินในระดับที่เหมาะสม สำหรับภักตยานมิตตตา เป็นองค์ประกอบด้านการคบหามิตรดีหรือมีเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อกูล ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรายได้และการเก็บออม เพราะมิตรที่ดีสามารถให้คำแนะนำ สนับสนุนโอกาสทางอาชีพ และปลูกฝังวินัยทางการเงินที่เหมาะสมได้ สุดท้ายคือสมชีวิตา เป็นองค์ประกอบด้านการดำเนินชีวิตให้พอเหมาะพอดีกับฐานะ รายได้ และภาระของตน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ตระหนี่ และไม่ใช้จ่ายเงินกำลัง หลักการสำคัญคือ ใช้ทรัพย์อย่างมีเหตุผล คำนึงถึงความจำเป็น ประโยชน์ และผลกระทบในระยะยาว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการออมและการรักษาทรัพย์ของคนไทยในสังคมร่วมสมัย ได้รับการขัดเกลาผ่านวิถีชีวิต ครอบครัว ชุมชน ค่านิยมทางศาสนา และที่สำคัญ ยังได้รับอิทธิพลจากกระแสบริโภคนิยมด้วย ดังนั้น บุคคลและครัวเรือนจึงควรนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการเงินอย่างเป็นระบบที่ประสานกันตั้งแต่การหาเงิน การเก็บรักษา การได้รับแรงเกื้อหนุนทางสังคม ไปจนถึงการใช้เงินอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการเสริมสร้างวินัยทางการเงินและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

4.2 หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการประยุกต์เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

ดังที่กล่าวข้างต้น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ถือได้ว่าเจาะจงใน “ประโยชน์ในปัจจุบัน” ที่ให้ความสำคัญกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และการบริหารจัดการเงินที่ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้บุคคลมีความฉลาดรู้ทางการเงิน ที่เป็นความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการเงินของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เพียงแต่รู้และเข้าใจในการจัดการ ยังครอบคลุมการวางแผนรายรับ รายจ่าย การออม และการลงทุนอย่างรอบคอบ ที่สำคัญช่วยให้อัตตสันใจทางการเงินได้อย่างเหมาะสมและมี

เหตุผล นั่นคือ สามารถลดความเสี่ยงจากหนี้สินและปัญหาทางการเงินในอนาคต ที่อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ จะมีศักยภาพในการจัดการรายรับและรายจ่ายดีขึ้น เนื่องจากเป็นผู้มีความรอบรู้ทางการเงินที่รู้จักหารัทรัพย์โดยการยึดหลักความขยันในการหารายได้และความประหยัดในการใช้จ่าย พร้อมกับเป็นบุคคลที่รู้จักรักษาทรัพย์สินและวางแผนการเงินอย่างรอบคอบ รวมถึงการใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีกับฐานะของตน ซึ่งผลจากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารพบว่า หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลมีโครงสร้างทางความคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของความฉลาดรู้ทางการเงินในยุคปัจจุบัน เช่น อุดมฐานสัมปทาสอดคล้องกับมิติความสามารถในการหารายได้และการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของบุคคล ขณะที่อารักขสัมปทาสัมพันธ์กับทักษะการออม การบริหารความเสี่ยง และการคุ้มครองทรัพย์ โดยกัลยาณมิตตตาสะท้อนมิติของการเรียนรู้ทางการเงินผ่านเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนสมชีวิตาสัมพันธ์กับวินัยในการใช้จ่ายและการควบคุมพฤติกรรมการบริโภค ดังนั้น เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง จะเห็นว่า หลักธรรมทั้ง 4 สามารถกำหนดเป็นระบบความฉลาดรู้ทางการเงินบนฐานจริยธรรม ที่มีความครบถ้วนทั้งด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง ที่น่าสนใจคือ มีเอกสารด้านการเงินร่วมสมัยระบุว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินไม่ใช่เพียงการรู้ข้อมูลทางการเงิน แต่รวมถึงความสามารถในการยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยงและการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแก่นของสมชีวิตาและอารักขสัมปทา โดยผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ขออธิบายได้ว่า หลักธรรมนี้ไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงศาสนา แต่เป็นกรอบโครงสร้างเชิงจริยธรรมที่สามารถรองรับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในบริบทสังคมร่วมสมัยได้

ดังนั้น เมื่อเชื่อมโยงการสังเคราะห์หลักธรรมทั้ง 4 ประการเข้ากับพฤติกรรมทางการเงินของบุคคล ได้ข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นถึงการมีเป้าหมายในการบริหารรายได้ การเก็บออม และการวางแผนการใช้เงิน เช่น ครอบครัวยุคใหม่ในเขตชนบทที่ยึดการทำงานสุจริตและการออมเป็นหลัก จะมีการจัดสรรรายได้เพื่อการอุปโภคบริโภค การออม และการดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างสมดุล ซึ่งระบุให้ทราบว่า มีการประพฤติปฏิบัติสอดคล้องกับหลักอุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา และสมชีวิตา อีกตัวอย่างคือ

กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนและสหกรณ์วัด ที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร โดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเงินทั้งในเชิงเทคนิค วิธีการและเชิงคุณธรรม โดยมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมออมแบบมีเป้าหมาย การช่วยเหลือกันในการออม และ การไม่เอาเปรียบกันทางการเงิน ที่กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทของเพื่อนที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจะเห็นว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับแนวทางของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานคิดสำหรับการพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังเคราะห์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเชิงการพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย จะเห็นว่า สามารถประยุกต์องค์ธรรมทั้ง 4 ไปสู่กรอบการพัฒนาในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ เพราะอุฏฐานสัมปทาสามารถใช้เป็นฐานของการออกแบบหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพและการสร้างรายได้ ขณะที่อารักขสัมปทาจะนำมาพัฒนาเป็นกรอบส่งเสริมการออม การบริหารหนี้ และการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน โดยกัลยาณมิตตาสถาสามารถใช้เป็นฐานของการพัฒนาการเรียนรู้ทางการเงินที่มีครอบครัว ชุมชน วัด และเครือข่ายสังคมคอยสนับสนุน ส่วนสมชีวิตาใช้เป็นแกนกลางของการรณรงค์ด้านวินัยการใช้จ่ายและการต้านวัฒนธรรมบริโภคนิยม¹⁷ ดังนั้น ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ถือได้ว่า หลักธรรมนี้จะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างจริยธรรมทางพุทธศาสนากับระบบการเงินร่วมสมัยได้ ข้อค้นพบนี้จึงยืนยันได้ว่า การพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักธรรมชุดนี้ สามารถยกระดับความฉลาดรู้จากมิติเชิงวิชาการไปสู่แนวทางสำหรับการกำกับตนเองเชิงคุณธรรมได้ ที่สำคัญ รูปแบบสำหรับการส่งเสริมเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน เชื่อมั่นว่าจะสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริง โดยเนื้อหาที่แสดงในตารางที่ 1 ต่อไปนี้เป็นการสรุปรวบยอดข้อค้นพบเชิงสังเกต สำหรับการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย

17. อจ.จตุก.อ. 2/61/353 (ไทย.มจร).

ตารางที่ 1 แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

องค์ธรรม	แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์			
	แนวทางพัฒนารายได้และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ	แนวทางเสริมสร้างวินัยการออมและการป้องกันความเสี่ยง	แนวทางเสริมสร้างการเรียนรู้ทางการเงินบนฐานคุณธรรม	แนวทางพัฒนาพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างมีสติ
อุฏฐานสัมปทา	ส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพและการมีรายได้เสริม	วางแผนการหารายได้เชื่อมโยงกับการออมตั้งแต่แรกเริ่ม	เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบด้านสัมมาอาชีวะ	ปลูกฝังค่านิยมการใช้จ่ายจากรายได้สุจริต
อารักขสัมปทา	เชื่อมโยงรายได้กับการกันเงินสำรอง	ส่งเสริมการออม การประกัน และการบริหารหนี้	ถ่ายทอดทักษะการป้องกันความเสี่ยงผ่านชุมชน	สร้างนิสัยตรวจสอบรายจ่ายก่อนใช้เงิน
กัลยาณมิตตดา	เครือข่ายชุมชนช่วยสร้างโอกาสทางอาชีพ	กลุ่มออมทรัพย์ช่วยสร้างวินัยการออม	วัด ชุมชน และสื่อธรรมะเป็นศูนย์การเรียนรู้	กลุ่มสังคมช่วยเหลือหนุนและกำกับพฤติกรรมการใช้เงิน
สมชีวิตา	วางแผนรายได้และรายจ่ายให้สอดคล้องกับฐานะ	กำหนดสัดส่วนออมขั้นต่ำอย่างสม่ำเสมอ	เรียนรู้วินัยการเงินผ่านครอบครัวต้นแบบ	รณรงค์การใช้จ่ายพอประมาณ
ความมั่นคงทางการเงิน	รายได้มั่นคงและมีทางเลือก	มีเงินสำรองและมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน	ความฉลาดรู้ทางการเงินบนฐานคุณธรรม	รายจ่ายไม่เกินรายได้ ไม่มีหนี้สิน

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินของบุคคล ประกอบด้วย การหารายได้ การออมและการป้องกันความเสี่ยง การเรียนรู้ทางการเงินจากเครือข่ายสังคมบนฐานคุณธรรม และการใช้จ่ายพอประมาณ ขณะที่ประเด็นที่สัมพันธ์กับองค์ธรรมทั้ง 4 ของหลักธรรมนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบเพื่อการบูรณาการเชิงระบบ พร้อมกับนำเสนอผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของฐานะทางการเงินเมื่อมีการประยุกต์ใช้ ดังนั้น แนวทางข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า องค์ธรรมทั้ง 4 สามารถประยุกต์เป็นกรอบปฏิบัติในการ

พัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินและความมั่นคงทางการเงินได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม นั่นคือ เมื่อพิจารณาเชิงบูรณาการจะเห็นว่า การสร้างรายได้ การออม การเรียนรู้จากกลไกมิตรที่เป็นเครือข่ายสังคม และการใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีวิตอย่างเหมาะสม พบว่าไม่ได้แยกส่วนจากกัน แต่มีการเชื่อมโยงเป็นวงจรอย่างเป็นเหตุเป็นผล ที่น่าสนใจคือ ผลของการคบมิตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่ต้องมาก่อนการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ เพราะมิตรที่ดีจะเป็นผู้ชี้แนะ แนวความคิด และพฤติกรรมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะด้านการเงิน เช่น การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล การรู้จักออม และการหลีกเลี่ยงอบายมุข ในทางตรงกันข้าม หากคบมิตรที่ไม่ดี โดยทั่วไปจะถูกชักนำไปสู่ความฟุ่มเฟือย การใช้เงินเกินตัว การก่อหนี้สิน หรือการแสวงหารายได้ในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณได้ ดังแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ปฏิบัติไปตามลำดับขั้น ด้วยการแนะนำให้เริ่มจากการเลือกคบคนดีเป็นพื้นฐาน แล้วจึงพัฒนาไปสู่การใช้ชีวิตที่พอดีและมั่นคง เปรียบเสมือนมหาสมุทรที่มีความลึกโดยลำดับ เช่น บุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต มีการออมอย่างสม่ำเสมอ ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ และเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน สถานะทางการเงินจะมีเสถียรภาพสูงกว่าผู้ที่พึ่งพาการกู้ยืมเพราะขาดวินัยการออมที่น่าสนใจคือ การบูรณาการเชิงระบบขององค์ธรรมทั้ง 4 สามารถทำงานร่วมกันในลักษณะของโครงสร้างการเงินที่สมบูรณ์ เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ จะนำไปสู่การมีรายได้ที่มั่นคง การมีเงินสำรอง การลดหนี้สินส่วนเกิน และการมีความฉลาดรู้ทางการเงิน

เมื่อพิจารณาในเชิงพลวัตของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่าการออมและการใช้จ่ายอย่างเหมาะสมไม่ได้มีผลต่อการรักษาสมดุลทางการเงินในปัจจุบันเท่านั้น หากยังเป็นฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดโอกาสในการสร้างความมั่งคั่งทางการเงินในอนาคตอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อบุคคลสามารถควบคุมรายจ่ายให้อยู่ในระดับที่สอดคล้องกับรายได้ และมีวินัยในการออมอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้เกิดเงินส่วนเกินหรือเงินสะสมที่สามารถนำไปใช้เป็นทุนสำหรับการลงทุน การพัฒนาทักษะอาชีพ การขยายช่องทางหารายได้ หรือการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ได้ต่อไป กระบวนการเช่นนี้จึงก่อให้เกิดวงจรทางการเงินเชิงบวก กล่าวคือ จากการ

มีรายได้ นำไปสู่การออม จากการออมก่อให้เกิดเงินทุน จากเงินทุนต่อยอดไปสู่การลงทุนหรือการสร้างรายได้เพิ่มเติม และเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นก็ยิ่งเพิ่มศักยภาพในการออมและการบริหารจัดการเงินให้มั่นคงมากยิ่งขึ้นตามลำดับ กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หลักธรรมนี้ไม่เพียงทำให้เกิดความมั่นคงทางการเงินในระดับพื้นฐาน แต่ยังส่งเสริมการเติบโตของฐานะทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องได้

4.3 สรุปแนวทางการบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เชิงเอกสารข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถทำหน้าที่เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลเชิงบูรณาการ ที่มีทั้งมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางจริยธรรม โดยหากพิจารณาในมิติกรอบแนวคิดทางทฤษฎีประเด็นที่สำคัญคือ หลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ได้รับการยืนยันว่ามีศักยภาพในการอธิบายโครงสร้างพฤติกรรมการเงินตั้งแต่การแสวงหารายได้ การรักษาและการเพิ่มขึ้นของรายได้ การควบคุมการใช้จ่าย ไปจนถึงการเรียนรู้ทางการเงินผ่านทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้การบริหารจัดการเงินไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมการรักษารายได้ให้เกิดประโยชน์กับตน แต่ยังเป็นกระบวนการพัฒนาการเงินส่วนบุคคลในความหมายของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ถัดมาเมื่อพิจารณาถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย ผลจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมนี้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับองค์ประกอบความฉลาดรู้ทางการเงินสมัยใหม่ได้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการกำกับตนเอง โดยการบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวจะช่วยยกระดับความฉลาดรู้ทางการเงินจากฐานความรู้เชิงวิชาการไปสู่การปฏิบัติในการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากแนวคิดการจัดการเงินร่วมสมัย นั่นคือ แนวทางการบริหารจัดการเงินตามหลักธรรมนี้ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน แต่นำไปสู่ความมั่นคงทางชีวิตและความสมดุลทางจริยธรรมไปพร้อมกัน หลักการนี้จึงมีคุณค่าเชิงทฤษฎีที่สามารถส่งเสริมการเงินส่วนบุคคลภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และมีคุณค่าเชิงปฏิบัติในฐานะแนวทางการเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทยและความท้าทายของระบบการเงินร่วมสมัยในปัจจุบัน

5. อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า **หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้อย่างเป็นระบบ** ทั้งในด้านการแสวงหารายได้ การรักษาทรัพย์สิน การมีเครือข่ายบุคคลหรือสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิต และการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน โดยหลักธรรมดังกล่าวให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับกรอบจริยธรรมที่กำกับการตัดสินใจทางการเงินอย่างมีเหตุผลและความพอดี ที่เป็นสาระสำคัญของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลตามหลักธรรมดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงที่ตั้งอยู่บนความถูกต้องเหมาะสมและความสมดุลของชีวิต ไม่ได้มุ่งเพียงความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่ยังมีมุงด้วย ด้วยเหตุนี้ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์จึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานคิดและแนวปฏิบัติที่ช่วยเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางคุณธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดตามหลักอภิวินัยสัมปทาจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลที่ดีจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของความขยันหมั่นเพียร ความรู้ และการประกอบสัมมาชีพ กล่าวคือ การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตและชุมชน เพราะเน้นการประกอบอาชีพที่สุจริต มีคุณค่า และเอื้อต่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน¹⁸ ดังนั้น เมื่อพิจารณาในบริบทของการเงินส่วนบุคคล จึงกล่าวได้ว่าการมีรายได้ที่ถูกต้องเหมาะสมและเกิดจากความเพียรพยายาม ย่อมเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของวินัยทางการเงินและความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับบุคคล ในด้านการรักษาทรัพย์สิน หลักการรักษสัมปทาสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการรู้จักเก็บรักษา คຸ້ມครອງ และใช้ทรัพย์สินอย่างรอบคอบ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดร่วมสมัยด้านการออม การป้องกันความเสี่ยง และการบริหารรายจ่ายได้เป็นอย่างดี นั่นคือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการเตรียมพร้อม การป้องกันปัญหาทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิต

18. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร และคณะ, “แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธในชุมชน”, *วารสารวิจัยวิชาการ*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–กุมภาพันธ์ 2567), 1–19.

อย่างไม่ประมาท¹⁹ ซึ่งสนับสนุนว่า การบริหารการเงินตามหลักพุทธธรรมไม่ใช่เพียง การหาเงินให้ได้มากขึ้น แต่ยังรวมถึงการรู้จักรักษาและจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและปลอดภัยจากความเสียหายต่าง ๆ

สำหรับหลักกัลยาณมิตตตา แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมทางการเงินของบุคคล ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่มีความเชื่อมโยงกับบุคคลรอบตัว สังคม และเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการคิด การตัดสินใจ และการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ ซึ่งทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชน ทั้งในด้าน ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน²⁰ ผลการศึกษาดังกล่าว ช่วยยืนยันว่า การส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินหรือการสร้างวินัยทางการเงินส่วนบุคคลมีอาจพิจารณาเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม และเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ช่วยเกื้อหนุนให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ส่วนด้านสมชีวิตา เห็นได้ว่า การใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ รายได้ และภาระของตน เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล เพราะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ตกอยู่ในวงจรหนี้สินเกินความจำเป็น เพราะมีงานวิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ ภาคครัวเรือนกับการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สิน ที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน มีส่วน ช่วยลดความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ²¹ เมื่อนำมาเชื่อมโยง

19. พระมหาวิรัตน์ พลทนต์ และคณะ, “การบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตของประชาชน ด้วยหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล”, *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568), 303-314.

20. ณัฐลา เลิศปัญญาวิวัฒน์ และคณะ, “ทุนทางสังคมกับองค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนา หมู่ 7 ตำบลท่าชะเมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา”, *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565), 133-152.

21. ปณิดา ธรรมวงค์ และคณะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ภาคครัวเรือน กับการใช้แนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี”, *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566), 49-63.

กับหลักสมชีวิตา จึงเป็นการเน้นย้ำว่า การดำรงชีวิตอย่างสมดุลและรู้ประมาณเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะทางการเงินในระดับบุคคลและครัวเรือน

ข้อค้นพบอีกประเด็นที่สำคัญคือ เมื่อพิจารณาถึงการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการพัฒนาแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยพบว่า หลักธรรมนี้มีความเหมาะสมและมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการการเงินในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ปัญหาทางการเงินไม่ได้เกิดจากการขาดความรู้ทางการเงินเพียงด้านเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภค ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ภาระหนี้สิน และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้จึงมีส่วนช่วยในการยกระดับของความฉลาดรู้ทางการเงิน จากการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเงินจนนำไปสู่การใช้เงินอย่างมีสติ มีวินัย และมีคุณธรรม

ในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างรายได้ หลักอภุชฐานสัมปทาสามารถพัฒนาเป็นแนวทางให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ และความเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธไม่เพียงช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการประกอบอาชีพ แต่ยังเป็นการสร้างฐานชีวิตที่มั่นคงและสอดคล้องกับคุณธรรมอีกด้วย²² ดังนั้น เมื่อนำมาประยุกต์ในมิติของความฉลาดรู้ทางการเงินจึงทำให้เห็นว่า การส่งเสริมความรู้ทางการเงินควรเริ่มตั้งแต่การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ การสร้างรายได้อย่างสุจริต และการเห็นคุณค่าของการพึ่งตนเอง สำหรับการรู้จักปกป้องและบริหารทรัพยากรทางการเงิน หลักอรัทขสัมปทาสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางด้านการออม การวางแผนรายรับรายจ่าย การเตรียมพร้อมรับความเสี่ยง และการตัดสินใจใช้เงินอย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่า หลักธรรมนี้เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างศักยภาพในการการบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม²³ กล่าวได้

22. Hee-Chan Song, “Buddhist approach to corporate sustainability”, *Business Strategy and the Environment*, Vol. 30 No. 7 (2021), 3040–3052.

23. Metin İlbasmis et al., “Can financial literacy training improve financially responsible behavior? Experimental evidence from Turkish undergraduates”, *Borsa Istanbul Review*, Vol. 25 No. 2 (2025), 137–145.

ว่า การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยควรมีเนื้อหาที่มุ่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ไม่ใช่เพียงการสอนให้หารายได้หรือใช้เครื่องมือทางการเงินเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการรู้จักป้องกันความเสี่ยงและวางแผนอนาคตอย่างมีระบบ

ในประเด็นของการเรียนรู้ทางการเงินผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม หลักกัลยาณมิตรสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางที่เน้นบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา และเครือข่ายสังคมในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม ดังนั้น ทูทางสังคมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน เพราะความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการพึ่งพาอาศัยกันมีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน²⁴ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินจึงสะท้อนว่า การพัฒนาพฤติกรรมทางการเงินที่ดีควรอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมควบคู่ไปกับการให้ความรู้เชิงเนื้อหา สำหรับหลักสมชีวิตาสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการใช้ชีวิตทางการเงินอย่างพอประมาณ สอดคล้องกับรายได้ และไม่ตกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยมเกินจำเป็น²⁵ กล่าวได้ว่า ผู้ที่ยึดหลักพอประมาณและมีเหตุผลย่อมมีแนวโน้มลดปัญหาหนี้สินและดำรงชีวิตทางการเงินได้มั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัยจึงไม่ควรมุ่งเพียงการเพิ่มความรู้ในการลงทุนหรือการบริโภคอย่างชาญฉลาดเท่านั้น แต่ควรสร้างทักษะการยับยั้งชั่งใจ การรู้ประมาณ และการกำหนดเป้าหมายชีวิตที่เหมาะสมร่วมด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พิจารณาถึงผลเชิงบวกของหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลดังกล่าวแล้วข้างต้น ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลขาดการนำหลักธรรมดังกล่าวนี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเงินและปัญหาใน

24. ทิพรัก ศิริพร, “ทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านปะตাকা ตำบลหนองใหญ่ อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (2564), 43–52.

25. Madeleine Vollebregt et al., “Reducing without losing: Reduced consumption and its implications for well-being”, *Sustainable Production and Consumption*, Vol. 45 (2024), 91–103.

การดำเนินชีวิต เช่น บุคคลที่ขาดคุณธรรมสัมปทาย่อมมีแนวโน้มขาดความเพียรในการประกอบอาชีพ และไม่พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างรายได้ ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง แตกต่างจากผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรและประกอบสัมมาชีพซึ่งย่อมสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและพึ่งพาตนเองได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ขาดอารักขสัมปทา แม้จะมีรายได้ แต่หากไม่รู้จักเก็บออม ไม่วางแผนรายรับรายจ่าย และไม่ป้องกันความเสี่ยง ย่อมทำให้ทรัพย์สินรั่วไหล เกิดภาวะหนี้สิน และอาจเผชิญความเปราะบางทางการเงินได้โดยง่าย ส่วนผู้ที่ขาดกัลยาณมิตรตตา หรือคบหามิตรที่ไม่ดี ย่อมมีโอกาสถูกชักจูงไปสู่พฤติกรรมฟุ่มเฟือย การบริโภคเกินตัว การก่อหนี้โดยไม่จำเป็น หรือแม้แต่การแสวงหารายได้ในทางที่ไม่เหมาะสม ในทางตรงกันข้าม หากมีมิตรดีหรือเครือข่ายสังคมที่เกื้อกูล ก็ย่อมได้รับคำแนะนำ การสนับสนุน และแบบอย่างที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตทางการเงิน สุดท้าย ผู้ที่ขาดสมชีวิตาย่อมมีแนวโน้มใช้จ่ายเกินฐานะ ไม่รู้จักประมาณตน และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งอาจนำไปสู่ความทุกข์จากภาระหนี้สินและการขาดเสถียรภาพในชีวิต

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ที่เป็นผลจากการนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ และผลจากการขาดหลักธรรมดังกล่าว เป็นการเน้นย้ำให้เห็นชัดว่า หลักธรรมนี้มีความสำคัญในฐานะฐานคิดของการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลและการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงสมดุล เพราะหลักธรรมนี้เป็นกรอบการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลที่ครอบคลุมทั้งด้านรายได้ การรักษาทรัพย์สิน ความสัมพันธ์ทางสังคม และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล อีกทั้งยังเป็นกรอบที่เชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางจริยธรรมอย่างชัดเจน จึงช่วยขยายความเข้าใจเรื่องการบริหารการเงินส่วนบุคคลให้ลึกซึ้งกว่าการมองในเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินที่สังเคราะห์จากหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทยและฐานคิดทางพระพุทธศาสนา จึงมีศักยภาพในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับได้มากกว่ากรอบความรู้ทางการเงินที่มุ่งเน้นเหตุผลเชิงเทคนิคเพียงด้านเดียว อีกทั้งยังสามารถพัฒนาบุคคลให้มีทั้งความสามารถในการจัดการเงินและความมั่นคงทางจิตใจ ที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

โดยสรุป ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินร่วมสมัย ทั้งในด้านการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์สิน การใช้พลังของเครือข่ายสังคม และการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี จึงนับเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ หรือแนวทางส่งเสริมวินัยทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

6. องค์ความรู้ใหม่

ดังที่ทราบแล้วว่า หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลเป็นหลักธรรมที่เน้นประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความสำเร็จในการทำงานและการบริหารจัดการทรัพย์สิน ซึ่งหลังจากที่ทำการวิจัยเอกสาร ที่เน้นในด้านความฉลาดรู้ทางการเงิน การศึกษาครั้งนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจว่า หลักธรรมนี้สามารถพัฒนาให้เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีสำหรับการกำกับพฤติกรรมบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลบนพื้นฐานทางจริยธรรมได้ เพราะองค์ธรรมทั้ง 4 ได้แก่ อุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ไม่ได้ทำหน้าที่ในเชิงคุณค่าทางศีลธรรมที่แยกขาดจากการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ แต่ทำงานร่วมกันในลักษณะโครงสร้างเชิงเหตุปัจจัยที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเงินอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับแรงจูงใจในการหารายได้ กลไกการสะสมและคุ้มครองทรัพย์สิน ไปจนถึงการกำกับการบริโภคและกระบวนการเรียนรู้ผ่านทุนทางสังคม

ดังนั้น องค์ความรู้ที่น่าเสนอนี้ จึงเป็นการขยายกรอบจากความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคลในเชิงหลักการ ไปสู่การปฏิบัติเพื่อกำกับตนเองเชิงจริยธรรม ที่สำคัญยังแสดงทัศนคติขององค์ความรู้ใหม่ว่า การบริหารจัดการเงินตามมิติของแนวคิดความฉลาดรู้ทางการเงินที่ดี จะต้องรู้จักคบมิตรเพราะการมีมิตรที่ดีที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการเงินของบุคคลที่ได้รับจากการเกื้อกูลและแนะนำจากเครือข่ายทางสังคม ดังนั้น จากข้อค้นพบใหม่ตามที่ได้นำเสนอดังกล่าว จึงได้จัดทำเป็นตารางสำหรับนำเสนอการจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลในมุมมองเชิงโครงสร้าง ดังปรากฏในตารางที่ 1 ซึ่งเนื้อหาสำคัญในตารางนี้ ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจาก

องค์ความรู้เดิมไปสู่องค์ความรู้ใหม่ กล่าวคือ เนื้อหาในตารางไม่ได้มุ่งอธิบายผลลัพธ์เชิงประจักษ์ แต่เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่อให้เห็นขอบเขตของเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาสำคัญได้แก่ หลักธรรมโดยรวมและองค์ธรรมที่เชื่อมโยงกับการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล ที่ช่วยให้เห็นการขยายความหมายของหลักธรรมนี้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ในการขยายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์สู่กรอบการกำกับพฤติกรรมการเงินเชิงจริยธรรม

ประเด็นองค์ความรู้เดิม	การยกระดับสู่กรอบเชิงทฤษฎี	บทบาทเชิงโครงสร้างต่อพฤติกรรมการเงิน	มิติการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม	การเชื่อมโยงทุนทางสังคม
หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในฐานะที่เป็นองค์ธรรมเพื่อความสำเร็จทางโลก	พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นในด้านการเงินส่วนบุคคล	ชี้ นำให้บุคคลสามารถกำหนดทิศทางการตัดสินใจทางการเงิน	บูรณาการจริยธรรมเข้ากับการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ	ส่งเสริมให้บุคคลที่เกื้อหนุนให้รู้จักการบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างเหมาะสมเพราะการคบมิตรมีบทบาทต่อพฤติกรรมการเงิน
อภิวินัยสัมปทาในฐานะความขยัน	ประยุกต์เป็นกลไกที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ	กำหนดรูปแบบการแสวงหารายได้อย่างถูกต้อง	ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองในการทำมาหากิน	เรียนรู้แบบอย่างที่ดีและเหมาะสมจากเครือข่ายทางสังคม
อารักขสัมปทาในฐานะการรักษาทรัพย์	ส่งเสริมให้เป็นแนวทางในการรู้จักออมทรัพย์และทราบถึงกลไกในการคุ้มครองและสะสมทรัพย์	ควบคุมพฤติกรรม การออมและการป้องกันความเสี่ยง	สร้างวินัยทางการเงินอย่างมีจริยธรรม	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมกองทุนหมู่บ้านและแนะนำสมาชิกของสังคมให้รู้จักออมทรัพย์

ประเด็นองค์ความรู้เดิม	การยกระดับสู่กรอบเชิงทฤษฎี	บทบาทเชิงโครงสร้างต่อพฤติกรรมการเงิน	มิติการกำกับตนเองเชิงจริยธรรม	การเชื่อมโยงทุนทางสังคม
กัลยาณมิตตดาในฐานะการคบมิตรดี	เน้นการคัดเลือกบุคคลที่จะคบหา โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการใช้จ่าย	บทบาทของกัลยาณมิตรมีผลต่อการเรียนรู้และแบบแผนพฤติกรรมการเงิน	ช่วยขัดเกลาให้รู้จักการเป็นผู้มัธยัสถ์ เข้าใจในคุณค่าของเงิน และจริยธรรมทางการเงิน	ส่งเสริมให้ทราบและเข้าใจถึงความสำคัญของการเลือกคบมิตร
สมชีวิตาในฐานะการใช้ชีวิตพอประมาณ	เน้นการใช้จ่ายแบบพอเพียงตามฐานะของตนที่ให้ความสำคัญกับความเหมาะสมของรายได้	ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการเคลื่อนไหวของรายรับและรายจ่ายที่ต้องมีความสมดุล โดยมีการออมอย่างเหมาะสม	ลดพฤติกรรมฟุ่มเฟือยและการบริโภคเกินจำเป็น ไม่หลงตามวัตถุนิยม	มีความรู้เท่าทันกระแสบริโภคนิยม ไม่ยึดติดทุนนิยม แต่เน้นความเหมาะสมตามความจำเป็นตามหลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง”

จากตารางที่ 1 ข้างต้นจะเห็นว่า สาระที่สำคัญคือ การนำเสนอให้ทราบไม่เพียงแต่ประเด็นที่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์ธรรมของหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันมิถลประโยชน์แต่ละรายการ ยังแสดงให้เห็นทราบเกี่ยวกับฉากทัศน์ที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมจัดการรายรับและรายจ่ายให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน กล่าวคือ ได้เน้นให้ทราบถึงบทบาทที่สำคัญของกัลยาณมิตรตลอดจนบริบททางสังคม โดยเฉพาะการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงเหตุผลที่นำไปสู่รายได้ ตลอดจนผลลัพธ์ที่เป็นความมั่นคงทางการเงิน ซึ่งมีผลต่อการช่วยลดความเสี่ยงที่จะนำไปสู่หนี้สิน ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ จึงเชื่อมโยงกับกลไกและแนวทางทั้งในด้านแรงจูงใจ การตัดสินใจ การกำกับตนเอง และอิทธิพลทางสังคม นั่นคือ การบริหารจัดการเงินที่ดี ไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับความฉลาดรู้ทางการเงิน ยังเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงระหว่างจริยธรรม เศรษฐกิจ และทุนทางสังคมด้วย

7. บทสรุป

บทความวิจัยนี้ ได้แสดงให้เห็นทราบอย่างชัดเจนว่า หลักพุทธธรรมนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลได้ เนื่องจากองค์ธรรมทั้ง 4 ต่างเกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งทรัพย์ที่ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพ รวมถึงการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนและครอบครัว ตลอดจนการเสนอแนวคิดที่เป็นการส่งเสริมให้รู้จักการออม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย ที่กล่าวได้ว่า ข้อค้นพบที่สำคัญคือ แนวทางสำหรับการจัดการทรัพย์ที่ดี ไม่เพียงแต่มีความฉลาดรู้ทางการเงิน ยังเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการเลือกคบมิตรตามหลักการที่กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคมที่ดีจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน กล่าวคือ ผู้ที่มีเพื่อนดี จะเป็นผู้รู้จักประหยัด การตัดสินใจในการใช้และจ่ายเงินจะพิจารณาตามความเหมาะสมทางเศรษฐกิจของตน มีการแบ่งเก็บออมเพื่อลดความเสี่ยงที่นำไปสู่ภาระหนี้สิน ในทางตรงกันข้าม ถ้าคบเพื่อนไม่ดีหรืออยู่ในสถานะแวดล้อมที่เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม จะมีผลต่อการเลียนแบบ ซึ่งในที่สุดอาจมีภาระหนี้สินจำนวนมาก ดังนั้นจะเห็นว่า การเข้าใจในหลักธรรมดังกล่าว จึงไม่ใช่เพียงการรู้จักการบริหารจัดการรายรับและรายจ่าย ที่เป็นการให้ความสำคัญในด้านสมดุลทางการเงิน แต่จะต้องรู้จักเลือกคบมิตร นั่นคืออธิบายสรุปได้ว่า แนวทางที่สำคัญสำหรับการบริหารจัดการทรัพย์ที่ดีคือ การปฏิบัติตามหลักการ “เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ” เพราะเป็นกลไกสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า หลักธรรมและคำสอนสำหรับการจัดการทรัพย์สามารถปฏิบัติได้จริงและมีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของบุคคลและครัวเรือนอย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรนำหลักที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้เป็นกรอบเชิงจริยธรรมในการกำกั้นนโยบายส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยให้การสนับสนุนบทบาทของวัดและองค์กรชุมชนในฐานะกัลยาณมิตรทางการเงินเชิงระบบ ที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้เชิงวิชาการ แนวทางนี้จะช่วยเสริมเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบการเงินส่วนบุคคลในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

หน่วยงานด้านการศึกษา ศาสนา และพัฒนาชุมชนสามารถนำกรอบที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้พัฒนาโครงการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นให้วัดและชุมชนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการเงินควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิต

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักที่ปฏิธัมมิกัตถประโยชน์ด้วยวิธีวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน ควรขยายการศึกษาไปยังบริบทชุมชนที่หลากหลายเพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของทุนทางสังคม งานวิจัยควรให้ความสำคัญกับบทบาทของกัลยาณมิตรตตตามูลฐานกลไกเสริมวินัยทางการเงินระยะยาว

รายการอ้างอิง

- ณัฏฐา เลิศปัญญาวิวัฒน์ และคณะ. “ทุนทางสังคมกับองค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้าน นิคมพัฒนาหมู่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา”. *วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2565). 133–152.
- ทิพรัก ศรีพร. “ทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านบะตาคา ตำบลหนองใหญ่ อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด”. *วารสาร การจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (2564). 43–52.
- ปณิดา ธรรมวงศ์ และคณะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ภาคครัวเรือน กับการใช้แนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการหนี้สิน ของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี”. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน–ธันวาคม 2566). 49–63.
- ประภัสสร คำสวัสดิ์ และคณะ. “ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่ส่งผลต่อหนี้ภาคครัวเรือน ของประเทศไทย”. *วารสารวิจัยไร่ไพพรรณี*. ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2568). 137–147.
- ปิยรัช ผงอินทร และคณะ. “ปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน กรณีศึกษาเกษตรกรใน จังหวัดนครพนม”. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2567). 87–103.
- พระครูสุภัททีถิจานุการ และคณะ. “หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาและพัฒนา เศรษฐกิจ”. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2565). 406–423.
- พระครูสุวรรณสิทธิธาดา (สุวิจักขณ์ มหาวีโร). “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต”. *วารสารนวัตศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2567). 15–27.

พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ และคณะ. “หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักแห่งเศรษฐศาสตร์”.

วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568). 22-33.

พระปลัดวีระศักดิ์ ธีรังกุโร (ปกคำ) และคณะ. “การบริหารจัดการการเงินของแรงงานข้าม

ชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติลาว ในจังหวัดนนทบุรี”. วารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม. ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567). 275-285.

พระพิภพ สีสสมปนุโน (ใจดี) และคณะ. “แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินตามแนว

พระพุทธศาสนา ของพุทธศาสนิกชน อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่”. วารสาร มานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2563). 39-51.

พระมหาวิรัตน์ พลทุดโต และคณะ. “การบริหารจัดการความเสี่ยงในการดำรงชีวิต

ของประชาชนด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์”. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2568). 303-314.

พระมหาสมบุญณ์ วุฑฒิกโร และคณะ. “แนวทางการพัฒนาสัมมาชีพตามแนวพุทธใน

ชุมชน”. วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567). 1-19.

พระมหาสุภวิษณุ ปภัสสร (วิราม) และคณะ. “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธจริยศาสตร์

กับเศรษฐศาสตร์ทั่วไป”. วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563). 84-99.

พระอธิการจรัส จารุธมโม และคณะ. “การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สิน

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2566). 865-873.

พัชราภา อินทพรต และคณะ. “ความฉลาดรู้ทางการเงินของนักศึกษาระดับปริญญา

ตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชน”. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2566). 1-14.

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์. “เงินดิจิทัลกับเสรีภาพทางการเงินสู่ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย”.

วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564). 79-91.

ภัทรพล ใจเย็น และคณะ. “วิกฤตหนี้ครัวเรือนของไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย: ปัญหาและทางออก”. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม–สิงหาคม 2566). 213–223.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มุกิตา ย่องไทยสง และคณะ. “การพัฒนาคความฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา”. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2567). 38–53.

วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์. “พุทธวิธีสำหรับการสร้างสมดุลชีวิตกับการทำงาน”. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม–สิงหาคม 2567). 152–162.

สุริยะ หาญพิชัย. “หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรไทย: สถานภาพความรู้ปัจจุบัน และข้อสังเกตบางประการ”. *Journal of Modern Learning Development*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม–เมษายน 2563). 191–213.

Hee-Chan Song. “Buddhist approach to corporate sustainability”. *Business Strategy and the Environment*. Vol. 30 No. 7 (2021), 3040–3052.

Madeleine Vollebregt et al. “Reducing without losing: Reduced consumption and its implications for well-being”. *Sustainable Production and Consumption*. Vol. 45 (2024). 91–103.

Metin İlbasmis et al. “Can financial literacy training improve financially responsible behavior? Experimental evidence from Turkish undergraduates”. *Borsa Istanbul Review*. Vol. 25 No. 2 (2025). 137–145.

คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง
ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี

Quality of life According to Minimum Standards
of Female Prisoners in Chonburi Women's
Correctional Institution

ชุติกาญจน์ ศรีวิบูลย์

Chutikarn Sriwibool

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Email: saawsuaysriwibul@gmail.com

ดร.กฤษฎา นันทเพชร

Dr.Krisda Nantapetch

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand

Email: krisda@go.buu.ac.th

ตอบรับบทความ (Received) : 25 มกราคม 2569

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 12 กุมภาพันธ์ 2569

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 28 กุมภาพันธ์ 2569

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 16 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี และเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ก่อนต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ และระยะเวลาต้องโทษจำคุก โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี จำนวน 137 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ One-Way-ANOVA ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31–40 ปี สถานภาพโสด ก่อนต้องโทษมีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ก่อนต้องโทษอยู่ระหว่าง 10,001–15,000 บาท มีระยะเวลาต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ (ปัจจัยสี่) โดยรวมอยู่ในระดับที่ดี เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านที่อยู่อาศัย และด้านการรักษาพยาบาล ส่วนด้านอาหารมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตพบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาต้องโทษจำคุกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ผู้ต้องขังหญิง
ทัณฑสถานหญิงชลบุรี

Abstract

This research article aims to examine the level of quality of life according to minimum standards among female inmates at Chonburi Women's Correctional Institution and to compare their quality of life based on age, marital status, educational level prior to imprisonment, occupation prior to imprisonment, income prior to imprisonment, and length of imprisonment. The sample consisted of 137 female inmates at Chonburi Women's Correctional Institution. Data were collected using a questionnaire. Statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and One-Way ANOVA to test the research hypotheses.

The findings revealed that most respondents were aged between 31–40 years, were single, had completed primary-level education prior to imprisonment, worked as general laborers, and had a monthly income between 10,001–15,000 baht before incarceration. Most had been sentenced to imprisonment for 10 years or more. Overall, the quality of life according to minimum standards (basic necessities) was found to be at a good level. When considered by individual aspects, clothing and sleeping arrangements had the highest mean score, followed by housing and medical care, while food had the lowest mean score. The comparative analysis indicated that female inmates with different ages, marital statuses, educational levels, occupations, income levels, and lengths of imprisonment did not significantly differ in their quality of life according to the minimum standards.

Keywords: Minimum Standard Quality of Life, Female Inmates, Chonburi Women's Correctional Institution

1. บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชากรมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันแตกต่างกันไปตามบริบทที่เป็นอยู่ โดยแตกต่างจากยุคที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก บ้างก็ดำเนินชีวิตผิดจากรูปแบบหรือกฎเกณฑ์ของมติมหาชนที่สังคมปัจจุบันได้วางไว้ เพื่อการจัดการกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ว่าจะกระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ก็ต้องถูกลงโทษทั้งสิ้น การลงโทษส่วนหนึ่งคือต้องตกมาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำนั่นเอง

สถานการณ์เรือนจำของประเทศไทย ส่วนใหญ่มีผู้ต้องขังเกินอัตราความจุมาตรฐาน¹ จึงมีสภาพแออัด สวัสดิการต่าง ๆ ไม่พอเพียง การควบคุมดูแลยังไม่ทั่วถึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งในส่วนของเรือนจำเองและผู้ต้องขัง ประกอบกับกระแสความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มขึ้น โดยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นานาอารยประเทศได้มีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานรวมถึงการจัดสวัสดิการตามความจำเป็นในชีวิตประจำวันที่เหมาะสมจะได้รับในสภาพที่ถูกคุมขังเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ส่งผลให้เกิดแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้เริ่มเปลี่ยนแปลง มาสู่การอบรมและแก้ไขการพัฒนาพฤติกรรมผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ โดยไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก โดยการดำเนินการต่อผู้ต้องขังในแต่ละประเทศนั้น นอกจากคำนึงถึงกฎหมายของตนเองแล้วยังต้องคำนึงถึงแนวทางตามมาตรฐานสากลอีกด้วย²

1. กรมราชทัณฑ์, แผนการปฏิบัติราชการทัณฑสถานหญิงชลบุรี. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567, (กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์, 2567).
2. กรมราชทัณฑ์, คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการสำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถาน/สถานกักขัง. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. (กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์, 2567).

ในเบื้องต้น ผู้ต้องขังมักจะเป็นกลุ่มประชากรที่ถูกมองข้ามในการจัดให้มีการเข้าถึงสาธารณสุขโรคต่าง ๆ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากแนวคิดหรือมุมมองที่เป็นการตีตรา (stigmatized) ประชากรกลุ่มนี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม สมควรที่จะได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงเพื่อให้เกิดความหลาบจำ โดยการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากร รวมถึงสิทธิและสวัสดิการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อาจจะได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่มีความจำเป็นในการได้รับการดูแลทางด้านสวัสดิการบางด้านเป็นพิเศษมากกว่าผู้ต้องขังประเภทอื่น ที่อาจเกินกว่าที่เรือนจำหรือทัณฑสถานจะสามารถรองรับได้ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรสาธารณสุขโรคและบริการด้านสุขภาพอนามัย อันล้วนไม่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี³

ในปี 2553 องค์การสหประชาชาติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 ได้ให้ความเห็นต่อข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำหรือทัณฑสถานและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures of Women Offenders) หรือที่รู้จักกันในชื่อของ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” (Bangkok Rules) อันเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานของเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นหญิง⁴ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวจะมุ่งเน้นในด้านของการให้การดูแลผู้ต้องขังหญิงโดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะในเชิงเพศภาวะรวมถึงกำหนดแนวทางในบำบัดฟื้นฟูที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง⁵ สอดรับ

3. วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์, สัญญพวงค์ ลิ้มประเสริฐ, กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และยศวิติ ทิพยมงคลอุดม, “ความพึงพอใจต่อสาธารณสุขโรคขั้นพื้นฐานของเรือนจำหญิงในประเทศไทย”, *Rangsit Journal of Law and Society*, Vol. 3 No. 1 (January–April 2021), 1–19.
4. สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), *ข้อกำหนดกรุงเทพ*, ออนไลน์, <https://www.tijbangkokrules.org/th/about-bangkok-rules>. [21 ธันวาคม 2567].
5. จุฑามาศ จุลจันทร์ศรี, “แนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังหญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว”, *วิทยานพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562), 14.

กับอดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์นายหน้าธี จิตรสว่าง ที่ระบุว่า “..ผู้ต้องขังหญิงควรจะได้ รับการดูแลที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย เพราะผู้หญิงเปราะบางกว่า จึงต้องให้ความสำคัญมากกว่า..”

ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำหรือทัณฑสถานของประเทศไทย ไม่เอื้อต่อ ความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังหญิงมากนัก และไม่ถือว่ามาตรการดังกล่าวเป็นการเลือก ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างเรือนจำ กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านสวัสดิการสังคม ชุมชนในท้องถิ่น และ หน่วยงานนอกภาครัฐ (Non-Government Organizations: NGOs) อื่น ๆ โดยผลของ ข้อกำหนดดังกล่าว จะช่วยให้เรือนจำหรือทัณฑสถานมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการ รวมถึงการเตรียมความพร้อมทางด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขังหญิง เพื่อช่วยให้ผู้ต้อง ขังหญิงมีสุขภาพทางกายและใจดีขึ้น มีโอกาสได้ออกกำลังกาย รับประทานอาหาร ที่เหมาะสมตามหลักโภชนาการ ได้รับการฝึกอาชีพตามความสนใจ มีพลังชีวิตผ่าน การทำงานอิสระและสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับเพื่อนผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ เรือนจำ อันเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากการจำกัดการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ใน ลักษณะที่เป็นการลงโทษ มาเป็นการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีมนุษยธรรม และเป็นการธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ไม่ให้ถูกล่วงละเมิด แม้ว่าเขาเหล่านี้ จะเป็นผู้ต้องขัง อันถือได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาช่วยในการแก้ไขและฟื้นฟู ตัวผู้ต้องขังเองได้อีกทางหนึ่งด้วย⁶

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินการจัดทำสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังหญิง ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ดังที่กล่าวมา แล้วนั้น จึงควรมีการทำการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ต้องขังหญิงที่มีต่อ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ทางเรือนจำหรือทัณฑสถานได้จัดเตรียมไว้ ทั้งในแง่ของ ปัจจัยพื้นฐาน และความพึงพอใจต่อสถานที่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ได้แก่ ที่อาบน้ำ ห้องสุขา เรือนนอน ร้านค้า ห้องสมุด และสถานที่เยี่ยมญาติ เพื่อสะท้อนให้เห็น ถึงสภาพปัญหา รวมถึงข้อจำกัดในการจัดทำสวัสดิการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

6. กรมราชทัณฑ์, *คู่มือการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง*. (กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์, 2565).

ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะแก่ทางเรือนจำหรือทัณฑสถานได้อย่างตรงตามความเป็นจริง และเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปช่วยสนับสนุนการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในระหว่างถูกคุมขัง และสามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขต่อไปภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัว

แม้ว่ารัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจในการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และพระราชบัญญัติต่าง ๆ หรือกฎหมายอื่น ๆ โดยให้รับโทษทางอาญา หรือเปลี่ยนโทษให้รับโทษทางอาญา เพื่อเป็นการแสดงว่าชุมชนไม่ต้องการให้การกระทำความผิดนั้นมีขึ้นอีก และเป็นการตอบแทนผู้กระทำความผิดให้หลายจำ แต่เรือนจำก็ยังปฏิบัติโดยค่านึงว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้อยู่ได้⁷

ทัณฑสถานหญิงชลบุรี ในฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบควบคุม ดูแล ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำความผิดและได้ส่งตัวเข้ามาสู่การควบคุมผู้ต้องขังหญิงที่แยกประเภทแล้ว ตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ มีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษประหารชีวิต มีอัตราความจุมาตรฐานที่ 2,047 คน ปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงทั้งสิ้น 1,573 คน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ คือ ควบคุมผู้ต้องขังหญิง ซึ่งถูกฝากขังตามหมายศาล ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลที่ทัณฑสถานหญิงชลบุรีตั้งอยู่ และพื้นที่จังหวัดในเขต 2 โดยมีการดำเนินการทางทัณฑปฏิบัติแก่ผู้ต้องขังหญิงและปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานสากล รวมทั้งการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง มุ่งพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้ต้องขังและบุคคลที่อยู่ในความควบคุมหรือดูแลและอำนาจของกรมให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริตและสามารถดำรงชีวิตและให้การยอมรับในสังคมภายนอกได้อย่างปกติ

7. ฌ็อง-ฌัก อีเกอ, *การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HUMAN RESOURCE MANAGEMENT, (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2553), 33.*

จากความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นปัญหาดังกล่าว รวมถึงสภาพทัศนสถานหญิงชลบุรี ที่ยังมีผู้ต้องขังได้รับความเดือดร้อน จากรายงานจดหมายร้องทุกข์ จากผู้รับคำร้องทุกข์ ซึ่งจัดให้ผู้ต้องขังได้แสดงความเห็นหรือความต้องการที่จะให้ทัศนสถานหญิงชลบุรีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงตามแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ ข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) และข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) แนวคิดขององค์การอนามัยโลก ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างคุณภาพชีวิต มองผู้ต้องขังทุกคนมีคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่ากันโดยทางธรรมชาติและกฎหมายสากลได้ให้การรับรองไว้แล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่ดี มีคุณภาพ สอดคล้องกับที่สังคมต้องการและส่งพวกเขากลับคืนสู่สังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ของผู้ต้องขังหญิงในทัศนสถานหญิงชลบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ของผู้ต้องขังหญิงในทัศนสถานหญิงชลบุรี จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ก่อนต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษและระยะเวลาต้องโทษจำคุก

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ของผู้ต้องขังหญิงในทัศนสถานหญิงชลบุรี ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. **คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง** หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิต การกินดีอยู่ดี ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) และมีสุขภาพแข็งแรง มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่เกี่ยวข้องกับความ ต้องการ 4 ด้านประกอบด้วย

1.1 **เครื่องนุ่งห่มหลับนอน** หมายถึง การได้รับเครื่องแต่งกายทั้งเสื้อผ้า ผ้าห่มสำหรับนอน และต้องอยู่ในสภาพดีและสะอาด

1.2 **อาหาร** หมายถึง การได้รับโภชนาการในปริมาณเพียงพอและคุณภาพเหมาะสมแก่ร่างกายครบทั้ง 5 หมู่ ทั้ง 3 มื้อ ในแต่ละวัน ตลอดจนมีรสชาติดี และถูกสุขลักษณะ โอกาสสำคัญมีการจัดอาหารคาวหวานเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ มีการจัดอาหารสำหรับผู้ต้องขังป่วยและไม่ขัดต่อศาสนา รวมถึงมีน้ำดื่มเพียงพอกับความต้องการ

1.3 **ที่อยู่อาศัย** หมายถึง การได้อยู่อาศัยอย่างถูกหลักอนามัย ถูกสุขลักษณะ สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่แออัดยัดเยียด มีพื้นที่สำหรับพักผ่อนหรือใช้สอย มีพื้นที่สำหรับออกกำลังกาย มีแสงสว่างเพียงพอ มีระบบป้องกันอัคคีภัยติดตั้งเครื่องดับเพลิงไว้ประจำเรือนนอนและเจ้าหน้าที่ได้จัดหาที่นอนให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

1.4 **การรักษาพยาบาล** หมายถึง การได้รับการใส่ใจจากเจ้าหน้าที่พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมดูแลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ซึ่งการรักษาพยาบาลนั้น ไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ รวมถึงการควบคุมป้องกันโรคติดต่อ เช่น เมื่อผู้ต้องขังป่วย ทัณฑสถานหญิงชลบุรีจะทำการรักษาพยาบาลในเบื้องต้น มีการให้ยารักษาโรคตามอาการ หรือการปฐมพยาบาลเบื้องต้น โดยเจ้าหน้าที่พยาบาลประจำสถานพยาบาล ทัณฑสถานหญิงชลบุรี

2. **ทัณฑสถานหญิงชลบุรี** หมายถึง สถานที่ควบคุม กักขังผู้ต้องขังเฉพาะผู้หญิง สังกัดเรือนจำประจำเขต 2 โดยในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงเฉพาะทัณฑสถานหญิงชลบุรี

3. **ผู้ต้องขังหญิง** หมายถึง ผู้ต้องโทษเด็ดขาดหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ลงโทษ และรวมถึงหญิงต้องขังที่ถูกขังไว้ตามหมายขังและคนฝาก ซึ่งเป็นบุคคลถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี โดยมีกรอบแนวคิดประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาที่ต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ และระยะเวลาโทษจำคุก ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ประกอบด้วย ด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาพยาบาลและด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังในทัณฑสถานหญิงชลบุรี จำนวนทั้งหมด 1,739 คน แยกเป็นผู้ต้องขัง จำนวน 1,731 คน และผู้ต้องกักขัง จำนวน 8 คน (อ้างอิงข้อมูลจากฝ่ายรักษาการณ ์ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2568) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเทียบกับตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane⁸ มีระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 0.95 ได้ตัวอย่างรวมทั้งหมดจำนวน 137 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการเลือกกลุ่มผู้ต้องขังที่มีการจำแนกอัตราโทษจำคุกสูง คือ ผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ภายในแดน 2 จำนวน 137 คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถาน มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา กำหนดนิยามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุม

8. Yamane, T., *Statistics: An Introductory Analysis*, (New York: Haper and Row, 1973).

วัตถุประสงค์ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเหมาะสมตามเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำ

3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน และมีผู้เชี่ยวชาญในทัณฑสถานหญิงชลบุรี จำนวน 1 ท่าน ร่วมเป็นผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.95

5) เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยต่อไป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ก่อนต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ และระยะเวลาต้องโทษจำคุกในทัณฑสถานหญิงชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2) ข้อมูลคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาพยาบาล และด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์⁹ ซึ่งเกณฑ์ในการแปลผลระดับคุณภาพชีวิตของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

9. วิเชียร เกตุสิงห์, “ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้”, *ข่าวสารวิจัยการศึกษา*, ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (2538), 8–11.

$$\begin{aligned} \text{ช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

เมื่อยึดเกณฑ์ตามค่าที่ได้จากสูตรของระดับชั้น = 0.66 ได้กำหนดการแปลค่าคะแนนเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตเป็น 3 ช่วงชั้นที่เท่ากัน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
2.34 – 3.00	หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตดี
1.67 – 2.33	หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง
1.00 – 1.66	หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตต่ำ

3) เปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรีในภาพรวมจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล โดยการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติเชิงอนุมาน F-test ด้วยการเปรียบเทียบตัวแปร และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-Way-ANOVA ของตัวแปรที่มากกว่า 2 ค่าขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี” มีผลการวิจัยที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี โดยภาพรวม พบว่า คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำอยู่ในระดับดี โดยมีคุณภาพชีวิตด้านเครื่องนุ่งห่ม ในระดับดีเป็นลำดับที่ 1 รองลงมา คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาพยาบาล และลำดับสุดท้ายคือ ด้านอาหาร ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี โดยภาพรวม

คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ	\bar{X}	SD.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านอาหาร	2.62	0.41	ดี	4
2. ด้านที่อยู่อาศัย	2.63	0.42	ดี	2
3. ด้านการรักษาพยาบาล	2.62	0.47	ดี	3
4. ด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน	2.63	0.45	ดี	1
ภาพรวม	2.62	0.43	ดี	

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.62$, $SD = 0.43$) โดยคุณภาพชีวิตด้านเครื่องนุ่งห่ม เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 2.63$, $SD = 0.45$) รองลงมาอันดับ 2 คือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 2.63$, $SD = 0.42$) ถัดมาคือ ด้านการรักษาพยาบาล ($\bar{X} = 2.62$, $SD = 0.47$) ส่วนด้านอาหารมาเป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.62$, $SD = 0.41$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 **คุณภาพชีวิตด้านอาหาร** พบว่า มีการจัดอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลาม อยู่ในระดับดี เป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ การได้รับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่เป็นประจำ การได้รับน้ำดื่มที่สะอาด มีฝาปิด และตามมาด้วยการได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอตามหลักโภชนาการ แต่ก็พบว่า การได้รับประทานอาหารที่มีรสชาติดีตามหลักโภชนาการ และการมีโรงเลี้ยงอาหารแยกเป็นสัดส่วน สะอาด เป็นระเบียบ อยู่ในลำดับสุดท้าย

1.2 **คุณภาพชีวิตด้านด้านที่อยู่อาศัย** พบว่า มีพื้นที่นอนสำหรับผู้ต้องขังหญิงอย่างเพียงพอ อยู่ในลำดับที่ 1 รองลงมา คือ เครื่องนอนมีเพียงพอ ตามมาด้วยเรือนนอนมีแสงสว่างเพียงพอ แต่พบว่า พื้นที่สำหรับออกกำลังกาย และพื้นที่สำหรับตากผ้า อยู่ในลำดับท้าย ๆ

1.3 **คุณภาพชีวิตด้านการรักษาพยาบาล** พบว่า มีการป้องกันโรคติดต่ออยู่ในระดับที่ดีเป็นอันดับที่ 1 รองลงมา คือ มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

เพื่อดูแลสุขภาพผู้ต้องขัง มีการจัดบริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง และมีการนำส่งออกรักษาในกรณีป่วยหนักไม่สามารถรักษาในเรือนจำได้ แต่พบว่า เมื่อเจ็บป่วยได้รับยารักษาโรคตามอาการ มาเป็นอันดับสุดท้าย

1.4 **คุณภาพชีวิตด้านด้านเครื่องนุ่งห่มหลับนอน** พบว่า ผู้ต้องขังหญิงมีผ้าห่มเพียงพอ อยู่ในลำดับที่ 1 รองลงมา คือ มีเสื้อผ้าและผ้าถุงอย่างเพียงพอ มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสภาพดี มีเสื้อผ้าสำหรับบอออกศาล โรงพยาบาล ที่มีสภาพดีและเพียงพอ แต่พบว่า มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสะอาด อยู่ในลำดับสุดท้าย

2. **การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี** พบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ก่อนต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษและระยะเวลาต้องโทษจำคุกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบ
1. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ
2. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ
3. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีระดับการศึกษาก่อนต้องโทษต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ
4. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีอาชีพก่อนต้องโทษต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ
5. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีรายได้ก่อนต้องโทษต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ
6. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรีที่มีระยะเวลาต้องโทษจำคุกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน	ปฏิเสธ

แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ผู้ต้องขังหญิงที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงในกลุ่มอายุอื่น ๆ

ผู้ต้องขังหญิงที่มีสถานภาพสมรสแบบแยกกันอยู่ มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีสถานภาพสมรสในรูปแบบอื่น ๆ

ผู้ต้องขังหญิงที่มีการศึกษาก่อนต้องโทษในระดับ ปวส. มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และผู้ต้องขังหญิงมีการศึกษาก่อนต้องโทษในระดับอื่น ๆ

ผู้ต้องขังหญิงที่มีอาชีพก่อนต้องโทษเป็นนักเรียน นักศึกษา มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีอาชีพอื่น ๆ

ผู้ต้องขังหญิงที่ก่อนต้องโทษมีรายได้ไม่เกิน 1 หมื่นบาท (โดยประมาณต่อเดือน) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีรายได้มากกว่า 1 หมื่นไปจนถึงมากกว่า 3 หมื่นบาท

ผู้ต้องขังหญิงที่มีระยะเวลาต้องโทษจำคุก 3-5 ปี มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีระยะเวลาต้องโทษจำคุกอื่น ๆ

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีคุณภาพชีวิตด้านเครื่องนุ่งห่มอยู่ในระดับดีเป็นลำดับที่ 1 รองลงมา คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาพยาบาล และด้านอาหารเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยยอมรับปฏิญญาสากลด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเรื่องของผู้ต้องขังรวมอยู่ด้วย ตลอดถึงการตื่นตัวด้านสิทธิมนุษยชนที่ทำให้รัฐต้องตรากฎหมายขึ้นมารองรับ ทำให้เกิดการเตรียมความพร้อมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และฝ่ายปฏิบัติคือกรมราชทัณฑ์ต้องกำกับติดตาม

ให้เป็นไปตามนั้น ซึ่งผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญา อึ้งเจริญวงศ์¹⁰ ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตภายใต้การได้รับสวัสดิการของผู้ต้องขัง: กรณีศึกษาเรือนจำกลางเพชรบุรี พบว่า ผู้ต้องขังมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของปภาดา อารมณฺ์เจริญ¹¹ ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ด้านเครื่องนุ่งห่ม อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อาจเป็นเพราะกรมราชทัณฑ์มีการสำรวจจำนวนผู้ต้องขัง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ก่อนที่จะจัดสรรเครื่องนุ่งห่มประจำปีงบประมาณ เพื่อดำเนินการจัดสรรเสื้อ ผ้าถุง และผ้าห่ม สำหรับผู้ต้องขังหญิงตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด โดยเมื่อถึงฤดูหนาวทางเรือนจำจะแจกเสื้อกันหนาวเพิ่มให้กับผู้ต้องขัง

ส่วนคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำด้านอาหาร แม้จะอยู่ในระดับที่ดีแต่อยู่ในลำดับสุดท้าย อาจจะเป็นเนื่องมาจากทัณฑสถานหญิงชลบุรี มีเป้าหมายให้ผู้ต้องขังได้รับอาหารที่มีสารอาหารเพียงพอตามกำหนดเวลาปกติ โดยเจ้าหน้าที่สุทกรรมจะต้องจัดทำเมนูให้มีความเหมาะสม ต้องจำกัดการบริโภคปริมาณโซเดียมและแคลอรีไม่ให้เกินตามหลักโภชนาการต่อวัน ซึ่งเป็นอาหารที่เป็นประโยชน์แก่สุขภาพอนามัย แต่อาจจะไม่อร่อยถูกปากของแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจำสิบเอกธงชัย ทองคำ¹² ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับมากและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัย

-
10. กัญญา อึ้งเจริญวงศ์, “คุณภาพชีวิตภายใต้การได้รับสวัสดิการของผู้ต้องขัง: กรณีศึกษาเรือนจำกลางเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2555), บทคัดย่อ.
 11. ปภาดา อารมณฺ์เจริญ, “คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง”, *งานนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556), 75.
 12. ธงชัย ทองคำ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม”, *วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2563), 101.

ด้านเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม และปัจจัยด้านสุขอนามัย และควรปรับปรุงในเรื่องของอาหารที่จัดให้แก่ผู้ต้องขัง

3. จากผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาที่ก่อนต้องโทษ อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษ และระยะเวลาต้องโทษจำคุก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการของทัณฑสถานหญิงชลบุรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำให้ผู้ต้องขังหญิงมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำในระดับดี และไม่มีความแตกต่างในระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของสุวัทร พิรณฤทธิ¹³ ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และกำหนดโทษที่ได้รับ แต่สอดคล้องกันในประเด็นที่ว่า อายุ อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง

ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ

3.1 ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี กลุ่มอายุต่าง ๆ มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าผู้ต้องขังหญิงช่วงอายุอื่น ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของปภาดา อารมณฺ์เจริญ¹⁴ ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง พบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่มีอายุ 21–30 ปี และอายุ 31–40 ปี มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกับผู้ต้องขังหญิงกลุ่มอายุอื่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง รับเฉพาะผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกต่ำและมีความจําจนวนผู้ต้องขังหญิงน้อย หากมีโทษสูงจะต้องย้ายระบายนผู้ต้องขังไปยังทัณฑสถานหญิงในเขตพื้นที่ แต่ทัณฑสถานหญิง

13. สุวัทร พิรณฤทธิ, “คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555), 119.

14. ปภาดา อารมณฺ์เจริญ, “คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง”, 76.

ชลบุรี สามารถรับความจุจำนวนผู้ต้องขังจำนวน 2,500 คน ทำให้ต้องมีการดูแลอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ โดยมีการจัดแยกพื้นที่และเวลาการอาบน้ำ กินข้าว จากกลุ่มผู้ต้องขังทั่วไป

3.2 ผู้ต้องขังหญิงที่มีรายได้น้อยไม่เกิน 1 หมื่นบาท มีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีรายได้มากกว่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ถือว่ามีรายได้น้อยต้องโทษในระดับน้อย ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่พอถูกต้องโทษจำคุก กลับปรับตัวเข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันในทัณฑสถานที่มีสิ่งต่าง ๆ ให้เพียงพอ จึงมีคุณภาพชีวิตดีกว่ากลุ่มผู้ต้องขังที่มีรายได้มากขึ้น ๆ

3.3 ผู้ต้องขังหญิงที่มีระยะเวลาต้องโทษจำคุกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุก 3-5 ปี มีคุณภาพชีวิตดีกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีระยะเวลาต้องโทษจำคุกกลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจมีเหตุผลมาจากระยะเวลาต้องโทษจำคุกไม่มากหรือน้อย ช่วยให้ปรับตัวและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการปรับตัวการใช้ชีวิตในเรือนจำและมีความหวังในการออกไปใช้ชีวิตตามปกติเมื่อพ้นโทษ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของปภาดา อารมณเจริณ¹⁵ ที่ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง พบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่ต้องมีระยะเวลาถูกคุมขัง 1-2 ปี มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกับผู้ต้องขังหญิงที่มีระยะเวลาถูกคุมขังกลุ่มอื่น

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ทำให้ทราบว่า สิ่งที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขัง คือ ด้านรสชาติอาหาร สภาพพื้นที่ตากผ้า สภาพพื้นผนังที่พักอาศัยลับนอน การได้รับยาตามอาการป่วย เครื่องนุ่งห่มสะอาด เป็นต้น ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหญิง ดังนี้

15. ปภาดา อารมณเจริณ, “คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง”, 82.

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดนโยบายพัฒนาพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกของเรือนจำ ให้มีความปลอดภัยมั่นคง และมีความพร้อมในการขยายพื้นที่หรือปรับปรุงพื้นที่ของแต่ละเรือนจำ สำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกาย พื้นที่อาบน้ำและตากผ้า และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น
2. กรมราชทัณฑ์ควรจัดสรรอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และบุคลากรทางด้าน การแพทย์ตามอัตรากำลังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อให้การดูแล การรักษา และควบคุมผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพ
3. กรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ให้กับผู้ต้องขังหญิงให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังตามมาตรฐานขั้นต่ำให้ได้รับเท่าเทียมกันและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ฝ่ายปกครองควรกำหนดตารางการตากผ้าตามกองงาน หรือจัดหางบประมาณ โดยใช้เงินร้านค้าสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เพื่อใช้ในการปรับปรุงต่อเติมพื้นที่ตากผ้า เพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอ สำหรับใช้ตากผ้า แก่ผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากขึ้น กรณีไม่ไ้จัดสรรงบประมาณจากกรมราชทัณฑ์ ตามความจำเป็นเร่งด่วน ตามอำนาจการสั่งจ่ายจากผู้อำนวยการทัณฑสถาน
2. ควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่สุทกรรมจัดทำเมนูอาหารตามความเหมาะสมของประชากรผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงชลบุรี และควบคุมการปรุงอาหารให้มีรสชาติดีขึ้น สะอาด ตามหลักโภชนาการ และให้ความรู้ด้านโภชนาการแก่ผู้ต้องขัง
3. ฝ่ายปกครองควรจัดตารางการออกกำลังกายประจำวัน โดยจัดตารางประจำวันตามกองงาน
4. ฝ่ายปกครองควรกำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เพื่อตรวจสอบความสะอาดของชุดนอน สถานที่ พื้นที่ ห้องส้วม ให้สะอาดอย่างสม่ำเสมอ ประจำทุกวัน โดยมีเอกสารลงบันทึกประจำวันตามพื้นที่รับผิดชอบ

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงชลบุรี ทั้งแบบเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลรายละเอียดมากกว่าการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว โดยการสุ่มตัวอย่างใช้กลุ่มประชากรหญิงทุกแดน เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถาน

2. ควรศึกษาการจัดการคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังมีครรภ์ และผู้ต้องขังต่างชาติหรือไร้สัญชาติ เพื่อหาข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการจัดการคุณภาพชีวิต อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานของราชทัณฑ์ในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. คู่มือการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์, 2565.
- _____. คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการสำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถาน/สถานกักขัง. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์, 2567.
- _____. แผนการปฏิบัติราชการทัณฑสถานหญิงชลบุรี. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์, 2567.
- กัญญา อังเจริญวงศ์. “คุณภาพชีวิตภายใต้การได้รับสวัสดิการของผู้ต้องขัง: กรณีศึกษา เรือนจำกลางเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2555.
- จุฑามาศ จุลจันทร์รังษี, “แนวทางในการปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังหญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562.
- ธงชัย ทองคำ,จำสิบเอก. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2563.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HUMAN RESOURCE MANAGEMENT). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2553.
- ปภาดา อารมณฺ์เจริญ. “คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดระนอง”. งานนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556.
- วิเชียร เกตุสิงห์. “ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้”. ข่าวสารวิจัยการศึกษา. ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (2538).

วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์, สัญญพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และยศวัตติ ทิพยมงคลอุดม, “ความพึงพอใจต่อสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของเรือนจำหญิงในประเทศไทย”, *Rangsit Journal of Law and Society*, Vol. 3 No. 1 (January–April 2021), 1–19.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). *ข้อกำหนดกรุงเทพ*, ออนไลน์, <https://www.tijbangkokrules.org/th/about-bangkok-rules>. [21 ธันวาคม 2567].

สุวภัทร พิธณฤทธิ. “คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางและทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก”. *วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555.

Yamane, T. *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Haper and Row, 1973.

ภาคผนวก

หลักเกณฑ์การอ้างอิง วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID)

1. อักษรย่อและหลักเกณฑ์การอ้างอิงคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1.1 อักษรย่อกัมภีร์

- อักษรย่อตัวโรมัน ยึดตามพจนานุกรม Critical Pāli Dictionary¹
- อักษรย่อตัวไทย ยึดตามที่ระบุในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539²

1.2 อักษรย่ออื่นๆ

สยามรัฐ	คัมภีร์บาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ
หลวง	พระไตรปิฎกแปลฉบับหลวง
ภูมิพิโล	คัมภีร์ฉบับภูมิพิโล
มมร	คัมภีร์ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มจร	คัมภีร์ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ฉန္ฐานสังคีติ	คัมภีร์บาลีอักษรพม่า ฉบับฉန္ฐานสังคีติ (Burmese edition)
พุทธชยันตี	คัมภีร์บาลีอักษรสิงหล ฉบับพุทธชยันตี หรือฉบับ Simon Hewavitarme Bequest Series (Ceylon edition)
Apte	The Practical Sanskrit-English Dictionary (Revised and enlarged edition). 1986. Vaman Shivaram Apte. Kyoto: Rinzen Book.
BHS	<i>Buddhist Hybrid Sanskrit Vol. I: Grammar.</i> 1953–85. Franklin Edgerton, Yale University Press: New Haven.
BHSD	<i>Buddhist Hybrid Sanskrit Vol. II: Dictionary.</i> 1953–85. Franklin Edgerton, Yale University Press: New Haven.
HOS	<i>Harvard Oriental Series</i>

1. ดูรายละเอียดได้ที่ https://cpd.uni-koeln.de/intro/vol1_epileg_abbrev_texts

2. ดูรายละเอียดได้ที่ http://gds.mcu.ac.th/site/office/images/b7_acronym.html

- IAKBh I *Index to the Abhidharmakośabhāṣya* (P. Pradhan Edition) Part I Sanskrit-Tibetan-Chinese. 2001. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo: Daizōshuppan 大蔵出版.
- IAKBh II *Index to the Abhidharmakośabhāṣya* (P. Pradhan Edition) Part II Sanskrit-Tibetan-Chinese. 2001. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo: Daizōshuppan 大蔵出版.
- KBD *A Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary*. Bukkyō KanBon Daijiten 佛教漢梵大辞典. 1997. Hirakawa Akira 平川彰. Tokyo.
- MW *A Sanskrit-English Dictionary*. 1986. Monier Williams, Tokyo: Meicho-fukyukai. (first printed.1899. Oxford: Clarendon Press)
- NPED *A Dictionary of Pāli, Part II*. 2010. Margaret Cone, Pali Text Society.
- PED *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*. 1921–1925. T.W. Rhys Davids and William Stede. London: PTS.
- PTS คัมภีร์บาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society)
- PW *Sanskrit-Wörterbuch*. 7 vols. 1855–75. Otto Böhtlingk and Rudolph Roth. St.Petersburg.

1.3 รูปแบบการอ้างอิงหลักฐานคัมภีร์ในเชิงอรรถ

- คัมภีร์ อ่าง เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า หรือ เล่ม/หน้า เช่น

DN.II 105 (บาลี.PTS). หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาบาลีอักษรโรมัน หน้า 105 ฉบับ PTS.

ชุ.ชา.เอกก. 27/9/3 (บาลี.สยามรัฐ) หมายถึง ชาดก เอกนิบาต ภาษาบาลี เล่ม 27 ข้อ 9 หน้า 3 ฉบับสยามรัฐ.

วิ.ม.อ. 9/614/500 (ไทย.มมร). หมายถึง สมันตปาสาทิกา วินัยปิฎก จุลวรรค อรรถกถา ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 614 หน้า 500 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ที.สี.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร). หมายถึง สุมังคลวิลาสินี ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค อรรถกถา ภาษาไทย เล่ม 1 หน้า 22 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชุ.ชา.ม.อ. 63/15 (ไทย.มมร). หมายถึง ชุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต เล่ม 63 หน้า 15 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- กรณีอ้างอิงคัมภีร์เดี่ยวแต่หลายแห่ง ให้แบ่งด้วยเครื่องหมายจุลภาค “,” เช่น ที.มหา. 10/191/158, 10/253/203 (บาลี.มมร).

DN.III 218, 227, 421.

- กรณีอ้างอิงหลายคัมภีร์ ให้แบ่งด้วยเครื่องหมายจุลภาค “,” เช่น

DN.II 105 (บาลี.PTS), ชุ.ชา.เอกก. 27/9/3 (บาลี.มมร), ที.สี.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร).

- กรณีต้องการอ้างอิงบรรทัด สามารถใส่เลขบรรทัดเป็นตัวห้อย เช่น

DN.II 105₃₅₋₃₇ (บาลี.PTS).

ชุ.อิตติ. 25/195/237₁₉ (บาลี.มมร).

- ถ้าไม่ใช่การศึกษาเปรียบเทียบให้ใช้คัมภีร์ฉบับเดียวกันทั้งเอกสาร

- คัมภีร์ชาดกให้แจ้งชื่อนิบาตด้วย

1.4 ตารางสรุปรูปแบบการอ้างอิงคัมภีร์

คัมภีร์	ฉบับ	ตัวอย่างการอ้างอิง
คัมภีร์บาลี ³ • พระไตรปิฎก • อรรถกถา • ฎีกา • อนุฎีกา ฯลฯ	• ฉบับที่ไม่มีมีการแบ่งข้อ เช่น PTS อ้าง เล่ม/หน้า • ฉบับที่มีการแบ่งข้อ เช่น สยามรัฐ, มจร, มมร, อ้าง เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า * ควรใช้ฉบับเดียวกันทั้งเอกสาร	MN.III 19 (บาลี.PTS). Vin.IV 104 ₁₂ (บาลี.PTS). วิ.มทา. 1/9/17 (บาลี.สยามรัฐ). ช.อป. 32/502/250 (บาลี.มจร). ที.สี.อ. 1/-/22 (ไทย.มจร). อภิ.ปญจ.อ. 48/100 (บาลี.สยามรัฐ).
ทิเบต	Peking Edition Derge Edition * ควรใช้รูปแบบเดียวทั้งเอกสาร	รูปแบบที่ 1 ระบุเล่ม แลว หน้า P118.269a3–270a5. D96.269a3–270a5. รูปแบบที่ 2 หมายเลขกำกับพระสูตร P Thu 128b5–129b7. D Na 103b9.
จีน	ฉบับไทโชชินชูไดโซเคียว (Taisho Shinshu Daizokyo) * ควรใช้รูปแบบเดียวทั้งเอกสาร	รูปแบบที่ 1 ระบุเล่ม แลว หน้า T32.101a7–101b19 (no.1648). T32.101a7–101b19. รูปแบบที่ 2 หมายเลขกำกับพระสูตร T 1648.

3. รูปแบบการอ้างอิงคัมภีร์บาลี ให้ผู้เขียนยึดโครงสร้างการอ้างอิงแบบทั่วไป ได้แก่ ฉบับยุโรป ฯลฯ ที่ไม่มีมีการแบ่งข้อใช้ อักษรย่อคัมภีร์.เล่ม หน้า (ภาษา.ชื่อฉบับ). ฉบับไทย ฉันทสูตรสังคายนา พุทธขันธ์ ฯลฯ ที่มีการแบ่งข้อใช้ อักษรย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ(ถ้ามี)/หน้า (ภาษา.ชื่อฉบับ).

1.5 การลงรายการอ้างอิง

ให้ลงตามประเภทเอกสารนั้น ๆ โดยใส่ชื่อฉบับแทนชื่อผู้แต่ง แล้วจึงระบุชื่อชุดคัมภีร์ แต่สำหรับบรรณานุกรมฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งไม่ได้จัดพิมพ์ทั้งชุดพร้อมกัน ให้ลงรายการอ้างอิงแบบแยกเป็นเล่ม ๆ เท่าที่ใช้อ้างอิง

• รายการอ้างอิง

ชื่อฉบับ. ชื่อคัมภีร์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. ขุททกนิกาย ชาตกปาฬียา สัณฺณนาฎตา ชาตกฏฐกถา สุตโตโม ภาโค วิสตี-จตตาลีสนิปาตวณฺณนา. กรุงเทพฯ: วิญญูณ, 2535.

_____. มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มูลปณฺณาสกอรธกถา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

2. หลักเกณฑ์การอ้างอิงอื่นๆ

หลักการ : ยึดตามระบบ Chicago เวอร์ชัน 17

ลักษณะอ้างอิง : เชิงอรรถท้ายกระดาษ (Footnote)

2.1 คำแนะนำเบื้องต้น

• **ชื่อผู้แต่ง** ให้ลง “ชื่อ นามสกุล” ทั้งเชิงอรรถและบรรณานุกรม เช่น ปัญญาคูณศิริวัฒน์ชัย, Lisa Kelly กรณีที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ให้ใช้ “คำอ่านโรมัน (ภาษาต้นฉบับถ้ามี)”

• **ชื่อหนังสือ/ชื่อวารสาร** ทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ ใช้ ตัวเอียง กรณีที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ให้ใช้ “ภาษาต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลไทยหรืออังกฤษ).”

ตัวอย่าง

สมภาร พรหมทา. *เก็บเพชรจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

Steven Leitt, and Stephen J. Dubner. *Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything*. New York: William Morrow, 2005.

Masahiro Shimoda (下田正弘). *涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (Nhangyō no kenkyū: Daijō kyōten no kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณีพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน)*. Tokyo: Shunjūsha, 1997.

- **สถานที่พิมพ์** ใช้ชื่อเมือง ถ้าไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ใช้ “ม.ป.ท.” (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.p.” (no place)
 - **สำนักพิมพ์** ใส่เฉพาะชื่อสำนักพิมพ์ ตัดคำที่ระบุประเภทของกิจการออก เช่น โรงพิมพ์, สำนักพิมพ์, บริษัท, ห้างหุ้นส่วน จำกัด, Publishers, Co., Inc., Limited, Books, Press ฯลฯ ถ้าไม่ปรากฏชื่อสำนักพิมพ์ใช้ “ม.ป.พ.” (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.p.” (no publisher)
 - **ปีตีพิมพ์** ใช้เลขปี ค.ศ. หรือ ปี พ.ศ. ตามที่ปรากฏในงานเขียน กรณีพิมพ์ซ้ำ ให้ใช้ปีของเล่มที่ใช้อ้างอิง ถ้าไม่ปรากฏปีตีพิมพ์ใช้ “ม.ป.ป.” (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ต่างประเทศใช้ “n.d.” (no date)
- เอกสารที่ไม่ทราบรายละเอียดการจัดพิมพ์ใช้ (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.)

2.2 การอ้างอิงเชิงอรรถ (Footnote)

1) บรรทัดแรกของข้อมูลหรือสิ่งอ้างอิง ให้ย่อหน้า 1 ครั้ง แล้วจึงพิมพ์หมายเลขอ้างอิงเป็นตัวยก และเว้นวรรค 1 เคาะ แล้วจึงพิมพ์แหล่งอ้างอิงตามระบบ Chicago เวอร์ชัน 17

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน คั่นด้วยคำว่า “และ” หรือ “and” กรณีผู้แต่ง ≥ 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 แล้วพิมพ์คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.”

3) กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่มีชื่อผู้ดำเนินการ ให้ละชื่อผู้แต่ง เช่น พระพุทธศาสนา ม.1, บรรณาธิการโดย สุระ ดามาพงษ์ และบุญรัตน์ รอดตา (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2551), 12.

4) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำโดยไม่มีเอกสารอื่นมาคั่น ภาษาไทยใช้คำว่า “เรื่องเดียวกัน” ภาษาต่างประเทศใช้ “Ibid.” แล้วจึงระบุหน้า เช่น เรื่องเดียวกัน, 14. หรือ Ibid., 601.

5) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันและหน้าเดียวกันโดยไม่มีเอกสารอื่นมาคั่น ภาษาไทยใช้คำว่า “ที่เดียวกัน” ภาษาต่างประเทศใช้ “Id.”

6) การอ้างอิงเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำ โดยมีเอกสารอื่นมาคั่น ให้ใช้การอ้างอิงแบบย่อ (Shortened-form) ยกมาเพียงชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ/ชื่อบทความ/ชื่อวิทยานิพนธ์, เลขหน้า.

2.3 การลงรายการอ้างอิง (Reference)

1) พิมพ์ข้อมูลอ้างอิงขีดขอบกระดาษ เมื่อขึ้นบรรทัดต่อไปต้องย่อหน้า 1 ครั้ง

2) ให้เรียงลำดับเอกสารตามตัวอักษร ก-ฮ ตามด้วย A-Z ตามด้วยปีที่พิมพ์

3) กรณีชื่อซ้ำให้ขีดล่างยาวเท่ากับย่อหน้าแล้วปิดด้วยจุดมหัพภาค “_____.”

4) กรณีผู้แต่งหลายคน

(ก) ให้ยึดตัวอักษรของผู้เขียนคนแรกเป็นสำคัญ

(ข) ให้เรียงลำดับผู้แต่งที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิงนั้น ๆ

(ค) ให้ใส่ชื่อผู้แต่งให้ครบทุกคน

• ตัวอย่างการลงเชิงอรรถ

¹ โกศล วงศ์สุวรรณค์ และสสิต วงศ์สุวรรณค์, *ปัญหาสังคม (Social Problem)*, (กรุงเทพฯ: อมรพรินติ้ง, 2549), 74–76.

² สุภักดิ์ มหาวรรการ, “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”, *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (26) (มกราคม–มิถุนายน 2555), 67.

³ ส.มหา. 19/1081/592 (ไทย.มจร)

⁴ พระไพศาล วิสาโล, *ศาสนาประจำใจ*, (กรุงเทพฯ: โปสต์บุ๊กส์, 2552), 77.

⁵ ที่เดียวกัน.

⁶ พระไพศาล วิสาโล, *สุขเหนือใจ*, (กรุงเทพฯ: เนชั่น-บุ๊กส์, 2552), 25.

⁷ กฤติกาวลัย หิรัญสิ, *โกณฑัญญะบรมครูโทรเอกของโลก*, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 83.

⁸ เรื่องเดียวกัน, 90.

⁹ Svetlana Cicmil et al., *Exploring the Complexity of Projects: Implications of Complexity Theory for Project Management Practice*, (New Jersey: Project Management Institute, 2009), 54–55.

¹⁰ Margaret Lock, “Comprehending the Body in the Era of the Epigenome”. *Current Anthropology*, Vol. 56 No. 2 (April 2015), 162.

¹¹ Ibid., 165.

¹² Colin Redrew, Michael J. Boyd, and Iain Morley, *Death Rituals, Social Order and the Ancient World - Death Shall Have No Dominion* (New York: America, 2016)

¹³ กฤติกาวลัย หิรัญสิ, *โกณฑัญญะบรมครูโทรเอกของโลก*, 89.

¹⁴ สุภักดิ์ มหาวรรการ, “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”, 69.

• ตัวอย่างการลงรายการอ้างอิง

กฤติกาวัลย์ หิรัญสิ. *โกณฑัญญะบรมครูโอรสเอกของโลก*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์. *ปัญหาสังคม (Social Problem)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ดิ่ง, 2549.

พระไพศาล วิสาโล. *ศาสนาประจำใจ*. กรุงเทพฯ: โพสท์บุ๊กส์, 2552.

_____. *สุขเหนือสุข*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊กส์, 2552.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สุภัค มหาวรากร. “พระจันทร์: การสื่อแนวคิดเรื่องปัญญาในอรรถกถาชาดก”. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (26) (มกราคม-มิถุนายน 2555). 60–77.

Colin Redrew, Michael J. Boyd, and Iain Morley, *Death Rituals, Social Order and the Ancient World - Death Shall Have No Dominion* (New York: America, 2016)

Svetlana Cicmil, Terry Cooke-Davis, et al. *Exploring the Complexity of Projects: Implications of Complexity Theory for Project Management Practice*. New Jersey: Project Management Institute, 2009.

Margaret Lock. “Comprehending the Body in the Era of the Epigenome”. *Current Anthropology*. Vol. 56 No. 2 (April 2015). 162–200.

Svetlana Cicmil et al., *Exploring the Complexity of Projects: Implications of Complexity Theory for Project Management Practice*. New Jersey: Project Management Institute, 2009.

3. ตัวอย่างในกรณีต่าง ๆ

3.1 หนังสือ

3.1.1 ผู้แต่ง 1 คน, 2 คน และ ≥ 3 คน

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.
URL (ถ้ามี).

¹ อภิชัย โปธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนามหายาน, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), 225.

² David Shields, *How Literature Saved My Life*, (New York: Alfred A. Knopf, 2013), 33.

³ ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรมทา, มนุษย์กับการใช้เหตุผล, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549), 46–47, <http://csbp.mcu.ac.th/มนุษย์กับการใช้เหตุผล.pdf>.

⁴ Mark Evan Bonds, *Absolute Music: The History of an Idea*, (New York: Oxford University Press, 2014), 3, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199343638.003.0004>.

ชื่อผู้แต่ง ในเชิงอรรถ ถ้ามีมากกว่า 1 คน ให้พิจารณา ดังนี้

(1) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทุกคนคั่นด้วยคำว่า “และ” หรือ “and” เช่น “ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรมทา” “David Shields and Mark Evan”

(2) กรณีผู้แต่ง ≥ 3 คน ให้ใส่ชื่อผู้แต่งคนที่ 1 ตามด้วย “และคณะ” หรือ “et al.” เช่น “ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ” “David Shields et al.”

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. URL (ถ้ามี).

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนามหายาน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

David Shields. *How Literature Saved My Life*. New York: Alfred A. Knopf, 2013.

ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรมทา. มนุษย์กับการใช้เหตุผล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549. <http://csbp.mcu.ac.th/มนุษย์กับการใช้เหตุผล.pdf>.

Mark Evan Bonds. *Absolute Music: The History of an Idea*. New York: Oxford University Press, 2014. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199343638.003.0004>.

URL ถ้านำหนังสือมาจากเว็บไซต์ ให้ระบุ URL ด้วย

ชื่อผู้แต่ง ในรายการอ้างอิง ให้ใส่ชื่อผู้แต่งให้ครบทุกคน

3.1.2 หนังสือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากอักษรโรมัน

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง คำอ่านโรมัน (ชื่อต้นฉบับ), ชื่อหนังสือต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลภาษาไทยหรืออังกฤษ), (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ Masahiro Shimoda (下田正弘), 涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (*Nehangyō no kenkyū: Daijō kyōtenno kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณิพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายาน*), (Tokyo: Shunjūsha, 1997), 55.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง คำอ่านโรมัน (ชื่อต้นฉบับ). ชื่อหนังสือต้นฉบับ (คำอ่านโรมัน: คำแปลภาษาไทยหรืออังกฤษ). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

Shimoda Masahiro (下田正弘). 涅槃經の研究: 大乘經典の研究 方法試論 (*Nehangyō no kenkyū: Daijō kyōtenno kenkyū hōhō shiron: การศึกษาวิจัยมหาปริณิพพานสูตร: วิธีการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายาน*). Tokyo: Shunjūsha, 1997.

3.1.3 หนังสือที่มีผู้ดำเนินการต่าง ๆ

• เจริญจรด

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, ลักษณะดำเนินการ ชื่อผู้ดำเนินการ (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ Joad, *ปรัชญา*, แปลโดย วิทย์ วิศทเวทย์, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521), 77.

² Yves Bonnefoy, *New and Selected Poems*, ed. John Naughton and Anthony Rudolf, (Chicago: University of Chicago Press, 1995), 99.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. ลักษณะดำเนินการ ชื่อผู้ดำเนินการ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

Joad. *ปรัชญา*. แปลโดย วิทย์ วิศทเวทย์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2521.

Bonnefoy, Yves. *New and Selected Poems*. Editor by John Naughton and Anthony Rudolf. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

หนังสือแปล ให้ใส่ “แปลโดย” หรือ “trans.”

หนังสือที่มีบรรณาธิการดูแล ให้ใส่ “บรรณาธิการโดย” หรือ “ed.”

หนังสือที่มีผู้รวบรวม ให้ใส่ “รวบรวมโดย” หรือ “comp.” เมื่อเขียนในบรรณานุกรม ต้องเขียนเป็นคำเต็มคือ Translated by., Editor by., Compiled by.

3.2 พจนานุกรม สารานุกรม

• เจริงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, ครั้งที่พิมพ์. อ้างคำว่า “คำที่อ้างอิง”.

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, พิมพ์ครั้งที่ 5, อ้างคำว่า “โลกาภิวัตน์”.

² Francis S. Drake, *Dictionary of American Biography* (1937), s.v. “Wadsworth, Jeremiah”.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

Drake, Francis S. *Dictionary of American Biography* (1937). Boston: Houghton, Osgoog&Company, 1879.

หมายเหตุ: การลงคำศัพท์หรือเรื่องที่อ้างอิง ให้พิมพ์คำว่า “อ้างคำว่า” ในงานเขียนภาษาไทย ส่วนในงานเขียนภาษาต่างประเทศให้ใช้ตัวอักษรย่อว่า s.v. (อ้างคำเดียว) หรือ s.v.v. (อ้างมากกว่า 1 คำ)

3.3 บทความ

3.3.1 วารสาร นิตยสาร

• เจริญอรุณ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียนบทความ, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, ปีที่ ฉบับที่ (ช่วงเวลาที่ดีที่สุดพิมพ์), เลขหน้า.

¹ ชมาวดี เจริญศรีเศรษฐ์, “ปีก่อตั้งกนิษกศักราช”, *วารสารธรรมธารา*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558), 100.

² Sharon R. Wesoky, “Bringing the Jia Back into Guojia: Engendering Chinese Intellectual Politics”, *Signs*, Vol. 40 No. 3 (Spring 2015), 651.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ”. ชื่อวารสาร, ปีที่ ฉบับที่ (ช่วงเวลาที่ดีที่สุดพิมพ์). เลขหน้าของบทความตั้งแต่ต้นจนถึงท้ายบทความ.

ชมาวดี เจริญศรีเศรษฐ์. “ปีก่อตั้งกนิษกศักราช”. *วารสารธรรมธารา*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม–ธันวาคม 2558). 97–115.

Wesoky, Sharon R. “Bringing the Jia Back into Guojia: Engendering Chinese Intellectual Politics”. *Signs*. Vol. 40 No. 3 (Spring 2015). 647–666.

3.3.2 หนังสือรวมบทความ

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียนบทความ, “ชื่อบทความ”, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า. URL (ถ้ามี).

¹ สุมาลี มหณรงค์ชัย, “‘มหายาน’ จากอินเดียสู่จีน”, พุทธศาสนามหายานในเอเชียตะวันออกเฉียง, (กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน, 2561), 14.

² George Cardona, “Sanskrit”, *The Indo-Aryan Languages*, (Routledge: New York, 2003), 116.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ”. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. URL (ถ้ามี).

สุมาลี มหณรงค์ชัย. “‘มหายาน’ จากอินเดียสู่จีน”. พุทธศาสนามหายานในเอเชียตะวันออกเฉียง. กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน, 2561.

Cardona, George. “Sanskrit”. *The Indo-Aryan Languages*. Routledge: New York, 2003.

URL ถ้านำหนังสือมาจากเว็บไซต์ ให้ระบุ URL ต่อท้ายด้วย

3.4 วิทยานิพนธ์

• เ칭อรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อวิทยานิพนธ์”, ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา, (คณะ: มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์), เลขหน้า.

¹ กมลรัตน์ ขวนสบาย, “แนวคิดและคติการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิของบุคคลในสมัยรัตนโกสินทร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, (คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), 50.

² Mihwa Choi, “Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty”, *PhD diss.*, (University of Chicago, 2008), 59.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อวิทยานิพนธ์”. ระดับวิทยานิพนธ์, ชื่อมหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์.

กมลรัตน์ ขวนสบาย. “แนวคิดและคติการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิของบุคคลในสมัยรัตนโกสินทร์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ. คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

Choi, Mihwa. “Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty”. *PhD diss.* University of Chicago, 2008.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ใช้คำว่า “วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับนี้”, “Master’s thesis”

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ใช้คำว่า “ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต”, “PhD diss.”

3.5 รายงานวิจัย รายงานที่ประชุมทางวิชาการ

3.5.1 รายงานวิจัย

- **เชิงอรรถ**

เลขอ้างอิง ชื่อผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัย, “ชื่อโครงการ”, ประเภทเอกสาร, (ชื่อหน่วยงานวิจัย, ปีที่จัดทำ), เลขหน้า.

¹ ประไพรัตน์ ไททยกุล และคณะ, “ปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติของบุคลากรที่เป็นคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงของคณะ หน่วยงานที่มีผลต่อกระบวนการจัดทำบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยนเรศวร”, *รายงานวิจัย*, (กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556), 20–21.

- **รายการอ้างอิง**

ชื่อผู้วิจัย หรือคณะผู้วิจัย. “ชื่อโครงการ”. ประเภทเอกสาร, ชื่อหน่วยงานวิจัย, ปีที่จัดทำ.

ประไพรัตน์ ไททยกุล, ลัดดา กิจนพศรี, ธนวรรณ ยอดบุรี, จักรกฤษณ์สนอ่อง, ปราการ นทีประสิทธิ์พร, อธิชัย อ่อนน้อม, สุดารัตน์ สิงห์เดช, ณิชฐเอก แก้ววรรณคดี และปรางทิพย์ แก้วประสิทธิ์. “ปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติของบุคลากร ที่เป็นคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงของคณะ หน่วยงานที่มีผลต่อกระบวนการจัดทำบริหารความเสี่ยงของ มหาวิทยาลัยนเรศวร”. *รายงานวิจัย*. กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2556.

3.5.2 รายงานที่ประชุมทางวิชาการ (Proceeding)

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อผู้เขียน, “ชื่อเรื่อง”, ชื่องานประชุมวิชาการ, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เลขหน้า.

¹ พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑฺโฒ), “ถิ่นกำเนิดภาษาบาลี”, งานสัมมนาวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ 1 คัมภีร์จารจารึกพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: พีเอสกีอ็อปปี, 2559), 27.

² Félix Balado, “On the Shannon Capacity of DNA Data Embedding”, *Proceedings of 2010 IEEE International Conference on Acoustics*, (Dallas: IEEE, 2010), 22.

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้เขียน. “ชื่อเรื่อง”. ชื่องานประชุมวิชาการ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ (สมชาย ฐานวุฑฺโฒ). “ถิ่นกำเนิดภาษาบาลี”. งานสัมมนาวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ 1 คัมภีร์จารจารึกพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: พีเอสกีอ็อปปี, 2559.

Balado, Félix. “On the Shannon Capacity of DNA Data Embedding”. *Proceedings of 2010 IEEE International Conference on Acoustics*. Dallas: IEEE, 2010.

3.6 ข้อมูลจากเว็บไซต์

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ผู้แต่งหรือชื่อเว็บไซต์, ชื่อเรื่อง, ออนไลน์, URL. [วันที่สืบค้น].

¹ ศรัณยู นกแก้ว, *ที่สุดมรดกศิลป์แห่งสยามที่ซ่อนไว้ใน 12 ห้องใหม่ ‘พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร’*, ออนไลน์, <https://thestandard.co/bangkok-national-museum-2/>. [7 เมษายน 2562].

² ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), *อุเทสิกเจดีย์, อุเทสิกะเจดีย์*, ออนไลน์, <http://www.sac.or.th/databases/archaeology/terminology>. [30 กรกฎาคม 2559].

² Keith Schneider, *Salt Lake City is Finding a Payoff in Conservation*, Online, <http://www.nytimes.com/2007/11/07/07cities.htm>. [7 November 2007].

• รายการอ้างอิง

ผู้แต่งหรือชื่อเว็บไซต์. ชื่อเรื่อง. ออนไลน์. URL. [วันที่สืบค้น].

ศรัณยู นกแก้ว, *ที่สุดมรดกศิลป์แห่งสยามที่ซ่อนไว้ใน 12 ห้องใหม่ ‘พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร’*. ออนไลน์. <https://thestandard.co/bangkok-national-museum-2/>. [7 เมษายน 2562].

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). *อุเทสิกเจดีย์ อุเทสิกะเจดีย์*. ออนไลน์. <http://www.sac.or.th/databases/archaeology/terminology>. [30 กรกฎาคม 2559].

Schneider, Keith. *Salt Lake City is Finding a Payoff in Conservation*. ออนไลน์. <http://www.nytimes.com/2007/11/07/07cities.htm>. [7 November 2007].

3.7 สื่อออนไลน์ (วิดีโอและเสียง)

• เชนเจอร์ร

เลขอ้างอิง ชื่อผู้บรรยายหรือชื่อองค์กรที่เผยแพร่, ชื่อของสื่อ, ออนไลน์, รูปแบบสื่อ, ช่วงเวลาที่อ้างอิง, URL. [วันที่สืบค้น].

¹ นครินทร์ วนกิจไพบูลย์, *บทเรียนเรื่องธุรกิจและวิธีคิดในการทำงานของหนุ่มเมืองจันท์*, ออนไลน์, สื่อเสียง, 7:20, <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce62/>. [27 พฤศจิกายน 2561].

² Jamila Lyiscott, *3 Ways to Speak English*, Online, Video, 4:29, https://www.ted.com/talks/3_ways_to_speak_english. [24 February 2014].

• รายการอ้างอิง

ชื่อผู้บรรยายหรือชื่อองค์กรที่เผยแพร่. ชื่อของสื่อ. ออนไลน์. รูปแบบสื่อ. URL. [วันที่สืบค้น].

นครินทร์ วนกิจไพบูลย์. *บทเรียนเรื่องธุรกิจและวิธีคิดในการทำงานของหนุ่มเมืองจันท์*. ออนไลน์. สื่อเสียง. <https://thestandard.co/podcast/thesecondsauce62/>. [27 พฤศจิกายน 2561].

Lyiscott, Jamila. *3 Ways to Speak English*. ออนไลน์. Video. https://www.ted.com/talks/3_ways_to_speak_english. [24 February 2014].

3.8 รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎหมาย ประกาศ

• เชิงอรรถ

เลขอ้างอิง ชื่อรัฐธรรมนูญ/พระราชบัญญัติ/กฎหมาย/ประกาศ, มาตรา/ข้อ, วันเดือนปีที่ประกาศ, เลขหน้า.

¹ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 334, 13 พฤศจิกายน 2499, 90.

² ประกาศ ก.บ.ศป. เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Diseases 2019: COVID-19), ข้อ 8, 29 กุมภาพันธ์ 2563, 8.

³ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561, มาตรา 8, 17 กรกฎาคม 2561, 2.

• รายการอ้างอิง

ชื่อรัฐธรรมนูญ/พระราชบัญญัติ/กฎหมาย/ประกาศ. วันเดือนปีที่ประกาศ. URL (ถ้ามี).

ประมวลกฎหมายอาญา. 13 พฤศจิกายน 2499.

ประกาศ ก.บ.ศป. เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Diseases 2019: COVID-19). 29 กุมภาพันธ์ 2563.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561. 17 กรกฎาคม 2561.

URL ให้ระบุ URL เพียงบรรณานุกรมเท่านั้น

3.9 การลงตารางและแผนภาพ

3.9.1 ตาราง

ให้จัดเรียง (1) ชื่อตาราง (2) ตาราง ตามลำดับ โดยจัดไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

- ชื่อตาราง ให้พิมพ์คำว่า “ตารางที่ X” ด้วยอักษรตัวหนา แล้วตามด้วยชื่อตารางด้วยอักษรปกติ ในกรณีตารางยาวเกินหน้ากระดาษ เมื่อขึ้นหน้าใหม่ให้ใส่หัวตารางใหม่ทุกครั้ง

- ข้อความหัวตาราง ให้จัดข้อความไว้กึ่งกลางช่อง ใช้อักษรตัวหนา แล้วคาดสี่เทา
- เส้นตาราง ให้ใช้สีดำ ความหนาที่ ½ และปิดกรอบทุกด้าน
- กรณีมีการอ้างอิงที่มาของตาราง ให้ใช้วิธีการเดียวกับเชิงอรรถ

3.9.2 แผนภาพ

หมายถึง รูปภาพ ภาพถ่าย แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น ให้จัดเรียง (1) ภาพ (2) ชื่อภาพ (3) ที่มาของภาพ ตามลำดับ โดยจัดไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ใช้อักษรขนาด 13 point

- แผนภาพ ให้จัดวางกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ชื่อแผนภาพ ให้พิมพ์คำว่า “ภาพที่ X” ด้วยอักษรตัวหนา ตามด้วยชื่อแผนภาพด้วยอักษรปกติ โดยจัดข้อความไว้กึ่งกลาง
- ที่มาของแผนภาพ ให้พิมพ์คำว่า “ที่มา:” ตามด้วยที่มาของภาพ จัดข้อความไว้กึ่งกลาง

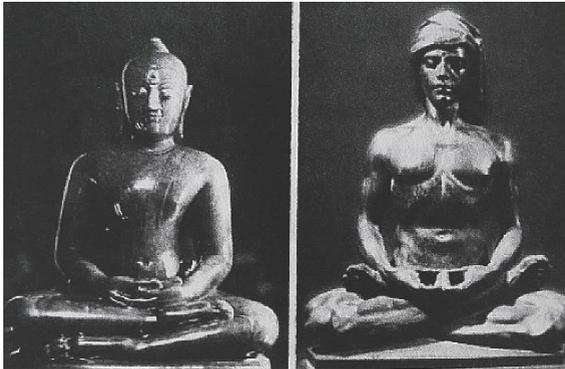
ตารางและแผนภาพต้องลงแหล่งอ้างอิงในรายการอ้างอิงด้วย

ตัวอย่างการลงตารางและแผนภาพ

• เชิงอรรถ

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่มาของความรู้ตามปรัชญานายะกับข้อควรระวังในการเชื่อตามหลักกาลามสูตร¹

ความรู้ตามแนวคิดของปรัชญานายะ	กาลามสูตร
อนุमान (Comparison) ความรู้เกิดจากการหาเหตุผล	ข้อ 5 มา ตกฺกเหตุ - อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)

ภาพที่ 1 พระแก้วมรกต (ซ้าย) พระพุทธรูปที่เจ้าฝรั่งทำส่งมาถวายในหลวงรัชกาลที่ 5 (ขวา)²

¹ อรรถพรณ สุชาติกุลวิทย์, “ตรรกศาสตร์เชิงพุทธ”, *วารสารธรรมธारा*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (6) (มกราคม-มิถุนายน 2561), 67.

² สมภารพรมทา, *แก่นเดิมของพุทธปรัชญา เล่มที่หนึ่ง: มนุษย์*, (กรุงเทพฯ: ปิพีเค พรินติ้ง, 2560), 108.

• รายการอ้างอิง

สมภาร พรมทา. แก่นเดิมของพุทธปรัชญา เล่มที่หนึ่ง: มนุษย์. กรุงเทพฯ: ปิพีเค
พรินติ้ง, 2560.

อรรถพรณ สุชาติกุลวิทย์. “ตรรกศาสตร์เชิงพุทธ”. *วารสารธรรมธारा*, ปีที่ 4,
ฉบับที่ 1 (6) (มกราคม-มิถุนายน 2561). 67-110.

กรณีที่น่าสนใจจากหลักเกณฑ์นี้ สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

The University of Chicago. Notes and Bibliography. *The Chicago Manual
of Style 17th edition text*. Accessed April 14, 2019. [https://www.
chicagomanualofstyle.org/book/ed17/part3/ch14/toc.html](https://www.chicagomanualofstyle.org/book/ed17/part3/ch14/toc.html)

* หลักเกณฑ์การอ้างอิงของวารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJVID) ได้ปรับปรุงมาจากหลักเกณฑ์การอ้างอิงของวารสารธรรมธารา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)

ดัชนีบทความ

วารสารพุทธพัฒนาศาสตร์ศึกษา (DJBID)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม–เมษายน 2566

1. คำว่า “สลุป” และ “เจตีย์” ในอารยธรรมอินเดียโบราณ: พระเวท พระไตรปิฎก และอรรถกถา (พงษ์ศิริ ยอดสา)
2. ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพนักงานตรวจรับบัตรโดยสารของบริษัทการบิน (บุญญาพร นราปัญญากุล, รศ. ดร.สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, รศ. ดร.กมลลาส ภูวนาธิวงศ์)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความสำเร็จในอาชีพของพนักงานบริการผู้โดยสารภาคพื้นบริษัทการบินโดยมีจิตตะเป็นตัวแปรกำกับ (เรวดี สุนบุญนาค, รศ. ดร.สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, รศ. ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ)
4. การประยุกต์ใช้หลักกุตศกรรมภณในพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตมนุษย์ในสังคมดิจิทัล (ผศ. ดร.สว่างบุญ วงศ์ฟ้าเลื่อน)
5. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคัมภีร์พระบาลี: กรณีศึกษาอัมมจักกัปปวัตตนสูตร (พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสารโร, พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร., ป.ธ. 9, ผศ. ดร.สมคิด เศษวงษ์)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม–สิงหาคม 2566

1. วิเคราะห์หลักบัญญัติพระวินัย 10 ประการ: กรณีศึกษา การตัดสินใจปัญหาพระวินัยช่วงสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระมหาภัสสปะ และการพิจารณาปัญหาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน (พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสารโร)
2. การบูรณาการพรหมวิหารธรรมในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา (ธนากร จันทร์พันธุ์)
3. การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาไทย (พระมหาวิริวิชญ์ สัตตารัมย์, ดร.เมตต์ จงสกุลศิริ)
4. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะตามหลักพุทธธรรม (วีรยุทธ วงษ์เขียว)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน–ธันวาคม 2566

1. วิเคราะห์แนวคิดการสร้างพระพุทธรูปของวัดพระธรรมกายกับการสร้างพระพุทธรูปศิลปะคันธาระและศิลปะทวารวดีในประเทศไทย (พระมหาธรรุกิจ ธมฺมาลงกโต, พระมหายศพล ธมฺมธโร)

2. การศึกษาคำต่างในพระไตรปิฎกบาลีประกอบการค้นคว้าอรรถกถา กรณีศึกษาคำว่า อตินิปาต ในอรรถตตสูตรและ อุตตริมนุสสุธมม์ ในอุตตริมนุสสุธมม์สูตร อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต อรรถัตตวรรค (พระมหาอธิบุตฺร ธมฺมบุงคโว)
3. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (ขวัญชนก คงพิบูลย์, ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
4. การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 (ว่าที่ ร.ต.สุวัชชัย มงคลธง, ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
5. การบริหารสถานศึกษาให้เป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 (ฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (4) มกราคม–เมษายน 2567

1. วิวัฒนาการพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่วัดในประเทศไทย (พระปลัดเกื้อกูล สุภานโนโท, รศ. ดร.สิน งามประโคน, พระสุรชัย สุรชัย, ดร.)
2. แนวทางการบริหารจัดการนิติบุคคลอาคารชุดตามหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้พักอาศัยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ก่อวิท พรหมจักร)
3. การส่งเสริมสมรรถนะการให้การปรึกษาของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยา (มนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา, รศ. ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงษ์, ผศ. ดร.วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา)
4. การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมกับการบริหารองค์การสมรรถนะสูงในโลกยุคใหม่ (ภัทรวดี เข้มแข็ง)
5. การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 (พระครูปลัดรัตน ฐิตคุโณ, ผศ. ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์, รศ. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)
6. การบริหารสถานศึกษาสมรรถนะสูงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยาจังหวัดชลบุรี (ภัทรวดี เข้มแข็ง, ผศ. ดร.ระวิง เรืองสังข์, ดร.ลำพอง กลมกุล)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (5) พฤษภาคม–สิงหาคม 2567

1. แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสาราณียธรรมของพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พระมหาจตุรงค์ จิรฎุจิโต)
2. แนวทางสร้างความสุขคนวัยทำงานด้วยหลักพุทธจิตวิทยา (ปัทมา วิเศษบุปผากุล, รศ. ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท)
3. การจัดการศึกษาตามหลักสาราณียธรรมของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (พระมหาศุภชัย ปิยะมมขโย, ผศ. ดร.ระวิง เรืองสังข์, รศ. ดร.สมศักดิ์ บุญปู)
4. การบูรณาการการให้คำปรึกษาเพื่อคลายทุกข์ทางจิตใจด้วยวิถีพุทธจิตวิทยา (สายันต์ ชันธนิยม, รศ. ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ. ดร.วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (6) กันยายน–ธันวาคม 2567

1. การวิเคราะห์คำแปลบาลีในพระไตรปิฎกภาษาไทย: ประเด็นการปรับอรรถาธิบายพระอานนท์ (พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสารโร)
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับประธาน 4 ในพระพุทธศาสนา (พระมหาจตุรงค์ จิรภูจิโต)
3. ทิศ 6: การประยุกต์กับแนวคิดระบบและแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระมหาบัณฑิต ธีรจิตโต)
4. การพัฒนาคุณธรรมความเป็นครูเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ศรัญญา สูงนารถ)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (7) มกราคม–เมษายน 2568

1. จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: ความท้าทายและแนวทางในการสร้างสังคมดิจิทัลที่ยั่งยืน (ดร.เผด็จ จงสกุลศิริ)
2. ความแปรผันแห่งธาตุ 18 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท (พระมหาจตุรงค์ จิรภูจิโต)
3. หลักฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกอินเดียในสมัยพุทธกาล (พระมหาธัญสัมพันธ์ กิตติสารโร)
4. คัมภีร์โบลานในฐานะตัวพลิกเกม (พระมหาพงศ์ศักดิ์ จานियो, ดร.)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (8) พฤษภาคม–สิงหาคม 2568

1. กระบวนการฟื้นคืนพลังใจจากความสูญเสียในบริบทพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษานางปฎาจารา ในพระไตรปิฎก (วรัญญา สิริโพธิธนากุล)
2. แนวทางการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดนครราชสีมา (ณัฐวิวัฒน์ ธนพรรณสิน, ผศ. ดร.อุษณากร ทาวระมย์)
3. ความรัก ความหลงใหล และศีลธรรม: วิเคราะห์การหลงใหลในสังคมออนไลน์ กรณีผู้ชายตกเป็น ‘เหยื่อ’ ผ่านแนวคิดปิตาธิปไตยและจริยศาสตร์เชิงกรณีธรรม (ณัฐสิทธิ์ ห่อทองคำ)
4. ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการฟาร์มตัวอย่างเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านโคกไร่ใหญ่จังหวัดนราธิวาส (สุทธิดา ไชยปุย, สุทธิดา อูมา, อลิสา สะแลแม, อีรฟาน กาเจอร์, บาร์มี หลังกยาหน่าย, พรทิพย์ มานพคำ, พชนี ตูเส๊ะ)
5. การศึกษาวิเคราะห์ ‘วิมุตติญาณทัสสนะ’ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (รศ. ดร.วิไลพร สุจริตธรรมกุล, ผศ. ดร.บาร์มี อริยะเลิศเมตตา, ประภัสสร นพฤทธิ์)
6. การศึกษาความต้องการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (สุทธิลักษณ์ ผลจันทร์, ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมภักดิ์ บึงบัว, ดร.อำนาจ เกาตระกุล)
7. โมเดล 3S ในการสื่อสารทางการเมืองไทยยุคดิจิทัล: ประยุกต์หลักสติและสัมมัตตาเพื่อป้องกันข่าวลวง (ดร.ณิชาต มะลูลีมี, ณัฐกฤต เกิดกุลกิตติ์)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (9) กันยายน–ธันวาคม 2568

1. อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมชาติใน TikTok ช่อง “ข้อคิดดี ๆ กับพลตรีเนเรศวร์” (ผศ. ดร.รุ่งรัตน์ ทองสกุล, จุฑารัตน์ อ่อนสุวรรณ, สุริยา ทองคำ)
2. ทศนคติและการรับรู้ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามต่อการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย (พุดพิงษ์ แนนขุนทด, กุลวดี แสงจันทร์, ผศ. ดร.วรวุฒิ จำลองนาค)
3. การบริหารงานบุคคลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 6 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (วิลาสินี รื่นพานิช, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
4. การบริหารตามวงจรคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพใต้ (วรรษยา แสนชูปลา, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
5. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพใต้ (มลินภรณ์ เขียวสว่าง, สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสมพันธ์)
6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา (นุชนารถ คงมณี, จิรวัดน์ เพ็ชรภาค, ดร.วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว)
7. บทบาทของสัมมาสดีในการลดผลกระทบทางจิตใจ จากพฤติกรรมมั่วสุมในสังคมบริโภคนิยม (วรัญญา สิริโพธิธนากุล)
8. พลิกโฉมการดูแลด้วยนวัตกรรม: เครื่องช่วยเหลือเพื่อเสริมพลังผู้ดูแลและยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการ (พระมหาศรีพยัคฆ์ สิริวิญญู, ดร., ดร.ธนวิญญู กิจเดช, พระรัตนมณี, ผศ. ดร.)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (10) มกราคม–เมษายน 2569

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาประจำบุรีรัมย์ (วรวุฒิ สดใส, ผศ. ดร.อรชร วัฒนกุล, ผศ. ดร.พร้อมศักดิ์ บึงบัว, ดร.สุภาพร สรสิทธิ์รัตน์)
2. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในการเสริมสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพตำรวจ สำหรับนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9 (บุรฉกร บุญรัตน์)
3. ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม: การเปรียบเทียบทฤษฎีตะวันตกกับหลักพุทธธรรมเถรวาทและ มหายาน (พระมหาบันเจตร ธิรจิตโต)
4. สุราและอุบัติเหตุทางถนน: วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป (ดร.ปรินทร ศิริเอื้อวิทกุล)

5. การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ (พระครูสมุห์ธนาการ ธนกรโร, วีระพงศ์ เกียรติไพรัช, พระครูสุวัฒนบัณฑิต)
6. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาชลบุรี ระยอง (ธิดารัตน์ มหธานนุรักษ์, ผศ. ดร.อุไรรัตน์ แยมชุตติ, รศ. ดร.วิเชียร อินทรสัมพันธ์)
7. รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ผศ. ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่, พระครูสมุห์ทอง จิตปัญญา, พระเชษฐา ธาณิสสร, ผศ. ดร.เมด็จ จงสกุลศิริ, พระครูโกศลพัฒนาภรณ์, นริศ สวัสดิ์)
8. การบริหารจัดการเงินตามหลักทฤษฎีมีกัตลประโยชน์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินส่วนบุคคล (พระสมุห์พิสุทธิ วิสุทโธ, ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน)
9. คุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานหญิงชลบุรี (ชุดิกกาญจน์ ศรีวิบูลย์, ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

อ่านบทความทั้งหมด

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid/issue/archive>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/djbid>

ช่องทางติดตามข้อมูลข่าวสาร

